BIBLIOTECA DE PROZĂ ROMÂNĂ CONTEMPORANĂ

DE ACELAŞI AUTOR :

La Editura Eminescu

MOARTEA LUI ORFEU (roman), 1970, 1972
PREMIUL ACADEMIEI R.S.R.

FASCINAŢIA (roman), 1977, 1978
PREMIUL ASOCIAŢIEI SCRIITORILOR DIN BUCUREŞTI

SALVAŢI SUFLETELE NOASTRE (roman), 1980
PREMIUL UNIUNII SCRIITORILOR

La alte edituri

STRANIUL PARADIS (nuvele)
Colecţia „Universul literar", 1942 ;
Editura Cartea Românească, 1975, ediţie revăzută
PREMIUL REVISTEI „SĂPTĂMÎNA"

EROICA (roman)
Editura Tineretului, 1956

STEAUA BUNEI SPERANŢE (roman)
Editura Tineretului, 1963

ALEXANDRA ŞI INFERNUL (roman)
Editura Tineretului, 1966
Editura Eminescu, 1968, 1973
Editura Minerva, 1976
„Biblioteca pentru toţi"
PREMIUL UNIUNII SCRIITORILOR

E NOAPTE ŞI E FRIG, SENIORI (roman)
Editura Cartea Românească, 1983

LAURENȚIU FULGA

Salvați sufletele noastre

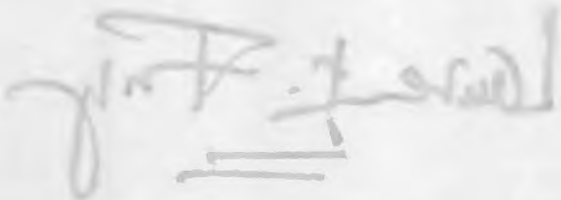

Editura Eminescu

LAURENȚIU FULGA

Există biografii care se desfășoară la lumina zilei, sub semnul matematicii istoriei și al legilor naturii. Dar există și biografii pe care istoria nu le poate înregistra, oricît de autoritară și de sagace ar fi ; ochiul care să le constate rămîne orb, măsura care să le cuprindă se dovedește oscilînd între limită și paradox. Tocmai acestea din a doua categorie m-au interesat întotdeauna, fiind singurele, se pare, a căror rațiune sunt capabil s-o cercetez. Cine să răspundă însă la întrebarea dacă lucrul făcut a meritat, nu a meritat ? Poate că Sinele nostru nici nu vrea altceva de la noi, decît să-l înfruntăm fără a ne teme de răspunsurile lui. Restul, tot Noica zice, este „devenirea întru ființă".

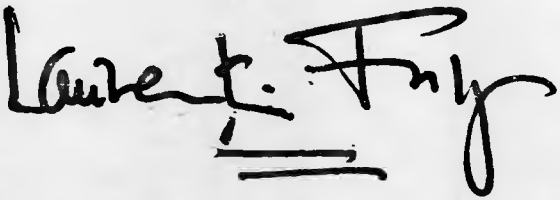

LAURENȚIU FULGA

Salvați sufletele noastre

ROMAN

Cu o prefață de MIRCEA ZACIU

Editura Eminescu
BUCUREȘTI, 1984. PIAȚA SCINTEII

Coperta seriei :
VAL MUNTEANU

Marea trecere

„Murim de infinite ori mai dureros decît se constată clinic."

SÎNT CĂRȚI DESPRE CARE MĂ DECID CU MARE dificultate să scriu. Ele sînt *scrise*, îmi zic, și comentariul critic îmi apare nu o dată derizoriu. Mai e și ființa autorului în joc, relația mea afectivă — mai precis — cu acea ființă, încît cel mai greu m-am hotărît să glosez pe marginea textului unui autor-prieten, cu senzația de a viola pactul de neagresiune al unei intimități. Ciudățenie, probabil, ținînd doar de propria mea „fire" ; mi-am reproșat (și mi s-a reproșat, poate, tacit) de a nu mă fi exprimat

despre scriitori apropiați sufletește și în gînduri, sau că am făcut-o tîrziu, cu un imens efort, numai de mine știut. Un cronicar ideal, mă gîndesc uneori, ar trebui să se țină departe de viața literară, de plasma ei sentimentală, lucru desigur imposibil cîtă vreme criticii nu trăiesc retrași în vreo lamaserie (oricît, mulți ar dori-o !) și totodată idee „ridicolă" azi, ca tot ce-și trage umilința din candoare. Am retrăit acest aparent paradox în cazul noului roman al lui Laurențiu Fulga — *Salvați sufletele noastre* — (Ed. Eminescu, 1980). S-a întîmplat să cunosc cîte ceva din „istoria secretă" a editării acestei cărți, factor incitant pentru curiozitatea criticului profesionist. Și totuși, lectura înainta cu neprevăzute opinteli, pagina era abandonată și reluată la mari intervale, cu o jenantă inapetență. Cu puțină disciplină, o cronică de serviciu se putea totuși produce, s-au și publicat cîteva, dar tocmai ideea unei asemenea „polițe" mi-a repugnat. A trebuit să trec printr-un tragic accident biografic pentru a fi ispitit să reiau citirea, ducînd-o de astă dată pînă la capăt, dintr-un răsuflet. Mirat, un tînăr confrate, văzîndu-mă cu volumul pe masă, m-a întrebat dacă o atare carte era, în ocurență, cea mai potrivită stării mele sufletești. Pusă cu bunăcredință, nedumerirea nu mă jignea, cerînd un răspuns la fel de sincer : o comunicare secretă se crease neprevăzut între cititor și materia cărții, condiție a unei terapeutici. Și mai era ceva : abia acum *înțelegeam*, peste piedicile anterioare, patetica emoție subterană a textului. Ea ține în primul rînd de ideea, exprimată la un moment dat de personajul-cheie al romanului, că ieșirea din ființă se face prin infernul memoriei, suferință morală, incontestabilă *clinic*, mult mai intensă decît durerea fizică, dar și vamă obligatorie a „mîntuirii".

Imaginația arhaică a lumii a creat acest mit, al derulării existenței și faptelor noastre în Clipa supremă, din care folclorul românesc, ca și unii mari scriitori (Sadoveanu, Agârbiceanu, Arghezi, între alții) au extras conotații moral-filosofice la liziera dintre păgînism și creștinism. Confruntarea cu motivul de largă circulație universală al unei „ars moriendi" este de altfel familiară întregii creații a lui Laurențiu Fulga. Explicabilă biograficește, cu o prelungire a firelor experienței în planul

meditației, ea se organizează într-o constantă a prozei sale, eros, moarte, creație fiind atrase recurent de un tropism al fantasticului. Bănuiala unei repetiții e totuși exclusă : unghiurile de abordare se modifică necontenit, ca și situațiile epice, conflictuale, modalitățile narative, ba chiar soluțiile reflexive sînt mereu altele. În *Salvați sufletele noastre* aceeași „fascinație" acționează în straturile profunde, dar accentul unei exasperări, mult mai apăsat retoric, cît și ineditul figurației umane, genericul ei simbolic — cu repercusiuni asupra epicului — aduc un incontestabil coeficient de noutate. El se lămurește oarecum *à rebours*, într-o dialectică a „sfidării" și a „iluminării", incertă ca și aceea dintre „învingător" / „învins" în confruntarea liminară ; sau, cum însuși autorul rostește dilema fundamentală în frumoasa frază ce încheie romanul : „Nici o mirare că nu este cine să ne răspundă la întrebări, atîta vreme cît nu mai avem cui adresa întrebările noastre...". Suspensia marchează de fapt timbrul unei disperări, care e a autorului, cum întreg ultimul capitol, cu tenta „neutră" a relatării concluzive, aparține aceleiași *voci*, instituite într-o dublă replică : la „iluzia" că artistul își poate supraviețui prin Operă, sau că arta ar mai putea „salva" lumea (buldozerele distrug baraca-atelier a eroului-sculptor, sfărîmîndu-i lucrările ; el însuși exprimase în „rugămintea de pe urmă" femeii iubite : „Distruge tot, nimic nu merită să mai rămînă după mine") ; și, în egală măsură, celeilalte „iluzii", rostită de Rafael, a luminii ce ne însoțește peste marele „prag", cumulînd „toate cîte au căpătat viață prin noi, cît am fost în viață — pomii ce i-am sădit, și zidirea ce am zidit, fîntîna ce am săpat și tîmpla de biserică pe care ne-am semnat, cărțile pe care le-am scris și opera de tot felul pe care am ridicat-o, îngropînd în ele sudoare și suflet...".

În orice ipostază a ei, credința (într-o formă a supraviețuirii) e pusă în cauză, dizolvată în echivocul întrebărilor „fără răspuns", situîndu-l pe scriitorul nostru într-un alt stadiu (față de romanele precedente), mai legat de o filiație eminesciană și măcinat de incertitudinile, oricît ar părea de ciudat, lui Arghezi. Căci dincolo de marile distanțe stilistice, afinități secrete îl apropie de poetul *Psalmilor* : teroarea metafizică din *Duhovni-*

cească (nu e Rafael acel „Cine-știe-cine, care vede cugetele toate“ ?) ; relația dintre Heronim-Sculptorul și Arghira (Statuia și Femeia) nu reface dilema creatorului din *Aleluia* ? ; ideea teribilei judecăți nu e și în avertismentul din *Morții*, în *Flori de mucigai* ? ; pînă și sîmburele epic, cu altă dezvoltare, firește, nu trimite către *Cîntec mut* ? În romanul lui Laurențiu Fulga, protagonistul, Heronim, un artist-sculptor cunoscut, zace în rezerva de spital, condamnat de o boală ce nu iartă, conștient de iminența morții chiar dacă chirurgii hotărîseră, smulgîndu-i consimțămîntul, o intervenție fără șanse „in faust“. În noaptea dinaintea operației, un straniu personaj, pretinzînd a-i fi vecin de salon și că numele lui e Rafael, pătrunde la Heronim și-i oferă „evadarea“ din spital, șansa unei „călătorii“ într-un timp, un spațiu și o geografie echivalente cu „libertatea absolută“. În vreme ce cuplul goethean părăsește clinica, începîndu-și „goana prin necunoscut“, Arghira, „Femeia lui Heronim“, caută cu disperare o ultimă întîlnire cu bărbatul iubit, iar un obscur gazetar, Ionescu („un om de nimic“), primește dispoziția telefonică insolită de a redacta necrologul sculptorului. Romanul acesta e : intersectare a deambulării fantastice a lui Heronim-Rafael și a celei *reale*, a Arghirei (tragică în lamentoul ei) și a lui Ionescu (umil-grotescă), fiecare încercînd de fapt re-găsirea unei *identități*.

Pătrundem astfel într-un univers dublu, cu granițele nesigure între oniric și realitate, memorie halucinantă a trecutului și echivoc al prezentului. Călătorie inițiatică („lungă și cu destule ocolișuri“, avertizează Rafael), pe parcursul căreia Heronim e obligat să se desfacă dintr-o „captivitate (a propriei existențe), să iasă din iadul memoriei, purificîndu-se înaintea contopirii cu o Conștiință supremă. Ideea drumului străbătut de Heronim-Rafael alunecă astfel pe nesimțite de la ispita „evadării“ către semnificațiile adevărate, succesive, de revelație a sinelui, convocare la un *dialog* al morților apropiați, confruntare cu propriile sale culpe, uitate, ascunse, disimulate sau ignorate. Sînt în acest plan al epicului din *Salvați sufletele noastre* pagini memorabile, cele mai zguduitoare, unde Heronim are revelația „zonelor de existență“, întîlnindu-se cu copilul ce fusese odinioară, cu Mama — sim-

bol al imensei dragoste ce încearcă zadarnic să ne ocrotească şi să ne salveze — cu imaginea Tatălui — „imago" a unui prim Judecător care nu poate ierta vina unei trădări a sumisiunii şi „datoriei" — cu Soldatul ucis din vina eroului, cap de serie al celorlalte erori comise mereu din frică şi laşitate : Fata moartă, Preotul întemniţat, preluînd asupră-şi „păcatul" ilustraţiilor Sculptorului la textul biblic, trădarea propriei vocaţii, compromisul, ratarea. Singura compensaţie, amăgitoare în cele din urmă, e refugiul erotic, unde dragostea Arghirei şi impulsul creaţiei autentice încearcă o răscumpărare a culpabilităţii. Tehnica narativă a diverselor nivele alternează persoana a III-a (neutră) cu persoana I, a confesiunii directe, dar şi cu a II-a singular, într-un discurs dialogal combinat uneori în cuprinsul aceluiaşi pasaj, violînd cîteodată însăşi sintaxa clasică a frazei epice. Astfel, Heronim e văzut cînd „dinafară", de o prezenţă auctorială, cînd din intimitatea monologului, el însuşi naratorul, cînd reconstituit din controversa dialogului „celorlalţi" : Rafael-Mama, Mama-Tatăl, Arghira-Rafael ş.a.m.d. Confesiunea se converteşte în discurs, evenimentul trece în comentariu filosofic. parantezele, implicările replicii în structura înşelător narativă, imprimă textului ritmul lui febricitar, confuz cu premeditare, sugerînd, într-o goană de *flash-back*-uri indiferente la ordinea „cronologică", tensiunea crescîndă a „descărcării", apropierea de o „margine a cunoaşterii". Este aici şi maniera ce pîndeşte proza lui Laurenţiu Fulga, a unei diluări prin discursivitate a povîrnirii într-o retorică parazitar comentatoare. Sînt acele „piedici" de lectură, despre care pomeneam la început, de tipul intruziunii unui lexic specios : „receptă", „receptare" (verbe cu o stridentă frecvenţă), „metasimboluri", „modalităţi magice", „mecanica lumii lăuntrice", „proto-plasma inexistenţială" ş.a., sintagme disonante în fraza epică, fie ea şi la persoana I. Sau cîteva pasaje unde sondajul psihologiei abisale se colorează cu echivalenţe nefericit alese : „omul simţi pe pielea lui agitaţia materiei din jur, furnicarul atomilor smulşi din legitatea lor încremenită şi aruncaţi unul împotriva altuia, să se ucidă între ei, să-l înnebunească la rîndu-i pe omul care se simţise atît de bine singur" ; sau „memoria i se de-

clanșă astfel brusc, ca sub presiunea unei fierberi ce nu mai suportă pereții ermetici între care are loc și cînd pereții se fac țăndări iar apa năvălește în clocot otrăvit toate spațiile de liniște ale conștiinței" ș.a. Asemenea stîngăcii surprind la un prozator consumat, singurul lor „pretext" invocabil fiind — în glumă, firește — sugestia temperamentală a protagonistului : Heronim trimite (dar nu numai aci) la marele „doctor" al teologiei, bănuit a fi rămas, în vehemența retorică și pasiunea elocinței creștine, totuși un „ciceronian".

Dincolo de asemenea carențe stilistice, nu putem face abstracție de opțiunea simbolică a numelor, menite să creeze o dimensiune simultan concretă-abstractă a fibrei personajelor. Aici, da, procedarea — mai veche în proza lui Laurențiu Fulga — oferă spațiu liber reflecțiilor și sugestiilor, într-un savant joc al siglelor. Căci, dacă prima tentație a lecturii e aceea de a apropia un posibil model Faust-Mefisto (Rafael e în prima sa apariție Ispititorul, cel ce, propunînd „evadarea", avertizează și asupra unui „pact" primejdios), sensurile ulterioare se amplifică, ducîndu-ne mult mai departe. „Eu nu sunt decît Însoțitorul", spune, rezervîndu-și deocamdată simpla funcție de a „deschide" celuilalt „drumul", asumîndu-și aparenta identitate a unui Înger de pază. Deocamdată, deoarece ipostazele se convertesc curînd în reversul lor, de „acuzator" și „judecător", ca un mesager sau un exponent *ad-interim* al marelui judex. *El* provoacă fiecare întîlnire și tot *el* îl obligă pe Heronim (dar și pe ceilalți) la destăinuirea definitivă, totală. Iar confesiunea nudă, renunțînd la orice omisiune reticentă, capătă în cele din urmă valoarea unei „vindecări" de trecut, a purificării. În acest sens, Rafael e și Îngerul exterminator al imaginarului freudian, dar și Îngerul biblic din capitolul apocrif despre Tobit și cel din Apocalipsă. „Însoțitor", ca și în fantezia arhaică, a fiului lui Tobit, protejîndu-i peripeția, taumaturg al Sarei de obsesia ei diabolică, dar și unul din cei șapte arhangheli din preajma supremei slave. Însuși numele său, din ebraicul *Refa'el*, se traduce prin „Domnul a vindecat", de unde și rolul său cathartic în durerosul periplu al revelațiilor lui Heronim. La rîndul său, acesta ne sugerează o dublă relație arhetipală : una, eminesciană,

căci asemenea lui Ieronim din *Cezara* (ea însăşi o posibilă replică a aceleia), Ieronim e „alesul" învestit cu chemarea Creaţiei, Erosului, Morţii ; cealaltă, descinzînd dintr-o tradiţie hagiografică, evocă în multiple sensuri figura lui Heronymus : aceleaşi antecedente ale unei biografii „scandaloase în contradicţii", o similară sete a „călătorului" şi sihastrului, tortură a Creaţiei, meditaţiei dar şi a senzualităţii, luptă continuă cu „duşmanul interior", vehementă nevoie a lepădării de sine. Amîndoi stau sub semnul *tentaţiei* şi al *redempţiunii ;* chinovia unuia îşi are corespondentul în recluziunea ultimă a rezervei de spital a celuilalt ; pustia în mijlocul cărcia se desfăşoară drama Cunoaşterii sfîntului răspunde golului dintre viaţă şi moarte în „spaţiul" romanului. Cei doi Heronimi sînt la fel sfîşiaţi între rebeliunea cărnii şi penitenţă, drumul lor urcă spre aceeaşi judecată, intersectat de retrospecţiile vechilor culpe. Astfel ne este reprezentat în numeroase viziuni picturale celebre, de la Dominichino la Ribera, Wohliemuth, Dürer ş.a. personajul eclesiastic, iar tehnica narativă din *Salvaţi sufletele noastre* aminteşte poate vestitul retablu de la Fiesole, atribuit lui Fra Angelico : portretul se prelungeşte în cinci „deschideri" spre evocarea unor episoade biografice premonitorii. Laurenţiu Fulga introduce la rîndu-i în haotica rememorare a Călătoriei lui Heronim asemenea popasuri, ca nişte „predella" exemplare : moartea soldatului, Fata înecată, patima Arghirei, jertfa Preotului, nevoia justificării în faţa umbrelor Mamei şi Tatălui... Adică „vinile" succesive, a căror dezbatere îl apropie tot mai mult de limpezirea unei *identităţi.*

Există însă o suferinţă-remuşcare ce tulbură în cele din urmă ordinea unui topos al „modelului" : marea Vină a lui Heronim către sine, altă relaţie, profund implicată în istoricitate, a Artistului cu Lumea. Situată în partea a doua a romanului, ea prilejuieşte autorului cele mai crîncene pagini. Rana e mai proaspătă, ea afectează intimitatea vitală a Artistului, ultima sa iluzie : în supravieţuirea prin Operă. Or, dacă şi pînă aici Heronim sîngerase pentru erorile lui provocate, fiecare, de frică şi laşitate, acum aceste dimensiuni individuale se instituie în dominantele „lumii" în care sculptorul încearcă să-şi realizeze

creaţia. Şi sub a cărei (o)presiune caracterul său friabil n-avea cum să reziste. În memorabilul dialog cu umbra Mamei, glasul nesfîrşitei iubiri nu-şi poate reprima acest diagnostic-avertisment : „Tu niciodată n-ai ştiut ce vrei, Băiete, n-ai avut o lege a ta pe care s-o urmezi neşovăit, ţi-ai ales idolii după cum bătea vîntul, o dată rozi, altă dată albaştri, epoca ai traversat-o şleampăt şi în cîrji, iar mai-marilor tăi te-ai închinat cu evlavie de rob. teribil ce aş dori să văd care dintre ei va ridica degetul în favoarea ta, aşa o să-ţi fie şi Viaţa de Apoi, de slugă, mereu cu şira spinării plecată şi schimbîndu-ţi credinţele de om ca pe cămăşile murdare, eu nu aşa am visat să fii şi *nu pentru asta ţi-am dat numele pe care ţi l-am dat...* (subl. ns.). Heronim („alesul") şi-a trădat numele (= destinul), în vălmăşagul postbelic el se lăsă tîrît, jefuit pînă la a deveni, într-o inversare a semanticii, cel „ales" pentru a fi victimă. Dacă la începutul romanului atmosfera era voit imprecisă, nedeterminată clar istoriceşte, cu accente altfel dispuse, cadrul *real* al parabolei se precizează treptat : războiul, simţit de Heronim ca o imensă crimă a tuturor, dezertarea, dispariţia, moartea aparentă, toate au o motivaţie nu numai moral-psihologică ; dar cînd eroul încearcă asumarea unei noi existenţe, sub o altă identitate, a Artistului, el se izbeşte de o vreme stăpînită de moartea valorilor, degradare, confuzie, arbitrariu. Heronim nu realizează la început noua sa condiţie : fericit pur şi simplu că „există", lipsit de orice „apetit pentru istorie". Timpul i se arată dintr-o dată ostil (v. întreaga p. 171), „pedepsindu-l" întîi cu brutala trezire la adevăr : „Valorile — binele şi răul, adevărul şi minciuna, sacrul şi profanul, eternul şi nimicul — toate amestecate în acelaşi cazan, fără discernămînt, pentru a nu se mai alege în veci o valoare de alta, un fel de leşie filosofală din care urma să fim serviţi cu linguriţa pînă la saţietate şi după care am fi devenit de o seamă, adică vierme lîngă vierme, pe măsură foarte exactă, negare absolută a însăşi ideii de om". Spaimă la început „metafizică", tradusă curînd în cel mai violent plan al concretului : „sentinţele curgeau cu nemiluita pe principiul că-i de preferat să osîndim o sută de nevinovaţi decît să ne scape adevăratul vinovat" ; de-

laţiunea e în floare, imperiul fricii şi al terorii se insinuează ca o ceaţă sufocantă. Excepţională e, în acest sens, scena de la cîrciuma dubioasă unde Heronim îl întîlneşte pe Ionescu (martorul mincinos de odinioară al falsei înmormîntări), prin forţa virulentă a racursiului unei întregi epoci. Şi din nou, frica, laşitatea îi dictează protagonistului o strategie a erorii : întîi, renunţarea la Arta proprie prin disimulare şi fugă (sculptorul optează pentru umila condiţie a cioplitorului de monumente funerare la poarta unui cimitir) ; apoi, aproape nesimţit, alunecarea, în compromis, obosita *cedare*. Artistul ia, în doze bine calculate, undeva, pilula *Murti-Bing* şi sfîrşeşte — ca în vestitul eseu al laureatului Premiului Nobel Czeslaw Milosz — în postura „Ketnamului estetic". Despicare dramatică a personalităţii, încercare tragică de a se „răscumpăra" printr-o Operă secretă : grupul statuar al „Oamenilor în faţa plutonului de execuţie". În această ultimă „predella" a eroului, numai două personaje îl mai asistă, amîndouă figuri generice, insinuate decisiv în ultimul act dinaintea deznodămîntului : Arghira (=„argintul", lamura Erosului), şi Ionescu (omul precar, hăituitul care acceptă să devină hăituitor). Evident, ultima eroare a lui Heronim avea să-l coste fărîma de libertate iluzorie : denunţat, arestat, anchetat (aci, unul din cele mai bine scrise capitole), el avea să fie „uitat" fără judecată timp de patru ani într-o celulă de închisoare. Rememorîndu-şi acest episod (vorbindu-i despre el lui Rafael, adică „ursitei" proprii, căci Îngerul nu e în cele din urmă decît memoria-conştiinţă), Sculptorul renunţă la orice eufemisme ale inciziei : „Şi iată, Rafael, că nu le-am scăpat, şi abia acum capăt conştiinţa că în realitate sîntem simple lighioane minuscule sub focarul unei imense lupe de urmărire, urmărire tacită şi permanentă, şi că operaţiunea se desfăşoară metodic şi riguros, dar şi cu viclenie şi cinism, eşti lăsat pentru un timp liber din laţ, de pildă să lucrezi pentru cei care te cumpără, sau să cioplești monumente funerare neutre, sau să-ţi dai sufletul, cinstit, pentru Grupul statuar de oameni în faţa plutonului de execuţie, sau să-ţi pierzi vremea prin cîrciumi, cu tîrfele de gît şi la taifas cu toţi

vagabonzii — tu cu conştiinţa că eşti liber, ei (aceia care te urmăresc din umbră) cu conştiinţa că le aparţii, vinovat-nevinovat, minunatule Rafael, tu nu crezi că din această condiţie nu se poate ieşi ?".

Sau, poate, atunci, moartea rămîne unica izbăvire a Artistului, fie şi cu riscul nimicirii — odată cu el — a Operei, spulberată de buldozerele dispreţului ? Carte amară, a desfacerii de orice amăgire, de orice „speranţă". Şi nu e semnificativ că singurul personaj care „speră" în ceva (măcar într-o răsplată) e, în *Salvaţi sufletele noastre*, măruntul Ionescu, martorul mincinos, delirantul scrib de necroloage, delatorul cu „remuşcări" ? Concluzie coincidentă cu reflecţia unui filosof român dintr-o recentă carte a sa : „Speranţa e forma *normală* a delirului", dar răsturnată astfel : „Disperarea e forma *normală* a lucidităţii"...

MIRCEA ZACIU

Cu cărţile pe masă (Cartea Românească, 1981)

Nu cine ești interesează, ci care-ți este sinele. Căci sinele tău e mai vast decît tine și adevărul tău devine, într-un sens, dezmințirea ta. Iar sinele, care a rupt cercul eului, este întotdeauna susceptibil de lărgire, ca fiind orizontul mișcător în care te adevereşti în adînc.

NOICA

Această carte se dedică memoriei
Mamei noastre dintîi — Ecaterina
Mamei noastre de-a doua — Sofia
Surorii noastre — Alexandra
Fratelui nostru — Stelian
Tatălui unic — Tudor
Soției noastre asemeni — Elisabeta

pentru a-și fi dat, fiecare, partea de lacrimă și de vis la determinarea destinului nostru, așa cum se arată el azi.

Laurențiu FULGA

DA, CRED CĂ E TIMPUL SĂ MĂ GRĂBESC, DIN avalanşa semnelor care m-au asaltat în ultima vreme am reţinut cîteva avertismente fatale, trebuie să iau Morţii înainte. Semne care privesc destinul Arghirei şi destinul pietrelor cioplite de mine, semne despre destinul propriei mele vieţi. Atît de frecvent şi atît de intens repetîndu-se, nici refugiul în somn să mi-l respecte, încît mi-apare cu neputinţă să le mai deosebesc pe unele de altele, ce moarte m-ar ameninţa mai amarnic — a Arghirei şi a pietrelor cioplite de mine, sau a mea însumi ?

Paradoxal, dacă nu chiar absurd, că mă gîndesc la așa ceva chiar sub imperiul orei mele de naștere, sub obsesia ei. A orei, precizez, fiindcă eu totdeauna am pus ora de naștere a cuiva în relație ocultă cu ora morții sale. Încărcătura celei dintîi, indiferent de ființa pe care o lansează în lume, de stirpe nobilă sau dimpotrivă, cuprinzînd și germenele inefabil al orei de pe urmă. Ca într-o ecuație cu termeni foarte precis matematici, printre care numita oră se strecoară ca o umbră criminală care-și cunoaște bine rațiunea și limita duratei. Amîndouă, sigur, determinate de același joc misterios al stelelor sau de aceeași frenezie demențială a materiei, care o dată acceptă să ia formă de om, căreia altă dată îi este silă de om, ce spirit autarh programează respectivele ore și potrivit cărei legi ?

Dar asta, în cazul meu, nu mai prezintă nici un fel de importanță, cine — ce ?, prea tîrziu ca să mă leg de această întrebare și cu atît mai tîrziu ca răspunsul să rezolve ceva. Conținutul grabei care mă preocupă acum își are sursa în adîncul biografiei mele spirituale, în acea groapă fără fund a ființei mele secrete, de unde și presimt că se năpustesc asupra mea cumplitele semne despre care vă vorbesc. De-aceea și îndrăznesc să implic între termenii Timp-Moarte, ca fundamentali, singura necunoscută pe care am ignorat-o fără drept de apel și care se cheamă Conștiință. Fără îndoială că-i răzbunarea ei, cățeaua. și tocmai fiindcă ani întregi am ținut-o în lanț și am sfidat-o, cum a așteptat, nemernica, să mă vadă azi la pămînt și să se repeadă asupra mea !

Are ea față, are ea glas, urmează ea vreo logică, se vrea ea părtașă la năpastele noastre, sau nu este decît lumina secundă a propriei noastre vederi reale, dublul nevăzut al propriului nostru contur, prin care ne și anunță apropierea de un anume prag și fără de care nu putem trece pragul Dincolo ?

Nu atît deci uzura ființei mă tulbură (pe asta o pot îmblînzi cu medicamente sau cu resemnare), cît arbitrariile nefaste la care constat de la o vreme că-mi este supusă Conștiința. Tocmai ea, grozava și virtuoasa, legătara binelui și legatara ordinii, oarba și indiferenta, asistîndu-mă fără să crîcnească o viață întreagă de om, înre-

gistrînd şi tot înregistrînd, cu aplicaţie de contabil, cîte mizerii şi eşecuri se pot aduna într-o viaţă de om, poate chiar şi jubilînd pe seama mea de cîte ori preferam binelui — răul şi de cîte ori preferam ordinii — dezordinea, ce credit să-i mai acord eu acum acestui martor implacabil ? Nu ştiu, este ca un ochi care s-a deschis deodată asupra mea şi care stăruie asupra mea cu o privire de gheaţă, fără odihnă şi fără să clipească, nimic nu-i uman în luciul privirii sale, ce aşteaptă oare de la mine ? Şi nimeni la care să apelez ca să-mi răspundă — este ea salvarea, ce este ea la urma urmei, care mai ales pe pragul ultimei ore nu te iartă şi care, cu atîta încruntare şi întunecare, se recomandă Conştiinţa ta ?

Mă conving, astfel, că din chiar sfera ei magică, incontrolabilă, îmi vin aceste semne alarmante şi că tot ea, cea dintîi, înregistrează, cutremurată, asaltul semnelor exterioare. Şi constat, astfel, că am devenit un fel de teritoriu de război al forţelor denumite convenţional Dumnezeu şi Diavol, dacă se admite că omul n-a cunoscut şi niciodată nu va cunoaşte alte forţe cărora să le fie aservit prin destin. Lăsînd la o parte faptul că eu n-aş avea dreptul, crescut şi educat într-o anume filosofie, nici să-i accept în vocabularul meu de fiece zi, darămite şi să demonstrez că există, că sunt legaţi pe vecie prin pact de alianţă şi că omul le va fi pe vecie victimă ! Dar aş putea, la fel de bine, să-i denumesc nu, arhetipal, Dumnezeu şi Diavol şi pe fiecare adaus celuilalt, monstruoasă arătare cu faţă şi revers ale aceluiaşi tot, ci cu simple numere ale infinitului pitagorian. Dar vă rog să recunoaşteţi că nu s-ar schimba nimic, relaţia dintre aceştia şi om, sau invers, ar fi la fel de tragică, respectabila Conştiinţă nu ne-ar absolvi mai uşor.

Fapt pentru care îmi şi refuz azi, mai ales azi, orice prejudecăţi sau superstiţii posibile, nu vreau să-i mai acord orei mele de naştere decît semnificaţia unei întîmplări dintre cele mai banale. Zadarnic mi-aş ţipa către omenire desperarea şi zadarnic i-aş cere şi omenirii să determine în favoarea mea ceva senzaţional — Ascultaţi, există în România un amărît de cioplitor în piatră, pe numele său Heronim, se află pe patul unui spital în ajunul unei operaţii decisive şi s-ar putea să piară, dar

nu pentru asta vă solicită el să convocați de urgență un conclav de somități mondiale, ca să-l ajute să nu piară, ci să-l apere de Conștiința lui care se pare că a ajuns teritoriu de război al forțelor denumite Dumnezeu și Diavol, și asta este mai teribil decît !, nu, zadarnic, tăcerea care mă înconjoară în acest spațiu limitat la doar cîțiva metri pătrați și care seamănă tot mai mult cu o celulă de închisoare, fără putință de evadare, tocmai fiindcă este totuna cu antecamera veșniciei, o astfel de tăcere mi-este suficientă. Să se datoreze însă asta doar faptului că-n primul rînd am îmbătrînit sufletește, m-am sclerozat sufletește, sau faptului că nici o minciună, oricît de orgolioasă și de efemeră, ca toate de pînă acum, n-ar mai reuși să-mi vindece rănile cîte le am pe Conștiință, încă deschise, ori să-mi dea iluzia că n-am murit de tot ?

Parcă voi, oamenilor din toată lumea, n-ați avut niciodată senzația, descoperindu-vă deodată îngrozitor de singuri, fără acces la nici o umanitate și în afara oricărei istorii, mai bine zis — aruncați în afara istoriei, că v-a și înghițit neantul și că ați devenit o simplă idee rătăcitoare prin pustiul eternității ? Și rogu-vă, răspundeți, pe voi vă întreb, pietrelor cioplite de mine, și pe tine te întreb, Arghira, care lor le-ai fost spiritul primordial iar mie — femeia divină, răspundeți — ce se petrece cu voi, dacă mai ales voi v-ați întors fața de la mine și dacă mai ales voi v-ați lepădat de mine la această oră de cumpănă grea, de ce ?

Și totuși nu se poate ca în toată lumea asta care a și început să se îndepărteze de mine, cu care greu de spus cînd voi mai fi în acord, nu se poate să nu existe cineva care să mă recepteze, căruia și numai pentru fulgerarea unei clipe numele meu să-i spună ceva, care să dorească real să comunice cu mine, căruia să-i fiu cu adevărat necesar ! Dar cine ești și ce față de om ai, ce nume de om porți și unde te ascunzi, de ce nu te văd și pentru ce nu te aud, spune — exiști sau încă o dată mă înșel ?

Este ora douăsprezece noaptea, ora la care astrele intră în altă conjuncție cu Dumnezeu, oricum — cel puțin astrele care ne reprezintă — pe mine, pe Arghira și pietrele cioplite de mine — ar trebui să intre într-o conjunc-

ţie a seninătăţii sau, de ce nu ?, chiar a euforiei demente, dar iată că astrele se tulbură şi gem de neştiută durere, iar eu tot nu am somn...

2

Privirea, atunci, îi rămase aţintită pe mişcarea uşii dinaintea lui — Cine poate să fie, şi încă la ora asta ? Uşa se deschidea cu o încetineală exasperantă, aproape ireală — Doamne, şi dacă Arghira l-a cumpărat pe paznicul spitalului şi a reuşit să se strecoare aici, să nu mă lase singur mai ales în noaptea asta ? Cum sta în capul oaselor, proptit între pernele mari şi înalte cît tăblia patului, Heronim se trezi aţintind-o holbat. Dar nu atît această mişcare dureros de insesizabilă, fără pic de zgomot, îl deruta, cît imposibilitatea de a-şi aminti dacă în structura acelui perete dinaintea lui se va fi aflat vreodată o uşă, capabilă să se deschidă şi să se închidă, sau chiar materia peretelui se desfăcea în două, potrivit unor legi mai presus de înţelegerea lui, ca să lase loc de apariţie cuiva. Fiindcă în cadrul acelei despărţituri din perete, indiferent ce ar fi fost, uşă ori simplă detaşare a materiei, Degeaba am sperat că-i Arghira, nu-i Arghira !, apăru într-adevăr un om.

— Numele meu este Rafael şi de zece zile ocup rezerva de-alături, te deranjez ?

Heronim avea toate motivele să fie intrigat, omul n-arăta că ar face parte din categoria pensionarilor de spital — Pentru ce, Dumnezeu, s-o fi internat, pare sănătos ca un taur ! Era îndesat la trup şi muşchii i se bănuiau de oţel, obrazul îi era ca tăbăcit de vînturi iar privirea triumfătoare şi trufaşă, pe buze îi stăruia un zîmbet de maliţie dură şi dinţii îi sclipeau printre buze a cruzime, aducea întru totul a lup de mare fără vîrstă şi fără nici un Dumnezeu. Sau o fi amicul vreunuia din mai-marii spitalului, profitor de ocazie şi bolnav imaginar, ca să

aibă şi el parte de o vacanţă în plus ? Dar pînă şi hainele de pe el, fiindcă omul era îmbrăcat în haine de stradă, confecţionate dintr-o catifea de culoare incertă, un fel de roşu murdar şi soios, erau largi şi ponosite, exprimînd mai degrabă silă şi dispreţ faţă de toate falsurile cu care unii oameni îşi închipuie că se pot impune proştilor şi parveniţilor, într-o societate aleasă ca a noastră ! Cum să accepţi aşadar că şi un vîntură-lume ca acesta, pocnind de sănătate şi sfidînd moartea cu orgoliul lui împuţit, este înscris pe lista operaţiilor de urgenţă, altă explicaţie nefiind pentru rezerva în care fusese instalat, alături, şi încă la etajul destinat prin decizie sacramentală excelenţelor oraşului, de unde acest soi de paiaţă tocmai acolo ?

— Nu mi-am imaginat că rezervele astea comunică între ele, tot de zece zile sunt şi eu internat, şi niciodată n-am avut curiozitatea...

Uşa însă dispăruse, peretele se lipise la loc — Nu voi înţelege niciodată ce fel de om e omul ăsta, de-a reuşit el să treacă prin zid !, şi cum lumina lămpii de noapte nu se difuza peste întreg spaţiul încăperii, ci doar penumbra ei ajungînd pînă la peretele dinainte ca într-o ceaţă, Heronim realiză şi mai nedumerit prezenţa celuilalt — Da, domnule, n-am avut curiozitatea să ştiu cine-i dincolo !, silueta lui desenată ca-n vis pe albul peretelui dinainte.

— Dar despre existenţa mea dincolo trebuie să fi avut cunoştinţă, doar ţi-am zgîriat de cîteva ori în perete, ţi-am dat semne că exist, chiar nu m-ai auzit ?

O, cîte semne nu fuseseră, şi de toate felurile, din infinitul cosmic şi din infinitul apropiat, carnea desigur că le receptase şi carnea se înfiorase receptîndu-le, după cum şi obscura ţesătură a scoarţei cerebrale, şi mai ales în scoarţa cerebrală sunaseră ele şi detunaseră cu violenţă, şi nimeni care să-l apere, nici un medic, nici o soră care să se interpună între el şi repetatele semne, să le facă să înceteze — De ce, domnule, şi ce voiau să-mi anunţe semnele dumitale ?, ori cel puţin să le anihileze, ce să-i răspundă neavenitului şi intrusului respectiv ?

— Nu te-am auzit, mi-a fost rău în ultimele zile.

— Ştiu, sunt informat.

Da, înseamnă că nu l-au lăsat singur, și e bine cînd se interesează cineva de tine, e ca și cum breasla, întreaga umanitate românească ar sta în așteptare și nerăbdare, cu sufletul la gură — Care-i starea sănătății sculptorului Heronim ?, Apără-l, Doamne, pe sculptorul Heronim !, De ce nu vă duceți să-l vedeți pe sculptorul Heronim ?, Apelați la cei mai buni medici și salvați-l pe sculptorul Heronim !, nu-i adevărat că-i suficient să se abată asupra ta nenorocirea, o boală, un accident, și breasla, umanitatea să te și treacă pe plan secundar, să învețe să te uite, nu, și asta îi făcea plăcere lui Heronim — Poate că chiar ei l-au trimis pe individul ăsta care are puterea să treacă prin ziduri, și uite că individul s-a interesat, știe despre ce-i vorba și n-o să mă lase la voia întîmplării !, și brusc îl inundă un val de plăcere care avu darul să-i anestezieze durerile fizice, durerile sufletești mai ales, cele mai greu de îndurat dintre toate.

— Aveam senzația, uneori, că mă pierd și alunec într-un fel de adînc de fîntînă.

— Cam așa se întîmplă în astfel de cazuri.

— De la doctorii ăștia nu poți smulge nimic, parcă-s taina pămîntului. M-am convins că dibuie și ei printre bezne și mistere, iar tu continui să fii cobaiul lor.

— Asta-i legea, n-avem ce face.

— Și-apoi, atît de mult mă obișnuisem cu ideea de singurătate...

— Încît nu mai erai în stare să concepi că doar la un pas de dumneata, unul la fel ca dumneata...

— Exact.

— Te-asigur că nici eu nu mi-am suportat singurătatea mai ușor.

— Da, înțeleg.

— Și eu am aceeași conștiință de cobai, ca și dumneata.

— Înțeleg, înțeleg.

— Aș putea să te întreb ceva ?

La urma urmei, ce voia și pentru ce trecuse dincoace ?, sau poate că, dimpotrivă, e de înțeles și desperarea lui, nici el n-o fi avînd somn, l-o fi pîndind și pe el cine știe ce amenințare ?, cobai și el, deci și el condamnat ? Înseamnă că m-am înșelat, iluzii deșarte, nu-i mesagerul

nici unei umanități, al nici unei bresle !, dar uitîndu-se mai bine la el, la hainele lui ponosite, și luîndu-i mai bine seama, considerîndu-i mai atent aerul cinic, sfidător, parcă se vedea pe sine, reflectat ca-n apele unei oglinzi pîcloase, pe vremea cînd se înfrunta cu viața de la egal la egal, puțin îi păsa de Dumnezeii din cer și de Dumnezeii de pe pămînt, deși, cum se dovedea acum, celula dușmană lucrînd și lucrînd, neștiută, victorioasă, cine știe ce pacoste o fi căzut și pe capul nefericitului ăstuia ?, Desigur, domnule !, fii binevenit, domnule !, să stăm de vorbă, domnule !, ce voiai să mă întrebi ? și-i arătă fotoliul de lîngă pat.

— Dar ia loc, te rog !

— N-am venit să stau.

— Oricum, cel puțin cîteva clipe, să mai schimbăm și noi o vorbă, cum spuneai că te cheamă ?

— Rafael, atît, Rafael.

— Nu te cunosc, n-am auzit de dumneata.

— Fac și eu, cum se poate, umbră pămîntului.

(Ha-ha-ha, ce modestie, ca să nu mă complexeze, probabil !)

— Te-a trimis cineva, ai să-mi comunici ceva ?

Dă, Doamne, să-l fi trimis Arghira, Arghira de care m-am despărțit fără să-i fi spus nimic, dar care desigur a descoperit unde mă aflu și-n ce situație mă aflu, de ce să nu-l fi trimis Arghira ?, Te iubesc, omule, și te-aștept, omule, atît vreau să știi !

— Eu lucrez totdeauna din proprie inițiativă, nu primesc dispoziții de la nimeni, acceptă-mă așa cum sunt.

— Așa, va să zică ?

— Da !

Lucrurile începeau să se complice, sau cel puțin sub aparența lucrurilor se făcea simțită o anume forță deocamdată oarbă, care însă trebuia descifrată, smulsă din genunea ei afundă și dată la iveală, măscăriciul ăsta urma alte legi.

— Atunci, pentru ce ai venit ?

— Să te scot din spital, vreau să spun că-mi place să-l repet pe Isus în circumstanțe moderne — Stimate domnule Heronim, luați-vă patul vostru și umblați !

Cludat, de cîte ori încercase să-şi pironească ochii asupra lui, conturul siluetei aceluia se lăbărţa, se difuza, scăpa oricărei noţiuni de geometrie în spaţiu sau de precizare convingătoare a vreunei identităţi umane. Parcă ar fi de abur, idee de om aparţinînd altei specii, de ce n-am puterea să mă duc pînă la el, să-l ating şi să mă conving ce este ?, eu — veşnic necredinciosul, iar el — Isus în circumstanţe moderne ?, o-ho-ho !, ipochimenul totuşi avea umor, cam grotesc umor, adevărat, să-l tot pocneşti peste bot şi să-l scuipi în obraz pentru astfel de umor — Am venit să te scot din spital, eu îl repet pe Mîntuitorul nostru Isus Cristos, eu sunt salvatorul dumitale, ha-ha-ha !, ce poate să ştie claunul ăsta despre capcana în care el, cioplitorul de pietre Heronim, se află prins, ţintuit ca-n faţa unui sfinx la ale cărui întrebări nu există răspuns şi a cărui pedeapsă este de neimaginat în grozăvia ei — Domnule Heronim, socotim de datoria noastră să vă informăm, toate analizele duc la concluzia că operaţia este de neevitat !, îi convine clăpăugului ăstuia fără nici un Dumnezeu să facă haz de starea lui de umilitate, redus la o simplă pijama de spital, la un trup de nimic pe care-l vor degrada mîine chirurgii cu bisturiile lor infecte, îi convine impostorului să-l trateze ca pe un copil tîmpit şi să se amuze pe seama lui — Ia-ţi patul tău şi umblă !, ce şaradă se ascunde oare aici sau pariul cui este pus oare în joc ?

— Dar eu, mîine, sunt programat pentru operaţie, domnule !

— Iar eu, domnule, îţi spun că mîine vei fi mort dacă nu mergi imediat cu mine !

Şi Heronim simţi cum un fior de gheaţă îl străbate din creştet pînă-n călcîie, şi deşi n-avea la îndemînă o oglindă în care să se constate, dacă mai sunt oglinzile în stare să reflecte adevărul despre faţa noastră lăuntrică, faţa cea nevăzută şi faţa cea necunoscută, în altă oglindă el se vedea, mai precis — îşi vedea paloarea cum îl învăluie materială şi cum i se aşază pe obraz ca o mască, paloare care parcă urca din străfunduri atavice şi tîra în aluviunile ei tot ce este spaimă şi vinovăţie, miros de putreziciune şi miros de moarte, chiar şi scursurile condiţiei umane incapabile să mai reziste şi să se mai bată pentru

viață, cînd celula vitală se dovedește dușmană și cînd celula gînditoare abia de mai are puterea să emită un grohăit ca de fiară înjunghiată, imensă articulare de sunete ale furiei și ale abjecțiunii, contra lui Dumnezeu și contra Satanei, contra Începutului și contra Sfîrșitului, începutul ireversibil, sfîrșitul inevitabil.

— Domnule, ce-i cu dumneata, doar am venit să te salvez, trezește-te și auzi-mă bine, repet — eu sunt Rafael și am venit să te salvez, ce-i cu dumneata ?

Heronim pendula încă pe un fel de punte foarte fragilă, punte aruncată peste acest afund de prăpastie — Cine a aruncat-o, și pe mine cine m-a aruncat pînă pe mijlocul punții ?, și tot mai spera că va ajunge la un capăt, ori într-o parte ori în cealaltă parte, acolo unde este de presupus că se afla Arghira și se aflau pietrele cioplite și pietrele neterminate și pietrele neîncepute — Da, iată o justificare, singura justificare pentru a-l urma pe necunoscut, pentru a fugi dinaintea morții, să termin ce mai am de terminat și s-o revăd pe Arghira !, dar uite că puntea se auzea pîrîind, iar pietrele, Arghira, își pierdeau consistența, cădea întunericul peste ele, totul devenea funerar.

Căută buimac, în neștire, butonul soneriei ca să cheme pe cineva în ajutor, sora, medicul de gardă, oricine, să-i ia dracu', nimeni !, și doar îi plătise cu bani grei, ca să stea permanent în alarmă și să răspundă neîntîrziat la chemările lui, sau poate că soneria nici nu suna nicăieri, sau poate că dincolo de el, dincolo de rezerva lui, și începuse să se întindă pustiul ? Și-atunci, da, altă salvare să nu fie decît fuga, și o fi acest răpciugos de Rafael chiar întruchiparea soluției ?, și dacă, dimpotrivă, Rafael este minciuna, înșelarea, altă formă a deșertăciunii și a desperării ?

Unde ești, Arghira, de ce taci, Arghira ?

Și iar simți cum se clatină, cum alunecă. erau ceva puncte de sprijin pe-acolo de care se chinuia să se prindă. piereau însă și acestea de parcă nici n-ar fi fost, și Rafael care nu-l scăpa din ochi atît reuși să descifreze din hohotul lui de spaimă — Nu, Dumnezeule, nu, Arghira, încă nu, vă rog, nu !...

3

Eu sunt femeia celui care urmează să moară, numele meu este Arghira. Nu femeia lui casnică şi oficială, ci amanta lui. Patima şi nebunia lui fără măsură, prin care exist şi fără de care n-aş putea să mai exist. Femeia lui divină. cum îi plăcea să-mi spună de cîte ori mă compara cu pietrele care mă reprezentau. Ce mult semeni cu numele tău, parcă ai fi făcută din spumă de mare şi miroşi toată a miez de smochină ! Binecuvîntaţi fie cei care te-au zămislit în noaptea lor de desfrîu, binecuvîntată — zodia care mi te-a scos în cale ! Dacă Dumnezeu nu te-ar fi creat anume pentru mine, viaţa mea ar fi fost infinit mai săracă ! Şi chiar destinul meu de cioplitor în piatră cum s-ar fi împlinit, dacă tu însăţi n-ai fi existat în structura fiecăreia dintre ele ! ? Şi cum mai tremuram de fericire, auzindu-l, nu era femeie mai fericită pe lume ca mine ! Şi orgoliul meu refuzîndu-se totuşi pe sine, pentru a se robi lui pe totdeauna. Fără a mă fi ruşinat vreodată că i-am stat la picioare ca o roabă, că femeia lui divină i-a fost femeie pur şi simplu. Mulţumesc, Heronim, pentru aceste cuvinte, n-am să le uit niciodată !

Şi iată că trebuie să-mi amintesc din nou cum mă cheamă, trebuie să strig în gura mare cum mă cheamă — Arghira, Arghira ! Dar nu pentru el strig, pentru mine strig. Noaptea asta, mai ales, cînd n-am altă certitudine în afară de mine şi cînd trebuie să mă recunosc în această singură certitudine. Prea-i zdrobitoare bezna din jurul meu, şi eu — prea înghеţată de spaime. Paralizată de spaima din timpul somnului şi de spaima care m-a trezit din somn, că s-ar putea să mă trezesc în altă realitate decît a obsesiei lui. Incapabilă să aprind lumina, deşi grozav ce simt nevoia să mă conving că m-am înşelat. Prezenţa lui vie, adică, să mi se confirme în acelaşi spaţiu cu mine. El — în dreptul ferestrei deschise, în dialog amar cu nesfîrşitul. Sau el — doborît în fotoliu, singur cu tăcerile şi cu umbrele lui permanente. Sau el — în culcuşul

de-alături, abia bănuindu-se după respirația ușor șuierată. Sau el — dar ce a devenit el acum, în ce s-a preschimbat el acum ? Este el zidul care mă înconjoară, este unda de fior care s-a strecurat pe ușă ? Este el fărîmițat în zecile de lucruri ale casei, este cearceaful care mă acoperă ? Glasuri și pași, oftaturi și sunete nearticulate. Heronim, dragul meu, tu ești ?

Nu, ci numai tăcerea fulgerată de proiecțiile lui mute. Heronim venind, Heronim plecînd. Heronim la masa de lucru, Heronim măsurînd odaia de la un capăt la altul. Heronim dînd peste cap sticle întregi de alcool, Heronim distrugîndu-și fără milă statuile. Și toate aceste proiecții cu fața către mine, toate cu aceeași față. Dură și impenetrabilă, depărtată și vagă. Dar spune ceva, Heronim ! Ce se petrece cu tine, ce vrei de la mine ? Acolo e ușa, acolo e fereastra. Fiecare — altă pată de întuneric masiv, fiecare — altă interogație acuzatoare. De-aceea și cred că se întîmplă ceva cu el, numele lui se aude în mine ca un urlet într-o grotă pustie. Numai numele lui se aude, sau și ființa lui urlă de înstrăinarea la care o fi fost osîndit ? Sau altceva este, mult mai grav și fatal, dacă eu însămi sufăr de conștiința acestei fatalități ? Să zicem — amintirea desfătării lui sălbatice, de animal în amurg și de trup în ruină, care se agăța cu ghearele și cu dinții de ultima lui pradă, care eram eu, amăgindu-se cu iluzia că tocmai prin această ultimă pradă i s-ar fi putut reda tinerețea ?

Bine, Heronim, poftim ! Ia-mă și mă cunoaște, satură-ți panica și lăcomia. Fiindcă ești lacom, Heronim, și ți-e frică de amurgul vieții tale, Heronim ! Desperarea ta a coborît prea mult în biologie, ca să nu-mi fie milă de tine. Acum te cunosc bine, știu de fiecare dată pentru ce mă crucifici și mă pîngărești. De cîte ori piatra la care lucrezi te respinge, îți imaginezi că eu sunt mai ușor de îmblînzit. Și de cîte ori demonii tăi personali gem de neputință, te răzbuni pe bietul meu trup. Poftim și ia-mă, dacă asta-i tot ce mai speri la viața ta ! Dar înțelege că nu trebuie să mă umilești în asemenea hal, pentru satisfacerea poftelor tale, încît să uiți că eu sunt și altceva decît femeie. Ce mai vrei, sunt sclava și făgăduința ta, poate că ultimul dar pe care ți l-a făcut Dumnezeu pe

acest pămînt. Cu ce fel de jurămînt să mă jur ţie, ca să te încredinţez de credinţa mea ?

Şi tu în cadrul uşii, apărînd. Şi privirea ta, pironită asupra mea cu o uluire exasperantă. De parcă în noaptea aceea de-acum zece nopţi ai fi săvîrşit o crimă, te-aş fi ocrotit sau nu ? Dar intră o dată, ce e cu tine ? Şi tu înaintînd, galben, împleticit. Afară ploua, probabil că rătăciseşi îndelung prin ploaie. Ţi-era frig şi erai ud pînă la piele. Te rog, lasă-mă pe mine să te dezbrac ! Dar tu păreai că te afli pe altă lume, ai trecut pe lîngă mine fără să mă vezi. Nici machetei Păsării Phoenix, aşezată pe trepied în mijlocul atelierului, neacordînd vreo atenţie. Din clipa aceea ar fi trebuit să-mi dau seama că a intervenit ceva teribil în viaţa ta, dacă ajunseseşi tu să-ţi ignori tocmai lucrarea preferată ! Apoi, împotriva legii de totdeauna, refuzînd pînă şi sticla pe care ţi-am oferit-o, să-ţi torni şi să bei. Te-ai aşezat de-a dreptul jos, pe covor, rezemat de muchia canapelei. Îţi cunoşteam tăcerile şi ţi le respectam, uneori mi-era atît de greu să pătrund în universul tău de himere ! Sau poate că te simţeai prea bătrîn, iar pe mine mă socoteai un simplu accident în viaţa ta ? Stăruia pe obrazul tău o mare oboseală şi o foarte grea întunecare, cu ce vorbe aş fi reuşit să mi te apropii ? Am îndrăznit tot eu, cea dintîi, cu un gest de tandreţe calmă şi lipindu-mi buzele de tîmpla ta. Să chem din străfunduri sfintele tale instincte şi să le fac să turbeze, pentru ceasul ce-l gîndeam să ne fie fantastic. M-ai îndepărtat însă uşor şi ai oftat, cum de n-am înţeles că-n tine se şi instalase moartea ? Că veneai probabil de la doctor, că şi aveai sentinţa în buzunar ? Şi cum deodată devenea totul inutil — şi glorie, şi pietre, şi chiar şi eu. Ce-i cu tine, te doare ceva ? Nimic, o simplă oboseală, sau mai degrabă muncit de gînduri, am o lucrare în provincie, sunt nevoit să plec pentru un timp, mîine în zori plec, mi-e teamă că voi lipsi cam mult, o să-ţi scriu, firește, dar mai sigur este că o să te chem la telefon, şi dacă nu se va putea, Dumnezeu ştie cum va fi pe-acolo ! Şi te-ai ridicat deodată, pretextînd că nu mai ai ţigări. Vechiul truc, trucul universal că trebuie să te duci după ţigări. Nu, n-am intuit ce minciună grozavă ascundeau cuvintele tale de rămas bun. Şi nici n-am bă-

nuit, cum să-mi dea prin cap așa ceva, că nu te vei mai întoarce ? Deși ultima ta privire din prag, la plecare, către mine, către toate lucrurile din atelier, era confuză și prevestitoare de rău. Mai tîrziu am înțeles cît de neomenește ți-ar fi fost să-mi spui adevărul, parcă aș fi avut eu cu ce să te apăr ?

Și zile, nopți întregi așteptînd să sune telefonul. Pîndind poștașul, suspectînd orice umblet pe stradă că ești tu. Nimic, pieriseși, era ca și cum n-ai fi fost niciodată. Doar ideea despre tine, acel chip de lut pe care eu însămi îl voi fi inventat și căruia eu îi voi fi dat numele de Heronim. Omul meu, stăpînul meu ! Mai ești aici, Heronim, parvin oare cuvintele astea pînă la tine ? Și-n care spital te-ai ascuns, de ce, peste tot întrebînd, mi se dădea același răspuns de negație categorică — Nu știm, n-am auzit, interesați-vă în altă parte ! ? Așa, oare, se moare, luat de vînturi sau luat de păsări și urcat la ceruri ca Isus Cristos ?

Abia ieri am aflat că biata fiară care deveniseși, bîntuită de conștiința sfîrșitului, se refugiase în desișul de junglă în care-i era menit să moară neștiută de nimeni. Abia ieri, și absolut întîmplător. Un necunoscut către alt necunoscut, în îmbulzeala din autobus. Probabil că doi colegi de-ai tăi, admiratori, detractori, sau fiindu-le totuna. Ai auzit de Heronim ?, Ce să aud de Heronim ?, I s-a dat sentința, condamnat definitiv, mîine îl vor deschide, mîine se va termina ! Și eu înregistrînd informația ca și cum ar fi fost vorba de mine, de viața și de moartea mea. Dar mai eram eu atunci Arghira, o parte din tine ? Sau nu eram decît o femeie oarecare, a nimănui ? I-am și simțit pe cei doi necunoscuți, tremurînd de plăcerea de a avea lîngă ei o femeie vie, cum mă despuiau și cum mă înfulecau. Le eram la îndemînă, contradicție în carne și oase a morții care probabil că le dădea și lor tîrcoale. Și mi-a venit să plîng de ușurința cu care mă lăsasem îngenuncheată, dezbrăcată, ce simplu și cît de ridicol mi se rezolva singurătatea !

Și imaginea ta, în aceeași clipă, risipită în sute de cioburi ca de oglindă spartă. Și eu — în neputință fizică de a te mai aduna la loc, ce rol va mai juca de-acum înainte timpul între noi ? Timpul nostru al amîndurora și memo-

ria mea personală, infinitele amănunte ale biografiei noastre comune ? Știu că voi fi pusă la zid imediat ce nu vei mai fi — Tirfa lui Heronim ! vor zice. Dar eu, mă jur, n-o să-mi întorc fața de la tine doar pentru atît.

Doamne, iată că am și început să vorbesc de tine la timpul trecut. Iartă-mă. Heronim !...

4

Pînă la el însă n-aveau cum să ajungă aceste lamentări, Heronim se afla în altă realitate. Captivul unei realități care seamănă cu golul dintre comă și final, interludiul dintre viață și moarte. Viața, care pentru el nu încetase ; moartea, care pentru el nu începuse. Dar ce forțe se instalează în ruperea de contact dintre un trup decapitat și capul fără trup, de unde și potrivit căror legi funcționează ? Iată o întrebare la care va trebui să reflectez, dacă mi se va mai lăsa timp de reflectat. Dacă acest indezirabil Rafael n-ar fi el însuși legea golului de care vă vorbesc, dacă nu mi-ar determina el însuși consecințele în destin. Acest Rafael răsărit de nicăieri, aproape despotic, și de sub a cărui fascinație n-o să mă poată smulge nimeni, care numai cu privirea și mă străpunge pînă-n țesătura cea mai intimă, paralizîndu-mi încă din față orice reacție de împotrivire.

— Zadarnic îmi ceri timp de reflectat (Poftîm, nici nu mi s-a închegat bine gîndul, că el mi l-a și dibuit !), altă soluție decît fuga nu există.

Dar toți au pretins că singura mea șansă este operația, cum să-i explic netrebnicului ăstuia că n-are nici un drept să-mi interzică această șansă ? Și de unde puterea lui de decizie asupra actelor mele, servitutea cu care eu îl ascult și servitutea cu care sunt gata să mă supun voinței lui ?

— Fiindcă, vrei sau nu vrei să admiți, vine un ceas în viața fiecăruia dintre noi cînd scăpăm de sub regimul fatalității. E revolta noastră de o zi sau de o noapte, de

şapte zile sau de şapte nopţi, depinde, contra fatalităţii. Cînd Spiritul dictator, sau Dumnezeu, sau Programatorul suprem, denumeşte-l cum îţi place, nu mai are nici o autoritate asupra noastră, urmează ceasul sau noaptea, zilele sau nopţile noastre de triumf. N-ai fost destul de umilit în această viaţă, în raporturile cu oamenii, în raporturile cu societatea, de ce să mai accepţi şi umilinţa operaţiei chirurgicale ? Mai ales pe aceasta, care ţi se oferă ca un panaceu al ştiinţei doctoriceşti, cînd se ştie bine cîte crime a determinat pretinsa lor ştiinţă ? Chiar nu eşti în stare să te revolţi, să-ţi înfrunţi şi dumneata cel puţin o dată Sfinxul ?

Desigur — este o întrebare, este o logică ! Dar şi imposibilitatea de a inventa împotriva logicii lui altă logică, neputinţa de a articula chiar şi cuvîntul cel mai banal de refuz. Gura cleioasă, vîscoasă, ca de broască ţintuită între electrozi. Şi centrul în care noţiunile se preschimbă în cuvinte — alterat, inhibat, penibilă sursă de zgomote care-i bombardează carnea şi-i zdrenţuie nervii. Pe ce temei — forţa dominatoare a acestui imbecil de Rafael, facultatea lui de a pătrunde în taine care stau numai la îndemîna Dumnezeirii ? Cel puţin de-aş avea cu cine mă consulta, fac bine ascultîndu-l, nu fac bine ? Cum să intru în contact cu Arghira şi s-o întreb, sau de ce n-apare ca prin miracol bunul meu doctor, cel care deţine secretul analizelor şi care şi-a asumat răspunderea supravieţuirii mele, ca să-l dea afară pe uşă, să se ducă la mama dracului pentru vecie ?

— Nu uita că s-au îngrijit să-ţi smulgă declaraţia de acord cu operaţia, în faţa oricărui tribunal sunt absolviţi. Şi cei dinafară, faimoşii dumitale colegi de breaslă, care nu prea au ochi să te vadă, şi boierii ăştia dinăuntru, care te vor ciopîrţi mîine. Sau îţi închipui că pe ei îi interesează celula bolnavă pe care ar trebui s-o extirpe, şi gata ! ? Felicitările noastre, domnilor, aţi făcut o treabă grozavă ! Respectuoase felicitări şi mulţumiri din inimă pentru a-l fi redat vieţii pe nepreţuitul şi extraordinarul, etcetera, etcetera ! Te înşeli, stimate Heronim, teribil ce te înşeli ! Dacă ai fi un personaj oarecare, un circar sau un hîrţogar, un ţăran prost sau un lucrător anonim, da, ar fi simplu. Te-ar înscrie pe lista de rigoare, la numărul res-

pectiv, operaţie reuşită, dar pacientul a sucombat, adio şi du-te cu Dumnezeu pe lumea cealaltă ! Nu, prietene Heronim, fiindcă pentru ei eşti o personalitate, deţinătorul unui mister anume. Doar nu-i la îndemîna oricui să cioplească statui în piatră, iar numele să-i fie înscris în istorii de specialitate. Considerat întotdeauna de departe, şi nu fără complexele de circumstanţă, din cauza legendei ce s-a creat în jurul dumitale. S-a creat, sau singur ţi-ai creat-o pentru a ţine epoca la respect ? Şi biografie şi operă la fel de scandaloase în contradicţiile lor, într-un fel ai fost şi dumneata un mic tiran. Ce importanţă că-n alt domeniu decît acela în care tiranii se lăfăie îndeosebi, nici o deosebire de conţinut şi de finalitate între vocaţia celorlalţi şi vocaţia dumitale. Şi iată că doctorii te-au înhăţat, le-ai căzut în gheare. Adunătură de materie organică pe care ei o adorau cu mare deferenţă, şi pe care o cercetau de la distanţă cu un fel de discreţie stupefiată, iată că acum vor avea prilejul s-o cerceteze pe centimetru pătrat şi încă fără jenă, cu o cruzime care le este foarte proprie. Nu dacă şi dumneata ai ficat şi intestine ca toată lumea, nici dacă o anume celulă a început să-şi facă de cap şi să ia înfăţişarea de rac sau de conopidă. Altceva îi interesează pe domnii ăştia şi altceva ţin ei morţiş să descopere, sau poate că am şi reuşit să te îngrozesc ?

Nu, nu, ci doar mîna care căuta buimacă, pe tăblia noptierei de alături, scrumiera, sau lampa, sau vaza de flori, orice obiect solid pe care să-l arunce în capul nenorocitului, pentru a-i închide gura şi imaginea lui să dispară, să piară în iadul din care se va fi scornit. Imagine ?, dar de cînd imaginile au grai ?, şi ce fel de grai poate să fie acela, nu de fiinţă umană, care să te înspăimînte de moarte ?, şi spune-mi, domnule, de ce durerea pe care mi-o cauzezi dumneata mă sfîşie mai amarnic decît durerea fizică ?, şi chiar crezi că n-o să te spulber din ochii mei ?

— Nu înainte de a termina ce am de terminat, să fim bine înţeleşi. Ca să afli că pretinsa lor ştiinţă nu-i decît răzbunarea ignoranţei asupra geniului care presupun că eşti dumneata, să dezlege taina care a determinat ca dumneata să gîndeşti şi să te comporţi alături de legea generală, altfel decît oamenii de rînd. Şi evident că nu vor

afla nimic. Dumnezeu nu se lasă chiar atît de ușor descifrat, Dumnezeu sau Altcineva, spune-i oricum, n-are importanță. În schimb, vor constata că de adevărul celălalt, al materiei care se erodează într-un timp foarte precis și foarte matematic programat, nu scapă nimeni. Și față de această constatare ei vor jubila, presupusa dumitale nemurire încetează cu ultima sclipire de viață. Nu-ți vor lăsa nici măcar licărul de conștiință al altor iluzii, suferința conștiinței îți va fi atît de mare, ca o ardere de viu, încît dumneata singur te vei socoti un blestemat și un vinovat și vei cere să nu-ți mai prelungească viața pentru nimic. Dar blestemat de cine și vinovat față de cine, pentru care fapte ? La aceste întrebări nu-ți vei putea răspunde, și numai eu îți voi putea răspunde, la fel de sincer precum ți-am dovedit că pot fi, și mai apropiat sufletește decît oricare altul de pe lume, dacă vei accepta să mergi cu mine, unde-ți sunt hainele ?

Deci Rafael exista. Rafael nu putea fi negat. În timp ce, încă de pe-acum, ceilalți — aclamatorii și detractorii operei lui, opera însăși (cu toate prerogativele de originalitate și de bun al omenirii, în beneficiul omenirii), și omenirea însăși (cu arbitrarele sale judecăți postume sau cu falsele promisiuni că nu te va uita, dar tăinuind și valurile de pulbere și de uitare gata să le răstoarne peste tine), și chirurgii, și făcătorii de necroloage oficiale, și bocitoarele pe marginea gropii lui, și cuvîntătorii de discursuri-panegirice, și Arghira, mai ales Arghira, toți și toate, încă de pe-acum, se îndepărtau de el, încetau să mai fie certe și tangibile. Așa începe haosul, domnilor, pătrunderea în haos, ca pătrunderea într-un tunel întunecat sau că alunecarea într-un vid universal, v-o spun eu, cioplitorul de pietre Heronim, care mă aflu chiar pe pragul trecerii Dincolo și văd intrarea în tunel, presimt că pasul următor va fi ! Deci doar Rafael exista, Rafael nu putea fi negat. Despre ce fugă vorbea, la hainele cui se referea ?

— Să nu uit, evadarea pe care ți-o propun eu nu înseamnă reîntoarcerea la condiția umană. Te previn, să nu te cerșești de mine să-ți restitui vechea identitate de om și vechea funcție biologică. Nici să tipi la mine că ți-au rămas neterminate cîteva statui și să mă abat cu dumneata pe la atelier, pentru un popas de durată, ca

să le termini. De îndată ce părăsim spitalul intrăm în alt timp şi-n alt spaţiu, mai presus de mine. Desigur că, din cînd în cînd, ţi-aş putea oferi prilejul să te uiţi pe fereastra unuia sau a altuia dintre amicii sau amicele dumitale de profesie. Dacă te-ar amuza, să zicem, felul cum vor continua să se desfăteze în paturile lor conjugale, sau chipul cum îşi vor petici sufletele cu diverse minciuni şi cu dulci abjecţiuni. Mai degrabă însă că vei fi curios să constaţi cum îţi este cultivată memoria şi, mai ales, cum îţi va fi denigrată memoria ! Va fi o călătorie lungă şi cu destule ocolişuri, printr-o geografie care nu este consemnată pe nici o hartă a lumii şi nici la dispoziţia oricui. În fapt, pentru ca să-ţi fie totul clar de la bun început, îţi ofer libertatea absolută. La care mulţi vor fi visat în această viaţă, care însă numai iniţiaţilor le este destinată. Nici o cenzură nu va mai acţiona împotriva dumitale, nimeni nu-şi va mai îngădui să-ţi oprime conştiinţa. Va fi un itinerar superlativ şi permanent în conţinutul, în substanţa unor adevăruri sacre. Greu de presupus de pe-acum cît va dura, ceasuri continue, ceasuri intermitente, sau simple clipe infinite, dar este sigur că depinde numai şi numai de dumneata pentru ca la capătul lui să te socoteşti absolvit de orice vină şi purificat. E-adevărat că noi, universul acesta pămîntesc, urmăm legea curgerii materiei dintr-un infinit către alt infinit. Aparent, în afara oricărei raţiuni, şi de-aici sentimentul că nu suntem nimic şi că trebuie să ne supunem soartei. Ei bine, eu îţi voi dovedi că există o raţiune, şi încă una superioară, şi încă o dată numai şi numai de dumneata depinde ca pînă la urmă să te integrezi, să te contopeşti cu această raţiune supremă. Dar, pentru ca să reuşeşti această nouă identitate şi această nouă condiţie, trebuie să meriţi !

Slavă Domnului totuşi că se pot articula ceva sunete, şi cuvintele se dovediră posibile. Mai mult din cauza presiunii tiranice pe care celălalt o desfăşura asupra lui, cu perspectiva de a dura toată noaptea dacă nu i se opune, decît dintr-o nevoie omenească de dialog. Şi să nu uităm că se desfăşura asupra lui, concomitent, şi presiunea celulei bolnave. Era astfel prins ca între două tampoane de fier, şi conştiinţă şi trup, ca între braţele celebrei Fecioare de fier din temniţele medievale, totul cu o mişcare

înceată, insesizabilă, dar fermă și feroce în acțiunea de zdrobire pînă și a ideii de om.

— Dar asta înseamnă a fi dus cu forța la judecată !

— Eu atîta știu, restul îmi este necunoscut.

— În numele cui și pentru ce ?

— Eu atîta știu, eu nu sunt decît Însoțitorul.

— Dar de ce tocmai eu, ce-aveți cu mine ?

— Eu atîta știu și mai ales că n-ai altă alegere, unde-ți sunt hainele ?

Și dacă totuși ar fi ales alt drum și nu l-ar fi urmat pe necunoscut, ar mai fi putut oare Heronim să schimbe ceva din datele problemei ? Ciudat este că se simțea foarte ușor, de parcă deodată s-ar fi lepădat de întreaga lui pondere pămîntească. Și la fel de ciudat este că fosta lui pondere, aceea în formă de om și aceea în formă de suflet, era bîntuită de foarte grave presimțiri...

5

Cea dintîi presimțire se confirmă în aceeași noapte, cu o precizie greu de explicat prin simplă coincidență, dacă nu ținem seama de faptul că el însuși, Heronim, se hazarda în cele mai fantaste situații cu putință. Tocmai fiindcă, nevoit în acest răstimp să circule numai pe sub scoarța realității, ca printr-un tărîm subpămîntean, nu va avea cu lumea de deasupra decît relații ilogice. Și, la urma urmei, cu ce i-ar mai fi folosit lui Heronim să recurgă, să se raporteze la istoria exterioară lui, cînd singura istorie de care avea atîta nevoie pentru a se împăca cu sine era aceasta, exclusiv personală ? Și sigur că nu întîmplător, dintre toate ființele care-l frecventaseră o viață de om și care-i marcaseră viața cu peceți profunde, numai cîteva se vor tot proiecta în planul superior al perceperii, printre acestea — și omul despre care va fi vorba. Nu-l avertizase oare Rafael că, din cînd în

cînd, i se va oferi și posibilitatea să-și arunce ochii în existența unuia, a altuia, pentru a se vedea chiar pe sine, cum arată, cum va continua să arate în conștiința celorlalți ?

Pe la miezul nopții deci, în vasta clădire a instituției care-l avea înscris în hîrțoagele ei și pe sculptorul Heronim, desigur că printre aleșii dintre aleși, unul din nenumăratele telefoane pînă atunci adormite, zăcînd în imobilitatea lor inutilă și rece, începu să sune. Strident, asurzitor, alarmant, cu ecouri și mai amplificate din cauza pustiului clădirii. E de presupus că-n atari circumstanțe, de tăcere mormîntală (cum se spune) și de pustiu populat numai de supoziții absurde, cine altcineva decît lucrurile neinsuflețite au o tresărire nervoasă și încep să se agite scoase din minți — Ce este, ce s-a întîmplat ? Ce bețiv nefericit sau ce căpcăun nevropat, căutînd bezmetic să comunice cu Geneza sau cu Viața de Apoi, a făcut chiar numărul nostru de telefon ? Sau cumva a izbucnit al treilea război mondial, se anunță cumva vreo invazie — terestră, extraterestră ? Sau, și mai idiot, chiar șeful instituției să-și controleze noaptea subalternii, pentru a se convinge că fantomele lor sunt la lucru ?

Cel puțin dacă șocul acestei detunări ar fi izbit numai în pereți și-n obiecte, panica lor tot s-ar fi potolit după un timp. Încă n-ajunseseră să fie încărcate cu mici pile nucleare, pentru ca un simplu sunet de telefon să declanșeze reacții în lanț, cu consecințe de catastrofă planetară.

În spațiul acela însă, în care telefonul respectiv începuse să sune asurzitor și strident, viețuia un ins. Un Ionescu oarecare, ghemuit asupra mesei sale de lucru și atît de posedat de demonii lucrului său birocraticesc, egal cu o ispășire de osîndă, încît doar înălță surprins capul (capul său pleșuv, ochii săi de viezure, fața lui spînatecă, gura lui de iască) și ascultă concentrat, văzînd-nevăzînd prin ochelarii săi deodată aburiți de emoție, deși aparatul se afla la numai un întins de braț dinaintea lui. Paștele mă-tii, greșeală ! E tot ce reuși să gîndească, fiindcă telefonul încetă brusc să mai sune, și parcă era mai bine dacă ar fi continuat să sune, tăcerea din jurul insului Ionescu deveni deodată lugubră, omul simți pe pielea lui agitația materiei din jur, furnicarul atomilor smulși din

legitatea lor încremenită și aruncați unul împotriva altuia, să se ucidă între ei, să-l înnebunească la rîndu-i pe omul care se simțise atît de bine singur. Pentru care și hotărî să le dea în mama lor de hîrțoage și să se ducă în sfîrșit acasă, nu mîncase de la amiază (chiar și atunci pe sponci) și descoperi că-i este foame, și descoperi că are și el dreptul să doarmă, i-o fi de cînd tot robotește, pe un salariu de nimic, la gloria și la autoritatea acelei instituții.

Cînd, la fel de strident și asurzitor, soneria telefonului se auzi din nou — Mama ta, oricine ai fi !, tocmai fiindcă de astă dată avea îndoieli, nu mai putea fi greșeală, cineva îl căuta (pe el anume-l căuta) și avea nevoie de el. Smulse totuși cu brutalitate receptorul din furcă, Tîmpit mai sunt, mai bine-l lăsam să sune pînă mîine și m-aș fi dus liniștit acasă !, dar și intrigat și speriat, parcă poți să știi cui din lumea asta de artiști geniali, mai-micului sau mai-marelui acestei lumi, i-o fi trăsnit prin cap să aibă nevoie tocmai de el ?

Era o femeie, de neînchipuit ce glas avea, cîntat și legănat, incitant și excitant, brusc revelînd și dulcea ei făptură, pînă la amănuntele cele mai patetice, și Ionescu răsuflă ușurat, glasul femeii îi era foarte cunoscut, și pe Ionescu îl străbătu un fior de vag erotism, cea mai focoasă femeie din instituție, deși funcția (în opoziție flagrantă cu superlativul ei farmec muieresc) mai ales unuia ca Ionescu i-o interzicea, doar dacă, asta e că numai cu fantezia putea îndrăzni, și Ionescu o și văzu goală-pușcă dinaintea lui, fantastica ei arătare (cu coapse lungi, cu sîni exuberanți) se materializa din chiar milioanele de atomi trecuți în stare de panică, și Ionescu constată cu carnea și cu nervii lui cît de beatificată putea fi o astfel de panică, dar asta nu dură prea mult, vertijul dintîi îl readuse la fel de brusc pe pămînt, și Ionescu îngheță, glasul femeii suna oficial și paradoxal, Cum de mi-a dat prin minte că nu și-a găsit ea, noaptea asta, alt bărbat decît pe mine, și cum de i-a dat prin cap să mă caute chiar aici ?, nici o speranță și nici un alt gînd nu mai erau cu putință.

— Ce faci, domnule, sunt șapte ceasuri de cînd te tot caut, pînă și acasă la dumneata am fost să te caut, aveam toate motivele să cred că ai crăpat, pînă la urmă te-am

dat în urmărire, umblă „băieții" după dumneata prin tot orașul, uite că numai aici nu mi-am imaginat că ești, șobolan de hîrțoage ce ești, ești convins c-o să-ți ridice țara statuie pentru munca de hîrțogar, vai de capul dumitale, cu conștiința asta dusă la extrem, să n-ai zi, să n-ai noapte, asta ți-e casa, asta ți-e nevasta, dar e bine că te găsesc aici, îți transmit o sarcină de urgență, sarcină bineînțeles de la șeful nostru, mîine la prima oră șeful vrea pe masă necrologul lui Heronim, allo, mă auzi ?

Pe acest Ionescu, atunci, îl străpunse pînă-n inimă ca o săgeată de gheață, nu era ora cea mai prielnică pentru a înregistra o moarte de om, privirea îi fugi în toate părțile în căutarea unui punct de sprijin, dincolo de el — noaptea nesfîrșită, iar acolo el — ca izolat la imense depărtări de orice umanitate, mai ales moartea lui Heronim s-o înregistreze, cel socotit incomparabil și cel ridicat la rangul de mit viu, Cînd l-am văzut ultima oară, parcă era acum vreo două luni, cu treburi pe-aici, sau la expoziția cui, și cum arăta, ce zicea ?, uite că nu-și mai amintea nici fața lui, nici zisele lui de-atunci, Heronim devenise o simplă noțiune abstractă, ceva de abur și de neființă.

— A murit domnul Heronim ?

— E ca și mort domnul Heronim al dumitale, mîine-dimineață îl vor deschide, zece minute, cincizeci de minute — atît, ca să se zgîiască specialiștii la secretele lui dinăuntru, se vor cruci și se vor lua cu mîinile de cap, adevărul de sub ochii lor va fi mai teribil decît ce-au presupus analizele, după care îl vor închide la loc (frumoasa turuia nestăvilit, Ionescu abia o putea urmări, cu atît mai mult de reușea să și-l reprezinte pe Heronim în realitatea de cobai pe masa de operație), da, simplă formalitate, ca să aibă și specialiștii ce scrie în procesul-verbal, fiindcă trebuie să fie și un proces-verbal, nu-i așa ?, un fel de comunicat oficial, nu-i așa ?, cu toți termenii de rigoare, cu toate iscăliturile de rigoare, pentru ștabii de sus, pentru presa străină, doar e vorba de marele sculptor Heronim, nu-i așa ?, mai trebuie să-ți spun eu ce înseamnă sculptorul Heronim pentru contemporani, pentru posteritate ?, mă rog, vreau să spun că înseamnă cît înseamnă, să nu exagerăm, dar de ce taci ca un tăn-

tăiău, scoate și dumneata un cuvînt, spune și dumneata ceva, de ce nu spui nimic ?

— Ce să spun ?

— Asta e, că nu se mai poate spune nimic, dar necrologul trebuie să-l faci, altcineva n-are cine să-l facă și încă după toate regulile artei, dumneata ai stil, dumneata ai concizie, șeful nostru își pune toată nădejdea în dumneata, și nu uita că are nevoie de text numaidecît la prima oră, fiindcă tot la prima oră o să i se ceară și lui și trebuie să-l ducă și el sus, unde știi, pentru rafistolat, pentru parafat, și șefului n-o să-i priiască dacă, mă înțelegi ?, și uite că ai și dumneata ocazia să te impui. Frumos necrolog, or să zică, emoționant, cine l-a conceput, cine l-a redactat ?, și șeful o să fie mîndru de dumneata, și toți or să te laude, allo, mă auzi ?

Firește că Ionescu auzea, și atît de mult auzul său fusese cuțitat de otrăvitele cuvinte ale femeii, cu referințe atît de exacte la destinul unei vieți de om, încît i se părea că trăiește în plin coșmar, deși existența femeii, legătura lor telefonică nu puteau fi negate, autoritatea în numele căreia i se vorbise îl zdrobea, nimic mai real decît Heronim întins pe masa de operație și decît virtuala lui condamnare la moarte. Numai că Ionescu n-avea puterea să înțeleagă rațiunea superioară a celor de sus, era depășit de o astfel de rațiune superioară care voia și decidea în felul ei, care determina istoria și o și scria în felul ei, acest Ionescu era îmbîcsit de superstiții și de prejudecăți, cum să conceapă el necrologul unui om încă viu, cum să-i anunțe moartea înainte de a fi murit — Instituția Cutare anunță cu nespusă durere încetarea din viață, în urma unei scurte dar grele suferințe, a celui care a fost sculptorul Heronim, în vîrstă de atîția ani, cel mai și cel mai ! — adevărul e că-n rațiunea strîmtă și măruntă a acestui Ionescu, funcționar înscris pe ultimul loc din schemă, nu se puteau cuprinde astfel de reguli incredibile, și țipă gîtuit de frică, de frica propriei morți :

— Dar Heronim n-a murit, și mie mi-e greu...

— N-o să-ți fie deloc greu dacă mai ții la slujba și la pîinea dumitale, noi suntem plămădiți din alt fel de aluat decît mai știu eu care dracu', dă-le-ncolo de com-

plexe și du-te imediat în biroul meu, pe biroul meu vei găsi dosarul lui, îl țin acolo în așteptare de cînd a intrat în spital, iar în dosarul lui — toate datele esențiale, cînd și unde s-a născut, ce-a dres și ce-a făcut, opere, expoziții, și premii, și decorații, important, a zis șeful, să n-o iei razna cu virtuțile și cu meritele respectivului, înțelegi ?, ce-a fost a fost, acum valorează exact cît valorează, maximum trei sute de cuvinte, o pagină plină la două rînduri, lași liber numai data și locul adunării de doliu și unde va avea loc înhumarea sau incinerarea, nu s-a hotărît încă, restul după tipic, există în sertarul meu de la mijloc și o formulă generală, folosită la alții dinaintea lui, inspiră-te de-acolo, dar încearcă să fii și puțin personal, e clar, mai ai nevoie de vreo explicație ?

Nu, totul era foarte clar, dintre asemenea limite — acerbe, strangulatoare, nu exista salvare, și acest Ionescu simți cum i se pune o gheară pe inimă, respira greu și-i scăldau ape reci, ape fierbinți, se duseseră dracului toate certitudinile (și-așa destul de șubrede) ale universului propriu și nu putea scăpa de senzația că Heronim se și înființase din neant acolo, la fel de viu și la fel de obiectiv ca-n cea mai fermă dintre realități, Heronim se uita la el cu o privire ironică și-i zîmbea plin de dispreț — Ca să vezi, domnule Ionescu, ce destine ciudate avem noi amîndoi, cum se încrucișează ele sub semnul celei mai brutale fatalități, la ore teribile pentru amîndoi, ce mai aștepți ?, du-te și scrie-mi necrologul, doar ești plătit pentru asta și poate că la sfîrșitul anului ți se dă și o primă cu felicitări, și nu uita, domnule Ionescu, cel mult trei sute de cuvinte !, avea haz fantoma lui Heronim.

Aceeași senzație avea să-l însoțească pe Ionescu tot timpul și peste tot, între pereții acelei instituții, sufocat de tăcerea lugubră a acelei instituții, și îndemnul mut al fantasmei lui Heronim avea să-i bubuie tot timpul sub tîmple, mai întîi la toaletă unde se ușură îndelung, cu înverșunare, fiindcă tăcerea din preajma lui era străbătută de vaiete ale materiei, care deplîngea în felul ei condamnarea la moarte a sculptorului Heronim, și Ionescu crezu o clipă că ar fi capabil să se și spînzure cu cureaua de la pantaloni, dar nu se dovedi capabil, Ha-ha-ha ! se auzi rîsul, ca un chițcăit de șoarece, al nălucii lui Heronim, și

Ionescu nu găsi altceva de cuviinţă, ca să-l înfrunte, decît să chiţcăie şi el tot ca un şoarece, Înnebunim, domnule, nici nu ne dăm seama cum înnebunim, un amănunt ca ăsta, cum e necrologul cuiva, ne-aduce în stare de demenţă, domnule !, rîdea Ionescu, chiţcăind ca un şoarece. şi mai degrabă se înfricoşă de propriul rîs decît de-al celuilalt care nici nu exista, şi Ionescu porni de-a lungul coridorului tot cu duhul mătăhălos al lui Heronim pe urmele sale, şi cînd ajunse la biroul femeii care răspundea în instituţie de dosarele viilor şi ale morţilor amuţi şi ezită să intre, pînă la urmă se hotărî şi lăsă uşa deschisă spre coridor, fiindcă, oricum, chiar dacă s-ar fi zăvorît înăuntru, Heronim (sau ceva din obsesia lui) tot ar fi străbătut înăuntru, pe sub uşă, prin gaura cheii, prin ziduri, ca orice obsesie ce se respectă.

Şi acest Ionescu văzu dosarul zăcînd pe birou, un dosar burduşit cu hîrtii, cu fotocopii, cu documente, în cartonaje exorbitante ca de evanghelie, şi desigur că între cartonaje — biografii şi contra-biografii, referinţe şi contra-referinţe, aprecieri şi contra-aprecieri, informări şi contra-informări, toate cîte se adună şi se inventează pe seama cuiva într-o viaţă de om, vreo două mii de pagini, după aparenţă, cu scris îndesat şi paraîndesat, din care el însă, Ionescu, nu va extrage decît cel mult trei sute de cuvinte şleampăte, seci, de o banalitate crasă, cu atît va fi adusă gloria sculptorului Heronim la cunoştinţa omenirii şi cu atît aveau să pornească statuile lui Heronim în eternitate.

Oho ! şi încă este destul, poate chiar prea mult, au fost şi încă sunt unii care nici de atît n-au avut, nu vor avea parte, neantul te înghite şi în viaţă fiind, există o tăcere care nu-i neapărat a morţii şi această alt fel de tăcere pe mulţi i-a îngropat şi cu mult înainte de a-i fi îngropat pămîntul.

Dar nu asta îl descumpănea cel mai mult pe umilul, incomparabilul nostru Ionescu, care nu mai fusese niciodată în acea încăpere, ci înfăţişarea încăperii, pereţii ei laterali îmbrăcaţi de la un capăt la altul şi de jos pînă-n tavan cu vitrine de sticlă, încuiate cu trei rînduri de chei şi pecetluite cu peceţi speciale, nici cu gîndul să le poată cineva pătrunde secretele, iar în vitrine — rînduite (ca în

rafturi de bibliotecă) alte cîteva sute și sute de dosare, în ordine alfabetică și așteptîndu-și ora cînd să fie și ele scoase afară și preschimbate în ferpare de numai cîteva zeci de cuvinte sau în pulbere elementară, deci așa stăteau acele dosare în vitrinele istoriei, ca niște urne cvasi-funerare, și prietenul nostru Ionescu, tot preumblîndu-și privirea pe cotoarele lor, își descoperi propriul dosar și se trezi deodată rîzînd, cu rîsul lui ca un chițcăit de șoarece, gîndind că mai devreme sau mai tîrziu, tot scos din ordinea vieții personale și la fel de penibil, nu știu cine altul va primi sarcina...

Și asta, după cum vedeți, a fost singura satisfacție ce mi s-a transmis, ocult, în spital, exact la ora la care mă aflam pe punctul de a-mi începe strania aventură...

6

Fusese numai schițarea unui gest, nu gestul însuși, pentru a-l sprijini să coboare treptele ce duceau la etajul inferior, și totuși Heronim îl refuză nesovăit — Mulțumesc, nu-i nevoie !, Dar voiam doar să te-ajut, ce-i cu dumneata ?, Mulțumesc, nu-i nevoie !, apropierea fizică a lui Rafael îi producea repulsie, dealtfel gîndea să-l țină la cît mai mare distanță (de ființa lui, de gîndurile lui — Și n-ai tu grijă, că mă lepăd eu de tine cu prima ocazie, doar să evadez de-aici și să mă văd iar liber, nu mai pui tu mîna pe mine !), și cuprinse temeinic balustrada scării, ca să-l încredințeze și mai mult pe celălalt de puterea lui, de beția dorului său de ducă. Frenezie însă care, în același timp, era torpilată de o neliniște la fel de tainică, încercarea de fugă să nu eșueze înainte chiar de a ieși din spital, de pe-acum se iveau mereu alte interdicții.

Mai întîi că trebuiau să se strecoare pe coridoare ca umbrele, ca borfașii, în orice clipă, dintr-un salon sau altul, puteau răsări bolnavi oropsiți de insomnie sau să se ducă nu știu unde — Ce-i cu dumneata, domnule Hero-

nim, ce-i cu individul ăsta care te escortează, la ce procuror te duce, la ce Judecată de Apoi ?, unul și răsări. Era îmbrăcat într-o pijama de-a spitalului, de finet scorțos, în culori de mucegai și de vînăt de cît fusese folosită și trecută prin zeci de etuvări, omul avea o înfățișare ca de pe altă lume, doar buzele veștede și ochii cu priviri drogate i se deslușeau dintre bandaje, tot capul ca de mumie umblătoare, operație pe creier sau fața storcită de vreun accident, o fi fost atît de muncit de nenorocirea lui încît nu-i văzu, sau dacă-i văzu ce și-o fi zis, adormit cum era, Ia, niște curvari de doctori, și-or fi lăsat halatele amanet la vreo soră amatoare (și animatoare) de doi deodată ! și se așează pe una din băncile de pe coridor, arăta ca o păpușă de cîrpă, și privirea lui pierdută în hăul infinit n-avea nimic omenesc. Uite că la asta nu ne-am gîndit, preluă Heronim de la muribund sugestia, însoțitorul ăsta al meu nu s-a gîndit la halate, cu halatele pe noi am fi trecut ca nevăzuți și prin ziduri ! Iar însoțitorul său, la rîndu-i ca un făcut — Da' de unde, tot ar fi trebuit să le-aruncăm de pe noi, la ieșirea din clădire, la gardul din spatele spitalului, și nu-i clar că imediat ne-ar fi luat urma, adică pe unde și cum ?

Brusc se iscă în el o vîltoare, buluc de imagini în flăcări și focul întețindu-i frica, o frică aproape atavică, încă din copilărie, Heronim noaptea pe cîmp, și cîmpul scăldat în lumina exorbitantă a lunii pline, Heronim cu caii la păscut, și pe Heronim îmboldindu-l deodată demonii să călărească pe sub lună plină, Tată-său dormea și probabil că se visa la fel, hăulea și-și biciuia caii în somn, dracu' știe însă ce se întîmplase în cosmos, explozie de stele, cădere de stele, și caii dezlegați, unul dintre ei cu Heronim în spinare, luînd-o la goană înnebuniți peste cîmp, și stelele și luna, tot cerul, venind pe urmele lui în goană asemeni de nebună spre nicăieri, și Tată-său trezindu-se brusc din somn și întrebînd — Copile, unde, Maica Domnului, ești ?, și Tată-său încălecînd din fugă armăsarul din coada hoardei și gonind pe urmele lui și înjurînd, și-acum Heronim i-aude calului tropotul prin noapte, așa cum i-l auzea și-atunci de la mari depărtări, de-i înghețase sîngele în vine, și-acum i-l îngheța, și-apoi în adolescență, și-apoi în prima, în a doua tinerețe, la maturitate, mereu — Tată-

său, ori cîte un altul pe urmele lui, care să-l aducă înapoi, și mereu adus înapoi, reintrodus cu forța în sistemul lor de gîndire, în sistemul din care el zadarnic încerca să fugă, mereu sistemul lansa pe urmele lui cîte un gonaci plătit, neplătit, și-l înhăța, Heronim se răsuci către Rafael, enervat.

— Chiar crezi că ne vor lua urma ?

— Ba bine că nu ! Imediat ce vor descoperi c-am fugit, sună alarma și dau drumul la cîini, nu se lasă ei duși cu una, cu două.

— Și-așa va fi mereu, hăituiți pe toată durata călătoriei ?

— De-ar fi asta singura hăituire.

— Ce vrei să spui ?

— Vreau să spun că... Stai puțin, parcă s-aude ceva !

Rafel se înșelase, nu se auzea nimic, mai precis — în afara lor nu se-auzea nimic, zgomotele, prin urmare, sau ce vor fi fost, dinlăuntrul lui Heronim îi parveniseră, fiindcă de-adevărat în el se produceau niște surpări de rezistențe putrede și niște încleștări între forțe adverse, ce formidabile trebuie să fi fost și năucitoare dacă reușeau să străbată prin pereții ființei lui, ai conștiinței lui, la fel de duri și de opaci ai amîndurora, și se-auzeau totuși în afară !

Dar nu asta îl intrigă neapărat pe Heronim, altceva îl intrigă și-l derută, capacitatea lui Rafael de a i le recepta, de a-i dovedi că le-a receptat și că are deci, tot timpul va avea, un anume ascendent asupra lui Heronim. Și mai putea fi atunci vorba să se lepede de el și să-l alunge, cînd vor ajunge dincolo de zidul spitalului, să-i mulțumească pentru a-l fi ajutat să fugă din spital și-apoi să-l ia dracu', fiecare pe drumul lui, fiecare spre universul lui ? ! Oricum, trebuie să fiu precaut, trebuie să mă cenzurez, nici o mișcare necontrolată, nici un gînd hazardat, mai ales gîndurile să mi le țin în frîu, fiindcă el pînă și gîndurile mi le pătrunde, și poți ști cum reacționează, cum se răzbună, spre ce alt fel de moarte mă poate duce netrebnicul ăsta de însoțitor al meu ? !

O ușă se izbi de perete, un alt bolnav țîșni pe coridor, și nu fiindcă l-ar fi scos din minți insomnia, nu fiindcă

ar fi convenit cu vreo soră de noapte să se ducă la ea și să se culce cu ea, nu, ci urlînd A murit, atît a mai apucat să zică Fraților, eu mă duc, aprindeți-mi repede lumînarea ?, cine are o lumînare ?. n-auziți, oameni buni, cine are la-ndemînă o lumînare ?. și privirea lui aburită căuta, prin aerul stătut, să se preschimbe în certitudine miracolul imposibil. Nu lor li se adresa, lui Heronim și lui Rafael, pe care probabil că nici nu-i deslușea prin lumina cleioasă a coridorului, ci pereților se adresa și tăcerii implacabile a nopții, pustiului implacabil al spitalului, unde fiecare bolnav se face ghem în găoacea lui și nu vrea să știe ce se petrece în găoacea altuia, omul se zbătea din perete în perete ca o pasăre beată într-o colivie și deschidea ușile saloanelor pe rînd, lansînd către cei dinăuntru aceeași lamentare penibilă, fără ecou, fiindcă de nicăieri nu venea nici un răspuns, misterioasa lege a incomunicabilității găoacelor între ele se arăta de neiertat, de parcă toți bolnavii (în aceeași clipă) ar fi decedat pînă la unul, dar această presupunere nu se confirmă, și careva, trezit din somn ca dintr-o băltoacă de vise negre, îl plesni peste obraz cu o înjurătură colcăind de Dumnezei și de Isuși Cristoși, ca să se învețe minte să nu-i mai trezească pe desperați din lesia lor de iluzii împuțite — Și mai du-te-n aia mă-tii cu lumînarea ta cu tot, lasă-ne să dormim în pace !, vai de somnul și de agonia lui, ca și cum el n-ar fi fost creștin și de parcă nu va striga și el într-o bună noapte după lumînare, și altcineva, apoi, izbucni într-un rîs deșănțat — Dă, măi frate, fuga pînă la Alimentara de pe colț, că au niște lumînări de toată frumusețea, și nu uita să-ți cumperi și ție una, ha-ha-ha, nepricopsitule !

Rafael și Heronim apucară să-l mai vadă pe blestematul acela de om căzînd ca o pleașcă pe pragul ușii, era tot numai un hohot, plîngea și bolborosea ceva de nedeslușit, cine să-l împace și la ce bun să-l împace, cum altfel ne apropiem de moarte decît plîngîndu-ne amarul și înstrăinarea, fără preot, fără lumînare ?

Mulțumesc lui Dumnezeu că eu voi scăpa și, indiferent de ce va fi cu mine, voi trece, nu voi mai trece pe la atelier, ca să las scris, atît vreau să se știe — că singura

mea avuție sunt pietrele cioplite de mine și că pe-acestea le las oamenilor de-acum și celor din viitor, nu pentru a mă slăvi pe mine prin aceste pietre, ci pentru a da mărturie despre o ființă care se cheamă Arghira, fiindcă ea-i prezentă în toate, chiar dacă nu toate o reprezintă, și nu-mi vreau altă nemurire decît !. dar gîndul se refuză pînă și ideii de nemurire, asta presupunea ca mai întîi să mori, un astfel de testament suna de-a dreptul absurd.

Ajunseseră la parter și Heronim, pentru prima oară, nemaiauzind bocetele acelui om și bănuind cum înapoia lui se instalează un gol imens, care pînă la urmă îi va înghiți pe toți pensionarii spitalului, numai pe el nu-l va înghiți, pentru că, uite, el este ca și salvat, abia acolo deci, la acel punct de frontieră dintre neant și pămîntul ferm, și pentru prima oară, la interferența dintre condiția de om și condiția de altceva, miraculos, Heronim se simți invadat de o duioșie fraternă față de păcătosul de Rafael, protectorul și salvatorul lui, dar nu fu în stare să i-o arate — Cred că ești un om deosebit, fără egal, capabil să te sacrifici chiar și pentru un anonim ca mine, asta mă îndatorează peste poate, cum să-ți răscumpăr sîrguința de a mă salva ?. nu fu deci în stare să i-o arate, era suficient că-l considera acum cu o imensă uimire și cu o adorație de sclav.

Trebuie să spunem însă că Rafael nu se lăsă înșelat de slăbiciunea sau de ipocrizia lui Heronim (apreciați-o cum vreți) și-i zîmbi cu destulă silă și rosti cu destul aplomb, pentru ca acesta să nu se mai umilească inutil :

— Să fim serioși, domnule, n-am nevoie de nici o răsplată din partea dumitale, așteaptă mai întîi să vezi despre ce-i vorba, adevărul spre care te conduc nici eu nu-l cunosc.

Trecuseră de spațiul ascensorului pentru brancarde, ale cărui uși larg deschise invitau de pe-acum victima viitoare. Eu ar fi urmat să fiu, mă vor aștepta mult și bine ! Vag și-aminti de unul și de altul, glorii ale țării, care, întinși pe brancarde, incapabili să se împotrivească, pe jumătate și morți (de spaimă, de neputință) înainte încă de a ajunge sub cuțit, și a căror glorie nu mai însemna nimic pentru nimeni, se stinseseră în indiferența generală, pictorul Cutare, istoricul de artă Cutare, esteticianul

Cutare, sculptorul Cutare, în comparație cu sfîrșitul fiecăruia Heronim se socotea fericit, orgoliul lui nu-și mai încăpea în sine. Dar la numai cîțiva pași, pe holul din care se răspîndeau ca dintr-o rozetă alte patru coridoare, la intrîndul unuia se izbiră de această inscripție — Blocul de operație, iar dedesubt — Intrarea interzisă. Probabil că interdicția scrisă avea sens numai pe timpul zilei, fiindcă pe timpul nopții funcționa formula unor uși din gratii împletite, ferecate temeinic și cu un lacăt enorm. Se opriră deopotrivă, ca un corp comun, această confruntare cu spațiul de dincolo de gratii acționînd asupra lor în egală măsură, deși poate că asupra fiecăruia altfel, cu o fascinație secretă.

— Grozav ce mi-ar fi plăcut să te conduc pînă la sala de operație, acum, evident, ca să vezi masa pe care te-ar fi întins mîine pentru „Lecția de anatomie", să contempli instrumentele cu care te-ar fi caligrafiat, la suprafață și mai ales în profunzime, fii sigur că mîine aș fi fost și eu de față, i-aș fi cerut chirurgului să mă includă și pe mine în protocol, chestie de curiozitate profesională, nici nu m-ai întrebat ce meserie am, sunt și eu tot un fel de taie-răul-de-la-rădăcină, din categoria spiritelor alese însă, ți-o declar fără nici o reticență, și prin urmare să te asist și să-ți dau binecuvîntarea de pe urmă, printre altele — am și rolul acesta, dar uite că nu mai e posibil să-ți fac această plăcere, de cînd nu te-ai mai lăfăit pe o masă de operație ?

Heronim se trase înapoi ametit, imaginea venea către el halucinantă, la dimensiuni monstruoase, cum, de-abia pierind, aceeași revenea și revenea fără oprire — el întins pe masa de operație, cu grumazul, mîinile și gleznele prinse în chingi, deși inert ca un butuc de lemn din cauza dozei de suporifice tari cu care ar fi fost anesteziat, și cîteva siluete în alb orbitor, de neidentificat, aplecate deasupra lui și scotocindu-l cu de-amănuntul, ca pe o mașină uzată, și fiecare grăbindu-se împătimat să arunce din făptura lui pe podea cîte o piesă pe care vor fi socotit-o stricată, și nepunînd nimic în loc, fiindcă nu s-au inventat încă piesele de schimb de rigoare, pe care celelalte piese, de la Dumnezeu, să le accepte, și golindu-l în felul acesta de orice conținut.

— Să mergem, domnule Rafael !

— Firește, domnule Heronim, să mergem !

Nu se poate însă, ceva tot trebuie să găsească ei nestricat, neuzat, nealterat, ca să fiu repus în ordinea firii mele, și chiar dacă nu găsesc nimic, oricît de bolnav aș fi, trebuie să se producă o minune, doar sunt și eu un suflet de om, am și eu o conștiință, cel puțin sufletul, conștiința de mi-ar fi salvate, și cel puțin un pumn de pămînt, pentru ca Dumnezeu să sufle asupra mea și să mă creeze din nou, jur că nu voi mai merge pe același drum și jur că nu voi mai săvîrși aceleași greșeli, doar nu sunt atît de bătrîn încît să mor ca un șoarece bun numai de cobai, să facă ei experiențe pe mine și să se laude că mai-știu-eu-ce mister au dezlegat datorită mie, și descoperind deci cauza vor descoperi și remediul, și iată cu ce aș fi rămas eu în istorie, primul din lume pe mațele căruia etcetera, etcetera, parcă-și mai amintește azi cineva de numele francezului turbat pe care, sacrificîndu-l, s-a descoperit leacul turbării ?, și unde-i Arghira, de ce nu vine Arghira să le spună adevărul despre mine și să țipe la ei că n-au dreptul să mă trateze cum mă tratează, la fel m-au tratat și m-au redus la zero, toată viața, alt fel de chirurgi, și fără să mă fi pus neapărat pe o masă de operație, în procese deschise, în ședințe închise, și în presă, și la radio, și atunci spre ce altă viață și spre ce alt univers să mă îndrept, dacă reușesc să scap de-aici ?

— Pe unde apucăm acum ?

— Important e să nu te pierzi de mine.

— Există riscul să capotăm tocmai acum ?

— Nici un risc.

— Dar pe unde, prin bezna asta ?

— Nici o grijă, cunosc drumul și cu ochii închiși.

— S-ar zice că ești foarte stăpîn pe dumneata, de ce ?

— Fiindcă nu ești singurul pe care-l ajut să fugă !

Ghereta paznicului rămăsese undeva înapoia lor, n-avea nici un rost să forțeze evadarea chiar pe la intrarea principală a spitalului, să-l pocnești pe paznic drept în moalele capului, să smulgi lanțul cu chei din perete și să ieși tacticos pe poarta principală. Se strecurară deci pe lîngă zidurile exterioare și, deși aici îi bătea luna în plin, se simțeau în mai mare siguranță, era o lună buimacă și

voluptuoasă, în asemenea nopți cu lună plină se face dragoste în draci și se zămislesc copii frumoși, copii nemaipomeniți și copii beți încă de la naștere de a se ucide și ei în dragoste.

Rafael și Heronim se îndreptau acum spre fundul parcului care îmbrățișa spitalul ca o oază de vegetație luxuriantă, ajunseră și la zidul înconjurător, zid înalt ca de temniță pe viață și cu adevărat de netrecut nici prin escaladare, fiindcă pe toată lungimea zidului se întindeau rețele duble de sîrmă ghimpată, poate chiar electrificată, poate chiar declanșînd fulgerător sonerii de alarmă. Numai că Rafael cunoștea aici un loc de taină prin care te puteai face nevăzut dincolo, și dincolo Heronim știa că începe nemărginirea, era marginea orașului care se pierdea într-o geografie a nimănui, și desigur că geografia promisă de Rafael, de-aceea orașul, deocamdată, nici nu-l interesa pe Heronim, important era să se vadă o dată liber și eliberat de spaime, eliberat de amenințări, geografia cealaltă îl ispitea cel mai mult.

— Ești sigur că asta-i singura soluție ?

— Te rog, și nu te mai îndoi, nu merită !

Heronim trecu cel dintîi, trecu apoi și Rafael, și cînd totul părea că este gata, că nu mai au pentru ce se teme, văzură dinaintea lor, de-aievea văzură și deopotrivă se minunară, luminată în plin de strălucirea exorbitantă a lunii și așteptîndu-i, o femeie...

7.

I-am văzut apoi pe cei patru jucînd pocker-striptiz, n-am făcut nici un efort ca să-i convoc în imaginația mea, cred că scena mi s-a impus de la sine ca o necesitate de interludiu prevenitor înainte de a lua cunoștință de identitatea acelei femei și mai ales de rațiunea apariției sale acolo și exact la ceasul evadării mele din spital. Poate că-n substratul subitei intervenții a celor patru să fi

stat și oarecare doză de lașitate, încă din viață eu opunînd rezistență chiar și presimțirii evenimentelor grave, inventînd imediat altele, superficiale, tocmai pentru a scăpa de virtuala răspundere sau consecință de nesuportat. Indiferent însă de explicație, scenă absolut întîmplătoare sau scenă cerută de lașitate, modul de apărare îmi convenea, orice amînare a fatalității îmi făcea bine.

Cei patru deci jucau pocker-striptiz, fantezie dementă a unor oameni care nu mai știau cum să-și consume timpul, fantezie erotică a unor oameni pentru care amorul nu mai prezenta nici un secret. Plictiseală de moarte, filosofie a vieții ajunsă la punctul limită. Evident că-n perechi, și încă ce perechi, de prin partea de sus a piramidei artelor. Cel puțin bărbații, înnobilați de virtuți majore și de stipendii asigurate prin beneficiul conjuncturii, cu dosare să te închini la ele ca la icoane. Iar fetele, culese de pe la periferia aceleiași suprastructuri, fete-femei, cu profesie pe măsură și suficient de tinere ca să realizeze o perfectă armonie a contrariilor cu partenerii lor de joc. Firește că dialectică vulgarizată, dar nu se speria nimeni, fiindcă nu le cunoștea nimeni secretul, cine să-și arunce privirile pe fereastră și să vadă ce se petrece acolo ? Acesta este spațiul nostru vital exclusiv, cu chiria plătită la zi și cu regim de imunitate parlamentară. Defularea noastră de sfîrșit de săptămînă, după o săptămînă de sfîntă robie la șevalete și la machete principiale. Unii la pescuit sau la vînătoare, cu peștele pus în undiță pe ascuns de scafandri plătiți anume, sau cu vînatul momit cu marafeturi pînă-n bătaia puștii criminale, iar noi, fiecare cu apetiturile și cu soluțiile sale ! Și unii și alții — la exerciții de redresare multilaterală, care-i deosebirea ? Să fim serioși, fiecare își reanimă forțele cum socotește de cuviință, așa sau așa, sau la pocker-striptiz, de exemplu, și cîte alte exemple, de duzină sau rarisime, n-ar mai fi de consemnat !

Se ajunsese aici, adică la inovația respectivă, după cîteva ceasuri bune de pocker obișnuit, cînd fumul de țigări (chiar dacă foarte fin) plutea greu sub tavan și-l puteai tăia cu cuțitul. Nu-i nimic, nu moare nimeni din

asta. Dar ce te faci cu veşmintele umezite de-atîta fum şi de-atîta emoţie a încercărilor disputei, şi cînd licoarea denumită whisky îşi făcuse pe deplin datoria, pe dinăuntru şi pînă-n ultima fibră de carne, alertînd instinctele şi aducînd pudoarea în stare de criză ? Adevărat că nici din whisky nu se moare aşa uşor. dar ce te faci cu plictiseala de moarte care te doboară la un moment dat, carte nu-ţi intră, sau dacă-ţi intră iei praful de pe tobă, s-au consumat toate anecdotele, toate bîrfele, pînă cînd s-o ţinem tot aşa ? Vezi bine că whisky J. & B., oho !, cine mai are azi în România whisky J. & B. ?, să dai cu tunul şi nici de împărtăşanie nu găseşti, decît, eh ! Şi cînd mormanele de bancnote jegoase se tot vînturaseră de la unul la altul, de la una la alta, nici unul însă ajuns lefter, şi nici una, ca să te ridici de la masă cu conştiinţa că asta-i viaţa, mama ei de viaţă !, pierzi sau cîştigi, satisfacţie pasageră, săptămîna viitoare vom lua-o iar de la capăt, ce pierzi azi recuperezi mîine, şi tot aşa pînă la ora finală, careva dintre ei, nu-mi dau seama cine, sunt prea departe de mine, ţipă exasperat — Dumnezeule, dar inventaţi ceva !

Că noaptea asta tot aşa s-ar fi terminat, firește ! Numai că banal, potrivit legii universale după care totdeauna se organizează astfel de partide-perechi de sexe opuse, adică noi doi în camera asta şi voi doi dincolo, chiar dacă departajarea s-ar fi făcut prin tragere la sorţi, e mai picant, nu ?, şi nu a odăilor, ci a junelor copile, şi deci fără nici un fel de farmec, fără nici un spor de emoţie, pentru care iarăşi — Dumnezeule, dar inventaţi ceva !

Cine fusese adus la desperare, fiindcă numai un bărbat se putea expune cu atîta cinism unei astfel de desperări, şi cine rostise expresia magică — pocker-striptiz ?, n-are importanţă, nici nu-l deosebesc de celălalt coleg al său, arată amîndoi ca două momîi ieşite după acelaşi tipar. E drept, că o fată s-a prefăcut a nu-i fi prea limpede ritualul, iar cealaltă a mimat chiar un fel de stupefacţie hormonală, de parcă chiar atunci, pentru întîia oară, li s-ar fi revelat că femeile sunt instrumente ale păcatului, fecioare complexate cărora le face plăcere să se considere deflorate de fiecare dată, şi cum este jocul ? Simplu,

mai simplu decît atunci cînd a creat Dumnezeu femeia, deşi pe plan invers, nu de la nud la frunza de vie, ci de la elementul corespunzător pînă la arhinudare. Cu alte cuvinte, la fiecare pot pierdut se pierde şi cîte o buleandră de pe tine, una cîte una, pînă te trezeşti în condiţia primordială, gestul trebuie să urmeze chiar legea febrilităţii interioare, cu delicateţe, cu şovăială, să nu te relevi dintr-o dată, dezmăţat, cu brutalitate, ci infinitezimal, pe amănunte, lasă-ne şi nouă plăcerea ineditului şi a revelaţiei. Prin urmare — Pas, Pas. Deschis, Merg şi eu !, O bucată, Eu nu merg. Servit, Atunci dă-mi mie două !, Cine a deschis ?, Tu !, Să te-auzim !, Pe cît am, cinci sute numerar şi bluza pe canapea !

Se aşezaseră la masă intercalaţi, aşa căzuseră şi locurile — după as, rigă, damă, valet ! Pînă atunci fuseseră în joc numai banii, chiar şi alianţele posibile (pentru trişare, pentru supralicitare în favoarea celuilalt) urmaseră altă logică. Poate a amuzamentului, sau poate a indiferenţei. Dar din clipa cealaltă, a acceptării formulei-striptiz, începură să se vadă cu alţi ochi, fiară pîndind altă fiară, nici unul nu trebuia să-l ierte pe celălalt, şi cea mai grea se dovedi chiar clipa aşteptării primului pierzător. Cu toate răsuflările aşadar tăiate, cu sîngele în panică mare, cu toate simţurile puse în priză şi cu glandele ieşindu-şi din ţiţîni. Care bărbat va ajunge cel dintîi gol cum îl făcuse maică-sa, şi care femeiuşcă îşi va lepăda cea dintîi slipul ? Trebuie precizat — era pentru prima dată cînd s-ar fi cunoscut şi biblic, deci fiecare constituia pentru celălalt o surpriză, premieră absolută pentru toate patru părţi. Bine-nţeles că se putea şi trişa, sau trage cacialmale, riscul însă rămînea acelaşi, risc sau triumf ? În fond, şi riscul şi triumful nu lăsau să se întrevadă nici un pierzător de moarte, pe care să-l pască gîndul sinuciderii sau al divorţului criminal de virtuala sa parteneră, tot spre aceeaşi finalitate mergeau — noi doi aici, voi doi dincolo, sau viceversa ! Dar care doi, şi ce ascund ei, ce ascund ele sub vestmintele lor, prologul acestui fel de iniţiere o să doară oare mai mult decît acuplarea însăşi ? Fiecare deci pentru celălalt — o mare

necunoscută, o doză imensă de straniu și de mister în fiecare gest, în fiece lepădare de sine, să ne supunem atunci fatalității !

Dar să ne jucăm cartea pînă-n pînzele albe, cu toată panica fluidă circulînd dinspre unul spre altul și cu decantarea tuturor surprizelor pe care le va oferi fiecare. Totul va depinde, ca să zic așa, de micile amănunte ale făpturii fiecăruia, și de o anume intuiție masculino-feminină, pe ce element mizezi ca să-ți satisfaci curiozitatea în pilule, și totul va depinde, luați bine seama, de o anume aderiune a instinctelor unuia la instinctele celuilalt. E frumos jocul, îmi place ! Și mie-mi place, nu mi-am închipuit că poate fi atît de palpitant ! Dacă ți se pare atît de palpitant, poftește și te uită-n cărți ! Nu cumva domnul e foarte grăbit ? Ba da, domnișoară, și te-am plătit, ce ai ? Trei ași ! Îmi pare rău, ful !

Și mereu fulul contra a trei bucăți, și chinta bătută de orice ful, și fulul bătut de orice culoare, de orice careu, și orice careu bătut de chinta roială. Cu singura deosebire că pentru roiala unuia trebuiau să plătească toți, fiecare cu ce zdrențe urma. Zdrențe de mătase fulgurantă, de sub care se iveau străluciri și unduiri ale pielei la fel de fulgurante. Și mișcările bărbaților (cînd pierdeau) erau de jenă și de revoltă, mai mult din cauza disprețului femeilor și al hohotelor de rîs, dracu' știe dacă imaginea cu care se ofereau nu le îndepărta pe femei de finalul promis, pe cînd mișcările femeilor erau molatice și discrete, cu o pudoare explicabilă numai prin dulcea beție pe care o produceau în parteneri, pentru ca jocul să se reia cu egală înverșunare.

Parcă pe plajele particulare de la Saint-Tropez, sau de-aiurea, o fi fiind altfel ?, sau în alte case la fel de simandicoase, în sînul unor secte religioase care au decretat libertatea libertăților, o fi altfel ? Ura !, și uite așa evoluăm spre altă speță etcetera, etcetera, — umană !

În sfîrșit, nu despre asta-i vorba. E vorba că la un moment dat apăru acolo Ionescu, omul nostru șoarece de hîrtoage, greu de spus cum a putut pătrunde acolo, pe sub ușă, pe gaura cheii ? Va fi avut el acolo o cameră și

venise la el acasă, ori venise numai să se confeseze unuia dintre cei prezenţi, fiindcă altundeva nu şi-ar fi găsit odihna şi trebuia, într-un fel, să se elibereze de povara ce o ducea pe suflet ? Sau eu l-am trimis anume, pentru a verifica în ce măsură creatura de Rafael a avut dreptate, mi se cinsteşte, nu mi se cinsteşte memoria ?

Mă rog !, intră şi rămase împietrit în mijlocul odăii. constata holbat un spectacol de necuprins în imaginaţia lui de broască, înţelese totuşi imediat ce joc se joacă. Nu-l interesa goliciunea bărbaţilor, sila urca în el ca un val de otravă, fetele însă ! Una încă-şi mai păstra sutienul şi slipul, celebra formulă bikini, să vezi totul şi tot să-ţi mai rămînă ceva de văzut ! Fie, treacă de la noi, la urma urmei — ca la mare, ca pe terasa unei vile, unde ispita se preschimbă în echivoc iar echivocul se duce în pustia nopţii, lăsîndu-ţi pe buze doar un gust de amar şi de poftă nesatisfăcută, doar nu poţi avea toate femeile din lume. Pe cînd cealaltă avea ceva de statuie antică, şezînd ca pe un soclu de piatră în contemplarea infinitului şi a nefiinţei. Sînii îi atîrnau pînă pe muchia mesei în toată inegalabila lor splendoare, pompoşi, formidabili, şi parcă independenţi de trup, cu o identitate proprie. Pentru atît, să-ţi poţi preumbla buzele ca un abur pe deasupra lor sau să te poţi îneca definitiv, cu suflet cu tot, în spuma lor ca de apă mare, profundă, şi tot merita să-ţi vinzi şi mamă şi tată, să abjuri faţă de toate adevărurile sacre ale lumii ! Dar bunului, flămîndului, amărîtului om Ionescu nu i se acordă nici un fel de atenţie, un intrus fără valoare, un obiect oarecare, un paria şi un popîndău, dinafara jocului, de neadmis în joc.

Şi jocul continuă, femeia aceea cariatidă cîştigă. Înhăţă banii de pe masă şi-şi puse sutienul la loc, cu sfidare dar şi cu regret. Pentru ca la jocul următor să-l piardă din nou, chiar colega ei de profesie o făcu să-l piardă. Şi bărbaţii jubilară, unul şi îndrăzni un pariu. Trefla cea mai mare pentru sutien şi sutienul să fie imediat rupt în bucăţi, sau aruncat afară pe fereastră, să-i cadă vreunui fericit în cap şi fericitul să se ducă la nevastă-sa cu sutien străin pe cap. Era evident că se grăbesc, picioarele se şi căutau pe sub masă, alegerea fusese

încheiată, care cu care, fără nici o tragere la sorți, prin simplă apetență reciprocă, aceasta a cui și aceasta a cui, și pe urmă Dumnezeu cu mila, rocade pînă-n zori de zi, după posibilități.

Doar Ionescu sta țeapăn în mijlocul odăii, ca un șoarece hipnotizat, murdar și nebărbierit, bătrîn și vlăguit, nici memoria ultimei nopți de dragoste n-o mai avea, cînd și cu cine, probabil că nici de visat nu mai visa că face dragoste cu cineva.

— Porcilor ! strigă. Tîrfelor ! adăugă. Voi vă faceți aici de cap, și Heronim zace mort în spital.

Undele erotice fură brusc frînte, în aerul care dospea a nuditate și a depravare, jucătorii își înălțară spre el capete buimace, capete intrigate, surpriza și repulsia colcăiau deopotrivă în ochii lor arși de nesomn, iată o veste la care nu rezistă nici un act nupțial.

— Așa-i că nu vă vine să credeți, sau vă închipuiți că sunt cumva nebun ?, ba să credeți în ce v-am spus, că eu i-am făcut necrologul, și cui ?, lui Heronim, prietenul vostru, zeul vostru !

Femeile erau complet străine de subiect, n-auziseră în viața lor de Heronim, ei și ce, mare scofală sculptorul Heronim !, și ce să caute fantoma unui mort între ei, între cuplurile lor, tocmai la acel ceas de apetit frenetic al amorului în colectiv ?

— Uitați-vă la el, îngerul vestitor de apocalips, pudicul și principialul, paznicul, strigoiul și profesorul de morală superioară, bun !, și ce-i cu asta, ce suntem noi de vină ?. îl mai înviem noi pe Heronim al tău din morți, îl mai întoarcem noi de la groapă ?

Bărbații erau aceia care izbucniseră, în adevărată isterie patetică, și mai excitați decît înainte, ca o răzvrătire contra morții, contra eventualității propriei morți.

— Du-te mai bine și bagă-ți capul sub duș, sau vino al cincilea la joc, după formula americană, schimbare la fiecare sfert de oră, să te vedem și pe tine redus la pielea goală !

Rîdeau de-a valma, cu hohote grotești, hohote piți-găiate, le bîțîiau șezuturile pe scaune iar țîțele femeilor

gîlgîiau de plăcere, se regăsiseră foarte repede, jocul putea continua.

Bietul și nefericitul Ionescu simți că se pierde în păienjenișul ațițării paranoice, chiar dacă numai aparentă pentru el, martor concret și participant ipotetic la perversiunea celorlalți. Mi-era tare milă de el, omul ăsta fără nici o bucurie în viață și călcat în picioare de toți, niciodată nu mi-am închipuit că tocmai el va ajunge să ia partea morții mele și să-mi apere memoria chiar așa, simplist și elementar, cum să-i mulțumesc și cum să fac să-i parvină grația mea ? Ionescu avu totuși tăria să înhațe de pe masă sticla de whisky și să șuiere pe gît cîteva înghițituri zdravene, dădu apoi cu sticla de pămînt, se îndreptă spre ușă, deschise și trînti ușa după sine — Cîți de pe fața pămîntului, și oameni și lighioane, și luna și stelele de pe cer, nu se destrăbălează în chiar ceasul morții cuiva ?, așa a fost și cînd a murit Isus Cristos, de ce-ar fi altfel la moartea sculptorului Heronim ?

Nenorocită de lună, Ionescu are dreptate, mai ales ție puțin îți pasă de moartea mea ! Să ne întoarcem deci, domnule Rafael, superbi și neșovăitori, cu fața către femeia care ne-așteaptă...

8

Nici o îndoială că femeia exista, conturul făpturii sale se desena la fel de precis ca și al copacilor din jur, fiecare independent de ceilalți, ca și al lunii pline de pe cer. Pentru ca să nege existența femeii dinaintea lui ar fi trebuit să se nege pe sine, să nege prezența lui Rafael alături, fapt imposibil, confruntarea era în favoarea aceleiași realități inconfundabile, și nu iluzie, nu halucinație, stîrnită eventual de prea multa solicitare a sistemului său cerebral, cînd în vis, cînd în obiectiv, o ! ce surpriză i s-ar fi făcut de-ar fi fost Arghira, adusă acolo indiferent cum, de voința ei certă, de înflăcărarea minții lui, nu era

însă Arghira, femeia aceea se proiecta acolo din cu totul altă biografie.

Fiindcă toate ale femeii îi erau cunoscute de o viață, și prin seva altor rădăcini, dinainte încă de a lua el viață, trăsăturile feței, lumina feței, incomparabile cu ale altcuiva, năframa albastră cu care-și avea capul înfășurat pînă sub bărbie, bluza de borangic gălbui cu nasturii încheiați pînă sub bărbie, fusta înfoiată de culoarea atlazului și aproape atingînd pămîntul, intensa ei privire îndulcită de surîsuri tainice, mîinile adunate în poală ca pentru rugăciune, toate de neuitat, fiindcă toate aparțineau unui moment și unei scene care i se gravaseră pe memorie ca fixate de fierul roșu al neuitării, și această certitudine (despre o imagine reprezentînd-o pe acea femeie pe punctul de a-și porni călătoria spre Viața de Apoi și la a cărei clipă și el participase) îl cutremură pe Heronim.

— Dumneata vezi ce văd eu ?

— Văd o femeie.

— Deosebești și straiele în care-i îmbrăcată ?

— Așa cum le deosebești și dumneata.

— Năframa, bluza, fusta, chiar și inelul de pe deget ?

— Pînă la amănunt.

— Mă înșel eu, sau seamănă cu Mama ?

— Este Mama !

Ciudat că nu reacționă, deși ar fi avut toate motivele să reacționeze, și încă în furie, așa cum sunase confirmarea lui Rafael, subiectiv și cu egală afecțiune, ar fi gîndit că se trag amîndoi din acecași Mamă, cu ce drept și-o aroga Rafael ca fiind și Mama lui ? Nu, nu puse la suflet aserțiunea lui Rafael, pentru simplul motiv că nici nu realiză semnificația ei intimă, era încă departe de a înțelege exact raporturile dintre el și Rafael, din ce arbore se trag, ce-i apropie și ce-i desparte, altceva îl scotea din sărite și nu se admitea în logica lui, adevărul la care trebuia să facă față, cu care trebuia să se confrunte, el — de pe acest tărîm și Mama — de pe tărîmul celălalt, adevăr la fel de teribil ca și conștiința capcanei în care căzuse.

— Dar Mama a murit acum douăzeci de ani !

— Iar dumneata, azi, ești mai bătrîn decît dînsa cu doi ani și zece luni.

— Cu cîtă precizie îmi cunoşti viaţa !

— Deocamdată, numai datele esenţiale.

— Constat că nici Mama nu-ţi este străină !

— Simplă coincidenţă.

— Dar de ce numaidecît ea şi tocmai aici ?

— Fiindcă Mama rămîne totdeauna Mama, pentru oricine.

— Chiar şi-n situaţia în care mă aflu eu acum ?

— Există o raţiune în toate !

Acum, da, ar fi trebuit să-l înşface de piept şi să dea cu el de pămînt, să-l calce-n picioare şi să-l desfiinţeze, pînă la a nu mai fi, pînă la a-l face să se risipească precum pulberea în vînt — Nenorocitule, unde m-ai adus şi în ce lume m-ai aruncat, pentru asta m-ai scos din spital, să stau de vorbă cu morţii, şi ce să-mi comunice mie morţii, asta-i libertatea pe care te-ai lăudat că mi-o oferi, şi-n numele cărei raţiuni, fiindcă văd că ăsta ţi-e argumentul suprem de ai apărut în destinul meu, şi ce raţiune voi fi obligat să urmez de-acum înainte alături de dumneata, ajută-mă, nenorocitule, să mă întorc înapoi, care-i drumul înapoi spre spital ?

Oricît de paralizat era de întîmplare şi oricît de fascinat de conţinutul ei neverosimil, reuşi totuşi să se uite peste umăr înapoi, zidul spitalului ar fi trebuit să fie pe-aproape, nu se mai zărea nici un zid, un fel de ceaţă grea se lăsase între teritoriul de unde fugise şi teritoriul pe care se aflau, era convins că de ar avea puterea s-o ia la fugă înapoi s-ar izbi de valul de ceaţă ca de o barieră inaccesibilă şi s-ar învîrti pe loc ca un cîine orb, tot pe acel loc s-ar trezi şi dinainte tot cu aceeaşi vedenie, care încă ar fi bine dacă ar fi vedenie, mai devreme sau mai tîrziu tot s-ar spulbera, va fi suficient să strige Du-te, n-am nevoie de tine, întoarce-te în groapa ta şi doarme-ţi în pace somnul de veci, de ce ai dat ascultare nemerniculul ăstuia de Rafael şi ai venit aici, noi amîndoi nu mai avem ce ne spune, sunt douăzeci de ani de cînd tu aparţii eternităţii, iar eu am fugit din spital tocmai pentru a-mi învinge moartea, înţelege-mă bine, Mamă, şi du-te cu Dumnezeu, te implor !

Se mai întîmplase și alte ori să-i apară din senin, dar totdeauna sub frunte, în acel spațiu singular pe care-l determină și pe care-l frecventează numai ideile în stare pură, ea însăși — ficțiune pură fără chip, sau al cărei chip abia de se constituia, și-atunci tremurător, ca o unduire de apă inefabilă, Mama nu-i cerea nimic, nu-i reproșa nimic, mai degrabă reamintindu-i Exist !, suficient însă ca privirea lui să se tulbure de umbra unor vagi regrete, despre cîte ar mai fi putut face în viață pentru ea, despre multele cu cîte îi rămăsese încă dator, niciodată nu reușea să poarte cu ea un dialog de durată, viața de fiece zi nu-i îngăduia, nu-i îngăduia sau el anume se scutura de obsesia ei și o alunga ?, de astă dată își da seama că înfruntarea va fi inevitabilă, ce-i va cere, ce-i va reproșa de astă dată Mama ?

Probabil că femeia obosise de prea îndelungata așteptare, se așezase pe un trunchi de copac, era acolo un trunchi de copac fulgerat de furtună, și Mama sta în poziția ei binecunoscută, relevată încă din memoria copilăriei, imaginea țărăncii obosite de caznele și de treburile zilei și ieșită pe banca din fața casei, la ulița mare, pe seară îndeosebi, să mai vadă și ea oameni trecînd pe uliță, să mai stea de vorbă cu unul — cu altul, și chiar dacă se întîmpla să nu treacă nimeni ea tot zăbovea acolo cu ale sale, gînduri amare și încruntări sufletești, semăna într-un fel (mai tîrziu îi venise comparația asta în minte) cu Regina de piatră a lui Henry Moore, aceea care alături de Regele ei (și tot așezată pe o bancă de piatră) contempla cu orbite goale veșnicia. Dar Mama de-acum clipea, respira, clipea și respira ca orice făptură vie, schița chiar și gestul de a-și aranja năframa pe cap, să-și netezească șuvițele rebele de pe tîmplă, să arate cu alte cuvinte frumoasă, doar își întîlnea Băiatul, se întîlnea cu Băiatul ei după douăzeci de ani de despărțire, ce importanță că el acum era mai bătrîn decît ea cu doi ani și zece luni, tot Băiatul ei se cheamă că este, și Rafael zise :

— Pentru dumneata a venit, du-te și vorbește cu ea !

Dar pe Heronim îl mistuia aceeași mînie tulbure, contrazis în iluziile lui fundamentale, și nu fu în stare să se clintească din loc...

9

Dacă ai venit să mă judeci pentru cîte ţi-am făcut în viaţă, nu cred că-i momentul cel mai potrivit. Acelaşi lucru, dacă ai venit să-mi acorzi indulgenţa ta. Suntem încă două identităţi contrarii : eu — aparţinînd unei istorii de la care pentru nimic în lume nu vreau să abdic, tu — cu destinul consumat pînă la ultima clipă şi redus acum la simplă pulbere ! În ce fel am putea să comunicăm, ce am avea deci să ne spunem ? Şi cui i-ar mai ajuta, în astfel de circumstanţe, demonstraţiile reciproce de iubire ? Ţi-ar fi ţie eternitatea mai calmă, sau m-aş simţi eu mai ocrotit în nebunia pe care o încerc azi ? Dacă am fugit din faţa deznodămîntului pe care mi-l pregăteau cei din spital, am făcut-o pe propria răspundere şi fără să caut neapărat protecţia cuiva. Cu atît mai mult protecţia ta, care eşti o biată supoziţie rătăcind prin spaţii, imaginea ta scufundată undeva în străfundurile subconştientului şi care răzbate la suprafaţă cînd ţi-e viaţa mai dragă.

Dar pot spune eu, acum, că-mi este viaţa mai dragă, că pentru viaţă am fugit din spital, şi pentru ce fel de altă viaţă decît aceea dinainte de a fi fugit ? Vezi, am şi ajuns s-o acuz pe-aceea dinainte şi, vrînd-nevrînd, te acuz şi pe tine, chinurile în care mi-ai dat naştere n-am de ce să le slăvesc. Sau de ce ar trebui să-i punem la zid numai pe copii pentru ingratitudinea lor, ingratitudinea voastră de ce n-o aduce nimeni la bara justiţiei ?

Recunosc că-mi eşti Mamă, dar în egală măsură mi-eşti şi sursă a tuturor nefericirilor de care am avut parte, oho, ce să mai vorbim ! Plăcerea voastră, a ta şi a Tatei, din noaptea voastră de nuntă, cînd s-a programat ce s-a programat. E destulă inconştienţă în plăcerea asta de a vă justifica rostul pe pămînt în numele perpetuării speciei, orbi şi inconştienţi ce sunteţi, depozit de instincte animalice, fără drept de alegere şi fără drept de a determina altceva decît ce este înscris în steaua fiecăruia. Pînă şi ielele au dispărut din conştiinţa voastră, sau conştiinţa voastră nu se mai dovedeşte în stare să le convoace pentru consultare, şi ielele să prezică de bine,

de rău, cu glasurile lor solemne, cu autoritatea lor magică, şi nimic din ce-au prezis ele să nu se mai schimbe în veci ! Mai pot oare înlocui semnele, la care îndeobşte se apelează — semnele plumbului topit într-un pahar cu apă sfinţită, sau semnele din oglinda în care te contempli, doar cu o lumînare aprinsă în bezna nopţii adînci, noaptea de Anul nou noaptea de Bobotează, mai pot deci înlocui ele marea taină din care purcedem şi către care ne pierdem în final ?

Grozavă satisfacţie, apoi, n-am ce zice, de a-i vîrî progeniturii între buze sfîrcul ţiţei încărcate cu lapte — Na, suge şi umple-ţi burta, ca să creşti mare şi indispensabil societăţii, să devii marele om al lumii şi lumea să ţi se ploconească la picioare, arde şi tu cum am ars şi eu, dă-ţi şi tu tributul cum mi l-am dat şi eu !, fără să te întrebi măcar o dată în ghearele cărui destin îţi arunci progenitura şi ce dezastre îl aşteaptă, pe sub cîte furci caudine este blestemat să treacă şi cu cîte eşecuri va fi să-şi încunune viaţa. E foarte uşor să-ţi spui — Dar asta-i legea generală, n-ai cum scăpa de legea generală a condiţiei umane !, ei şi, este asta o consolare, este asta suficient ca să-ţi mulţumesc şi să te ador pînă la ultima clipă de viaţă ?

Adevărul e că ţi-am scăpat încă de la naştere, mereu a venit altcineva să decidă în locul tău. Şi asupra bolilor de care am suferit, şi asupra evenimentelor care mi-au schimbat cursul vieţii. În privinţa asta, cel puţin, orice încercare a ta sau a Tatei de a vă împotrivi sau de a mă apăra de consecinţe, de a mă convinge că nu-i bine şi că nu-i omeneşte ce am de gînd să fac, s-a dovedit zbatere zadarnică şi s-a dovedit concluzie înrobitoare aceleiaşi forţe ascunse, nevăzute, Programatorul superior, care se amuză cum se amuză pe seama noastră cît existăm pe această planetă. Vei zice — Băiatul nostru se disculpă, a şi început să se teamă de Judecata de Apoi şi se disculpă lovind, n-are curajul să dea ochi cu fărădelegile săvîrşite şi să le suporte rechizitoriul, e convins că odată cu el i se îngroapă şi memoria şi că va fi absolvit de orice pedeapsă.

Dar te întreb şi eu, dulce şi incomparabilă Mamă, pentru ce pedeapsă şi a cui pedeapsă ? Ori crezi că-i mai

ușor de suportat judecata cu care m-a judecat cinstitul meu Tată într-o zi, tu murișeși, el a murit la patru ani după tine, și nu s-a lăsat pînă ce nu mi-a zvîrlit în obraz această foarte amară osîndă — Tu niciodată n-ai știut ce vrei, Băiete, n-ai avut o lege a ta pe care s-o urmezi neșovăit, ți-ai ales idolii după cum bătea vîntul, o dată rozi, altă dată albaștri, epoca ai traversat-o șleampăt și-n cîrji iar mai-marilor tăi te-ai închinat cu evlavie de rob, teribil ce aș dori să văd care dintre ei va ridica degetul în favoarea ta, așa o să-ți fie și Viața de Apoi, de slugă, mereu cu șira spinării plecată și schimbîndu-ți credințele de om ca pe cămășile murdare, eu nu așa am visat să fii și nu pentru asta ți-am dat numele pe care ți l-am dat, încearcă să mai salvezi ce se poate salva, din sufletul tău, din pietrele tale, altfel să-ți fie și sufletul și pietrele neiertate în veci !, orice alt blestem, numai ăsta — nu !

După cum vezi, dragă Mamă, bărbatul tău iubit și onorabilul meu Tată, cînd a fost să se despartă de mine, nu mi-a acordat grația lui. Deși nu l-ar fi costat nimic să-mi acorde această grație, a plecat dincolo întorcîndu-și fața de la mine și binecuvîntîndu-mă cum m-a binecuvîntat. L-ai văzut cumva, te-ai întîlnit cumva cu el, ce mai gîndește el acum despre mine, la vina lui, la vina ta, voi amîndoi nu reflectați niciodată ? Chiar nu vă asumați în privința mea nici o vină, și-n acest caz mai meritați de la mine vreun semn de umilință și de dragoste filială, de ce să mă mîndresc cu voi în istorie și de ce să admit ca portretele voastre, la diferite vîrste, să-mi ilustreze biografia ?

Mi-amintesc de ultimele tale cuvinte — Sunt foarte obosită, Heronim, abia aștept să închid ochii și să se termine, mi-ajunge cît am pătimit pe acest pămînt, lasă-mă și du-te, Heronim ! — unde să mă fi dus, Mamă ? Să nu-mi ceri să-ți povestesc cum ți-am asistat sfîrșitul, cum devenisem totuși (eu și Tata), lîngă căpătîiul tău, o apă și un pămînt, cît de convinși eram, fiecare în sinea sa, că nimic nu ne va mai rupe pe unul de altul, dar cît de iluzorii s-au dovedit toate, cît de străini unul față de altul ne-am întors de la înmormîntarea ta, odată cu dispariția ta în pămînt dispăruse și linia de legătură dintre noi doi, care erai tu, cum Tata s-a închis în odaia lui și eu în odaia

mea, și fiecare simțind ce prăpastie fără fund se căscase între noi, și aproape patru ani am stat fiecare închis în genunea lui fără să ne spunem un cuvînt, și singurele lui cuvinte au fost acelea pe care ți le-am pomenit, de ce n-ai venit încă de pe-atunci să ne împaci ? Și cum e pe-acolo pe la voi, vorbiți vreodată de mine, și dacă mi-ai ieșit acum în întîmpinare să cred că și-n numele lui mă întîmpini, spune, Mamă, pentru ce ai venit, pentru ce te-ai ostenit ?

Și uite că iar mi-amintesc de ceva, nu-mi iese nici acum din minte neputința voastră de a-mi fi croit altfel destinul, pentru care vă și fac răspunzători, tocmai fiindcă voi vă declinați orice răspundere. Sau ai uitat de ziua aceea de demult, cred că aveam vreo șase ani, cînd îl așteptam pe Tata să se întoarcă de la tîrg, plecase la tîrg să-și vîndă prisosul de porumb și întîrzia. Noi îl așteptam pe prispa casei, alături, și era pe seară, nu scotea unul o vorbă și n-aveam ochi decît spre depărtarea de ceață și de taină din care trebuia să răsară Tata, se povestea că drumurile sunt bîntuite de hoți, pîndindu-i mai ales pe cei ce se întorceau cu bani de la tîrg, și Tata întîrzia. Cînd, Dumnezeu știe de unde, s-a ivit, avea umbletul ca de umbră, mai tîrziu ne-am dat seama de asta, că avea umbletul ca de umbră, după ce și-a luat plata și dusă a fost, cînd s-a ivit deci lîngă noi o femeie din toată lumea. Cloanță bătrînă și vrăjitoare, ghicitoare nu în cărți și nici în ghioc, nu în palmă și nici în bobi aruncați pe pămînt la întîmplare, ci în pietre. Așa ți-a și spus că, dacă-i dai vreo zdreanță de rochie veche sau de-ale mîncării ce se nimerește, ea îți ghicește viitorul în pietre. S-a și aplecat și a luat de la temelia casei patru pietre de gîrlă, fiecare nu mai lată decît o palmă și fiecare de altă culoare, cu alte nervuri și cu alte desene pe sub apa învelișului neted, și nu te-ai fi lăsat prinsă în vraja ei dacă n-ar fi fost povestea cu Tata, dar ea a pretins că despre Tata n-are ce să-ți prezică — Poftește și-ți lipește urechea de pămînt, ai s-auzi roțile căruței duduind pe șosea și chiar și pe el ai să-l auzi cum îndeamnă caii la drum, acum trebuie să fie prin dreptul pădurii dintre ape, cam peste vreo două ceasuri îl vezi intrînd pe poartă !, viitorul tău ținea ea numaidecît să-l dezlege.

Şi dacă te-ai liniştit în legătură cu Tata, şi restul n-am înţeles niciodată de ce altfel, tu ai început să rîzi — Ce mai am eu nevoie de viitorul meu, mi-l cunosc pînă-n pînzele albe, pe al Băiatului dacă ai darul să mi-l spui, de ce fel de viitor o să aibă parte Băiatul ! ? Şi eu m-am făcut mic lîngă tine, a fost ca o presimţire, şi-abia atunci ţi-ai dat şi tu seama că nu trebuia, cel puţin cît eram eu de faţă nu trebuia, dar nu se mai putea face nimic, femeia şi începuse să vrăjească pietrele, tot vînturîndu-le dintr-o palmă în alta şi suflînd asupra lor din sufletul ei tulbure, şi deodată am simţit că, făcîndu-te tu însăţi una cu mine şi ţinîndu-mă strîns în poalele tale, ţi-era frică, mai ales ţie ţi-era frică.

Nu, n-am să uit cît e lumea, niciodată nu mi-a dispărut din ochi imaginea acelor pietre pe care femeia le culesese din temelia casei, cum le aşezase pe prispă dinaintea ei şi cum le bătea soarele în amurg într-un anume fel, şi cum privirea ei le pătrundea păienjenişul fibrelor dinăuntru, de sub învelişul lin şi aparent fără nici un mister, şi la ceasul acela femeia părea stăpînită de duhuri şi zicea Văd cum se ridică o scară, şi scara urcă şi urcă, de ameţeşti cît urcă, şi văd o treaptă lipsă, apoi încă una, şi încă una, şi încă una, de toate — patru trepte lipsă, la distanţe mari una de alta, şi pe Băiatul dumitale îl văd cum urcă odată cu scara, de ai crede că se pierde în înaltul cerului ! Şi tu, Mamă, o ascultai cu sufletul la gură şi te minunai şi-ţi făceai cruce după cruce Rogu-mă, Doamne, să fie aşa !, fără s-aştepţi sfîrşitul preziceri, şi femeia a mai zis Dar să ştii că scara începe să se clatine, de parcă n-ar mai avea sprijin pe nimic, nici cu picioarele pe pămînt şi nici cu vîrful pe bolta cerească, şi odată cu scara se clatină şi Băiatul, care acum nu mai este băiat, ci este om în toată firea, mai bătrîn decît dumneata cu ! Şi tu ai azvîrlit pietrele cît colo şi ai ţipat Ajunge, nu mai am nevoie de minciunile tale, na-ţi rochia asta şi ieşi din ograda mea, şi te du cu Dumnezeu, şi să mă ierte Dumnezeu pentru păcatele mele !

Şi asta a fost tot, Mamă, şi n-ai să crezi, dar adeseori mi s-a întîmplat să visez scara aceea, şi-i număram treptele, mai ales treptele lipsă, cînd a fost de am murit în război şi a fost de am murit în închisoare, cînd mi-am

distrus prima statuie despre care eram convins că nu va rezista în timp şi cînd pe altele le-am îngropat în pămînt, ca să nu mă facă de ruşine dacă aş fi supravieţuit cu ceva în această lume netrebnică, mereu am visat aceeaşi scară şi mereu număram cîte trepte lipsă au mai rămas, şi mă trezeam leoarcă de sudoare, şi acum sunt pătruns de aceeaşi sudoare, fierbinte şi rece deopotrivă. de ce tocmai acum se întîmplă să-mi amintesc de asta, şi tu, Mamă, pentru ce te-ai ostenit să-mi ieşi înainte ?...

10

Nici Arghira n-avea somn, somnul se lepădase de ea duşmăneşte şi nelăsîndu-i în trup decît sute şi sute de ochi treji, fiecare celulă — cîte un ochi holbat către neant, şi în pustietatea acelui neant căutîndu-l toţi pe omul Heronim, dacă nu o certitudine a concreteţei lui, cel puţin o idee despre el, care să i-l reprezinte oricît de superflau şi de fugar.

E-adevărat că întunericul odăii dospea de mişcări confuze, era materia care se saturase de propria existenţă şi se dematerializa difuzîndu-se în infinite particole oarbe, fără nici o raţiune, proces universal al dezagregării nocturne, numai noaptea au loc asemenea catastrofe insesizabile chiar şi minţii celei mai lucide, este de aşteptat că tot într-o noapte (ce va înfăşura, împotriva oricăror legi ale rotaţiei, întreg pămîntul ca un polog negru) se va duce dracului şi planeta asta, va exploda sau va îngheţa, Arghira însă nu de asta se înfricoşa, ci de faptul mai banal şi imediat că materia odăii de dormit a lui Heronim, altar de gîndire, atelier de lucru, care altădată îl adora pe Heronim şi care altădată i se închina ca unui stăpîn, de astă dată se refuza pînă şi ficţiunii lui, captării acestei ficţiuni în cîmpul de atracţie al Arghirei, ea însăşi parte din acel univers.

Ce repede se diluează imaginea unui bărbat pînă de curînd cunoscut cu fiecare fibră a cărnii și cu fiecare țipăt al sîngelui, dar despre care aflăm că va muri, bate o creangă în fereastră sau scîrțiie fără sens podeaua, vine vîntul și face să se agite aerul din odaie sau face să tremure pînza în care e înfășurat mulajul de pe trepied, s-ar crede că-i Heronim în persoană — flămînd de pîine, însetat de apă, obosit fizic sau, dimpotrivă, obosit de prea multele gînduri care-l muncesc și înverșunat să-și reia cît mai repede lucrul, nu-i însă Heronim, despre Heronim atît știe Arghira — că va muri, și atît vede Arghira — că imaginea lui nu-și află locul printre fostele sale lucruri, printre fostele sale idei, se întîmplă oare așa din senin sau e însăși lașitatea noastră conștientă pentru a nu ne lăsa atinși de moartea lui ?

Arghira descoperi deodată că-i este silă de sine, acest singur gînd o umili și o întristă, remușcarea îi umbri sufletul — Bietul de tine, iubitule Heronim !, cum să te conving că de orice te poți îndoi pe această lume, în afară de mine ? Arghira aprinse lumina de pe noptieră, pe noptieră și-n sertarul deschis al noptierei se aflau vraiște o sumă de nimicuri aparent fără semnificație, scrisori și fotografii, schițe ale unor statui terminate și schițe ale altora sacrificate, dar a căror semnificație sporea acum prin chiar sentința de moarte care le privea și pe ele. Nu îndrăzni să le atingă, ceva tulbure o reținea să le atingă. Poate că din cauza aceleiași lașități de care nu izbutea să scape, sau din altă cauză obscură ?

Se trezi privită de ochii cuiva dintr-o fotografie, cu o stăruință exasperantă. Pînă atunci nu-i acordase acelei fotografii decît o importanță de document, o reprezenta pe Mama lui Heronim. De unde capătă lucrurile neînsufletite, cînd zodia noastră intră în penumbră, această facultate extraordinară a interogației și a panicei fără cuvînt ? Altfel, elementele vestimentare erau simple, o năframă care-i înfășura capul pînă sub bărbie, cîteva fire de păr rebele pe tîmple, o bluză cu desen filigranat încheiată pînă la nasturele de sus, griul culorii era șters, trăsăturile feței apăreau umbrite ca de un vădit chin lăuntric, exprimat mai ales în lumina ochilor foarte melancolici. Femeia o privea pe Arghira cu o intensitate

care venea parcă de dincolo de lume, ce magie acționase oare asupra aparatului care o imortalizase pe carton, sau ce magie, dimpotrivă, acționa acum asupra femeii care se trezea parcă din moarte ca să-i comunice Arghirei — ce, să-i ceară Arghirei — ce ?

Aflase de la Heronim că Mama se săvîrșise din viață în urmă cu douăzeci de ani, într-un sfîrșit de octombrie — Ce fel de femeie era ? Nimic deosebit, o femeie simplă, dar eu o găseam exemplară și incomparabilă cu oricare alta de pe pămînt ! Crezi că ai moștenit ceva de la dînsa ? Virtutea umilinței și virtutea sacrificiului, dar mi-e teamă că nu pe măsura ei ! Ai iubit-o pe Mama ta ? Nu atît pe cît merita, dar acum e prea tîrziu pentru reproșuri, nu mai pot repara nimic ! Nici măcar într-o statuie ? Sper ca timpul să-mi îngăduie, pe mormîntul ei, dacă nu o statuie care s-o reprezinte, cel puțin un simbol, fiindcă pentru mine Mama e mai mult decît un simbol... Dar timpul nu i-a îngăduit lui Heronim să-și preschimbe gîndul în faptă, la ora asta Heronim e mai bătrîn decît Mama cu doi ani și zece luni și zace pe patul morții, cînd va fi s-o întîlnească pe Mama (la granița nemuririi), Heronim se va prezenta cu mîinile goale, oare pentru asta intensa întrebare mută a femeii din fotografie ?, și de ce Arghirei se adresa în primul rînd femeia ?

Nu mie, mamă a lui Heronim, trebuie să te adresezi, nu eu am nevoie de ajutor. Dacă ai ceva de comunicat, pe el vizitează-l și lui spune-i ce ai de spus, Heronim are nevoie de ajutorul tău, nu eu !

Și Arghira începu să plîngă încet, ca un copil oropsit, al nimănui, peste chipul femeii din fotografie care și el se înnegurase și plîngea, la fel de încet, la fel de al nimănui...

11

TAINA AM PĂSTRAT-O PÎNĂ ACUM PENTRU MINE; nici lui Tată-tău nu i-am spus nimic. Mi-era frică să nu mă creadă nebună, că aş fi stăpînită de diavol. Şi de tine mi-era frică să-ţi dezvălui taina, firește că alt fel de frică. Pentru a nu te înfricoşa înainte de vreme, să-ţi întorc soarta împotrivă. Tocmai eu care-ţi dădusem viaţă, tocmai eu să fiu aceea care să-ţi întoarcă soarta împotrivă. Îngerii cei negri ai lui Dumnezeu să se rupă din legăturile lor funeste şi să se repeadă asupră-ţi ca dulăii, să te facă bucăţi. Să te-adune apoi la loc şi iar să te facă bucăţi,

de două ori, de zece ori, de o mie de ori. Pentru a se adeveri ceea ce mi se prezisese, pe vremuri, cînd erai copil. Şi astfel, din cauza mea, neavînd altă scăpare, să-ţi grăbeşti singur moartea. Fiindcă de tine era vorba, în primul rînd, şi de soarta pe care ţi-o schimbasem. De bunăvoie şi nesilită de nimeni ţi-o schimbasem, numai ca să-ţi trăieşti viaţa pînă la capăt. Dar aruncîndu-te în felul acesta, cu bună ştiinţă, în focurile iadului, mai înainte încă de a ajunge la iad. Adică tu în viaţă fiind, şi tu dorind cu adevărat să mori, şi tu neputînd să mori, şi tu îndurînd pe viu iadurile acelui iad sufletesc. Acum vei zice şi toţi vor zice, cîţi vor afla adevărul, că am greşit faţă de tine. Că n-aveam nici un drept să-ţi schimb soarta, că păcat mai mare decît al meu nici o Mamă de pe pămînt n-a săvîrşit. Bun, judecă-mă cum vrei ! Dar eu iertare n-am să-ţi cer, nimănui n-am să cer.

Şi chiar dacă aş cere (ţie sau altcuiva), la ce ţi-ar folosi ? Aşa am socotit atunci că-i datoria mea să te apăr, că n-am altfel cum să te apăr decît aşa. Mi-e de ajuns pedeapsa cu care am fost pedepsită, de a trăi şi a doua ta moarte şi exact cum mi s-a prezis. Sau îţi închipui că, de-ar fi cu putinţă, n-aş cere să mi se dea tot mie şi moartea ta ? Sau crezi cumva că mi-e mie mai uşor decît ţie, că mi-a fost vreodată uşor din ceasul în care toate au intrat în altă matcă ?

Nu te grăbi, aşteaptă ! Şi-aşa, de tăcut nu pot să mai tac. Iar tu, dacă-ţi imaginezi că ţi-am ieşit în întîmpinare să te judec, te înşeli ! Ci eu să mă las judecată de tine, fiindcă eu sunt vinovată de moartea de care o să ai parte. Dar îngăduie să-mi adun gîndurile, să mă duc pe firul timpului înapoi. Timpul care coboară în genuni fără fund, şi timpul care urcă pe stînci de cremene, şi timpul care se împotmoleşte în bălţi stătute, şi timpul care se pierde prin labirinturi necercetate. Şi tare-i greu să-i dau iar de capăt, şi numai eu ştiu de cîte ori trebuie să mor pînă ce leg firele timpului la un loc, şi de cîte ori timpul mă respinge, duşmăneşte, ca să n-ajung la timpul de-atunci.

Multor mame le-a fost dat, la viaţa lor, să moară şi să învieze odată cu pruncii lor. Fie dîndu-le naştere sau apărîndu-i de rău, fie opunîndu-se forţei adverse care se

năpustea cumva asupra lor sau devenind trup și suflet cu ei dacă zodia le era potrivnică. Dar nu cunosc mai blestemată Mamă decît am fost și pe care Dumnezeu s-o fi pedepsit, cum m-a pedepsit pe mine.

Aveai numai patru ani, omulețul meu de-o șchioapă. Erai bucuria vieții mele, minunea crescută din carnea și din sîngele meu. Îl proslăveam pe Tată-tău pentru că mi te dăduse, de altceva, de altcineva nu mai aveam nevoie. Dacă mi s-ar fi cerut să aleg între Tată-tău și tine, asta însemnînd pieirea unuia, supraviețuirea celuilalt, eu n-aș fi șovăit și pe tine te-aș fi ales. Și un simplu gîlgîit de rîs de-al tău se făcea pentru mine muzică cerească, pînă și noaptea, auzindu-te cum rîzi în somn, somnul meu se preschimba în beție. Și de cîte ori te-auzeam spunîndu-mi Tu ești Mama mea !, deveneam în aceeași clipă Mama întregii umanități. Și dacă și cu o floare te-ar fi atins cineva, eu m-aș fi prefăcut în fiară. Și numai la gîndul că te-ai fi putut pierde de mine sau că mi te-ar fi luat cineva, eu urlam în mine de durere mai amarnic decît la facerea ta.

Cînd, într-o bună zi, ca din senin, s-a abătut asupra mea fatalitatea. Urmînd să plătești tu, împotriva firii, pentru cine știe ce nelegiuire de-a lui Tată-tău sau de-a mea. Dumnezeu mi se dovedise dușman și ucigaș, ai căzut bolnav de moarte. N-am înțeles de unde și n-am înțeles de ce, în numele cărei justiții tocmai eu să fi fost aleasă de jertfă. Lumea întreagă să fi pierit de sub ochii mei și m-ar fi durut mai puțin, toată suferința de veacuri a omenirii nu însemna nimic față de suferința mea. Mă dădeam cu capul de pereți și nu-ți găseam vindecare, tu te stingeai cu fiecare clipă. La cîți doctori și la cîți vraci n-am alergat și cu cîte leacuri băbești nu te-am îndopat, erai condamnat și eram condamnată. Și țipam Doamne, dacă ești cu adevărat Dumnezeu, arată-te și scoală-mi Băiatul din morți, cere-mi orice și jur să-ți îndeplinesc vrerea, numai suflă asupra Băiatului cu suflarea ta și adu-mi-l din nou la viață !

Nici un miracol însă nu se săvîrșea, Dumnezeu îmi aparea la fel de surd și fără inimă și hain la suflet ca orice călău. Și pînă și Tată-tău a zis Nu vezi, femeie, că nu mai e nici o speranță ?, du-te mai bine și adă preotul, cel puțin

să nu moară nempărtășit ! Și m-am uitat la Tată-tău cu ură, cu ce fel de om mă adunasem eu. și n-am mai vrut din clipa aceea să știu de el. Și nici la icoanele din casă nu m-am mai închinat, icoanele din casa noastră fuseseră pîngărite de necredința și de lipsa noastră de speranță. Cu ce să mă ajute niște biete bucăți de lemn, colorate, și cum să-l învieze ele din morți pe Băiatul meu ?

Și am strigat Eu plec, omule, mi-e în gînd să mă duc pînă acolo unde sălășluiește Moartea, să stau de vorbă cu Moartea și să mă cerșesc de ea să-mi dea Băiatul înapoi ! Și Tată-tău nu m-a putut opri, oricît a zis Ți-ai pierdut mințile, femeie !, unde sălășluiește Moartea aia a lui, de o să stai tu de vorbă cu ea ? Și s-a apucat, înjurînd, să-ți cioplească din niște scînduri sicriul. Dar eu n-am putut îndura cum cioplea el cu barda, să se-audă pînă-n cer, și te-am luat pe brațe și am pornit la drum. Se uita lumea pe uliță la mine ca la o zăludă, cum te duceam pe brațe fără pic de vlagă în tine, ca pe un morman de cîrpe. Doamnă învățătoare, mi se adresau, ce-i cu dumneata ?, unde te-ai pornit dumneata cu copilul mort în brațe, chiar nu-ți dai seama că a murit ? Dar eu nu mai aveam lumină în ochi, nu mai aveam jale în mine. Și am ieșit din sat pe cîmp și atîta mi-era în gînd — că voi merge și voi merge, cu tine mort în brațe, pînă ce și eu mă voi stinge ca o luminare, dar de lăsat din brațe n-aveam să te las.

Și cum mergeam așa pe cîmp, a nimănui și fără nici un Dumnezeu, m-am întîlnit cu o femeie. Era cam de aceeași statură cu mine, tot în straie țărănești îmbrăcată și ea, într-o bluză de borangic ca spuma și într-o fustă de atlaz înflorat, lungă pînă-n pămînt, și părul i se legăna pe umeri în șuvițe gălbui, semăna întru totul cu mine. Avea și ea prunc în brațe, tot cam de vîrsta ta, numai că pruncul ei era viu și avea pe creștetul capului un fel de aură de lumină albăstrie. Am recunoscut-o din icoane pe femeie și i-am zis zis Tu ești născătoare de Cristos și ești Mamă de Mîntuitor, mîntuie-mi și mie Băiatul, altfel voi crede că ești însăși Moartea și zadarnic vei cere să ne închinăm ție și să ne îngenunchem în fața ta, jur că nu vei mai merita nimic de la mine dacă nu-mi vindeci Copilul ! Și femeia a stat îndelung în cumpănă, și ca o negură i-a trecut peste față, și după un timp a zis Gîndește-te bine și alege, sunt

obligată să te-avertizez !, dacă-ţi moare Băiatul acum, el moare ca frunza neştiutoare, n-o să-l doară nimic şi e ca şi cum ar aluneca pe o rază de lumină !, dar dacă vei alege dimpotrivă, adică să trăiască, atunci moartea lui de-a doua va fi în chinuri de iad, şi de cealaltă moarte nu-l va mai apăra nimeni ! Stam dinaintea ei scăldată numai în spaimă, niciodată nu fusesem în mai mare impas, arsă de speranţe şi sfîşiată de contradicţii, nu între altul şi tine urma să aleg, ci între tine şi tine, cel de-atunci şi cel din viitor, chiar şi bătrîn, de o sută de ori mai bătrîn decît mine, n-ai fi fost tot Băiatul meu ? Dar eu n-am crezut în prevestirea femeii, sau, totuna, m-am lăsat înşelată de gîndul că eu voi înşela-o pe femeie şi că nu va fi cum îmi prevestise ea cu-atîta uşurinţă. M-am gîndit, am ales şi am zis Este dreptul lui să cunoască viaţa, lasă-i viaţa şi vom vedea ce va mai fi !

Iar cînd m-am trezit a doua zi, în zori, m-am trezit prăbuşită într-un ierbăriş sălbatic şi tu erai viu. Femeia şi Pruncul se făcuseră nevăzuţi, nici un semn despre trecerea lor pe-acolo. Şi am crezut că am visat, că femeia aceea, Maica Domnului sau ce va fi fost ea, nu fusese decît în visul meu. Sau că anume o scornisem, ca să am cu ce-mi împăca deznădejdea şi amarul. Cînd m-am întors în sat, lumea se minuna de minunea care se petrecuse cu Băiatul meu. Lui Tată-tău nu i-am spus o vorbă, oricît s-a crucit el şi n-a priceput nimic. Nici ţie nu ţi-am pomenit vreodată despre asta, ci doar atît — mă rugam în sinea mea şi ziceam în sinea mea Doamne, hotărăşte să mor eu înaintea lui, să nu fiu martoră, de va fi să se-adeverească prezicerea acelei femei.

Şi de-adevărat am murit înaintea ta, dar iată-ne acum din nou faţă-n faţă, eu — la vîrsta ce o aveam acum douăzeci de ani, tu — mai bătrîn azi decît mine cu doi ani şi zece luni !

Şi tu, bietul de tine, iubitule Heronim, n-ai de unde şti că degeaba ai fugit din spital. Tu ai şi început să mori, Heronim, sufleteşte să mori ! Şi acesta-i doar începutul calvarului tău, flăcările de iad ale conştiinţei tale înainte de a ajunge la iadul adevărat. Femeia a avut întru totul dreptate, iar eu va trebui să dau mărturie că aşa a fost...

12

Şi totuşi trebuia să întreprindă ceva, să spargă, să calce-n picioare, să sfarme, să dea foc, la ce bun să mai păstreze lucruri care i l-ar aminti pe cel dispărut şi la ce bun să se împiedice mereu de lucrurile astea ca de altă fiinţă a lui ?

Dar spaţiul aparţinea exclusiv lui Heronim, spaţiul lui de gîndire şi atelierul său de lucru, adevărat că şi refugiu pentru odihnă şi mai ales univers închis pentru dulci exaltări erotice în doi, Arghira se instalase aici datorită unor întîmplări ieşite din comun şi-n afara oricărei legi morale, acceptată în universul lui mai degrabă ca element al unei mitologii păgîne decît ca legatară casnică şi femeie oarecare, cu ce drept să se declare ea moştenitoarea valorilor lui ? Nu era greu de imaginat ce se va petrece la aflarea ştirii despre dispariţia lui, atelierul va fi invadat de indivizi necunoscuţi, fiecare în numele cîte unei instituţii — monografii, dicţionare, istorie, amatori de resturi patetice şi de picanterii senzaţionale, ce jurnale intime şi ce mape cu schiţe au rămas de pe urma lui, ce lucrări neexpuse încă şi ce lucrări nefinisate, cine să le înhaţe mai întîi pe unele, ce fel de cenzură să se-aplice altora, şi Arghira neputînd cu nici un chip stăpîni această orgie devastatoare, ea însăşi fiind poftită să-şi adune biografia într-o buleandră şi să se ducă încotro ar vedea cu ochii. Tîrfa lui Heronim ! vor continua să murmure între ei, despuind-o cu ochii, posedînd-o mental, cine s-ar fi sfiit s-o trateze ca atare ?

Prinsă deci şi ea în capcană, oscilînd între a supravieţui ignorînd şi a supravieţui distrugînd, la fel de neutre soluţiile amîndouă, egale în dispreţ şi-n indiferenţă faţă de toate prin care însuşi Heronim ar fi putut supravieţui, grădina era plină cu statui superlative, cîmpul său exhaustiv de expoziţie şi de sfidare a nemuririi, pe mîna cui să le lase, Dumnezeule ?, şi tot pe Dumnezeul ei întrebînd Ce salvare îmi propui, Doamne ?

Exista desigur o raţiune cînd orgoliul autarhului peste imperii antice, odată cu trecerea sa în eternitate, îşi obliga

femeia, curtezanele, sclavii să-l urmeze de vii. Dar ai fi tu, Arghira, în stare de asemenea sacrificiu ?, și, dacă ai fi, ce te oprește să vii mîine-dimineață la spital și să-mi asiști oră de oră agonia, pentru a termina și tu, odată cu mine, tot în moarte ? Ceva se cutremură deodată înlăuntrul ei și fu ca un țipăt al inimii încleștată de gheare nevăzute : gîndul dintîi refuză cu repulsie invitația și Arghira se făcu mică în culcușul ei fierbinte, năpădită brusc de febre și de temeri, apoi la fel de brusc își reveni și se reculese, încercînd să gîndească lucid și calm. Stai puțin, nu te grăbi, judecă, analizează, poate că nu asta-i soluția cea mai bună, a jertfei, poate că, dimpotrivă, într-o bună zi, peste ani, te vei trezi constatînd că l-ai uitat, va avea ea grijă viața să lucreze în acest sens !, și numai la amintirea acestui virtual martiraj, socotindu-l atunci (dimpotrivă) idiot și absurd, vei zîmbi cu indulgență și te vei felicita că nu l-ai acceptat, și nici măcar nu te vei ruga de umbra lui Heronim ca să te ierte !

Gînduri ale ei și gînduri ale Îngerului care asta și aștepta, să se lupte cu ea și să dea cu ea de pămînt, a ! nu ca pe o femeie, fiți siguri, îngeri de soiul acesta au alte patimi și au alte rosturi, sarcina lor divină este să descompună sistemul de valori prin care pretindem că ne mai putem salva în fața fatalității, și descompunînd sistemul de valori să ne descompună pe noi înșine, arătîndu-ne că-n fond suntem urîți și meschini, incapabili de sentimente durabile și lași. Poftim, Doamne-Dumnezeule, ce creatură de femeie ai creat, și te întreb dacă mai ales cioplitorul de pietre geamăn cu tine, sau parte din tine, Heronim, este tot ce merită pe acest pămînt ?

Arghira se zbătea între cei patru pereți ai odăii, nici o exagerare că se zbătea ca o pasăre în colivie. Dar ești liberă, fericito ! se auzi un glas, iată că, murind Heronim, tu ți-ai recăpătat libertatea, ce mai vrei ?, deschide fereastra și ia-ți zborul, mai ai timp să-ți refaci viața ! Din nou deci șovăind și din nou deci îngrozindu-se de felul cum era considerată — Ce ușor pot fi confundată cu o pasăre de noapte, cu o femeie de nimic ! Și la urma urmei al cui glas s-a auzit, cine a îndrăznit să-i propună să se rupă de legămîntul pe care ea-l semnase cu sînge față de Heronim ?

Nimeni, acel cineva era o scornire și o hahaleră, care, egalînd moartea lui Heronim cu o negație, spera să nege în acest chip și existența peste timp a Arghirei în pietrele și-n bronzurile lăsate de Heronim omenirii. Frumoasă logică, n-am ce zice, și criminală logică, prea amintește de cinismul lui Rafael ca să nu fi fost chiar glasul lui ! Fii atentă, Arghira, mai bine ascultă de celălalt glas, al omului și stăpînului tău Heronim. Fiindcă eu, Arghira, te introduc într-un mare mister, nimeni n-are voie să te dezlege ; pentru bustul tău voi face șapte variante, și pentru trupul tău — asemeni ; Domnișoara Arghira 1, și Domnișoara Arghira 2, și-așa mai departe ; din piatră, din bronz, din marmură și din aur ; o singură libertate îți cer, să rămîi prizonieră acestui mister al meu ; de-aceea să nu lași posterității nici o fotografie de-a ta, nici o descriere de-a ta, nu lăsa pe nimeni să-ți smulgă amănunte fără semnificație, despre mine, despre noi amîndoi, nimeni să nu te cunoască altfel decît datorită pietrelor mele.

Și Arghira — goală sau îmbrăcată, în felurite vestminte și-n felurite statuări, dinaintea lui, ceasuri și ceasuri întregi de imobilitate și de chin al imobilității, pentru ca el să simtă sub degete cum tresare materia pe care o cerceta, cum începe să pîlpîie ca o flacără și capătă apoi contur. Cel puțin de-ar fi fost neobișnuit de frumoasă, o Isuse, nu ! Dar statuile care o reprezentau, sfidînd legile academice și proporțiile, rigoarea conformă cu rigorile timpului și fidelitatea față de subiect, revelau frumusețea în sine a nemuririi sale lăuntrice, acel dublu nevăzut și incomparabil care scapă îndeobște meșterilor de rînd, fără geniu. Dacă n-ai puterea să suporți acest fel de nemurire captivă și acest fel de libertate de neegalat, spune, Arghira, îmi distrug statuile ca pe nimic și voi uita că te-am cunoscut vreodată, pornesc în căutarea alteia care să nu ezite.

Arghira nu ezitase, Arghira devenise roaba lui. Și Arghira exista în atelierul lui multiplicată în zeci de variante, exclusiv pentru posteritate, nici una din reprezentările ei nu acceptase să fie vîndută orașului, mai ales după scandalul pe care-l pricinuise prima ei apariție ca statuie în public, după cum exista și-n patul lui ca-n

patul unui Dumnezeu foarte obosit de crearea lumii și permanent nemulțumit de creațiile sale, pentru ca ea să-l înnobileze, posedîndu-l, și necontenit să-l facă apt de alte creații.

Arghira își trecu palma peste față, nu suporta dezmățul de imagini care năvăleau asupra ei din trecut. Coborî din pat și rămase pe marginea patului, cu brațele moi atîrnînd pe lîngă trup. O furie surdă mocnea în ea, de ce să merite posteritatea mai mult de la Heronim decît putea să-i dea ei prezentul acelei ore ? Să țipe, să urle, să lanseze către toată omenirea — Sculptorul Heronim a fost condamnat la moarte, salvați-l de la moarte pe sculptorul Heronim ! Lamentare însă în pustiu, lamentare însă către surzi. Nu se va tulbura nimeni de nicăieri, nu va ridica nimeni un deget în apărarea lui. Atunci să piară și pietrele lui odată cu el, desfigurate și masacrate pînă la una !

Ridică receptorul și formă numărul de telefon al spitalului, contactul se realiză greu, de parcă undele telefonice l-ar fi căutat prin văzduh ca pe unul pierdut în cosmos. Ce să întrebe, ce să-i spună ? Și ce să-i ceară, ultima lui dorință ? Nu uita că el te-a rugat, dacă va fi să se întîmple, cel puțin tatonează-l, mai are nevoie de fiola aceea, poate că renunță, și-atunci îți eliberezi și tu conștiința ! Fiola o adusese el din străinătate, participase la o bienală în străinătate și, printre altele, adusese fiola. N-o ascunsese de Arghira, nu-i tăinuise conținutul și eficiența — Dacă voi fi vreodată pus în situația de a sfîrși degradat, paralizat sau în dureri care să mă desfigureze fizic, nimic nu urăsc mai mult decît neputința organică și decrepitudinea morală, te conjur să nu accepți să-mi consum sfîrșitul într-o astfel de stare, mi-aduci fiola și restul decid singur ! Și-ar fi putut-o lua și singur, în noaptea în care plecase după țigări și nu se mai întorsese, de ce n-a făcut-o, a sperat el că nu va ajunge să folosească fiola sau i-a fost frică să-și provoace singur destinul ? Și dacă nu se va confirma nimic, dacă dimpotrivă, se va dovedi că totul nu-i decît o simplă farsă și că, oricît de grea operația, Heronim totuși va supraviețui, și el și pietrele lui ?

Dar cînd soneria se auzi, în sfîrșit, soneria păru că sună într-un fel de univers fără umanitate. Slavă Domnului,

răspunse cineva. Un Allo ! ca un lătrat, un Allo ! de reacție primară, lugubru ca o înjurătură. Fiți amabil. mă iertați că vă deranjez, aș vrea să vorbesc cu domnul Heronim. sculptorul Heronim, rezerva 200 ! Trecu un timp, omul fusese trezit din somn. sigur că soneria telefonului îi sfredelise creierii, urma să-și adune mințile sau urma să fiarbă-n el de furie, asta mai degrabă. Dar dumneata ești nebună, 200 intră mîine dimineață la operație, și încă ce operație, cum îți închipui c-o să-l trezesc din somn la ora asta ?

Deci, un simplu număr ! La atît sunt redus acum. ca om și ca mama mă-sii ce voi fi fost ca meșter ! Uite-așa ți se duce gloria pe apa Sîmbetei și te acoperă încă din viață anonimatul, vă mulțumesc !

Și eu vă mulțumesc, în numele lui Heronim, pentru locul ce i l-ați rezervat în istorie !...

13

Suferea și celălalt, numitul Ionescu, dar într-un mod mai obiectiv sau, dacă vreți, din rațiuni mai obiective Se opri locului derutat, noaptea îl înconjura ca o baltă stătută, către cine să strige după ajutor, încotro să-și caute punctele de sprijin ? Sau exista, cumva. riscul să dea pretutindeni peste alte forme de pocker-striptiz și de pretutindeni, indiferent de calitatea partenerilor de joc, să fie dat afară în hohote de rîs ?

A, nu, să ne înțelegem bine, el nu de altă cloacă se temea să ia cunoștință, nu ! Ci doar atit, oricui s-ar adresa, oricine ar sta să-l asculte, să n-aibă cine-i răspunde la această întrebare elementară : cum de a fost cu putință așa ceva ?, ce s-a întîmplat, în epoca asta de după război. cu ființa umană, de s-a lăsat degradată în asemenea hal ? Ființa umană în general și el, Ionescu, omul de nimic și hîrțogarul anonim, ca o expresie absolută a ei.

Degradat nu atît în propria-ţi substanţă, cît prin consecinţele tragice pe care le-ai putut determina în dauna altcuiva. Fiindcă el, Ionescu, obligat să cerceteze dosarul sculptorului Heronim, intrase în posesia unui secret cumplit. Care-i revelase că din cauza lui şi-n chipul cel mai absurd, cu ani în urmă, Heronim fusese osîndit la ani grei de penitenţă. După ce tot el, Ionescu, în timpul războiului, îl asistase şi-l omagiase pe Heronim cu prilejul unei înmormîntări simbolice a acestuia. Cum destinele, fără voinţa vreunuia dintre ei, se împletiseră exact la ore cruciale pentru amîndoi. Multe alte grozăvii se cuprindeau în dosarul sculptorului Heronim, verosimile şi neverosimile, reale sau inventate, dar nici una mai grotescă, mai inumană ca aceasta care-l privea pe Ionescu. Şi Ionescu nu ştia cum să se lepede de acest secret cumplit, în ce groapă a conştiinţei să-l îngroape şi din ce maluri să răstoarne peste el atîta pămînt, încît să nu mai răzbată niciodată la suprafaţa conştiinţei.

Mergea pe străzi în neştire, fără nici o finalitate precisă şi incapabil să-şi mai controleze mişcările sufleteşti. De mişcările lui fizice puţin îi păsa, arăta ca beat şi arăta ca o pasăre cu aripile împuşcate. Fu nevoit să se sprijine de grilajul unei case, încleştîndu-şi pumnii pe barele de fier umed şi impersonal. De l-ar fi văzut cineva, ar fi crezut că de-acolo şi aşteaptă ospitalitate pentru sufletul hărtănit şi aşteaptă răspuns la întrebările lui imposibile. Cineva îl văzu, un oarecare, poate că la fel de blestemat ca şi el, sau poate că eram chiar eu, Heronim, văzîndu-l şi urmărindu-l de pe patul meu de spital — Vă este rău, domnule ?, ce-aveţi pe suflet, domnule, de vă este atît de rău ? Ionescu aproape că o luă la fugă, orice comunicare, indiferent cu cine, l-ar fi obligat să se confeseze. Dar ce drept aş avea eu să-l încarc pe un străin cu secretul ăsta cumplit, şi străinul ce să facă, la rîndu-i, cum să se elibereze ? Nu, nu, vă rog, n-am nimic, vă mulţumesc de întrebare, mi-a murit cineva, atît !

Şi numai din cauza nenorocitei aceleia de muieri, care-i pusese la dispoziţie dosarul lui Heronim, pe ce mizase oare ? Că Ionescu, nemaiputîndu-şi îndura vinovăţia, se va spînzura sau că Ionescu, implicat de-acum pînă-n

măduva oaselor în destinul lui Heronim, va trebui să moară odată cu el ? Nu, vă jur, n-am ajuns la capitolul de referinţe şi nici la partea de note informative, nu ştiu la ce faptă vă referiţi, n-am reţinut decît datele pentru necrolog, de ce să plătesc pentru o vină gratuită ? Şi dacă se va dovedi că-n realitate secretul acela este minciună, că i-a fost aruncat lui Heronim în spinare cu aceeaşi uşurinţă cu care se vrea să i-l arunce lui acum ? Şi cine altul, decît Heronim, i-ar putea răspunde la întrebare — Vă rog, domnule Heronim, vă implor, nu plecaţi pe lumea cealaltă fără să-mi dezlegaţi taina !

Constată uluit că forţe lăuntrice de necontrolat îl aduseseră chiar în preajma existenţei lui Heronim, la cîţiva paşi de intrarea în spital. Ce-ar fi să se roage de paznicul spitalului, să-l lase să intre, chiar dacă-i noapte, chiar dacă bolnavul trebuie ocrotit pentru operaţie, şi-apoi să urce pînă la rezerva lui Heronim, să-i fie totuna starea lui şi să-i pună întrebarea fatală ?

Nu m-ar mira, domnule Ionescu, de fapt eu te-am smuls dintr-ale dumitale şi te-am pus pe drumuri, păstrează-ţi însă calmul, n-am de gînd să-ţi fac nici un reproş, crezi că-n starea în care mă aflu eu, acum, mai pun preţ pe-asemenea nimicuri, cine de pildă m-a năpăstuit în viaţă şi pentru ce, inconştient ca dumneata sau cu bună ştiinţă ca alţii ?, dacă nu mai pun eu preţ pe numele meu şi pe pietrele cu care mă ofer posterităţii, crezi că tocmai pe dumneata mă voi răzbuna, refuzîndu-ţi iertarea ?

Ionescu descoperi că nu-i singur, o femeie pîndea şi ea spitalul. Dar parcă poţi să ştii cîţi oameni internaţi acolo se pregătesc să moară, ce legătură să aibă femeia aceea cu viaţa sau cu moartea lui Heronim ? Femeia totuşi îi era cunoscută, fotografia ei figura în dosarul lui Heronim, în mai multe variante, de faţă, de profil, şi bust, şi pe întreg, fotografiile femeii, fotografiile pietrelor care o reprezentau, întocmitorii dosarului avuseseră grijă de toate. De parcă Heronim s-ar fi dus la Dumnezeu însoţit nu doar de memoria lui, ci şi de tot alaiul său de robi şi de roabe, sau de parcă nu numai Heronim ar fi trebuit să fie pedepsit pentru diversele lui erori, ci şi toate femeile care-i

trecuseră eventual prin patul iubirii și al morții, însumate într-una singură, cea mai fascinantă dintre toate.

Prin urmare, Arghira...

14

Dincolo, efectiv în aceeași geografie reală a spitalului, despărțiți prin doar cîteva ziduri de piatră, de s-ar fi auzit cu siguranță unii pe alții dacă ar fi avut inspirația să se cheme, și totuși la o distanță incomensurabilă unii de alții, deci cu neputință de a se recepta reciproc, pentru simplul motiv că fiecare aparținea altui univers, ca într-un haos ale cărui extreme nu se vor recunoaște niciodată, se aflau Heronim, condamnatul la moarte, și Rafael, sluga lui credincioasă.

Adevărat că, uneori, zonele lor de existență (a lui Heronim și a lui Rafael, pe de o parte, a Arghirei și a lui Ionescu, pe de altă parte) se intersectau, se conjugau, nu neapărat în plan obiectiv, ci mai degrabă în plan mental, și numai datorită nevoii lui Heronim de a-și popula singurătatea cu proiecții ale acestora, prin care să reziste în acerba luptă de apărare contra celulei bolnave. Persoana lui fizică continuînd să zacă pe patul de spital, dar sinele său superlativ evoluînd printr-o magie care decidea ca totul să fie posibil, chiar și convocarea la dialog a morților proprii.

Astfel că apariția ca din senin, acolo, a Mamei avea să-l deruteze mai puțin pe Heronim, dacă ținem seama de faptul că Mama era în primul rînd matricea la care era firesc să se întoarcă și omenește, nu ?, cît mai ales pe Rafael îl derutase, care se considera singurul în drept să-l însoțească pe Heronim în această călătorie de golgotă personală. Rafael nu fusese prevenit asupra unei astfel de surprize, ceea ce părea de necrezut pentru mașina programatoare atît de perfecționată, potrivit căreia el însuși funcționa, și nici n-avea cu cine să se consulte, de la cine

să ceară explicații suplimentare, pentru a ști cum să se comporte în situația dată. Cu atît mai mult cu cît era de presupus că Mama, răsărind de unde răsărise, nu putea fi străină de secretele eternității și-n consecință nu va înceta să fie Mamă, îndeosebi la ceasul de cumpănă pe care-l traversa Fiul ei. Motiv suficient pentru ca Rafael să cam dea din colț în colț, oricît confruntarea mentală dintre ei doi îl lăsase indiferent și rece. Rafael totuși conta pe o dispută rapidă și pe o despărțire asemeni, ca să-l poată dirija pe Heronim mai departe după propria voință, dacă nu va interveni însuși Programatorul suprem cu o decizie fermă care să-i separe și s-o îndepărteze pe Mama de Fiul ei, și să-i dea astfel lui Rafael cîștig de cauză.

Te înșeli, băiete, n-o să mă desparți niciodată de Mama, și cam încep să bănui ce rol infect ți-ai asumat, ce îndurare, atunci, să aștept de la tine ?

Da, firește, fu nevoit și Rafael să recunoască, e ciudat cum simt uneori nevoia să devin aliatul victimelor mele, să le ușurez cît de cît calvarul și să împart cu ele pe din două suferința care le este foarte proprie, și asta numai din simplă curiozitate, cum ar fi oare în acest caz și la ce modificări aș fi supus eu însumi, ce s-ar petrece atunci cu mine ?

Prea tîrziu însă pentru concesii și pentru umanizări, chiar și fictive, rațiunea lui de gheață reacționă prompt și cu brutalitate, n-avea chef să sîngereze pentru celălalt. Pentru care-l și măsură pe Heronim de sus pînă jos și încă o dată de jos pînă sus, cu un aer de dispreț superior. N-am ce-ți face, prietene, nu eu ți-am semnat sentința, datoria mea e doar s-o pun în aplicare și atît ! și i se adresă la fel de neutru :

— Domnule Heronim, ți se acordă o oră ca să-i spui ce ai pe suflet, precis după o oră plecăm mai departe, sunt și eu obligat timpului, și timpul ne presează pe amîndoi, te rog !

Și celălalt nu se mai simți în stare să se împotrivească acestei comenzi, toate-i deveniseră acum foarte clare, se îndreptă spre Mama lui cu sfiala copilului care se știe vinovat de prea multe, fie că erau sau nu erau înscrise în memorie cu fierul roșu, ca să mai spere în vreo indulgență...

15

Mama-l urmărea cum se apropie, şovăitor şi mohorît, cu sentimentul că vine să primească o pedeapsă şi nu la o întîlnire senzaţională, pe care nici cu gîndul n-o gîndise şi a cărei justificare acolo, la doar cîţiva paşi de realitatea lui de om încă viu, ţinea de alte raţiuni decît cele acceptate îndeobşte ca fiind ale naturii umane.

Unde-i oare Băiatul de altădată care-i ieşea înainte alergînd şi ţipînd de o bucurie sălbatică, de cîte ori Mama se întorcea acasă după absenţe chiar de numai cîteva zile, cînd el i se cocoloşea între pliurile fustei şi-abia de reuşea să-i cuprindă fiinţa cu braţele lui plăpînde şi tremurînd tot, pînă la lacrimi, ca după trăirea unei spaime că s-a pierdut de ea şi ca la regăsirea veşnicei matrice de care nu ne putem rupe niciodată, prin care de fiecare dată ne redescoperim condiţia superioară de oameni, unde-i comuna lor exaltare de altădată ? !

Nici privirea Mamei n-arăta mai puţin ceţoasă, mai puţin coborîtă în sine, dar Heronim avea toate motivele să creadă că asta-i privirea tuturor celor care, pentru a ajunge pînă la tine din Lumea lor de Apoi, sunt nevoiţi să străbată eternităţi vaste, cu atît mai mult să te recunoască.

— Bine, te-am găsit, Heronim, ce mai faci ?

Se aflau foarte aproape, faţă-n faţă, şi Heronim nu ştia ce se cuvine într-o astfel de situaţie, să îngenuncheze sau nu dinaintea ei, după obiceiul de-acasă, cînd Băiatul se întorcea de la oraş în vacanţe, să-i cuprindă mîinile într-ale sale şi să i le sărute sau nu, era o situaţie în afara firii şi nici o convenţie dintre cele admise în circumstanţele vieţii reale nu era posibilă, probabil că-i va trebui un alt fel de timp pentru a se obişnui cu noua stare de lucruri, materia să comunice cu ne-materia, schiţă totuşi, printre temeri şi crispări, un biet zîmbet de umilinţă şi-abia murmură :

— Îţi mulţumesc că ai venit, Mamă !

Dar pe dedesubt i se vedea sufletul umbrit, gîndurile arătau ceţoase, între ei se ridicase ca un mal de apă mare.

Ea, atunci, evitînd astfel orice gest forțat de tandrețe din partea lui și evitînd o nouă criză de umilitate din partea lui, îndrăzni să-l atragă către sine, alături, pe trunchiul de copac fulgerat de furtună, ca pe banca lor de-acasă de la uliță, și iată-i cum și-au împreunat mîinile, mîinile lui reale, mîinile ei ireale, și mîinile Mamei au aceeași culoare pergamentoasă de odinioară și-i dau lui Heronim aceeași senzație de rece și aceeași senzație de ceară, senzația (ciudat !) o are pe buze, fiindcă buzele lui resimt aceeași senzație de rece și de ceară, la fel de proaspătă ca la ora de odinioară cînd preotul poruncise, poate indiferent, poate plictisit — Dați moartei ultima sărutare !, și el așteptase ca mai întîi Tata să-și ia rămas bun de la Mama, el, Heronim, privea pe deasupra lucrurilor, în vid, prin lumina icoanei care închipuia Închinarea Magilor, dincolo de peretele bisericii, în nesfîrșit, într-un fel se simțea stînjenit pentru a fi fost nevoit să fie martor la acea clipă de intimitate dintre Tata și Mama, cînd Tata trebuia să-și ia rămas bun de la Mama cu un sărut care, firesc, devenea suma tuturor sărutărilor lor pătimașe de o viață, atît de mult se pierduse în această detașare față de clipa care ar fi trebuit să fie numai a Tatei și a Mamei, fără nici un martor, chiar și Dumnezeu și Isus și Fecioara Maria și Sfîntul Duh să-și fi închis ochii, încît a fost nevoie ca o femeie oarecare să-i atragă atenția că-i rîndul său. Îngenunchează, omule, și sărută moarta, și mai repede, că uite cîți așteaptă !, și Heronim îngenunchease lîngă sicriu, abia strecurîndu-și privirea asupra Mamei, deși Mama arăta nespus de frumoasă, parcă dormea și avea pe buze un surîs pe care niciodată nu-l avusese în viață, de ființă împăcată, de ființă fericită, cine știe ce vedeau ochii săi dinlăuntru, cu ce priveliște se întîmpina și către ce taină extraordinară se și pornise sufletul său, și Heronim avea o monedă pregătită anume și puse moneda alături de mîinile încrucișate pe piept, ferindu-se cît putu și tremurînd ca să nu le atingă, dar nu reuși să-și ia rămas bun de la Mama fără să-i atingă mîinile, fără să i le sărute abia pîlpîind, simți că toate privirile celor prezenți în biserică stau ațintite asupra lui, gata să-l judece, gata să-l dea la o parte, și Heronim rosti pentru sine, șoptind, ca să audă numai Mama, dar

era convins că auziseră toţi — Mamă, te rog să mă ierţi !, pentru că-şi pierduse orice stăpînire de sine şi cu aceeaşi pierdere de sine îşi lipise buzele de mîinile ei, cît să se înfioare şi să dea brusc înapoi, de-atunci îi rămăsese pentru toată viaţa această senzaţie de rece şi de ceară, incomparabilă cu orice altă senzaţie pe care i-ar fi cauzat-o recele şi ceara, mîinile Mamei aveau culoarea pergamentoasă, la fel de unică şi de incomparabilă cu orice altă nuanţă de pergament, şi mereu, de cîte ori îi fusese dat să vadă cărţi vechi, incunabule sau documente de cancelarie sau evanghelii străvechi, mereu îi revenea înaintea ochilor culoarea pergamentoasă a mîinilor Mamei, şi iată-i acum alături, cu mîinile împreunate, mîinile lui reale, mîinile ei ireale, şi ce mult semănau unul cu altul, ce profund se reflectau unul în altul, ca jumătăţile identice ale aceleiaşi monade.

— Ai îmbătrînit, Heronim, de cînd nu te-am văzut.

— Rafael spune că sunt mai bătrîn decît tine cu doi ani şi zece luni.

— Cine-i Rafael ?

— Omul care m-a ajutat să evadez din spital.

Mama îl văzu şi surîse, surîse şi Rafael şi se înclină foarte ceremonios, Mama îşi tot clătina capul şi surîdea amar, era limpede că prezenţa şi rostul aceluia acolo nu constituiau pentru ea nici un mister.

— Da, da, înţeleg !

Dar Heronim n-avea de unde şti că Mama îl punea pe acel Rafael în relaţie directă cu anume femeie de cîndva, Fecioara cu Pruncul, care o avertizase pe Mama asupra destinului cumplit al propriului Fiu, sfîrşit în chinuri de iad înainte încă de a ajunge la iad, vor fi ele chinuri fizice, vor fi ele chinuri morale ?, şi Mama surîse amar pentru puterea suverană care făcea să i se confirme peste timp că nimic nu-i întîmplător în biografia unui om, că pînă şi datele cele mai bizare se explică printr-o lege mereu secretă.

— Vreau să-ţi spun, Mamă, că patru ani după moartea ta n-am schimbat nimic din casă.

Vag şi-amintea de anul în care ai săi ridicaseă casa, umbrele lor fără odihnă din zori pînă noaptea, şi sudoa-

rea lor pecetluită în pietrele de la temelie și-n cărămizi, în stîlpii de rezistență ai casei și-n fiecare țiglă de pe acoperiș, aceeași sudoare închinată de-a lung de ani Fiului, să nu-i lipsească Băiatului nimic, și agonisită în lucruri care pînă la urmă se dovediseră inutile, patru ani încă le-a mai considerat cu oarecare evlavie, casa devenise simbolul nemuririi Mamei.

— Dar după ce-a murit și Tata, la patru ani după tine a murit, și eu am plecat de-acasă, nu m-a interesat să mă îngrop într-un fund de țară și am vîndut casa, Mamă, cu lucruri cu tot.

— Știu !

Brutal sau absolut nepăsător, prompt sau numai aparent prompt, răspunsul Mamei era departe de a suna a acuzare. Dimpotrivă, Heronim avu impresia că Mama sugerează mai degrabă capacitatea ei magică de a urmări și după moarte ce se petrece cu ale sale de-acasă. Mama locuind de pildă într-un nor, instalată pe un nor dens, ca într-un jilț foarte comod, și supraveghind din înaltul cerului așezările planetei pe care fusese nevoită s-o părăsească, și deopotrivă deplasările Fiului prin lume, deplasările lui și rătăcirile lui.

O, de bună seamă, numai acesta putea fi adevărul, și de cîte ori Heronim, contemplînd într-o doară cerul, la diversele ore ale zilei și ale nopții și ale anotimpurilor sale, și văzînd cîte un nor alburiu, cu puternice reflexe roșii, care părea (la rîndu-i) că-l privește cu evidentă aplicație, nu și-a spus Acolo stă acum Mama, de cînd s-a mutat de la noi ! sau — Norul acela este Mama, pe care Dumnezeu anume a preschimbat-o în nor, ca să se poată plimba odată cu mine pretutindeni, să nu mă lase niciodată singur !

Și, de îndată ce se dovedi că Mama le știe pe toate, nu mai găsi de cuviință s-o informeze despre grozavele sale fapte banale, nemeritînd de la istorie nici o glorie, cu atît mai mult aprecierea celor trecuți în eternitate. Doar atît mai simți nevoia, să-și descarce sufletul de o mică mișelie creștinească, așa ca să arunce praf în ochii Judecătorului suprem.

— Nici pe la mormîntul tău n-am trecut vreodată, m-a prins viața în vîrtejul ei și m-a acaparat cu destule.

— Bietul de tine, Heronim !

— Deşi, te rog să mă crezi, de multe ori mi-am propus.

— Taci, Heronim !

— Oricum, trebuie să afli că, de cîte ori s-a întîmplat să intru în vreo biserică, mereu m-am îngrijit să aprind lumînări la masa morţilor, pentru tine, pentru...

— Dar nu pentru asta am venit, Heronim !

Da, ceva presimţea şi el, ceva nu era în regulă, această neaşteptată apariţie a Mamei la ora celei mai teribile cumpeni, la locul de frontieră sau de ruptură dintre un tărîm şi altul, cînd singurătatea lui bîntuită de dureri fizice şi de suferinţe ale spiritului, mai chinuit decît trupul însuşi, numai Mama i-ar fi putut-o asista şi ocroti, şi această totală lipsă de interes a Mamei faţă de cîte se petrecuseră cu el după dispariţia ei din viaţă, treburi urîte şi mai puţin urîte, dacă nu din simplă curiozitate matematică, dovedindu-se că nimic nu-i rămăsese necunoscut despre el, cel puţin cu dreptul de a se lămuri Cum de a fost cu putinţă, Heronim, să faci asta şi asta, explică-mi şi mie, ca să înţeleg şi să te apăr, de ce, Fiule ?

Nu, Mama nu manifesta nici un fel de interes pentru faptele săvîrşite de el în absenţa ei şi pentru justificarea unor asemenea fapte, după cum nu se arăta deloc gata să ia cunoştinţă de întrebările lui, fiindcă avea şi el nişte întrebări de pus, şi cine altcineva să-i răspundă decît Mama ? Întrebarea, de pildă, care-l durea cel mai mult şi la care ar fi vrut răspuns — Tata la fel mă socoteşte, tot om de nimic şi păcătos, care nu-i merit numele, care i-am făcut numele de ruşine, şi la fel gîndeşte, ca şi-n ultimii ani de viaţă, că niciodată n-o să mă ierte pentru opţiunile mele ?, şi de ce mă laşi, Mamă, să mă duc la Judecata de Apoi împovărat de întrebări şi, la urma urmei, de ce ai venit, ce vrei de la mine ?

Stînd cum sta, cu privirea pironită asupra lui Rafael şi văzînd cum, la rîndu-i, acesta îi considera cu trufaşa lui indolenţă de gardian, stăpîn pe armele sale şi conştient de neputinţa prizonierilor săi de a fugi de sub escortă, Mama îl obligă pe Heronim să-şi îndrepte şi el privirile către celălalt. Se aflau ca-n derularea unui vis catastrofal din al cărui cerc nu există scăpare, amîndoi subjugaţi de

forța obscură a acelaiași personaj, nemanifestată încă, dar mai certă decît orice primejdie în sine, și vocea Mamei îl surprinse prin calmul ei dureros, dînd expresie unei nebănuite amenințări :

— Mă întreb dacă știi cine-i și de unde vine acest Rafael, ce vrea cu adevărat de la tine.

— Mi-a promis că mă salvează.

— Te-a mințit că te salvează, ca să te prindă într-o capcană din care nu te mai poate salva nimeni.

— Mi-a promis că mă va introduce într-o ordine superioară și că numai cei care merită au parte de o astfel de ordine.

— Minciună la fel de sfruntată, în privința asta nu ei decide.

— Adevărat, mi-a spus că el nu-i decît Însoțitorul, dar promisiunea rămîne promisiune.

— Pînă cînd te vei convinge că adevărurile lui nu sunt și adevărurile tale.

— Și totuși mîine aș fi fost operat, operație fatală pentru mine, iar el m-a scos din spital.

— Nefericitule, de parcă n-ai ști că trupul tău a rămas pe patul de spital și că acest Rafael n-a reușit să scoată din spital decît partea ta nevăzută, memoria și conștiința ta.

— Ce să facă el cu partea mea nevăzută, cu memoria și cu conștiința mea ?

— Să te confrunte cu faptele tale din trecut, să constate cu ochii lui care ți-e partea de vină la fiecare faptă și să te aducă în situația să sîngerezi pentru fiecare.

— Așa se întîmplă totdeauna ?

— Da, și fiecare are un Rafael al său, și eu am avut unul, și de concluziile lui îți depinde toată eternitatea.

— Ție ți-a fost greu ?

— Mai bine nu mă întreba !

Suficientă deci această deschidere de porți către o călătorie ce se anunța sub semn de groază permanentă, pentru ca pe orizonturile nopții, de jur-împrejur, să înceapă să răsară siluete în valuri, încă nedistincte care pe cine reprezenta, și noaptea se umplu de glasuri, deocamdată la fel de confuze, la fel de impersonale, într-un vălmășag

însă care le făcea evidente mînia şi teroarea. Heronim nu se putea elibera de gîndul că toate aceste imagini şi toate aceste glasuri fuseseră pînă atunci ţinute în frîu şi că din clipa aceea se vor dezlănţui, imagini reflectînd întîmplări de altădată şi glasuri personalizînd eroi ai acelor întîmplări, el însuşi, Heronim, autorul lor nemijlocit sau autorul lor moral, şi asupra lui se vor dezlănţui, cît de preferabilă devenea starea de încarcerat al rezervei de spital, cu toate zbaterile, cu toate urletele trupului, pe care oricum anestezicul le-ar fi anulat, ce alt anestezic l-ar putea neutraliza fată de arderile de gheenă prin care va fi nevoit să treacă, sub biciul neiertător al lui Rafael ?

Se răsuci anevoie către Mama, privirea lui arăta albă şi cerşind milă.

— Nu s-ar putea să fiu scutit de calvarul ăsta şi să mă întorc înapoi în spital ?, îmi recunosc dinainte toate păcatele, fie ce va fi cu Viaţa mea de Apoi, numai convinge-l pe Rafael să mă lase în pace, să nu mai repet ce a fost odată, spune ceva, fă ceva !

Dar Mama tăcea, şi sigur că de-ar fi avut lacrimi să plîngă ar fi plîns, de i-ar fi stat în putere l-ar fi apărat, cîtă dreptate avusese Fecioara cu Pruncul cînd, la cererea Mamei, îi amînase moartea, mai bine nu i-ar fi amînat-o, Băiatul s-ar fi stins atunci ca o frunză neştiutoare, ca un fir de lumină, şi uite că prezicerea se confirma, acesta avea să-i fie lui Heronim infernul.

— Pentru Dumnezeu, doar eşti Mama mea, iar eu sunt sînge din sîngele tău şi carne din carnea ta, şi tu, cu voia sau fără voia ta, dîndu-mi naştere, m-ai hărăzit acestui destin, nu mă obliga să te blestem, chiar nu vrei să faci nimic pentru mine ?

Privirea Mamei se încărcase de amar şi deznădejde, fără soluţie.

— Tot ce pot face pentru tine este să te însoţesc şi eu, ca să dau şi eu mărturie despre unele fapte ale tale, să nu-ţi fie vinovăţia prea grea şi să nu singerezi singur.

Atunci se auzi vocea lui Rafael, neutră ca de obicei :

— Să mergem, domnule Heronim, e ora !

Nu-l deranja că vine şi Mama pe urmele lor, el îşi cunoştea bine mandatul şi la fel de bine ştia că nimeni şi nimic nu-l va împiedica să-şi ducă mandatul la capăt...

16

Nu, domnule, nu eu, cea dintîi, voi arunca piatra asupra Băiatului meu. Degeaba te tot uiţi peste umăr la mine şi aştepţi să strig Stai, uite primul loc de osîndă, aici Heronim a uitat că-i sunt Mamă şi m-a batjocorit ca pe ultima femeie din lume, pune-i sufletul pe butuc şi bate-i-l cu vergi, să ia aminte şi să nu uite pentru toată eternitatea ! Că numai aşa, socotindu-i-le pe toate la bani mărunţi, o să-l pregăteşti să-şi îndure pedepsele mai mari care urmează, pentru fărădelegile ce le-o fi săvîrşit în viaţa lui de om. Nu, ca să-ţi fie totul limpede pînă la capăt, nu eu voi arunca piatra asupra Băiatului meu, nici cea dintîi, nici cea de pe urmă.

Ba, dacă vrei să ştii, domnule, mai degrabă sunt gata să împart cu el, pe din două, caznele la care-l vei supune. Sau, dacă se va dovedi că el nu-i în stare să le suporte, să le preiau eu şi pe ale lui, toate, decît să-ţi devin ţie complice la această acţiune la care ştiu că nu de bunăvoie te-ai înhămat. Asta ţi-e meseria şi ăsta-i rolul de slugă a lui Dumnezeu, slugă de nimic şi fără inimă, dacă unuia ca tine noţiunea de inimă poate să-i spună ceva.

Deşi, în sfîrşit, asta nici n-are vreo importanţă, n-o să-l pun eu în discuţie pe Stăpînul tău şi n-o să discut eu de ce a mutat el infernul de unde-l ştiam înainte, undeva pe lumea cealaltă, şi l-a mutat, aici, în însăşi fiinţa omului şi-n propria durată ce i-a fost hărăzită pe pămînt. La ce bun, atunci, ameninţarea profeţilor şi a preoţilor că, de nu le respectăm onorabilul Decalog şi de nu ne înfricoşăm de spusele Apocalipsei, vom arde în focurile iadului pînă la Judecata de Apoi şi după Judecata de Apoi în veac, cînd, vezi bine, iadul ne-a fost impus încă din viaţă şi totdeauna cu un ceas mai devreme de sfîrşitul vieţii, cînd nefericiţii de noi n-avem cum ne împotrivi şi cînd este infinit mai greu decît pe lumea cealaltă ? Cum eu însămi i-am îndurat unuia ca tine acuzele şi bicele, cum încep să presimt că-i vei pregăti şi Băiatului meu, peste puterile sale ?

Şi atît aş vrea să-ţi mai spun — că înainte, pe cînd eram în viaţă, nu moartea în sine mă înspăimînta, eram conştientă de limitele între care se mişcă destinul uman, ci faptul că de murit eu trebuia să mor, moartea altuia n-o receptam, pe a mea (în schimb) mi-o măsuram cu clipa şi cu picătura de durere, şi ignoram promisiunea că sufletul o să-mi fie nemuritor, ce fel de nemurire putea fi aceea în afara conştiinţei mele ? Dar acum, după ce-am trecut prin moarte, ştiu pentru ce mi-era atît de mare frică de moartea mea. Acum ştiu că nu se moare mai înainte de a parcurge, chiar şi fulgerător, dezastrele vieţii tale şi mai înainte de a sta faţă-n faţă cu victimele tale, şi zadarnic ţipi Terminaţi odată, sau faceţi să piară aceste fantasme din faţa mea, luaţi de la mine aceste dureri ale cugetului care sunt mai groaznice decît cele ale trupului, sau omoriţi-mă mai repede ca să scap odată ! Zadarnic ţipi, totul este măsurat la amănunt şi totul funcţionează perfect, satisfacţia voastră n-are margini, a acelui Rafael care-i destinat fiecăruia şi a Stăpînului vostru, al tuturora !

Grozav ce aş vrea să ne răsară de undeva dinainte Fecioara cu Pruncul, să ia bine aminte la noi şi să ne recunoască Voi sunteţi Mama şi Băiatul de-atunci ?, iar eu să-i răspund, arătîndu-i-l pe Heronim, pe ce gură de iad a fost aruncat şi-n ce focuri de iad se zbate conştiinţa lui — Da, doamnă, eşti mulţumită ?

Dar ştiu că mă lamentez inutil, domnule, şi puţin îmi pasă dacă te-am convins sau nu, eu tot voi merge mai departe şi de suferit pentru Băiatul meu tot voi suferi, oricît ţi s-ar părea de imposibil că, ajungînd la starea la care am ajuns, ireală şi insensibilă, aş putea fi nesimţitoare faţă de suferinţa umană, cu atît mai mult faţă de suferinţa Băiatului meu.

Fiindcă iată lucrul pe care tu, domnule, n-ai să-l înţelegi niciodată, eu nu vin de nicăieri, din nici o veşnicie şi din nici o nemurire, eu sunt doar proiecţia Mamei în sinele Băiatului meu, Mama care l-a născut şi Băiatul care a luat naştere din mine, şi plîngînd el cu hohote în sinele său şi urlînd el de jale în sinele său, pentru ceea ce o fi săvîrşit el în viaţa lui de om, voi plînge şi mă voi jelui şi eu — care exist în sinele său, eşti mulţumit ?, şi Stăpînul tău e mulţumit ?

Nu, de la mine să nu te-aştepţi la altceva, eu n-am ce vină-i găsi lui Heronim pentru faptele lui, Heronim (pentru mine) a fost un copil bun şi eu (ca Mamă) n-am pentru ce-l aduce la judecata voastră, faptele lui, cîte mi-au stat mie sub ochi, sunt fapte banale şi sunt fapte curate pentru care n-are de ce da socoteală. E-adevărat că viaţa, toată, i-a fost o necontenită goană şi o lacomă goană după ceva, şi la fel de adevărat că Fiul meu, toată viaţa, a fost inconsecvent cu sine şi imprevizibil în deciziile sale, plăcîndu-i să treacă din aventură în aventură şi să traverseze toate zonele de mister ale unui destin uman. Dar pentru toate a plătit, şi uneori cu sînge, şi alteori cu libertatea lui.

În numele cărei legi, atunci, să plătească de două ori, la fel de inuman, pentru aceeaşi faptă ?

Să faci deci bine, domnule, de le pune şi pe acestea, banale şi curate, în balanţa judecăţii tale. Eu de alte fărădelegi n-am cunoştinţă şi nu m-ar mira nici să aveţi ce-i imputa lui Heronim, cu ce mîrşăvii să-l confruntaţi. S-a mai întîmplat ca şi Stăpînul tău să se înşele, de cîte ori nu s-a înşelat, propunînd procese în fals şi dînd sentinţe gratuite.

Ia seama deci, domnule, eu sunt aici şi voi veghea. Şi nu voi îngădui, şi ca o fiară îl voi apăra. Şi la prima voastră eroare, de-ai şti cu ce înfrigurare aştept, o să vă scuip în obraz tot dispreţul şi toată silа mea...

17

Dintre miile de imagini care se dezlănţuiseră asupra lui, unele mai terne, altele mai vii, dar toate manifestînd aceeaşi violenţă, una singură căpătă contur şi conţinut. Era ca o haită de fiare doritoare de pradă, dintre care una singură înhaţă victima şi n-o mai lasă nimănui. Şi dintre glasurile care, asemeni, îl asurzeau, cu intensităţi variate, dar fără contenire, unul singur izbuti să răzbată prin pereţii de protecţie ai înfricoşatei sale memorii. Ce folos

că glasul avea să-i ia într-un fel partea, fapt e că procesul începea, era ca și cum s-ar fi deschis niște porți nevăzute spre adevăratul teritoriu de pedeapsă.

— Nici eu nu voi arunca piatra asupra acestui om.

— Parcă ai fi Isus Cristos.

— Nu sunt Isus Cristos.

— Ești, în schimb, un mare fanfaron.

— S-ar putea.

— Mai bine întoarce-te cu fața către noi : îl recunoști ?

— Soldatul Heronim !

— El te-a omorît.

— Pe mine m-a omorît războiul.

— Oricum, el ți-a provocat moartea.

— Da' de unde, hazardul mi-a fost defavorabil.

— Mă rog, povestește !

Se opriseră pe malul celălalt al apei, cu apa curgînd alene și indiferentă în spatele lor. Dinaintea lor se întindea panorama vastă a cîmpului de bătălie, era pentru prima dată cînd Mama constata cu ochii săi o astfel de panoramă. Valuri de grîu zăceau răpuse la pămînt de călcătura a nenumărate tancuri și atelaje de artilerie, exploziile bombelor arătau ca niște arsuri de pecingini. Arborii uscați de atîta trecere a timpului contrapunctau peisajul, în aceeași dezolantă viziune de schelete mizere, cu tunuri răsturnate pe o rînă sau cu altele ațintind inutile cerul. Trecea o boare peste toate, amestec de vînt dezolant și de putreziciune a materiei moarte, care-ți tăia răsuflarea și care te obliga să te întorci cu fața de la istorie.

Dar nu această priveliște, în mod deosebit, avea s-o înmărmurească pe Mama, ci mai ales desfătarea lugubră a trupurilor omenești care-și aflaseră moartea acolo. Prăbușiri și poziții dintre cele mai de neînțeles, ca o demonstrație a absurdului care le guvernase sfîrșitul și care le cultivase speranța desperată că ar mai fi posibilă vreo salvare. Însuși omul pe care-l căutaseră anume și pe care hahalera de Rafael îl incitase la vorbă, dîndu-se procuror de circumstanță, se impunea vederii lor cu aceeași tragică mască a unei imense nedumeriri. Oricît de înțepenită continua să-i fie făptura, cu brațele răstignite pe crucea taluzului tranșeii, privirea lui însă, holbată spre un Dumnezeu crud și neiertător, conținea și acum nerostita în-

trebare din clipa cînd fusese fulgerat de suflarea morții — De ce, Dumnezeule, de ce tocmai eu ?

Și iată cum, mai ales Heronim, aflîndu-se acum de față, receptă și el întrebarea ca pe un glonte drept în frunte. Memoria i se declanșă astfel brusc, ca sub presiunea unei fierberi ce nu mai suportă pereții ermetici între care are loc și cînd pereții se fac țăndări iar apa invadează în clocot otrăvit toate spațiile de liniște ale conștiinței. Se încleștă pe brațul Mamei, cineva trebuia să-l apere și el n-avea încotro fugi și nici puterea să gîndească încotro să fugă. Rafael, aducîndu-l acolo, știa bine ce vrea, experiența de odinioară nu putea fi negată, Heronim aparținea obiectiv acelei experiențe de război. Nici o semnificație aparte în faptul că Rafael începea cu această experiență și nu cu alta, orice război determină un sfîrșit de epocă, începutul alteia, cine supraviețuiește le cunoaște gustul la amîndouă. Numai omul răstignit pe taluzul tranșeii de ar fi loial, de n-ar încerca să-și răscumpere eternitatea aruncînd întreaga vinovăție asupra lui Heronim. Care întreagă vinovăție și a ce ?, și oare cum l-o fi chemat, ce altceva mai știu eu acum despre el ?, uite că nu-mi amintesc cum îl chema, Doamne, nimic nu-mi amintesc despre el, și cîtă vreme a trecut de-atunci, în ce afund al conștiinței o fi stat ascunsă fapta de-atunci, al cărei erou voi fi fost și eu, desigur, de răzbate la suprafață tocmai acum ?

— Voi încerca să fiu scurt, bănuiesc că te cam grăbești să afli adevărul.

— Mai ales Heronim și Mama lui se grăbesc să afle adevărul.

— Nu ei m-au trezit din morți, dumneata m-ai trezit.

— Important e că știi pentru ce ne aflăm aici.

— La fel de important, ca și dumneata să judeci pe dreptate.

— Mă voi strădui, te asigur !

— Da, povestea a avut loc în noaptea dinainte de a începe războiul, ne-am nimerit în aceeași groapă de tranșee, eu și Heronim. Pînă atunci nu ne cunoscusem, ne eram unul-altuia la fel de străini. Dacă-i țin totuși minte numele și dacă l-aș recunoaște și dintr-o mie de chipuri e pentru că o singură noapte mi-a fost suficientă ca He-

ronim să-mi întoarcă sufletul pe dos. Ni se recomandase să dormim pe îndesate, în zori urma să pornim la atac. Dar noi n-am apucat să punem geană peste geană, toată noaptea ne-am petrecut-o vorbind. În taină vorbind, fiecare cu sufletul deschis către celălalt, ca de la creştin la duhovnic, şi toată noaptea ne-a rămas ca o taină. Eram ca într-o celulă a condamnaţilor la moarte, a doua zi ar fi trebuit să fim executaţi. Şi cum să-şi petreacă timpul doi condamnaţi la moarte, în ajunul execuţiei lor, decît eliberîndu-se unul faţă de celălalt de toate cîte-i apăsau pe suflet ? Într-un cuvînt, după ce-am aflat ce gîndeşte fiecare, am decis ca la ora cînd va suna atacul să nu ne ridicăm din gropi şi să se întoarcă fiecare la legea lui. Mie mi-era grozav de frică de moarte, ceva îmi spunea că nici nu voi apuca să strig Ura ! şi se va termina cu mine. Vei zice că eram un laş, că-n comparaţie cu ceilalţi băieţi care urmau să-şi dea viaţa pentru patrie, şi etcetera, etcetera, eu eram un netrebnic şi un laş, ei bine — eu mă complăceam în laşitatea asta, puţin îmi păsa de patrie şi de băieţii ei eroi, de altceva n-aveam nevoie ! Pe cînd cu Heronim lucrurile stăteau cu totul altfel, Heronim avea oroare de război, considera războiul ca pe un asasinat în masă. Nu se lăsa impresionat nici de cauza pe care o servea războiul acela, nici de isteria cu care jubilau făcătorii de război pe seama noastră. Numai la gîndul că ar fi fost nevoit să tragă cu arma şi să facă moarte de om, se-ngrozea pentru soarta lui de om şi-şi blestema soarta de a se fi lăsat înhăţat cu forţa. Pentru el, omul însemna altceva decît un vierme pe care orice galonat îl putea călca în picioare. Dar mă întreb dacă, raportîndu-l numaidecît la starea mea morală, asta te interesează în primul rînd.

— Nu, nu asta mă interesază în primul rînd !

— Am cam bănuit eu de la început.

— Şi să nu mai trăncăneşti atîta despre starea voastră morală.

— Poftim, ca să vezi ce preţ pui dumneata, mai ales într-o situaţie limită, pe conştiinţa unui om.

— Lasă ipocrizia pe altă dată.

— Sper, cel puţin, că n-o să redeschizi procesul ăsta la fiecare sută de ani şi că o să ne laşi eternitatea în pace.

— Numai dacă ne edificăm azi.

— Ce te interesează deci în primul rînd ?

— Mă interesează să știu dacă, în ciuda fricii de care faci atîta caz, nu Heronim te-a convins că războiul acela e în fond o porcărie și să stai pe loc, schimbîndu-ți astfel destinul, frustrîndu-te astfel de șansa de a supraviețui războiului, determinîndu-ți prin urmare moartea.

— Interesant !

— Doar s-au mai văzut fricoși în război și totuși n-au murit toți, ba cunosc destui care s-au întors din război cu pieptul plin de tinichele și trecuți în cartea de onoare a nației.

— Asta-i, va să zică !

— Da.

— Că, va să zică, Heronim mi-ar fi schimbat destinul și că, de-adevărat, aș fi murit din cauza lui ?

— Exact.

— Sunt, cu alte cuvinte, în miezul logicii dumitale ?

— Și mai exact.

— Vrei să recunosc deci că Heronim, care visa în sinea lui să fie meșter de statui și să împodobească planeta asta scîrboasă cu statui, m-a atras și pe mine în ispita și-n viciul lui de gîndire, pentru că orice altceva ai realiza pe acest pămînt, însemnat cu numele tău, e mai bun decît războiul ?

— Cam așa ceva.

— Și dacă recunosc așa ceva, o să-mi fie iadul mai ușor ?

— N-am puterea să-ți făgăduiesc nimic.

— Pe gratis, da ?

— Fără condiții, nefericitule, mai departe !

Ceva se tulbură în trupul care zăcea pe patul de spital, ai fi zis că ordinea interioară a trupului se tulburase de neștiutele radiații ale celulei bolnave, dar calmul se restabili destul de repede, nu fusese decît ecoul în subconștient al disputei dintre Rafael și fostul camarad de tranșee.

— Mai departe, ca să știi, Heronim n-a făcut nici o politică cu mine și-l durea pe el în cot de viitorul meu. El avea nevoie de mine ca să nu fie prea de tot singur și să aibă cui împărtăși acel fel de testament al său, fiindcă

și el putea să moară la fel de bine. Iar cu aveam nevoie de el acolo ca să-mi potolesc prin cineva frica și să caut cu el, împreună, o ieșire din capcana de șoareci în care căzusem amîndoi !

— Ce-ar fi să fii ceva mai concret ?

— Fapt este că dimineața n-am ieșit la atac, i-am lăsat pe ceilalți să treacă peste noi și să se împăuneze ei cu gloria de eroi ai patriei. Trebuie să înțelegi o dată pentru totdeauna că, încă de la primele salve de artilerie, am vărsat și mațele din mine. N-ai să mă crezi, dar urlam în sinea mea de durere și puțin a lipsit ca s-o iau razna peste cîmpuri, nebun. A fost nevoie ca Heronim să mă ia la palme și să mă îngroape cu botul în pămînt, ca să mi se domolească nebunia și să nu mă dau singur în vileag. Iar pe seară, cînd s-a așternut peste lume tăcerea, ne-am întrebat încotro să ne luăm cîmpii și mai ales, dacă ne-ar fi prins jandarmii din spatele frontului, cum să ne justificăm dezertarea și trădarea.

— Aveați argumente ?

— Important, mai întîi, era să ieșim la suprafață și numai după aceea am fi văzut ce cale să alegem, ce argumente, ca să supraviețuim. Cine să iasă însă primul din groapă și să certifice că suntem în afara oricărei primejdii, liberi ? Nici unul nu îndrăznea, tăcerea aceea de sfîrșit de lume părea mai teribilă chiar decît moartea. Atunci am hotărît să tragem la sorți, fie ce-ar fi fost !

— Cine a fost cu ideea tragerii la sorți ?

— Eu, dar nu întîmplător chiar eu. Mizam pe faptul că voi trișa, era în mine o presimțire că nu va fi a bună cu cel dintîi care va scoate capul din groapă, și m-am jurat fără nici o milă să trișez.

— Cum, adică, dacă conveniserăți să trageți la sorți ?

— Simplu, toată ziua am jucat poker în doi. Din plictiseală sau, dacă vrei, din dispreț față de război și față de lume. N-aveam, unul, un chior în buzunare, dar pe masa noastră imaginară de joc au rulat milioane. Dacă mi-amintesc bine rezultatul final, cred că i-am rămas dator lui Heronim vreo doi saci de bani, ca să știi că jucam cinstit. Și-așa nu conta cine pierde, cine cîștigă, important era să ne trecem timpul într-un fel. Vreau să

spun că eu jucam cinstit, nici măcar din amuzament nu gîndeam să trişez.

— Şi totuşi ?

— Numai că la ora fatală, adică a alegerii care din doi să ia viaţa în piept, am redevenit licheaua şi derbedeul care mă ştiam dintotdeauna. Eu, aşadar, i-am propus lui Heronim să tragem la sorţi şi tot eu i-am propus şi formula : trefla cea mai mare cîştigă, sau, ca să-ţi fie şi mai clar, trefla cea mai mică pierde, adică omul se sacrifică, şi Dumnezeu cu mila ! Îţi imaginezi că avusesem grijă să sustrag din pachet asul respectiv şi să-l am la dispoziţie în mîneca stîngă, de astă dată nu eram tîmpit să risc, soldatul Heronim era ca şi pierdut. Am amestecat în felul meu cărţile, chit că el stătea cu ochii beliţi pe mîinile mele. Dar cînd să-i întind pachetul de cărţi, să le taie, Heronim s-a uitat la mine lung, poate că era în el o bănuială sau o temere grea, şi mi-a zis Ia seama, te bate Dumnezeu dacă încerci să trişezi, cu asta nu-i de glumit ! Şi-atunci am simţit ca pe o pală de vînt cum îmi trece moartea pe dinainte, nu ştiu în ce alt chip aş fi murit, dar ştiu că moartea m-ar fi înhăţat imediat după aceea, n-am mai fost în stare de nimic, el a tras un optar, eu am tras un şeptar, sunt convins că asul l-a descoperit în mîneca vestonului numai după moartea mea.

— Cum ai murit ?

— Am ieşit din groapă şi m-am ridicat pe taluz în picioare, firesc ar fi fost să nu mai fie urmă de război pe acolo şi să ne declarăm fericiţi, să ne aruncăm armele şi uniformele şi să pornim spre interiorul ţării ca doi oaspeţi ai nimănui, în căutarea altui destin.

— Te-am întrebat : cum ai murit ?

— Am fost împuşcat în aceeaşi clipă, şi cel puţin de l-aş fi văzut la faţă pe acela care trăsese în mine.

— Poate că totuşi chiar el te-a împuşcat ?

— Nu, în nici un caz ! Heronim se afla în clipa aceea în spatele meu, pe fundul gropii, aşteptînd. Pe cînd eu, uite, am fost împuşcat din faţă, drept în inimă. Cred, mai degrabă, că a fost un glonte rătăcit, la întîmplare şi absurd.

Rafael nu se mulţumi doar cu declaraţia celui ucis, depoziţia aceluia îl cam scosese din ţiţîni. Se aplecă deci asupra lui, în ţesătura vestonului abia de se întrezărea o

gaură cît unghia degetului mic, şi stofa era arsă, închegată de sînge străvechi. Se apropie şi Mama, temătoare şi şovăind, îi desfăcu ucisului vestonul la piept, împunsătura glontelui în carne abia de avea dimensiunea unui bob de mazăre, negru-roşcat. De mirare cum viaţa toată a unui om, cu tot bulucul său de păcate şi de iluzii nerealizate, de patimi şi de pasiuni, s-a putut scurge prin ochiul acela de fluture.

Doar Heronim rămase nemişcat pe locul său, începea noaptea care se lăsase atunci, cu zeci de ani în urmă, şi din care n-avea să iasă decît odată cu sfîrşitul războiului. Rafael nu descoperise nimic, dar nu părea că se dă înfrînt. Mama îl privi drept în ochi, şi privirea ei era ca de gheaţă.

— Tot te mai îndoieşti de nevinele lui ?

— Abia am început, mai avem pînă la capătul nopţii !

Era foarte dens întunericul ce-l înconjura acum pe Heronim, presupusa lună de pe cer dispăruse, fiindcă teritoriul pe care-l străbătea acum se afla în afara noţiunii de cer şi de lună, şi Heronim înainta orbeşte prin întuneric, în căutarea drumului bun. Arghira, draga mea, nu spuneai tu odată că la nevoie vei fi toiagul bătrîneţilor mele, că vei fi lumina orbirii mele, unde eşti acum ?...

18

Înainte de a fi această Arghira vie, reală, care încă de la miezul nopţii da tîrcoale spitalului aşteptînd, aşteptînd ivirea dimineţii ca să intre în spital şi să-i fie pe-aproape lui Heronim la orele lui de grea încercare, înainte de aceasta deci a fost o altă Arghira — ficţiune sau idee, iluzie sau nălucire, toate ale unui singur tot de mister ferecat într-o simplă piatră.

Şi exact ficţiunii sau ideii, nălucirii sau iluziei despre care vă vorbesc, Heronim, bănuindu-şi existenţa în acel mister impenetrabil, după ce a mîngîiat cu evlavie piatra

și i-a ciocănit de cîteva ori învelișul, atent și doar cu vîrful degetelor, ca să n-o sperie, de parcă ar fi întrebat în șoaptă duioasă, aproape implorînd M-auzi, vin către neființa ta, ești hotărîtă să capeți viață prin mine ?, doar el știe ce i-a răspuns piatra și cu cîtă înverșunare i s-a opus. Cert este că ușor nu i-a fost, pînă cînd exact acestei ficțiuni sau idei, năluciri sau iluzii i-a dat viață Heronim, și din mîinile lui s-a trezit la viață o femeie care nu personifica pe nimeni anume.

Trecuse pînă atunci, cu dezinvoltură și superbă inconștiență, din eșec în eșec. Mai întîi, refuzîndu-se oricărei opțiuni de durată; apoi justificîndu-se prin opțiuni de circumstanță. Convins că-și salvează independența, se dedase mai întîi muncii de rutină, fără nici o glorie, cioplind cruci de morminte pentru oameni de rînd. Apoi, trezindu-se mistuit de orgolii și galopînd pe urmele istoriei ca s-o prindă din urmă, dar mulțumindu-se cu gloria unor zeități pe bandă rulantă. Nici o deosebire între a rata în interiorul propriului sistem de constrîngeri și a rata în cadrul sistemului de formule stereotipe, se murea la fel de dezinvolt și cu superbă inconștiență. Pînă cînd istoria interveni în destinul lui, privîndu-l patru ani de libertate, ca să se satur domnul sculptor Heronim de acest joc de-a v-ați ascunselea printre efemeride. Cîștigase o experiență de viață care nu putea fi exemplară pentru nimeni, dar în substraturile căreia toți ar fi descoperit cît de funest este absurdul care ne guvernează deopotrivă. Pînă la urmă Heronim s-ar fi mulțumit și cu atît, dacă vechile constrîngeri n-ar fi forțat supapa de eliberare, dacă demonii izolării n-ar fi ținut să se confrunte cu demonii spațiului deschis către istorie. Într-un fel, deci, trecutul se voia absolvit de lașități, genul personal își cerea dreptul la existență. Așa apăru, în sfîrșit, prima lui operă de artă.

Femeia deci abia trezită din muțenia pietrei, fără să personifice pe cineva anume, venea ca din magma primordială a unei conștiințe prea tributare umilinței, ca să nu însemneze și răzbunarea lui.

Iar sculptorul Heronim, văzînd-o, s-a minunat de înfățișarea și de nuditatea ei, de voluptatea și de neobrăzarea mai ales cu care se oferea unei posesiuni virtuale, și

Într-atît s-a îndrăgostit Heronim de această senzaţională apariţie încît nu s-a priceput cum s-o boteze, cu nume omenesc ori cu nume neomenesc, şi a botezat-o Iluzia ! Multă vreme s-a încăpăţînat să n-o arate nimănui, ci doar el îşi bucura îndelung privirea cu frumuseţea ei incomparabilă, pînă ce şi-a dat seama că-i nebunie curată să sufere pentru o simplă abstracţiune şi puţin a lipsit s-o mutileze ori s-o sfarme de tot, ca să-i piară din ochi şi s-o elimine din memoria lui creatoare.

Dar în locul acestei noi nebunii, care, oricum, nu l-ar fi potolit, a decis acelaşi orgoliu fără măsură prin care să cîştige competiţia cu timpul, chiar dacă nu-i întrezărea statuii vreo utilitate. Cine să cumpere în zilele noastre nuduri nefericite şi încă de proporţii de cariatidă, pînă şi statul (de i-ar fi cumpărat-o) în ce piaţă de oraş lipsit de prejudecăţi s-o aşeze ca să nu atenteze la pudoarea publică ?, Iluzia lui ar fi devenit o primejdie permanentă pentru astfel de morală şi ar fi invitat cu ostentaţie la o nouă religie a dragostei ! Materia din care era zămislită femeia pulsa şi părea că ţipă în ea însăşi de plăcerile lumeşti numai presimţite, dar încă trăite aievea. Materia cerşea să fie cucerită şi chinuită la sînge, un evident şi continuu spasm vital o străbătea pînă-n fibra cea mai profundă, şi lăcomia aşteptării unui bărbat viu se îngemăna cu vaietele bucuriei de a fi posedată ca-n somn, şi ca atare orgoliul lui Heronim triumfă. Heronim simţea nevoia să se confrunte cu lumea şi s-o provoace, cu criticaştrii de meserie şi să-i sfideze, cu măsurătorii de rigori şi cu cenzura, indiferent de consecinţe, şi a ţipat Nefericiţilor, voi care nu puteţi rezista fără să vă închinaţi la zei, la falsurile de zei pasageri, poftiţi, eu vă ofer singura zeitate la care merită să vă închinaţi, ziua şi noaptea, restul e deşertăciune ! şi din clipa aceea nu i-a mai trebuit.

Heronim nici măcar n-a vrut să fie de faţă cînd au încărcat-o pe platforma unui camion, statuia îi devenise absolut indiferentă, şi nici încărcătorii n-au convenit s-o arate lumii în toată splendoarea ei, temîndu-se că lumea va încremeni stupefiată pe străzi, în adoraţie

oarbă sau revoltată, se va striga pînă la cer, se va da alarma, se vor alarma spiritele tumefiate de dogme și de alte superstiții, Dumnezeule — ce vină să aibă ei ? ! Pentru care au lungit-o pe pardoseala platformei cu fața în jos, acoperind-o cu vrafuri de prelată, nici răsuflarea să nu-i răzbată prin atîtea interdicții și pînzeturi groase.

Dar cînd au înălțat-o pe piedestalul din sala centrală a expoziției, acolo unde numai întîmplarea o adusese, fiindcă locul aparținuse inițial altcuiva, unui oficial care se supărase pe organizatori pentru a-l fi îngrămădit printre anonimi, în clipa aceea deci sala se lumină ca de o infuzie divină. Era peste puterile oamenilor să i se îndure magia, vizitatorii căutau mereu alte unghiuri de contemplare neutră și rece pentru a scăpa de devastatoarea ei chemare, fără însă a reuși să scape, sau (dacă vreți) scăpau numai părăsind înnebuniți și posedați expoziția.

Era și acesta un fel de a vorbi, de a se înșela, fiindcă statuia mergea pe străzi odată cu ei și se multiplica în zeci de statui reale, femeile reale își pierdeau identitatea și se reconturau în identitatea statuii, întrebați ce se petrece cu ei, de unde vin de arată cum arătau, ei răspundeau Duceți-vă la bienala de sculptură, să vedeți statuia lui Heronim, la fel o să arătați și voi după ce o veți vedea !, și nici o clipă magia statuii nu scădea, legenda scornită pe seama ei nu se risipea.

Cert este însă că miracolul ar fi rămas în sine, obiect exclusiv al universului plastic, dacă într-una din zilele următoare, afară ploua mărunt și păcătos, n-ar fi apărut în sala centrală a expoziției o ființă vie pe care o chema Arghira. Nimeni nu știa cum o cheamă și de unde vine, a cui femeie este și ce rosturi are pe lume, doar noi știm. Sala era plină cu întîmplători, artiști și prieteni de-ai lor, amatori de artă și oameni oarecari, cînd toți s-au refuzat deodată propriilor abisuri sau dialoguri banale și și-au pironit privirile asupra acestei apariții vii pe care o chema Arghira, deopotrivă asupra Arghirei și asupra statuii. Toți au descoperit în relația dintre ele două o identitate care atingea desăvîrșirea, una repetînd-o pe cealaltă cu fidelitate de amănunt, și toți o dezbrăcau cu privirea pe această necunoscută pentru a o introduce în materia de piatră a statuii, după cum și statuia cobora

de pe soclu pentru a se îmbrăca în veşmintele şi-n materia carnală a femeii.

Eu n-am fost de faţă cînd a avut loc întîmplarea, ca să mă uluiesc eu însumi de întîmplare şi să-i dezleg misterul, dar toţi mă invidiau de moarte, nerozii şi ticăloşii, fiindcă toţi erau convinşi că statuia de pe soclu era copia celei vii, că femeia vie îmi fusese deci model şi că fiinţase goală ochilor mei, orice devenea posibil şi fiecare îşi imagina scene dintre cele mai scandaloase petrecute în atelierul meu, între mine şi această creatură fără seamăn.

Numai Arghira nu pricepea nimic, nu pricepea mai ales cum de fusese cu putinţă ca acest Heronim (al cărui nume era săpat în piatră) s-o conceapă fără s-o fi cunoscut, şi la urma urmei cine era acest sculptor Heronim ? !

Animale de pradă să fi fost huidumele care populau sala şi nu s-ar fi hazardat atît de flămînzi în mişcarea necomandată logic de nimeni, dar pe aceeaşi simetrie ocultă şi urmînd aceeaşi ţintă precisă, oamenii deci aflaţi acolo înconjurară şi femeie şi statuie. Statuia n-avea unde fugi, îi sfida cu mirabila ei goliciune şi cu apetitul ei de sfîntă depravare. În schimb femeia intră în panică, citind în ochii oamenilor ce fel de panică îi mistuia pe ei înşişi, nici Arghira n-avea unde fugi, decît să se refugieze şi să dispară în esenţa pietrei. Poate că asta şi aşteptau nenorociţii, să se elibereze de vraja ei reală, n-ar fi reuşit s-o cîştige unul în defavoarea celorlalţi şi nici s-o posedeze fiecare în sinea sa, iar imaginaţia lor ar fi explodat de atîta desfătare fictivă. Arghira înţelese că un singur om ar fi putut s-o salveze, cel care o gîndise într-un plan absurd, printr-o coincidenţă absurdă, recreînd-o pentru a doua oară în numele unui Dumnezeu la fel de absurd şi aruncînd-o despuiată fiarelor s-o înfulece, să se sature în absolut şi pentru toată viaţa de trup ireal de femeie, ca să nu mai dorească nicicînd vreo femeie vie care să nu semene acelei femei, un singur om ar fi putut s-o salveze.

Dar de unde să-l iei pe acest Heronim, netrebnicul, care îndrăznise ceea ce şi Satanei i-ar fi fost peste poate ? Nimeni nu se dovedi capabil s-o apere, şi Arghira începu

să plîngă. Plîngea mai degrabă în adîncul ei, fără lacrimi și fără suspine, cu atît mai mult lumea nu se impresionă, o credea ipocrită, și-n gîndul lor fiecare o tăvălea pe sofale închipuite după propria poftă și îndestulare. Arghira porni totuși, riscînd să i se sfîșie rochia de pe trup și fiecare să se mulțumească măcar cu atît — cu o zdreanță de rochie mirosind a trupul ei. Dar se întîmplă că, luați prin surprindere, oamenii șovăiră și dădură înapoi amețiți. Arghira n-avea ochi pentru nimeni, se strecura printre ei ca printre limbi de flăcări, singurul gînd care o muncea se chema Heronim, unde să-l descopere și cum să se socotească cu el ? Se bănuia victimă a unei ticăloșii preconcepute, cum să înțeleagă ea ce alchimie bizară o proiectase în subconștientul acestui necunoscut ? Și cînd se va confirma că asta era și rațiunea potrivit căreia sculptorul Heronim îi captase, dintr-o memorie ancestrală, esențele, pentru a o restitui unei biografii de excepție, nu va fi oare prea tîrziu și la ce va mai folosi ?

Deocamdată însă avea nevoie de el, cum de la Geneză pînă azi orice ființă creată are nevoie de Creatorul ei !

Și la fel îi pîndise casa, atelierul, grădina, zile și nopți de-a rîndul, cu aceeași atroce neliniște cu care îi pîndea și-acum locul la spital. Spitalul avea de jur-împrejur, la parter și la etaje, optzeci și nouă de ferestre, toate întunecate. Dincolo de care fereastră totuși va fi existînd Heronim, și cît va mai exista, și pentru cine — dacă va mai exista ?

Un om se apropie atunci de ea, zăbovea și el pe acolo Dumnezeu știe pentru ce, adus de ce alean, căutînd pe cine ?, pîndea și el ferestrele, cerceta intrările, și-i spuse :

— Nu mă cunoașteți dar eu vă cunosc, și tocmai de aceea trebuie să aflați că m-au obligat să-i scriu necrologul, domnului Heronim să i-l scriu, deși este în viață, și mi-e teamă, înțelegeți ?, mi-e teamă pentru el, pe ce or fi contînd ăștia nu știu, dar multe se pot întîmpla mîine cu el, ce să facem, cum să-l apărăm ?

Și Arghira se încleștă pe grilajul spitalului, să nu cadă, informația acelui om o făcu să se cutremure de oroare, oriunde și-ar fi aruncat ochii, oriîncotro și-ar fi căutat salvarea — capcane peste capcane, și toate ca într-un labirint fără ieșire, fără nici o ieșire...

19

Ei totuşi continuau să despice întunericul acelei nopţi ca pe mari valuri de apă neagră, nici urmă de materie vie care să definească vreun peisaj. Prezenţa Mamei se bănuia pe undeva pe aproape, în spatele lor, mai mult după respiraţia de suflet obosit care abia de poate ţine pasul cu elementele certe ale aceluiaşi destin. Bineînţeles că elemente certe îi erau propriul Fiu şi dublul acestuia, Rafael, ca legaţi unul de altul de aceeaşi relaţie de mecanisme oarbe într-o lume fără obiect. Sau poate că aşa sunt toate drumurile care duc spre Dumnezeu, prin beznă compactă ca smoala, iar Dumnezeu cel căutat să nu existe nicăieri ?

Uneori, doar, înaintea lor pîlpîia un fel de lumină lascivă, incitantă, care o prefigura pe Arghira. Nici unul însă n-ar fi fost în stare să spună de este femeia Arghira, amanta cea fără seamăn, sau numai ficţiunea ei conţinută într-o statuie de piatră. Mirajul, sau ce va fi fost, oricît de neagră noaptea, mergea cu fermitate către o ţintă foarte precisă, care sigur însemna confruntarea cu o nouă amintire amară, deocamdată străină celor doi, din care cauză aceştia şi lăsau impresia că înaintează sub stare de hipnoză. Dacă pentru Heronim faptul era de înţeles, Arghira fiindu-i prezentă în carne şi-n sînge, ca orice amantă unică şi incomparabilă, meritînd să fie urmată orbeşte. Rafael, în schimb, era atras de ilogicul întîmplării. Cum se va justifica sculptorul Heronim faţă de piatra sau faţă de femeia pe care o urma atît de fascinat, dar fără să ştie către ce-l duce ?

— Să nu-mi spui că trebuie să plătesc şi pentru ea.

— Nu.

— Eu pe un taler, adică praful şi pulberea ce voi deveni — pe un taler, iar pe talerul celălalt — păcatele mele toate, pietrele mele în frunte cu statuia Arghirei, toate mai grele ca pămîntul.

— Ha-ha-ha !

— Rîzi, îţi convine să rîzi. Uite, gîndeşti, ce viziune simplistă poate să aibă domnul Heronim despre Judecata supremă !

— Rîd numai de felul cum vrei să mă înşeli.

— Dar era vorba să afli despre mine tot adevărul, şi binele şi răul pe dreptate. Cum o să ajungi la o socoteală dreaptă, la o sentinţă dreaptă, dacă pînă şi de crearea Arghirei mă acuzi ?

— Te acuz de faptul că reduci totul la Arghira.

— Ah, că meschin şi odios mai este Dumnezeul pe care-l reprezinţi şi pe care-l interesează mai mult erorile mele omeneşti, particulare, decît o creaţie ca Arghira ! O face din invidie, o face din orbire ? Şi de ce n-are curajul să se înfrunte cu mine de-a dreptul, nu prin mijlocitor, un măscărici de duzină ca tine, care confundă planurile, confundă valorile, şi este nesimţitor ca omida, şi este arbitrar ca injustiţia, şi care vede totul în negru ? Lasă-mi, cel puţin, răgazul să-ţi explic, să mă apăr.

— Te-ascult cu foarte multă răbdare.

Arghira mergea mai departe indiferentă, Arghira cea femeie sau numai ideea despre Arghira, contur halucinant şi peremptoriu al unei supoziţii ideale, pe care n-avea de ce s-o intereseze patima celor ce şi-o disputau unul altuia, fiecare cu alt scop, Arghira rămînea deasupra oricăror micimi şi vanităţi, ale omului Heronim sau ale sinistrului său judecător.

Mama însă recepta altfel loviturile de sabie ale disputei, ca orice Mamă care moare şi învie, şi iar moare, cu fiecare dezastru al Fiului ei. Vocile îi veneau din faţă, ca un lamento al panicii de care mai ales Heronim era cuprins, întunericul şi tăcerea imensă a acelei nopţi făcîndu-l să sune şi mai tragic.

— Află mai întîi cum s-a născut din mine Arghira, cum s-a născut din haosul care există în mine şi pe care-l port în mine ca pe un blestem. Totdeauna am avut conştiinţa acestui haos existent în mine, după cum şi conştiinţa că pot să-l domin şi să-l determin să se supună puterii mele. Pămîntul care desparte de ape, şi lumina care se rupe de întuneric, şi cunoscutul care se smulge din necunoscut, şi lutul în care începe să pîlpîie sufletul ome-

nesc, crezi că Dumnezeului tău i-a fost mai uşor cînd s-a apucat să creeze lumea ?

— După cîte mi-amintesc, destul de greu.

— Ei bine, la fel mă zbat şi eu de cîte ori simt că haosul din mine se vrea ordonat, şi-atunci descopăr că nu mai suport pereţii între care vieţuiesc şi pornesc în căutarea pietrei de care am absolută nevoie. Fiindcă nu-i adevărat că-n fiecare piatră ar zăcea cîte o idee, cîte un adevăr, există pietre sterpe şi există pietre fără vocaţie, nu cu fiecare piatră comunici şi nici fiecare te respectă. sunt unele care te refuză şi sunt altele care nu reacţionează la desperarea ta. Imbecilii însă cred că-i simplu şi că-i elementar, că orice nechemat poate să strige pietrei Supune-te ! şi geniul pietrei a şi cedat. Imbecilii şi nechemaţii n-au de unde şti că numai căutarea asta (a pietrei care să te recepteze şi a pietrei în care geniul tău să dureze) e suficientă ca să urli de durere şi să singerezi, ai tu destulă imaginaţie ca să vezi în interiorul de iad al acestui haos personal ?

— Te informez că am mai ascultat, de-a lung de ani şi pe diverse meridiane, asemenea confesiuni patetice.

— Nu-i nevoie să mă jigneşti.

— Dimpotrivă, mi se pare că te apropii de cei mari.

— În sfîrşit, să nu facem din asta o problemă inutilă.

— Foarte bine !

— Important e că, după ce mi-am găsit piatra pe care o simt vibrînd la chemările mele, urmează un timp cumplit şi neomenesc, aproape imposibil de îndurat — cînd nu mai văd şi nu mai aud nimic, sunt undeva în afara vieţii reale şi încolţit ca de stihii, hărţuit de întrebări teribile. Cine mă întîlneşte pe străzi într-un astfel de timp şi constată în ce hal am ajuns, posedat ca de diavol, mă crede pe altă lume, îşi închipuie că-l ignor şi că-l disprețuiesc. Adevărul e că nu văd şi n-aud nimic, nu răspund la saluturi şi nu mă las abordat de nimeni, fiindcă lupta mea cu îngerul personal a început şi fiindcă acest soi de înger nu se lasă deloc îmblînzit, să-mi cedeze de bunăvoie partea de mister şi partea de creaţie ce mi se cuvin de la Dumnezeu. Şi n-am altă soluţie decît să-l răpun, să-l răpun fără milă, şi-abia din ceasul acela mi-e deschis

drumul spre tainele de geneză ale pietrei, cărora eu le voi fi demiurgul, poți înțelege asta ?

— Mă străduiesc.

— De s-ar strădui și Dumnezeul tău să înțeleagă.

— Eu cred că da.

— Iar eu cred că nu, este avar și este despot, este egoist și este incapabil să-și împartă supremația cu nefericiții care îndrăznesc să-i repete creația. Nu doar că ne ucide, uneori chiar în floarea vîrstei, dar ne trimite și cîte un călău ca tine care să ne prelungească agonia, să ne pregătească pentru infernul în care ne înghesuie pe toți, alandala, poți tu jura că infernul nu-i căptușit decît cu de-alde noi, demiurgi mai mari, demiurgi mai mici, de toate neamurile și slujind toate artele, la ce-i ajută satisfacția asta ?

— Poate că ar fi mai bine să continui.

— Voi continua, desigur, fiindcă și eu mă îndrept către Judecata de Apoi cum se îndreaptă voievozii, dacă ai binevoit să observi prin istorie, cu cîte o mînăstire pe palme, și mînăstirea mea se cheamă Arghira. De asta i-am și impus același drum cu mine, fiindcă ea-i corp comun cu mine ! Toate păcatele reale sau închipuite cu care mă încarci tu acum, pe care mi le-arunci acum în balanță, nu pot să cîntărească mai mult decît statuia Arghirei.

— E o logică, firește !

— Mă înșel eu, sau ai devenit puțin ironic ?

— Am devenit puțin precaut față de modul dumitale de a gîndi.

— Atîta vreme cît Arghira mă însoțește pe acest drum, n-are de ce să-mi fie frică de judecata voastră.

— Îți voi lăsa plăcerea, mîine-dimineață, să vezi ce soartă vor avea Arghira și toate pietrele dumitale, și cît de singur vei arăta în fața lui Dumnezeu.

— Cine știe ce nemernicie mai gîndești.

— Nu eu o gîndesc, semenii dumitale o gîndesc.

— Și chiar dacă n-aș fi creat-o pe Arghira, numai pentru faptul că m-am străduit să ies din seria comună a omenirii, și tot aș merita altă răsplată în eternitate.

— Spune asta celor care te vor judecata imediat după moarte.

— Dar n-am murit încă, și nu-ți îngădui...

Fusese ca un țipăt de înjunghiat. Mama se trezi din starea ei de somnambulă și se încleștă pe brațul lui Rafael.

— Nu-l mai chinui, domnule ! Fie-ți milă, domnule !

Rafael rîse, și rîsul lui sună ca un lătrat de cățel.

— Mi-e foarte milă, Mamă, dar necrologul altcineva a hotărît să i se scrie, nu eu !

Și iarăși explodă glasul lui Heronim, dinăuntrul durerii sale fizice și dinăuntrul spasmelor sale subconștiente, în urlet egal de mînie și de ură :

— Atunci sunteți și unii și alții un rahat imens, de care mi-e scîrbă pînă-n măduva oaselor. Iad aici, iad pe lumea cealaltă. Coaliție de monștri și tagmă de negustori de tarabă — Poftiți, intrați, aici se cumpără suflete în derută, plata în bani peșin sau plata în pilule de nemurire, vindeți-vă pe măsură și vă asigurăm cea mai dulce adormire întru Domnul ! Nici o diferență între unii și alții, și Dumnezeii de pe pămînt și Dumnezeii din cer — aceeași frenetică mascaradă, ura !, și încă de o mie de ori — ura ! Dar sîngele pe care l-am vărsat eu pentru Arghira, și rănile care continuă să-mi sîngereze pentru statuile ratate, pentru statuile neterminate, și traumele pe care nu mi le-a vindecat nimeni, nici o decorație sau promisiune de-a voastră — de ce nu le pui la socoteală ?

— Prea o arunci mereu în joc pe Arghira.

— Și chiar nu știi de ce ?

— Aș prefera să aflu din gura dumitale.

— Iar eu prefer să te convingă ea.

— N-o să mă convingă, și dumneata cunoști adevărul.

— Cunosc ipocrizia voastră iezuită, morala voastră împuțită. Care ne vrea frustrați de orice plăcere pămîntească, conștiințe obtuze și sclerozate. Și asta numai fiindcă Dumnezeul tău virtuos nu și-a petrecut o dată buzele pe deasupra unui sîn de fecioară, n-a înnebunit o dată de bucurie la vederea unei femei goale, care vine și ea înnebunită către tine. Tu, acesta care ești, făcut din împreunare de principii scorțoase, ai curajul să te lepezi pentru cîteva clipe de calitatea ta abjectă și să fii om, simplă biologie, simplă acumulare de instincte vitale, ca mine, ca oricare altul de pe pămînt ?

— Dacă-ți ajută la ceva.

— Ție o să-ți ajute, să înțelegi că nu-i chiar atît de ușor să fii om ! Imaginează-ți prin urmare că ai vîrsta mea, ești bătrîn și ești obosit, nu mai ai ce aștepta de la viață și stai pe o bancă într-un parc, este ceasul cînd ziua dă spre amurg și tu ești singur, față-n față cu neantul și privirea ți se pierde în adîncul firii, acolo unde nu se mai leagă nimic și de unde nu se mai poate spera nimic, doar certitudinea stingerii și doar sfîrșitul implacabil, te bîntuie un fel de jale grea, zădărnicia zădărniciilor, ai visat să cucerești lumea, dar ai terminat prin a fi simplu cioplitor de pietre funerare, ai sacrificat totul pentru o minimă libertate interioară, dar singura dată cînd te-ai bucurat de ea a fost chiar în anii de autoclaustrare, ai sperat că vei fi unul dintre spiritele superioare ale lumii tale, dar te-ai dovedit un spirit de serie, și cît de alt fel nu te-ai vrut, omenește, dar acum te privește din oglinda zării o mască inumană, și te întrebi pentru ce a fost nevoie de-atîtea iluzii idioate și de-atîta zbucium amar, dacă totul se termină cum se termină, adică în ratare a visului că vei dăinui prin ceva și-n ratare, în abjurare a tuturor credințelor în care ai crezut, cel puțin de-ar fi posibil să iei viața de la capăt, ca să apuci pe alt drum și să nu mai repeți nici una din erorile săvîrșite, dar nu mai e cu putință nimic, viața ta se încheie lamentabil, și fără recurs, toate șansele s-au dus dracului și cuțitul ghilotinei stă gata să cadă, și totuși viața continuă să se scurgă pe lîngă tine, dar nu pentru tine, pentru alții se mai cheamă viață, care abia așteaptă să-ți ia locul, să te arunce la gunoi și să trîntească lespedea uitării peste tine, asta este legea și ăsta-i marele adevăr : Du-te acasă, bătrîne, și închide-te-n casă, ferecă ușile, ferecă ferestrele, zadarnic mai speri să te caute cineva, să-ți mai bată cineva la ușă, nu mai ești necesar nimănui !, Cine-i pe ducă ? vor întreba, Sculptorul Heronim ? !, N-am auzit de sculptorul Heronim !, și secundele finale bubuie necruțător, numai tu le auzi, cum stai pe acea bancă din grădina publică și contempli sau interoghezi neantul, și-atunci se petrece un fel de miracol, din pulberea de lumină a amurgului definitiv se plămădește un fel de miracol, părerea de fum a unei femei, și femeia pare a fi neasemeni cu toate cîte le-ai cunoscut pînă atunci, contur hieratic, frumusețe hieratică,

și care vine către tine, anume către tine, și dintre toți care probabil asemeni așteaptă să le vină cineva ea n-are surîs decît pentru tine, vine pe un nor sau vine pe o aripă de pasăre, este ultimul dar pe care ți-l face natura înainte ca tu să pornești pe drumul fără întoarcere, și numai ție ți-e dat s-o atingi cu privirea, și numai ea te-ar putea reda ție însuți, iubindu-te cum nu te-a iubit nici una și punîndu-te în sfîrșit în acord cu divinitatea, oferindu-ți din plin toate tainele ei de femeie și ea însăși cu conștiința că nu se poate realiza decît prin tine, oricît de bătrîn și oricît de obosit ai fi, tocmai pentru că nu ești un om de rînd și care pretinzi că faci parte din categoria spiritelor superioare, și o și vezi statuie de piatră și o și vezi ca parte a nemuririi tale, și iat-o la numai un pas de tine, și este vie, și este fermă, și-ți aparține, și ar fi suficient un gest, o șoaptă, pentru ca ea... Știi, poți crede că din așa ceva se poate și muri de-adevărat ?

— Da, s-au înregistrat și asemenea cazuri.

— Că eu însumi aș fi putut muri la fel ?

— Continuă, domnule Heronim !

Dar n-am mai fost în stare să continui, în aceeași clipă Arghira (cea de piatră sau femeia, ființa care da tîrcoale spitalului sau obsesia din subconștient) se întoarse cu fața către mine și mă privi cu atîta înmărmurire, era de fapt prima noastră cunoaștere biblică și fiecare ne revelam celuilalt cu atîta înmărmurire, încît n-am mai fost în stare să continui...

20

Informația despre femeia care făcuse senzație la apariția ei în sala de expoziție, prin identificarea ei cu statuia lui Heronim, îi parvenise acestuia cu o încărcătură de maliție și de sadism, din partea preopinenților amatori — Împrumută-ne și nouă modelul ultimei tale statui, facem schimb la schimb cu ale noastre, în desperare de

cauză și dacă te ține desperarea, fiecare cîte trei pentru modelul tău o dată ! Zadarnic se apărase Heronim și respinsese ofensatoarea insinuare, imbecilii nu puteau accepta neverosimilul ca o femeie de-aievea să repete visul subconștient al unui cioplitor în piatră. Toți erau convinși că femeia trecuse prin atelierul lui Heronim, nu doar ca model obiectiv, scutit de tribulațiile paradoxale ale timpului de odihnă, și că Heronim se îndestulase din farmecele divinului ei trup. La atît reduceau ei incredibila aventură, ca pe o ecuație ce se rezolvă totdeauna într-un pat, și furia lui se manifestă mai mult constatativ — Nenorociții, cine știe ce psihoză animalică acționase asupra lor de-au întors împotriva mea pînă și legile firii, o femeie de-aievea, necunoscută, să fie geamănă cu statuia pe care eu am zămislit-o din propria mea genune !

Informația totuși se instalase în el cu puterea viermelui care roade nevăzut, neauzit, lăsînd loc nebuniei — Și dacă chiar acesta o fi adevărul, dacă Dumnezeu s-a milostivit de mine și anume a creat această femeie, pentru a mă domestici și să nu mă mai răzvrătesc contra lui ? Fu, imediat, nevoit să se contrazică — Idiot, de o mie de ori idiot !, căzuse el însuși ca o insectă în păienjenișul aceleiași psihoze — Nu poate să fie adevărat, Dumnezeu e prea singur ca să-l mai intereseze singurătatea altora !

Se întoarse deci în singurătatea proprie, în penitența proprie. Cumpărase la marginea orașului o magherniță care cu timpul, prin niciodată definitivate modificări, devenise un fel de atelier. Universul lui de refugiu, pe ploaie și pe geruri, ca să aibă unde trîndăvi și unde-și linge rănile nevindecate. Nici că se putea imagina un interior mai pitoresc în stupefianta lui dezordine — mobile de adunătură și lucruri de neutilizat, scoarțe vechi pe pereți iar pe jos, în chip de persane, simple rogojini sau hîrtie de ambalaj, icoane pe sticlă alături de trofee uitate ale unor victime feminine, alcooluri de tot felul printre mulaje de lut ori trupuri sfîrtecate ale unor foste statui, geamurile sparte, ferestrele fără perdele, și praful în straturi groase, toate reflectate în cioburi de oglinzi ca-n străfunduri de ape stătute — ceea ce, pentru neavizați, ar fi constituit expresia unui destin mizerabil. Numai că toate stăteau sub semnul disprețului său organic față de viața spoită în roz

și stropită cu parfum ieftin, ordinea lui interioară arăta la fel de devastată. Pînă și hainele de pe el, chiar cînd se hotăra să iasă în lume, urmau aceeași superbă dezinvoltură de om trăind în sălbăticie. Nu se simțea bine și devotat sieși, pînă la sacrificiu, decît între pietrele lui, lîngă pîinea lui neagră de pietrar și-n vecinătatea unei puzderii de sticle care se goleau văzînd cu ochii, martore melancolice ale unor procese totdeauna pierdute cu neantul.

Altfel, pietrele neîncepute îl așteptau răspîndite ca leșuri prin grădina imensă, plină de bălării, care înconjura maghernița într-un fel de devălmășie fără stăpîn. De cum dădea ochii cu ele, treaz de-a binelea ori beat pînă la năucire, îl invada o spaimă ca de moarte, mai ales după fiecare lucrare terminată, sau abandonată fiindcă nu reușea s-o termine, sau aruncată la dracu' fiindcă nu-l reprezenta, așa i se întîmpla totdeauna. O imensă oboseală punea atunci stăpînire pe el, cultivată de silă și de refuz a toate cîte pretindeau că sunt lume și omenire. Haosul personal se refăcea la loc, lupta cu îngerul personal trebuia luată de la capăt. Într-o astfel de stare, muncit dar și respins în același timp de idei, nu simțea nevoia nici unuia dintre bețivii cu care-și împărțea conștiința de vid, nici măcar a unei femei pasagere pe-acolo, de care să se satur, care să-l readucă în simțiri, pentru o noapte plătită — Vezi și tu că sunt niște sute pe polița de sub icoane, nu mai sunt ?, înseamnă că nu mai sunt, vino și tu cînd o să fiu mai bogat, sau, dacă n-ai răbdare să aștepți pînă atunci, ia o icoană și vinde-o (niciodată n-accepta să i se subtilizeze din atelier și să i se vîndă propriile lucrări, oricît după aceea le distrugea singur), și să te ierte Cerul pentru toate păcatele săvîrșite cu mine !, și cu asta — gata, a doua oară nu le mai primea în casă, cel mult le arunca peste gard suma de rigoare și ducă-se în legea lor.

Heronim sta zile întregi pe prispa magherniței și bolea, bînd de unul singur și contemplîndu-și cu un aer pierdut pietrele de care începuse să aibă oroare. Nici o idee și nici o speranță că-l va străfulgera vreo idee, timpul cel mai blestemat de neputință și de mînie oarbă contra neputinței creatoare. Interzis, ca executînd o pedeapsă, oricărei comunicări cu tenebrele, sursa lui primordială de ficțiuni, și mai epuizat fizicește decît un osîndit la

galere. Mă sfîrşesc, se-apropie ceasul să spun adio la toate, vă jur că sunt din nou gata să-mi vînd sufletul oricărui diavol, numai să nu ratez, numai să mi se dea în schimb puterea de a-l egala pe Dumnezeu, dar unde-i Domnul-Diavol care să mai aibă nevoie de sufletul meu ? !, şi astfel îşi petrecea el zilele, ca golite de orice substanţă.

Ceva totuşi se întîmpla, deşi într-un plan foarte obiectiv. Al stării sale civile, de bărbat făcut din pămînt şi aruncat într-un paradis relativ. Poate că era mai bine aşa, singura salvare a omului rămîne inconştienţa lui biologică. Să mănînci şi să dormi, să bei şi să te culci pe apucate cu cîte o femeie oarecare. Parcă are viermele vreo conştiinţă a condiţiei lui de vierme sau vreo conştiinţă a efemerului, îi spune ceva broaştei noţiunea de dispariţie la un moment dat sau noţiunea de eternitate ? Perfect, dacă aşa stau lucrurile, nici o deosebire între om şi vierme, între om şi broască, să revenim la condiţia noastră de prizonieri ai fericirii programate în chipul cel mai absurd. Să nu mai sfidăm zeii pretinzînd că şi noi am putea deveni, prin creaţia noastră, la fel de puternici ca şi ei. Să ne reintroducem în pielea străveche a răstigniţilor pe cruci invizibile, care au făcut degeaba umbră pămîntului şi care au acceptat, fără să murmure, destinul pulberei. Unde eşti, femeie condamnată ca şi mine aceluiaşi curs nefast al stelelor (fiindcă despre o femeie era vorba în planul obiectiv al stării sale civile), perechea mea absolută pentru această durată penibilă de o viaţă ?, departe însă de a gîndi că femeia pe care o invoca astfel se va chema Arghira !

Într-o bună zi deci, pe la ora ce da spre amurg, i se păru că vede, lipită de fereastra atelierului, faţa unei femei. Visa Heronim ori agoniza, greu de spus, adevăr este însă că privirea femeii stăruia asupra lui cu o intensitate maximă, să şi-l întipărească parcă-n minte sau să-l confrunte cu cine ştie ce imagine despre el, dintr-un trecut imemorial. Dar cînd Heronim reuşi să iasă din casă, împleticindu-se anevoie, probabil că era foarte beat sau prea tulburat de miraculoasa nălucire, femeia dispăruse. A doua oară, în alt timp, un timp incert, fiindcă el continua să rătăcească prin sine în afara timpului, i se păru că o zăreşte pîndindu-l ascunsă pe după unul din arborii

grădinii. Cu același aer de transparență virtuală, care făcea imposibilă cuprinderea femeii în anume identitate. Nici de astă dată nu reuși să comunice cu ea, femeia se făcu la fel de repede nevăzută ca într-un joc de efemeride. Și jocul se repetă de încă cinci ori, în situații mereu altele, urmîndu-l ca o umbră de-a lungul străzilor sau răsărindu-i pe neașteptate înainte, obligîndu-l să se oprească locului și să aștepte umbra, sau să-și întețească pașii pentru a ajunge din urmă cealaltă umbră, zadarnic însă, femeia la fel de repede risipindu-se, joc fără alt scop decît să-l împingă într-o nouă fundătură. Alt haos, alt înger personal, pentru o luptă acerbă cu limitele și cu zădărnicia existenței, mai teribilă decît aceea cu limitele și cu zădărnicia creatului.

Din toate elementele care o prefigurau cît de cît pe acea necunoscută se constituia imaginea propriei statui, femeia care scandalizase lumea la apariția ei în sala de expoziție a bienalei de sculptură. Cine altul, decît Heronim însuși, ar fi fost mai îndreptățit să-i vină această femeie din necunoscut, pentru a se lăsa cunoscută ca femeie ?

Apoi — o creangă de salcîm înflorit, găsită în zori pe pragul casei ; iar în altă noapte — o rochie roșie lepădată lîngă una din pietrele din grădină, semn că ea n-are prejudecăți. Și iarăși, afară lîngă ușă, un fir de gladiolă — simbolul nupțial ca o promisiune ; și, în sfîrșit — o foaie de hîrtie pe care scria Numele meu este Arghira !, atît, fără altă precizare, de unde vine și dacă are de gînd să mai vină, hotărît — una din fascinantele nebune ale lumii, adusă acolo fie de un curaj gratuit, spectaculos în sine, dar gratuit, fie de o pasiune oarbă, de neînțeles chiar și celui mai orgolios dintre bărbați.

Dar nu orgoliul lui Heronim reacționă cel dintîi, măgulit, acel orgoliu de mascul barbar căruia femeile i se așternă lenevoase la picioare, cerșind grația de a fi posedate, ci o curiozitate bîntuită de întrebări — Din ce fantastică alchimie se concepuse în subconștientul lui statuia al cărei chip și trup aveau să fie preluate, atît de fidel, de chipul și de trupul unei femei oarecari, și ce demență o împingea pe acea femeie să-l caute și să-i vină de bunăvoie, ca pe un altar al jertfei ?

Începu astfel o așteptare paradoxală, și o pîndă (la rîndu-i) a aparițiilor ei, și o căutare pe străzi a fantasmelor ei, și o cercetare a celorlalte femei ca s-o descopere pe Arghira, toate se întorseseră împotriva lui și toate se scufundaseră în ilogic și-n adevărată paranoia. Femeia cu numele de Arghira nu-l mai frecventa, femeia nu se mai ivea nici măcar la frontiera cîmpului percepției, era ca și cum niciodată n-ar fi existat o astfel de femeie, Dumnezeu își bătuse joc de el și desigur că jubila satisfăcut, Dumnezeu n-avea nici un motiv s-o inventeze din nou.

Fii bun, Rafael, și oprește-te puțin, să ne odihnim cîteva clipe, nu mă pot despărți de trupul care mi-a rămas în spital, și mă arde, Rafael, e ca și cum aș fi cuțitat pînă-n creieri, mă doare, Rafael, ești tu în stare să receptezi durerea omenească ?

Statuia nu i-o cumpărase nimeni, statul nu se arătase interesat să cumpere astfel de arătări impudice, cu atît mai mult admiratorii dispuși s-o aibă în spațiul lor de existență și de gîndire (dar mai săraci decît Iov din Biblie), iar organizatorii expoziției, la închiderea expoziției, i-o aruncaseră în grădina plină de bălării, cu tot oprobiul de rigoare, să zacă, anonimă, printre pietrele virgine care așteptau să se sufle asupra lor și să iasă și ele din anonimat. Din delicatețe sau din infinită umilință, deopotrivă față de sine și față de simbolul statuii, Heronim o înfășură în niște rogojini, nu s-o apere de ploaie sau de ironia nepricepuților, ci pentru a uita cum arată la față.

Dar pe dedesubtul lucrurilor istoria urma o mișcare de neprevăzut, căreia mai ales sculptorul Heronim nu i se putea opune.

— Continuă, domnule Heronim !..

21

NU, DOMNULE, EL NU-I ÎN STARE SĂ CONTINUE; voi continua eu. Cauţi cu orice preţ să faci din el un vinovat, eu sunt singura vinovată. Ştiu ce urmăreşti acum să demonstrezi, după ce n-ai reuşit să-l anulezi ca sculptor, că Heronim a sfidat morala pe care o reprezinţi: Morala uitatului pe gaura cheii şi a ascultatului pe la uşi, pentru colecţionarea de adevăruri personale şi dacă se fluieră cumva în biserica instituită de voi. Mereu acelaşi sistem de rigori inumane, care ne strangulează pînă şi libertatea interioară. Mi-e prea silă însă de toate

ale voastre, ca să fac şi din asta o suferinţă. Cu atît mai mult voi fi foarte sinceră, sper să nu te sperie sinceritatea mea.

Eu deci m-am dus cea dintîi către el, şi nu neapărat ca să mă strecor în aşternutul lui. N-aveam vocaţia aventurii de duzină, ca să am ce povesti nepoatelor cu ce glorii ale lumii m-am culcat în tinereţe. Atît doar — să mi se răspundă la această întrebare : ce lege obscură acţionase asupra lui, împotriva legilor firii, de a fost în stare să mă releve într-o statuie, şi încă de neegalat, fără să mă fi văzut vreodată ? Să mă fi avut el în memorie dintr-o viaţă anterioară sau, dimpotrivă, chiar eu să mă fi introdus în paraconştiinţa lui dintr-un viitor nedeterminat ? Recunosc însă că eram stăpînită de o mare sfială, nu mă duceam către el cu orgoliul învingătoarei, nu ! Ştiam, vezi bine, că o statuie durează mai mult decît o viaţă de om, şi totuşi mă duceam către el cu teamă şi cu umilinţă. De-aceea, poate, nici n-am îndrăznit să dau buzna în casa lui, ci multă vreme am rămas în afara existenţei lui şi l-am observat de departe. Asemeni unei simple pîlpîiri de vis, la limita dintre real şi ireal, care numai o anunţă pe aceea dinainte de a fi statuie şi care urma să se arate, fără tăgăduire, cu înfăţişarea şi cu făptura ei de femeie.

Din nefericire n-a fost timpul cel mai bine ales, am căzut exact pe timpul lui de vid şi de panică în faţa vidului de care sigur era conştient. Izolarea şi sălbăticia în care trăia, bălăriile care-i năpădiseră grădina şi arborii de pe margine care-l interziceau contactului cu lumea, toate astea mie mi-au fost de folos. Ba-i răsăream de-aievea, ba dispăream, şi jocul îmi plăcea, eram convinsă că aşa şi trebuie, cred că de i-aş fi apărut de-a dreptul şi i-aş fi spus de-a dreptul cine sunt, de unde vin, ce vreau, la ce întrebări mai ales ar trebui să răspundă, cred că m-ar fi urît de moarte. Mi-am dat seama de asta cînd a fost nevoit să înfăşoare statuia în rogojini, la ceasul acela Heronim îşi ura opera, de ce mi-ar fi acordat mie mai multă graţie dacă s-ar fi trezit cu mine în patul lui ? E drept că mă durea să-l văd cum îşi îneacă amarul în alcool şi uneori mi-era chiar silă de el, mitul despre el se descompunea şi se degrada, şi totuşi încă nu sunase

ceasul ca să renunţ la el. Mi s-a părut că-l pot îmblînzi, ceva misterios îmi spunea că numai eu l-aş fi putut reda sieşi.

De unde această intuiţie pe care mi-o cultivam aproape cu frenezie, adăugîndu-i mereu alte speculaţii ale posibilei noastre biografii comune ?, poate că din aceeaşi geneză căreia şi el aparţinea cu visele şi cu statuile lui !, şi-atunci de ce să nu cred că lui fusesem sortită pe totdeauna ?

Eu deci sunt aceea care a îndrăznit să-şi lepede rochia în grădină, printre pietre, semn că exist de-adevărat şi că exist ca femeie. După cum tot eu — aceea care i s-a vestit cu numele de Arghira, sperînd că numele acesta îi va străfulgera memoria ancestrală şi mă va recunoaşte. Multe încă aş fi îndrăznit, nici nu-ţi închipui de cîte aş fi fost în stare, ca să-l stăpînesc, în afară de aparîţiile mele fugare şi de gesturile mele fantastice, dacă, în locu-i, propria memorie n-ar fi fost fulgerată de o prezicere fatală pe care mi-o adusese la cunoştinţă mama, la ora la care trebuind să plece Dincolo şi nevoind să plece împovărat şi de greurile altora, a socoti necesar să mă prevină. Ielele, prin urmare, mi-ar fi prezis la naştere că sunt sortită unui bărbat ales, de peste două ori mai în vîrstă decît mine, şi că voi pieri odată cu el !, fără însă altă precizare. Mi-am amintit de asta exact în timpul cînd viaţa mea se rotea prin preajma lui, căutîndu-l, şi-atunci m-a cuprins jalea de mine însămi şi m-am decis, împotriva destinului, să fug.

Patru ani întru totul n-am mai apărut nici măcar la marginea cîmpului său de percepţie, cum singur mărturisea, pentru el fusesem o simplă iluzie şi pierisem cum piere orice iluzie. M-am înfundat într-un oraş din nordul ţării, lucram în corpul de balet al unui teatru de operă. Mi se dădea uneori cîte un rol principal, numele mi-apărea pe afiş. Visam ca hazardul să-l aducă pe Heronim anume în acel oraş, că-l va intriga numele de Arghira afişat pe ziduri şi că mă va căuta. N-a fost aşa, părea că între noi se săpase o prăpastie de netrecut. Sigur că mă înşelasem, nu ne eram destinaţi unul altuia. Şi ca să mi-l scot definitiv din minte, m-am hotărît să contrazic prezicerea ursitoarelor de la naşterea mea. Să mă apropii, adică, de bărbaţi mult mai tineri decît el, chiar cu riscul de a eşua lamentabil. Dar toţi s-au dovedit pe măsură în

micimea și suficiența lor. n-am aflat unul care să răspundă dorului meu de altceva, mă tratau toți ca pe o sfîntă bucurie ocazională. Și într-o bună noapte l-am visat, se făcea că urcă un fel de golgotă cu o cruce în spinare. Și mai era un individ în acel vis, poate chiar dumneata erai, domnule cum te cheamă, care-l biciuiai pînă la sînge de cîte ori îngenunchea sub povara crucii și nu mai era în stare să urce. Eu însămi mă aflam pe-acolo și-l asistam, fără să înțeleg de unde și de ce în pustietatea acelei golgote. Și dacă m-am uitat mai bine la povara de osîndă pe care Heronim o purta în spinare, am constatat că nu cruce era ci statuia unei Fete înecate. M-am trezit scăldată în ape reci și-n ape fierbinți, coșmarul acela m-a determinat să părăsesc totul și să mă întorc la el.

Numai eu știu ce a însemnat drumul meu înapoi, pe deplin conștientă că-n felul acesta cercul se închidea și mă închidea fără scăpare. Pierzarea îmi fusese dată de zei, ielele aveau tot dreptul să jubileze satisfăcute, prezicerea lor se împlinea. Eu, de bunăvoie și nesilită de nimeni, acceptam să se împlinească.

L-am regăsit pe Heronim ghemuit pe treptele casei, mai lucid ca niciodată. S-a uitat la mine lung, firește că m-a recunoscut, și a surîs amar, atît a zis Ai venit prea tîrziu, sunt foarte bătrîn și foarte obosit, de ce tocmai acum ?, s-a ridicat și a trecut pe lîngă mine de parcă nici n-aș fi fost, s-a dus la lucrul său, printre pietrele din grădină. Iar mie nu mi-a fost greu să înțeleg că obosirea, îmbătrînirea de care vorbea erau mai degrabă ale spiritului său devorat de presimțirea eșecului, el însuși ca prins într-un cerc de limite din care nu știa cum să evadeze. M-aș fi putut și eu duce în legea mea, dar nu i-am luat în seamă vorbele, mi-am lăsat afară destinul de pînă atunci și am intrat în casă. M-am apucat să deretic prin casă, nu mă puteam implica în viața lui decît punînd mai întîi ordine în spațiul lui de mișcare și de gîndire. Mi-am dat seama că-l interesa atît de puțin rațiunea pentru care obiectele se năpustesc asupra noastră, încît le accepta în preajma lui cu totală inconștiență. De-aici și senzația de mizerie și de sufocare a ființei intime, care mai ales imaginația i-o vicia. Am aruncat deci la dracu' toate nimicurile fără semnificație de care

era sortit să se izbească zilnic, împiedicîndu-l să vadă în el însuși. Condiția de femeie la toate nu-mi dădea nici un complex de inferioritate, țărănca din mine triumfa tocmai în asemenea acte de devotament casnic. Să-i fac de mîncare și să-i pregătesc așternutul, să mă îngrijesc să aibă mereu de băutură (mai ales alcooluri tari, electrizante) și chiar să-l spăl pe picioare și să-i șterg picioarele cu părul meu, ca Magdalena — lui Isus Cristos. Deși Heronim nu se lăsa deloc impresionat de umilința cu care-l slujeam, el mă considera ca pe un obiect oarecare. Sau cu conștiința unui fel de Dumnezeu tiran, care nu poate fi îmblînzit decît cu supușenie de roabă. Dar femeie nu i-am fost din prima noapte, deși toată noaptea m-am perpelit ca pe jar în culcușul din odaia alăturată, chemîndu-l cu gînd nerostit și așteptîndu-l să vină, n-a venit, cred că nici nu realiza prezența mea în același spațiu cu el.

Asta s-a întîmplat mult mai tîrziu și la lumina zilei, pe o ploaie dementială de vară și printre bălăriile din grădină, într-un ceas care s-a dovedit a fi nu al instinctelor doritoare de femeie, ci al revoltei contra propriului neant. Visul în care-l visasem pe Heronim, cum urcă golgota osîndei cu statuia unei Fete înecate pe umeri, avea să fie și tributul ce-l plăteam primului nostru ceas de iubire, cum îți explici această comunicare de neînțeles între paraconștiințele noastre ?

Altfel, era un om care trebuia urmărit și înțeles nu în gesturile lui cotidiene mărunte, ci în marile convulsii din adînc, numai lui cunoscute, care se refuză oricui din-afară. Eu, care am împărțit, cum se spune, și pîinea și trupul cu el pe din două, și tot nu îndrăznesc să declar că-n acel timp de început voi fi reușit să-l cunosc. Erau zile cînd se fereca în tăceri imposibile, tăceri mohorîte și distrugătoare de nervi, cînd nu recepta nimic din ceea ce se petrece cu el și-n existența lui, orice catastrofă ar fi avut loc sub ochii lui, și l-ar fi privit, îl lăsa indiferent. Se oprea uneori în fața mea, străin și întunecat, de parcă atunci m-ar fi văzut pentru întîia oară, deși era limpede că privea dincolo de mine, ca într-un afund de zare mișunînd de alte imagini decît imaginea mea, niciodată n-am știut ce vede el în acel infinit funest.

Alteori dispărea de-acasă şi absenta cu zilele, cine ştie ce căutînd şi cine ştie după ce, după cine gonind (sigur că de-ar fi fost la altă femeie, să se îndestuleze cu ea, l-aş fi simţit), dar se întorcea acasă oropsit şi povîrnit, ca după un vagabondaj prin infern. Sau se zăvora în casă, puţin îi păsa că eu zac afară, la uşă, ca un cîine de pază, nu răspundea la nici o invocare de-a mea, pe durata acelei autoclaustrări eu încetam să mai exist pentru el, şi el nu murea, dar tot un fel de moarte traversa, şi eu nici o clipă n-am gîndit să-l părăsesc.

Atît de naivă eram şi atît de mult credeam în puterea, în farmecele mele de a-l vrăji, încît, la anume ceasuri ale îngînării serii cu noaptea, preschimbam grădina în scenă de teatru, deveneam zeitate primitivă şi halucinantă, cu doar cîteva cordoane de frunze pe şolduri sau goală de-a dreptul, fără nici o ruşine, şi dansam numai pentru el, sperînd că omul se va descleşta din asprimea lui sumbră şi mă va culca la pămînt, eu de multă vreme fiind pregătită de jertfă. Nu, nici măcar nu tresărea, orb şi insuportabil, rămînea ca de gheaţă, oricît de înnebunitoare mi-era ispita cu care-l ispiteam, şi el niciodată n-a ştiut că sfîrşeam dansul în hohote de plîns, tare greu mai era, Doamne ! Bănuiam desigur că nu putea fi vorba decît de aceeaşi veşnică luptă cu îngerul, să primească din haosul personal semn şi idee pentru altă lucrare, îngerul cu care se bătea, care-l obseda, îi era mai necesar decît mine. Şi-atunci tot eu trebuia să-l apăr, trebuia să-l las în apele lui, şi-l lăsam, aşteptînd un ceas mai prielnic pentru toate.

Dar exact în acea perioadă s-a întîmplat ceva ciudat, n-am povestit încă nimănui întîmplarea asta. S-ar putea să fac o greşeală de neiertat povestindu-ţi, luminîndu-ţi o taină care-l priveşte numai pe el (fie să-i suport eu în eternitate consecinţele !), dar poate că-n felul acesta îl eliberez pe el de păcat.

Într-o seară Heronim m-a invitat să ne plimbăm pe străzi, aparent fără nici un rost, într-aiurea, obişnuiam adesea astfel de plimbări, tăcînd, fiecare cu sine, sau fiecare — punctul de sprijin al celuilalt. De astă dată însă, în seara aceea, cred că m-am înşelat, Heronim urmărea un scop anume, de adevărat mister, pe care niciodată,

oricît i-am scotocit sufletul, nu mi l-am explicat. Heronim m-a tot purtat pe străzi în neştire, dintre care multe necunoscute, pînă spre marginea cealaltă a oraşului unde începeau bălţile, erau şi nişte petice de insule pe-acolo, una dintre ele legată de mal printr-o punte de lemn. Am uitat să-ţi precizez că pe drum cumpărase de la o ţigancă un buchet de flori, mi-am închipuit că mi le dăruieşte mie, nu mi le-a dăruit, întunecarea lui mă durea ca o rană vie. M-a obligat să mă opresc la mijlocul punţii şi minute întregi m-a obligat să-l asist cum contemplă apa de sub noi, cercetînd parcă adîncul apei sau parcă aşteptînd ca apa să ne dea nu ştiu ce la iveală, după care a lăsat florile să-i alunece în apă şi cu aceeaşi evlavie cu care le-ar fi aşezat pe un mormînt. Da, gestul lui mi s-a părut atunci o dulce gratuitate, răsfăţul copilăros al bătrînului meu maestru, care, în sfîrşit, se regăsise pe sine, şi eram fericită pentru acest echilibru regăsit.

Dar a venit alt timp şi altă întîmplare, la fel de stranie, şi asta s-a dovedit a nu mai fi gratuitate şi răsfăţ de maestru predispus la melancolii, şi eu a trebuit să le leg pe una de alta, fără însă a le fi descoperit şi dezlegarea. De unde să bănui că tocmai eu voi fi martoră la confirmarea, pe viu, a visului în care-l visasem pe Heronim purtînd în spinare crucea unei Fete înecate ?

Întorcîndu-mă deci într-o zi acasă, după ce el mă alungase de-acasă, pretextînd că simte nevoia să lucreze şi că n-are ochi să mă vadă cît durează lucrul său, l-am găsit pe Heronim în grădină, frînt lîngă o piatră neîncepută, beat-mort lîngă rădăcina pietrei, cu uneltele de lucru alături, vraişte. Mai mult ca sigur că se cerşise de piatră să i se deschidă, să-i revele taina pe care o ascundea, neputinţa lui mi-a apărut atunci ca un fel de altă moarte. Şi cînd l-am ridicat să-l duc în casă, sprijinindu-l ca pe o cruce pe umerii mei, mi-am reamintit (pentru a cîta oară, şi de ce atît de devorator ?) de visul cu golgota noastră comună şi m-am întrebat, cu spaimă, ce sau pe cine va prefigura crucea pe care se chinuia s-o smulgă Heronim din misterul acelei pietre ? S-a prăbuşit imediat în somn, ca un copac retezat de furtună, dar somnul i-a fost chinuit şi frecventat numai de năluci, eu îl vegheam şi mă zbăteam să-l smulg iadului care-l acapa-

ase, din bolboroseala lui nu se înțelegea nimic, nici un nume, nici o justificare a spaimei prin care trecea, memoria lui ancestrală se refuza cu înverșunare oricărei destăinuiri de secrete.

Mai tîrziu s-a întîmplat să aflu, după ce aproape șaptezeci de zile s-a muncit cu acea piatră. Eu îmi reluasem rolul de sclavă, nici să mă vadă, nici să mă simtă, lăsîndu-i întreaga libertate să fie singur cu piatra și să se lupte cu îngerul care continua să se arate neînduplecat. Eu doar îl urmăream prin fereastră, știam că n-o să-mi îngăduie să-l asist de aproape, și recunosc că așteptam cu sufletul la gură să-i văd lucrul terminat. Lucra pînă pe lăsatul nopții și revenea în casă ca după o zi de cazne la galeră, nu-i era foame, timpul nu reprezenta nimic pentru el, nu lua seama la mine. Ci doar bea și bea pe nerăsuflate, pînă se scufunda în inconștiență și somnul îi era de neființă.

Și după a șaptezecea zi, cînd mi s-a părut că lucrul său este gata și că-n sfîrșit se poate odihni, eu tot la fereastră fiind și tremurînd de nerăbdare pentru ceea ce va fi, l-am auzit urlînd ca o fiară înjunghiată. Nu, oricine altcineva în afară de tine !, și urletul dintîi i s-a preschimbat în hohot de plîns. Am dat buzna afară din casă, hotărîtă să calc peste toate interdicțiile impuse între noi. El venea către mine ca spre o salvare, privirea îi era tulbure și răvășită, nici măcar nu era beat. Ce s-a întîmplat ? l-am întrebat. Se pornise o ploaie în rafale fierbinți, nu mai avusese timp să acopere piatra cu rogojini cum făcea de obicei, ca s-o apere de ochii mei sau de curiozitatea altora, și am văzut ce sa sese la iveală din acea piatră — o Fată înecată !, și din nou l-am întrebat Ce s-a întîmplat, Heronim ? !, deși o explicație mi se oferea, adevărat că absurdă, visul de odinioară nu fusese o simplă speculație a subconștientului în care Heronim se și proiectase cu toate dezastrele lui, anterioare conviețuirii noastre.

Cine era deci Fata înecată, ce rol jucase Fata înecată în viața lui Heronim ?

Dar el (ori nu mi-a auzit întrebarea, ori puțin îi păsa de întrebarea mea) s-a apropiat de mine, înnebunit de aceeași furie oarbă, care nu era a instinctelor dorito[illegible] de femeie, ci a neantului pe buza căruia părea că ajunsese.

S-a apropiat de mine și dintr-un singur gest mi-a sfîșiat rochia de pe trup, eu eram incapabilă să mă împotrivesc. M-am lăsat goală privirii lui tulburi și răvășite, ploaia ne bătea în plin pe amîndoi, și el, cu alt gest la fel de sălbatic, m-a doborît la pămînt. Se pare că-i plăcea grozav să mă vadă goală printre ierburi și acolo, atunci, m-a avut pentru prima dată. Și era nesătul ca o fiară flămîndă și în nici un fel nu i-a fost milă de mine, și nemila și lăcomia lui mi le-a împărtășit și mie, asemeni m-am dovedit de sălbatică și trufașă, ca într-un fel de răzbunare pentru toate cîte numai el le știa și-i zăceau nerăzbunate în memorie.

Și mereu a fost la fel, cu aceeași mînie și intensitate, de ai fi crezut că jalnica lui memorie n-are cum se elibera altfel, și mereu întrebîndu-l Cine este Fata înecată. De ce te-ai înfricoșat la apariția ei, ce taină ascunzi, Heronim ?, el nu mi-a răspuns niciodată...

22

Trupul Fetei fusese aruncat pe mal în mare silă și nepăsare, ca orice lucru de care lumea nu mai are nevoie. Oamenii care o culeseseră de pe fundul bălții se pierduseră în anonimat, după cum și anchetatorii de odinioară. Eternitatea nu păstrase cu fidelitate decît subiectul principal și cîteva elemente ale peisajului imediat, nu oprise în loc decît ora confruntării cu un vinovat care întîrzia să apară. Ora era a unei dimineți de toamnă rece, iar lumina ei incertă acoperea exclusiv perimetrul dramei. Mai precis, ora de după consumarea dramei și perimetrul pe care-l ocupa acum Fata înecată, scoasă pe mal. De mirare cum un trup de Fată tînără, al nimănui, părăsit în moarte ca-n altă identitate, mai reușea să-și lumineze peste ani dispariția.

Fiindcă dincolo de acest perimetru ipotetic se întindea aceeași beznă compactă din subconștientul lui Heronim,

beznă prin care se ştie bine că şi rătăcea însoţit de Mama lui şi de Rafael. Peste apa de o culoare murdară plutea şi acum pîcla deasă a orei de-atunci, vegetaţia de pe mal arăta putredă. Toate păreau încremenite ca sub un linţoliu de neagră dezolare, unicul semn despre o posibilă umanitate îl constituia tot Fata înecată. Nici că se puteau circumstanţe mai apăsătoare pentru confruntare, pînă şi vietăţile bălţii amuţiseră pe fund. Singurii deci prezenţi acolo, şi aduşi exact acolo datorită unei decizii arbitrare, erau Heronim, Mama şi Rafael.

— Ea este ?

Întrebarea nu cerea neapărat o confruntare, cît angajarea lui Heronim în alt timp decît cel care-i aparţinea. Dar Heronim n-o văzuse niciodată moartă pe Fata aceea, aflase de moartea ei din ziare. O ştire de cîteva cuvinte strecurate la rubrica faptelor diverse, cu cîteva amănunte privind trăsăturile feţei, culoarea ochilor şi a părului, veşmintele cu care era îmbrăcată şi mai ales invitaţia Cine poate să ajute la identificarea cadavrului, asupra căruia nu s-a găsit nici un act de identitate, este rugat să etcetera, etcetera ! Firește că Heronim o identificase pentru sine, toate semnalmentele erau ale ei. Ale Fetei care, cu numai cîteva zile înainte, mustea de sănătate şi de orgoliul trăirii, care de necrezut cum încetase deodată să mai fie. Semnalmentele, ca şi raţiunea (numai de el ştiută sau doar bănuită) care o împinseseră la acel deznodămînt. N-avusese însă curajul să declare nimănui această raţiune, această bănuială de raţiune, nici măcar prin preajma acelui lac nu se abătuse vreodată cît durase războiul. Era convins că invitaţia poliţiei (repetată cîteva zile, şi-n ziare şi la radio) ascunde o capcană, că împrejurimile bălţii unde avusese loc sinuciderea sunt înţesate de agenţi la pîndă. Să-l înhaţe şi să-l supună torturii lor metodice, pînă ce i-ar fi smuls adevărul de pe buze. Cum o cheamă pe Fata înecată şi de unde o cunoaşte, ce ştie despre conspiraţia din care Fata făcea parte (nu cumva el însuşi aparţine acelei conspiraţii ?) şi cu toate consecinţele de rigoare.

Abia după război, cînd era de presupus că n-are cine să-l mai urmărească, îndrăznise Heronim să reconstituie drumul Fetei spre moarte, dovadă că întîmplarea stăruia

în memoria lui cu temeiuri mult mai tainice. Şi astfel constată că paşii îl purtau într-acolo aproape inconştient, dar şi cu o dureroasă nevoie de a comunica la faţa locului cu un trecut imposibil de anulat. Uneori se mulţumea să resfire flori pe deasupra apei ca deasupra unui mormînt, neştiind unde fusese îngropată Fata şi numai acolo, pentru el, putînd fi mormîntul ei, la un astfel de moment de reculegere fiind martoră şi Arghira. Sau, alteori, se simţea atras de mişcările ciudate ale apei, care parcă anume făceau să răzbată din adîncuri la suprafaţă chipul Fetei, aşa cum i-l ştia el dinainte de a pieri, transfigurat de patima iubirii şi a unei prea îndelungate aşteptări. Fiindcă niciodată Fata înecată nu părea a fi împăcată cu doar florile ce i se oferă, drept compensaţie pentru ceea ce numai lor le era cunoscut. Oricîte maluri de pămînt ar fi aruncat peste imaginea ei, imaginea Fetei înecate răzbătea mereu la suprafaţă şi mereu penetrantă spre conştiinţa lui, o dată — împătimată de iubire, de cele mai multe ori — acuzatoare. Puntea însăşi, de pe înălţimea căreia adora fascinat apa şi jocurile ei nefaste, se legăna să se frîngă sub picioarele lui şi apa însăşi, lacomă ca o fiară vie, sta gata să-l înghită.

Cum altfel ar fi rezistat, mai ales acum, în confruntare obiectivă cu victima ? Şi cît ar fi fost de preferat să fi murit şi el atunci, odată cu ea, cine şi pentru ce l-ar mai fi judecat ? Am fi devenit un cuplu exemplar pentru toţi amanţii lumii, şi lumea ne-ar fi preschimbat în statui, ce dulce ne-ar fi fost nemurirea, pe vecie îmbrăţişaţi, fiindcă îmbrăţişaţi ne-am fi aruncat în apă şi aşa am fi rămas, dar această moarte în doi n-a fost posibilă, ceva nu s-a legat între noi doi, chiar şi acum îmi scapă adevăratul motiv al morţii ei, din cauza mea, din cauza cui ?

— Să vedem, poate că nu dumneata eşti vinovatul !

Dar glasul lui Rafael sunase prea dezinvolt, prea mieros, ca să nu-i presimtă greaua încărcătură de venin şi de sarcasm. Numai Mama, ca şi prima dată, cînd avuseseră de-a face cu Soldatul omorît în război, nu pricepea nimic.

— Heronim, ce legătură ai tu cu Fata înecată ?

Capul Fetei era căzut pe o parte, doar obrazul drept se arăta vederii. Pieliţa obrazului avea culoarea cerei, şi totuşi zîmbetul nestins pe buze îi împrumuta o stră-

luminare stranie. De-aci, senzația de somn profund străbătut de vaga adiere a unui vis de iubire. Prin părul în șuvițe galbene ca mierea se agățaseră cîteva fire de alge verzui, într-un fel de cunună fără glorie. Însuși trupul căpătase o poziție de somn patetic, la fel de destins ca orice trup de fată tînără înfiorat de plăceri misterioase. Sugestia era marcată îndeosebi de poziția piciorului stîng, îndoit pe jumătate sub celălalt, din care cauză pulpa dezgolită de sub fustă propunea ispite chiar și celei mai neutre priviri. Cu atît mai mult sînul drept, ieșit la iveală din ruptura bluzei, cangea și sîngerîndu-l un pic, sînul mai ales nu-și alterase nici peste timp voluptatea, puritatea de fruct împlinit. Fata își pierduse amîndoi pantofii, și tocmai tălpile ei goale umanizau această compoziție. Brațele, în schimb, dezvăluiau un aer tragic de zbatere și de împotrivire la îmbrățișarea morții, lepădate cum erau pe lîngă trup într-un fel de crucificare crispată.

La fel, pînă la confundare perfectă, ca poziție și ca amănunte, arăta și compoziția care-mi răsărise în piatra cioplită peste ani, și de care m-am îngrozit și de care am fugit, și datorită căreia, sperînd că mă eliberez și mă vindec, m-am aruncat asupra Arghirei și am violat-o printre ierburile din grădină.

— Putem începe, domnule Heronim ?

Numai glasul i se auzea, Rafael rămăsese ascuns la limita dintre beznă și lumină. Glasul lui Rafael avea de astă dată o sonoritate amplă și gravă, ca parvenindu-i în auz de pretutindeni, din cer și din pămînt, dinspre toate zările. Mama singură se afla în lumină, venise să se așeze pe pămîntul gol chiar lîngă picioarele lui Heronim. În ciuda acestei apropieri de evlavie și de servitute, prin care Mama era hotărîtă să-și apere Fiul, Heronim n-ar fi vrut-o martoră la confruntare. Cum s-o îndepărteze însă de-acolo și la ce bun, cînd trupul Fetei înecate zăcea la cîțiva pași de ei ? Subiectul acuzației deci exista, după cum și nemernicul de acuzator, în ce altă moarte să te cufunzi, cu trup și cu conștiință cu tot, ca să scapi de prologul Judecății de Apoi ? Avu totuși puterea să ocolească trupul Fetei înecate, privirea lui căuta acum oarbă în beznă de dincolo de timp, concentrat pe datele întîmplării.

— M-am trezit cu ea într-o noapte la mine acasă, locuiam pe vremea aceea pe una din străzile din vecinătatea bălților, într-o mansardă. Locuiam — e un fel de a vorbi, mai degrabă mă refugiasem acolo ca într-un refuz a tot ce-mi oferea epoca. Respinsesem ideea de a participa la război, după cum știți fugisem de pe front și așteptam închis acolo, categoric în afara istoriei, să se termine războiul și să mă regăsesc cu mine în alt destin. Firește că-mi consumam timpul, pînă la epuizare, mîzgălind cartoane peste cartoane cu schițe și crochiuri de tot felul, mă obseda o anume idee prin care speram să mă realizez, dar pe care o țineam secretă, poate că era singura mea ieșire cinstită din frică și din lașitate. Altă justificare n-am pentru izolarea mea din acea vreme, n-aveți decît s-o considerați ca pe o penitență la care mă condamnasem singur.

De ce totuși se adresa amîndurora, ignorînd că numai Rafael îi era acuzator, ca s-o îmbuneze poate în felul acesta pe Mama și s-o cîștige de partea lui ? Dar Mama nu gîndea să-i pună întrebări, întrebările constituiau apanajul celuilalt. Și oricît va aștepta Heronim ca Mama să intervină în favoarea lui, Mama se va chinui doar să-și urmeze Fiul prin labirintul în care fusese atrasă fără voie și să-l înțeleagă. Va face oare același efort și celălalt, presupunînd că este drept și că pînă la urmă se va dovedi uman, sau Heronim se înșela ?

Deocamdată ițele toate se aflau în mîna circarului de Rafael, se va dovedi, dimpotrivă, că Rafael îl va juca pe sfori nevăzute, conștiința i-o va juca, mai ales, ca pe o adevărată marionetă.

— Cum de a știut Fata să te găsească tocmai acolo, pe strada și în mansarda aceea, mai fusese pe la dumneata ?

— De cîteva ori, și totdeauna noaptea.

— Să nu intrăm deci în amănunte, deși bănuiesc că-ți confecționai o penitență destul de plăcută. Să întorci spatele istoriei, dar să te bucuri în același timp de farmecele unui trup de Fată tînără, iată un sens al vieții care merită toată atenția noastră.

— Nu era o aventură oarecare.

— Asta voiam și eu să subliniez — că dumneata erai un om aparte, că Fata era o ființă aparte, iar teritoriul

pe care vă întîlneaţi, uneori noaptea, ţinea de-a dreptul de sublim.

— Fără ironii, te rog !

— Perfect, să nu luăm în deşert cele sfinte.

— Cel puţin memoria ei s-o respecţi.

— Perfect, să-ţi respectăm şi dumitale doliul, chiar dacă s-a cam subţiat după atîta amar de vreme, şi să revenim : ce s-a întîmplat în noaptea aceea ? Tot pentru dulcea osîndă a dragostei urcase pînă la dumneata, să-ţi aducă după obicei tributul şi să plece prea plină de beţia bărbăţiei dumitale, sau pentru altceva ?

— Arăta foarte speriată, mi-a spus că este urmărită şi mi-a cerut să-i ofer adăpost pentru noaptea aceea, în zori va vedea ea ce-i de făcut. Dacă n-ar fi fost atît de speriată şi dacă nu mi-ar fi spus că este urmărită !

— Să înţeleg că, altfel, soarta ei s-ar fi schimbat ?

— Sunt convins.

— Dar ai încercat să te lămureşti, de unde şi cum ?

— Da, firește, numai că n-am reuşit să aflu nimic. Şi pe cît se fereca în taina ei, pe atît taina mi-a apărut mai îngrozitoare. În sensul că-i prinsă într-o reţea conspirativă, contra războiului, contra dictaturii, şi ale cărei fapte se plătesc cu moartea.

— Faptul că ţi-acorda încredere, tocmai pe dumneata alegîndu-te din toată lumea ca s-o aperi, nu te-a impresionat ?

— Mă impresiona mai mult situaţia în care eram pus eu.

— Vrei să spui că te-ai lăsat şi dumneata înspăimîntat de spaima ei, să nu-i suporţi şi dumneata consecinţele ?

— Da, şi pînă-n măduva oaselor. Doar fugisem de pe front, nici eu nu mă mişcam în altă siguranţă. E-adevărat că pînă atunci mă dădusem la fund, dar mă temeam să nu-mi pierd libertatea tocmai datorită ei, care pretindea că mă iubeşte.

— De-aceea ai şi posedat-o, ca să-ţi învingi frica ?

Urmă o tăcere brutală de cîteva clipe, însăşi Mama îi înregistră fiorii cu toată nefiinţa ei în alertă, şi Hero-

nim o simți cum se încolăcește umilită, uluită, de picioarele lui.

— Te-aș ruga, domnule, măcar de mine să ai milă.

— Nu sunt aici pentru a împărți milă.

— Gîndește-te că trupul lui dincolo, în spital, suferă mai puțin decît sufletul pe care i-l chinui aici.

— Nu eu am hotărît această împărțire.

— Dacă s-ar putea să preiau eu suferințele lui.

— Știi bine că nu se poate, el singur e-n drept să răspundă.

Lui Rafael însă toate păreau că-i sunt cunoscute, cum să evite lațul invizibil în care Heronim urma să fie prins ?

— Mai bine m-ai întreba cum se naște în om frica, din ce abisuri și prin ce lanțuri de străbuni urcă pînă la tine frica. Și curajul este tot o formă a fricii, cînd frica te aduce în stare de desperare și nu mai ai între ce și ce alege. Rezistasem o dată în fața morții, cînd fugisem din război, a doua oară n-aș mai fi rezistat.

— Ți-am cerut un răspuns, domnule Heronim, o explicație.

— Alt răspuns și altă explicație nu am.

— Bun, știu și eu că-n fond actul de dragoste este o luptă cu moartea, un triumf pasager asupra morții. Dar nu cumva, în noaptea aceea și-n situația de-atunci, în realitate era o formă degradantă a lașității dumitale ? Cu atît mai mult cu cît ea nu ți-a cedat de bunăvoie, ci scîrbită de dumneata și poate cu vaga iluzie că nu vei alunga-o din casă, de ce totuși ai alungat-o ca pe o străină ? Și te-ai întrebat ce se va întîmpla cu ea cînd se va vedea din nou singură în stradă, încolțită de urmăritori ?

— M-am uitat pe fereastră, nu era nimeni.

— Și cu asta ți-ai socotit conștiința împăcată, fiara din dumneata era îmblînzită, viața ei nu mai prezenta pentru dumneata nici un interes ? Ți-amintești, cumva, ce ți-a spus la plecare ?

— Nu mi-a spus nimic.

— Exact, nu ți-a spus nimic, dar în ochii ei te-ai uitat ? Ce spuneau ochii ei ți-amintești, dincolo de tăcerea ei de ființă pîngărită ce ai citit ? Îngăduie să-ți aduc eu la cunoștință acum, la trei decenii după întîmplare, a fost ca un blestem — Să n-ai nici dumneata parte de altă

moarte decît moartea care-i era ei rezervată, cu acest adevăr te împaci ?

— Nu mi-am închipuit că-şi va alege singură moartea ! (Chiar nu mi-am închipuit, de ce mint ?, doar mi-amintesc bine că m-a fulgerat gîndul ăsta, că s-ar putea să-şi caute singură moartea decît să cadă pe mîna celor care o urmăreau, şi la gîndul ăsta am ezitat îndelung dacă s-o las să plece sau nu, de ce mint ?)

— Regret, domnule Heronim, dar moartea i-a fost impusă, şi dumneata eşti acela care i-ai impus-o, dumneata i-ai fost şi judecător şi călău. N-are importanţă pentru ce era urmărită, şi nici dacă, de-ar fi înhăţat-o, ar fi avut acelaşi deznodămînt. Importanţă are doar faptul că-n clipa în care s-a văzut din nou singură în stradă, a nimănui şi fără nici o şansă de a supravieţui, pe dumneata te ura mai mult decît pe urmăritorii ei. Adevărat că urmăritorii îi pierduseră urma, ei n-aveau cum ajunge la dumneata şi-n orice caz viaţa dumitale n-ar fi fost ameninţată de nici o primejdie.

— N-aveam de unde să ştiu asta.

— Nici ea n-avea de unde să ştie. Cu puţină înţelepciune şi cu un gram de luciditate, dacă le-ar fi avut, ea însăşi s-ar fi salvat. Dar pe ea, la ora aceea, cel mai mult o durea laşitatea dumitale. Fiindcă dumneata erai pentru ea singurul om în care credea, prin care gîndea să-şi realizeze viaţa. Faptul că dumneata fugiseşi de pe front constituia pentru ea o certitudine, vă unea aceeaşi credinţă şi visaţi la acelaşi fel de viitor. Cum de nu ţi-ai dat seama că dumneata fuseseşi pentru ea marea încercare, pariul pe care ea-l făcuse cu sine, că mai ales dumneata n-o vei înşela ? Dar ai înşelat-o, domnule Heronim, ea a pierdut pariul cu sine şi a decis în consecinţă să moară. Dramă ieftină, vei zice, nu ne încărcăm noi conştiinţa doar cu atît ! Desigur, se poate şi-aşa, dar asta nu mai face parte din seria de valori morale pentru care omul s-a bătut să le cîştige în favoarea lui. Vrei să-ţi povestesc cum a murit, cu ce suflet a ajuns pînă pe puntea de peste baltă şi s-a aruncat în baltă ?

Heronim tresări ca sub un şoc neaşteptat, dar nu din cauza ultimelor cuvinte ale lui Rafael. Făptura Fetei

înecate păru că se dedublează în aceeași clipă, ceva ca un halou al făpturii ei de pe vremea cînd încă trăia i se ivi dinaintea ochilor. Fata cobora acum scările, foarte obosită, foarte anevoie, silueta abia de i se contura în spațiul întunecat al scărilor, se oprea locului fără să se întoarcă și așteptînd, ce așteptînd ? Ușa mansardei să se deschidă, el să pornească în neștire pe urmele ei și s-o întoarcă din drum, sau numai să-i strige desperat Nu te duce mai departe, întoarce-te, cum de ți-ai închipuit că nu-ți voi oferi adăpost ? Nici o ușă însă nu se deschidea, nici un glas n-o chema înapoi, și Fata continuînd să coboare scările împleticită, să se piardă în labirintul străzilor răpuse de întuneric. Și mereu repetînd aceeași oprire și aceeași clipă de șovăire, cu speranța nebună că nimic din ceea ce se petrecuse între pereții mansardei nu fusese adevărat și că se va petrece în schimb un miracol, drumul nu va purta-o spre bălți și apa bălților nu va ispiti-o ca pe singura salvare a unei vieți în derută. Iat-o acum pe înălțimea punții, nici acum nu-și pierduse nădejdea că el o caută și o strigă, Fata se și întoarse către presupusa lui părere și-i surîse cu surîsul de adio cu care orice sinucigaș... Minți, domnule Rafael, nu-i adevărat că ea m-ar fi blestemat și nu-i adevărat că ea s-ar fi aruncat din cauza mea și de bunăvoie în apa murdară a bălții, de unde știu eu că n-a fost decît un simplu accident, balustrada s-a rupt, cum ea se sprijinise de balustradă să contemple întinsul bălții, și... de unde știu eu ?, sau de unde știu că tocmai urmăritorii despre care spuneai... ?

Da, firește, putea fi negată supoziția sinuciderii dar nu și certitudinea morții sale în acest chip, certitudinea mai ales că înecată și nu altfel o revăzuse el de-atîtea ori în coșmarele lui, după cum tot ca un coșmar și tot ca înecată îi apăruse Fata și-n piatra cioplită, și de ce tocmai Arghira i-o adusese în prim-planul remușcării, ce lege guvernează astfel de deplasări dintr-o conștiință în alta, cum de a fost cu putință ca Arghira să viseze ceea ce de fapt exista numai în paraconștiința lui, în straturile ei cele mai afunde ?

Prea tîrziu pentru a dezlega asemenea enigme, și — blestemat ori neblestemat — nici apropiata lui moarte nu va fi altceva decît tot coborîrea într-o imensă singură-

tate. Cel puţin de-ar fi o singurătate golită de semne, de simboluri, golită de umbrele trecutului, mai ales !

— Şi-acum ce va fi cu el, domnule ?

Biata Mama, care uitase că nici ea, oricît de banală i-ar fi fost biografia, nu fusese scutită de acest fabulos proces dinainte de a da faţă cu Dumnezeu ! După cum, ce repede uitase că nici măcar n-ajută la nimic, paradis ori infern este totuna. Şi zadarnic Heronim ar fi sperat în vreun răspuns milostiv al lui Rafael, răspunsul era unul singur— călătoria va continua pînă la epuizarea definitivă, a faptelor de-o viaţă şi a conştiinţei de pe urmă, cînd paraconştiinţa lui Heronim (şi a fiecăruia, pe rînd) se va confunda cu propriul infern...

23

Ce importanţă are că se va confunda cu propriul meu infern, totul este să ajung la capătul călătoriei. Faptul că acolo nu voi descoperi nimic sau pe nimeni, indiferent de numele său, n-o să mă doară mai mult decît căutarea însăşi. Doar am convenit că sunt simplă parte a materiei, şi-atunci împotriva cui să mă revolt dacă niciodată materia, în întregul ei, n-a acceptat revolta părţilor care o compun ? Mulţumesc celui care m-a trezit la viaţă pentru un timp anume şi care m-a înnobilat pentru aceeaşi durată cu ceva din povara spiritului său, dar n-am de ce-i mulţumi pentru plata pe care mi-o cere în schimb. Dacă viaţa nu este decît nevoia de a cunoaşte fără ca vreodată să atingem cunoaşterea deplină, la ce altă finalitate să ne aşteptăm decît infernul care mi se promite şi mie ?

Veţi spune că sunt vinovat şi că orice vinovăţie îşi merită pedeapsa, n-am decît să mă uit înapoi şi să fac socoteala nelegiuirilor săvîrşite de mine şi nepedepsite de nici un tribunal. Ei bine, nu, singura vinovăţie pe care

mi-o recunosc e aceea de a-l fi înfruntat pe Dumnezeu, şi nu negîndu-l (dilematic, firește, fiindcă nimeni n-a reuşit pînă azi să demonstreze că Dumnezeu există, dar nici că Dumnezeu nu există), ci îndrăznind să fiu egal cu el. Pretinzînd că şi eu pot fi stăpînul unei geneze personale, în competiţie de idei cu geneza lui, şi sfidîndu-i perfecţiunea atît de înrobitoare pentru orice alt demiurg al lumii. Asta mi-e vinovăţia şi o declar, dacă vreţi, chiar şi acum de pe patul de spital, cu aceeaşi ostentaţie cu care i-am spus-o în faţă de cîte ori îl simţeam potrivnic şi duşman. Cioplitor de pietre — el, cioplitor şi eu ! Materie gînditoare — el (materie supremă, desigur, peste tot universul), dar şi eu — materie gînditoare peste pogonul meu de pămînt. Cum să-i convină o astfel de trufie — lui, unicul şi irepetabilul, şi cum să mă umilească în ochii posterităţii decît reducîndu-mă la condiţia de om confecţionat din bine şi din rău ? Grozavele lui valori morale, cu care ne biciuie încă de la crearea lumii şi pentru care oscilăm între efemer şi veşnicie neagră. Dar nu-i şi el un dedublat, ce este Domnul-Diavol decît geamănul său cu altă faţă, şi nu înseamnă asta însă şi certitudinea că nici o unitate nu-şi este sieşi suficientă ? Că orice genă ereditară aşteaptă intervenţia acestui Domn-Diavol, care s-o înzestreze exact cu virtuţile prin care să-l înfrunte pe Dumnezeu, dar nu toate genele sunt alese, şi că eu devin vinovat faţă de Dumnezeu numai fiindcă a fost aleasă gena mea ?

Cum să-mi explic altfel neruşinarea cu care un păcat străvechi, Fata înecată — de pildă, cunoscut numai mie şi de care ce mult aş fi vrut să mă lepăd prin uitare, se transformă în idol de piatră, la care sunt chemaţi să se închine toţi nefericiţii din lume ? Puteţi crede orice, dar nimeni n-o să mă convingă vreodată că Venus din Millo sau Hamlet sau Gioconda sau Luceafărul sunt altceva decît păcatele răscumpărate ale unui singur Dumnezeu-Diavol, care se repetă de la începuturi şi care se va repeta pînă la spulberarea acestei planete în neant ! Sau credeţi că am fi fost mai fericiţi dacă n-am fi acceptat această sublimă trădare în interiorul spiritului uman, care să ne

apere de ignoranța profanilor și de ofensiva vidului care abia așteaptă să ne înghită ?

Căutați-vă mîntuirea ! țipă de cîteva mii de ani filosofii în deșert, fiecare să-și caute mîntuirea cum crede de cuviință ! Foarte bine, numai că mîntuirea nu constă în consolarea pe care ți-o oferă un astfel de apanaj al supraviețuirii prin ceva, atîta vreme cît sudoarea și lacrimile pe care le vărsăm în lupta pentru cunoaștere n-au altă compensație decît moartea fizică și pulberea. Dar unde se refugiază, în ce laborator de alte esențe, esența primordială care a cultivat în mine iluzia că pot fi și eu un Dumnezeu ? Dacă ar muri odată cu mine încă ar fi simplu, dar eu în viață nu sunt decît lăcașul pasager al funcției unui miracol care este etern și universal. Miracol urmînd legea cărei mecanici și alegîndu-și potrivit cărui program victimele de geniu, în care să investească mai mult blestem decît iluminare sacră ? Arătați-mi un singur demiurg fericit și care, ajungînd la capăt, în agonie cît de cît lucidă, să nu declare îngrozit — Mă aflu la marginea cunoașterii, dincolo de ea începe Neființa ! Ce răspuns poți să dai la întrebarea pe care fiecare și-o pune în acea teribilă clipă a întîlnirii finitului cu infinitul, și ce garanție poți să-i oferi aceluia că eternitatea lui va fi altceva decît non-istorie și non-memorie ?

Trebuie să acceptați că însuși timpul cunoaște sincope tragice, parcă de refuz al valorificării spiritului uman, cînd dominant apare delirul biologic sau delirul tehnic, delirul banalității sau delirul supunerii. Veți constata atunci părți întregi ale timpului netraversate de nici un fior sau care și-au sacrificat, rîzînd cu hohote, spiritele alese, pătrundem în zona dictaturilor, zadarnic mai strigă cîte unul de sub ghilotină Fiți liberi !, n-ai ce face cu o libertate care-și conține, ca pe un vierme, și negarea.

Vă întreb, prin urmare — ce fel de victimă sunt eu, victima unei rațiuni superioare care s-a jucat cu destinul meu programîndu-mă invers, adică împotriva oricărei valori, sau victima acestui fel de timp care mă va pulveriza înainte chiar de a muri fizic ?

O, de-ar fi cu putință să-mi răspundeți pînă la ora de adio !...

24

Cea mai în drept să recepteze întrebarea şi să răspundă ar fi trebuit să fie Arghira, doar că Arghira nu receptă nimic. Să se fi anulat oare acea facultate prin care totdeauna reuşeau ei să-şi comunice unul altuia stările de criză absolută, indiferent de distanţa dintre ei, sau să fi intervenit acum între ei o asemenea distanţă, o asemenea părăsire şi uitare, încît fiecare să-i fi devenit celuilat de neajuns cu mintea ? Dar erau două Arghire — una care aştepta la porţile spitalului, cealaltă care-l însoţea prin labirint, cum de i se interziceau deodată amîndouă, pasiunea lor, de-atîtea ori biruitoare, cum de nu reuşea să înlăture această interdicţie ?

Cineva a spus, poate chiar naratorul acestei tragedii, cu alt prilej — De cîte ori aici un om se opreşte pe neaşteptate locului, îngheţat de o tăcere despotică, aparent fără justificare imediată sub ochii săi, înseamnă că pe partea cealaltă a pămîntului un altul, necunoscut, plînge ! Iar dintr-o mitologie plină de eresuri şi de metasimboluri trebuie reţinută următoarea formulă de comunicare ocultă — Dacă pe năframa cu care-ţi ştergi faţa, într-o zi, vor apărea trei pete de sînge, înseamnă că femeia ta sau omul tău se află în primejdie de moarte ! Şi cîte alte modalităţi magice nu sunt de luat în seamă, cînd asupra eului nostru se năpustesc tot felul de tenebre !

Cum ar fi putut atunci Arghira să recepteze întrebări articulate, oricît de strivitoare, dacă se afla instalată într-o tăcere bîntuită numai de semnele de spaimă, paralizante, ale lui Heronim ?

Arghira receptă în schimb (sau mai bine zis revăzu), ca într-o explozie de flăcări, vechea imagine din vis — Heronim urcînd acea golgotă personală, împovărat pe umeri cu piatra care o reprezenta pe Fata înecată, Heronim însuşi părînd înconjurat de ape şi apele stînd gata să-l înghită, desigur că senzaţia se datora ceţei care inundase în valuri spaţiul ce o separa de spital. Arghira continua să contemple oarbă, cu mîinile încleştate pe grilaj, acea viziune de coşmar încremenit, vreau să spun — om şi piatră,

un singur trup, nici o forță din lume capabilă să-i despartă, ori capabilă să-i spulbere din ochii ei, coșmar împietrit, așadar, și totuși balansînd ca pe buza unui abis, nici cu putință să fie smuls de acolo și dus în afara oricărei primejdii, nici prăbușindu-se în abis, ce vreți mai grozavă pedeapsă ? Iartă-mă, Heronim, că tocmai eu, cu visul meu, am scos-o pe Fata înecată la suprafață, nu mi-am închipuit că tocmai eu voi fi cauza pedepsirii tale !, dar scuzele nu mai ajutau acum la nimic.

Parcă mai era pe-aici un nefericit de om, adus și el în preajma spitalului tot de o vinovăție, vinovăția de a fi acceptat să scrie necrologul lui Heronim, al lui Heronim care se află încă în viață, de ce a fost nevoie să i se torpileze sufletul și cu această informație ? Nefericitul nu mai era, se făcuse nevăzut, își luase oare cîmpii sau și reușise să se strecoare în spital, pînă la patul de suferință al lui Heronim, ca să-i ceară și el iertare ? Nu, n-avea cum să se strecoare în spital, prin ziduri — nici o spărtură și zidurile nu puteau fi escaladate, iar porțile erau ferecate cu bare grele de fier și cerberul de dincolo, din ghereta de pază, inabordabil.

Arghira se apropie de fereastra gheretei de la intrare, își lipi fața de geamul ferestrei și se uită înăuntru, paznicul sta lungit pe o banchetă și dormea, oare dormea sau era și el mort ca toți morții ?, cum să trezești un paznic din morți și cu ce bani să-l cumperi, cu ce ispite să-l ispitești și ce edenuri să-i făgăduiești, ca să te lase să intri în spital ? Doar atît — să-l mai văd o dată, poate că are și el o ultimă dorință de comunicat omenirii, și să-i dau fiola dacă mi-o va cere, și să-l asist pînă la ultima clipă dacă mă va accepta, și să-mi spună ce să fac cu statuile, nu poate muri ca un cîine al nimănui !

Arghira se așează jos, pe pămîntul gol, lîngă talpa zidului, și se trezi implorînd cerul Dă, Doamne, să aibă loc o crimă, un accident, o încercare de sinucidere, orice și să fie chemată Salvarea, și Salvarea să nu găsească alt spital mai apropiat decît ăsta, și odată cu intrarea lor pe porțile spitalului să intru și eu — Da, sunt ruda victimei, e dreptul meu s-o însoțesc !, și Arghira să se furișeze pe coridoare în sus, pînă la rezervele blocului de operație, peste tot căutînd și peste tot întrebînd Heronim, unde

ești, mă auzi ?, eu sunt, Arghira !, nu te supăra, Heronim, lasă-mă să stau de pază la picioarele tale, unde ești, Heronim ?, plîngea deci și visa imposibilul.

Fiindcă pacea orașului n-o tulbura nici un accident și nici o crimă, și Arghira nu reuși să adoarmă, aceleași valuri de ceață pluteau dinaintea ei și aceeași viziune se balansa pe buza abisului, Heronim pe umeri cu piatra care o reprezenta pe Fata înecată.

— Și după asta, ce s-a întîmplat ?

(Cine o întreba și de ce acestuia trebuia să răspundă ?)

— Zadarnic îmi cerea să-l apăr, n-aveam cum să-l apăr împotriva lui însuși, l-am întors înapoi să lucreze, i-am spus Nu te poți elibera decît arzînd pînă la capăt !, și degeaba privirea lui se milogea de mine sperînd în altă decizie, am continuat Gîndește-te că pentru asta ți-am fost sortită și pentru asta am venit, ca să te ajut să-ți termini opera !

— Te-a ascultat ?

— A urmat perioada lui cea mai fecundă, Fata înecată a terminat-o în trei săptămîni, m-am temut că va încerca să se răzbune și va mutila-o, sau va acoperi-o și pe ea cu rogojini, refuzînd s-o mai aibă zilnic sub ochi, refuzînd să se mai recunoască în ea, nu, și dintru început mi-a fost greu să înțeleg de ce n-a îndrăznit s-o distrugă, probabil că, dimpotrivă, simțea nevoia să se înfrunte mereu cu ea și s-o sfideze, dacă vrei — sfidîndu-și în felul acesta propriul subconștient născător de fantasme.

— Au mai fost și alte asemenea plăsmuiri ?

— Nu, și nu declar asta fiindcă mi-ar fi rușine de cîte mi-am încărcat conștiința din cauza lui, în afară de Fata înecată nu mai știu nimic, altceva nu mai ai ce smulge de la mine.

— Ce s-a întîmplat, atunci ?

— S-a întîmplat că a venit un timp cînd materia, sub mîna lui, s-a esențializat, vreau să spun că piatra nu se mai cuprindea în ea însăși, geniul lui se reprezenta pe sine în forme care n-aduceau cu nimic din ceea ce ne este îndeobște cunoscut, deveneau mai degrabă idei în stare pură, și sugestii ale unei lumi parabolice.

— Era mai mult o căutare, un experiment, sau chiar captarea unui alt univers de obsesii tăinuite ?

— Mi-e greu să-ţi explic, deşi înţeleg foarte exact insinuarea, fiindcă şi lui îi era greu să se explice.

— Îi era cu adevărat greu sau anume refuza orice explicaţie, pe deplin conştient că şi această nouă etapă din creaţia lui se justifică prin aceeaşi memorie asaltată de remuşcări ?

— Nu ştiu, nu ştiu, ar însemna că şi Dumnezeu, creînd lumea, a creat-o tot sub presiunea unei memorii chinuite.

— Iată o chestiune pe care el nu şi-a pus-o, dar la care a răspuns fără să vrea şi în felul său.

— Dumneata cauţi mereu să-l înfunzi, îl vrei numai-decît vinovat de încă foarte multe.

— Şi de unde ştiu eu că nu este vinovat, prietenii ce părere aveau despre ultimele lui lucrări ?

— Nu cred să fi avut vreun prieten adevărat, lumea nu-l mai interesa, îşi făcuse din împărăţia aceea de la marginea oraşului un fel de claustrare, se simţea bine cu mine şi cu pietrele lui, degeaba l-au invitat să participe la cîteva expoziţii, a refuzat, nici de lauda sau de critica unuia, a altuia, indiferent cît de mari ar fi fost exegeţii lui, n-avea nevoie, era convins că toate cuvintele de laudă sau de critică sunt efemere, cine voia să vadă la ce mai lucrează, ce-l preocupă, sau să-i arate admiraţia, ştia unde să-l găsească, poţi fi însă liniştit în această privinţă, nu prea se înghesuia nimeni să-l vadă, ori îi respectau refugiul, ori nu-i mai interesa opera lui.

— Interesant ce spui dumneata, şi totuşi ceva ne scapă la amîndoi — unde sfîrşea viaţa reală a lui Heronim şi unde începea viaţa lui imaginară, în ce se preschimbau şi una şi alta ?

— E o delimitare forţată, la care eu, cel puţin, care l-am fost atît de aproape, n-aş conveni.

— Vrei să spui că şi viaţa reală şi viaţa imaginară fac un singur tot, înlăuntrul căruia şi Arghira cea vie şi Arghira din vis îi erau la fel de dominante ?

— Vreau să spun că Heronim, totdeauna, m-a vrut mai ales femeie şi i-am fost !

— Dar te-a iubit el cu adevărat, sau toţi anii pe care i-ai trăit în preajma lui nu i-au fost decît soluţia prin care să uite, şi cine i-a spus, tocmai pentru a-l convinge de asta — Îngroapă-te în carnea mea şi uită !, îţi amin-

teşti ale cui sunt vorbele astea, şi ce trebuia numaidecît Heronim să uite ?

Desigur că-şi amintea, chiar ale ei erau, dintr-o nebunie în primul rînd a lui, care se repeta noapte de noapte, uneori chiar la lumina zilei, în desperare, tot desperarea lui ca o fiară care-şi presimte sfîrşitul şi care se repede să mai înfulece cîte ceva din plăcerile vieţii, cînd omul prea istovit de munca de ocnaş la piatră, dar cu toate simţurile în dezordine şi-n alertă, sau căutînd o compensaţie egală cu pierderea de sine a dezastrului interior, jinduia după trup tînăr de femeie şi pe care-l umilea posedîndu-l, se prăbuşea în extazul posesiunii ca într-o genune ameţitoare şi era fericit de cîte ori chiar Arghira îi întreţinea euforia, din milă, din evlavie, pe-atunci n-avea altă alegere ! De ce să nu recunoască ?, ei însăşi îi era plăcut şi se oferea dezlănţuită, gesturile lui n-aveau raţiune sau (dacă vreţi) raţiunea lui era un permanent amestec de tandreţe şi de sălbăticie, o despuia de toate veşmintele şi de toate podoabele şi nu se mai sătura descoperindu-i trupului alte frumuseţi şi mereu alte surse de geamăt şi de bucurie, şi inventînd pentru goliciunea ei un paradis de temperaturi înalte şi inventînd de fiecare dată alte feţe ale jocului şi alte forme de idolatrie faţă de binecuvîntatul ei trup, de ce să nu recunoască ?, sîngele ei ţipa uluit şi carnea ei triumfa, omul înceta să fie un simplu om, era Dumnezeu, şi niciodată ca-n acele extraordinare ceasuri de sfîrşit, cînd, lenevind pe cearceaful fierbinte sau în iarba sfinţită, nu s-a crezut mai aproape de legea care-i hărăzise tocmai ei să-l învieze pe Dumnezeul său din acel fel de moarte erotică, pentru altă orgie şi mai devorantă ! În astfel de ceasuri n-admitea între ea şi Heronim intervenţia nici unei cenzuri exterioare, timpul se chinuia odată cu ei în aceeaşi matcă a destrăbălării divine, puţin îi păsa Arghirei de gloria ei postumă şi de veşnicia statuilor lui !

Desigur că-şi amintea, dar întrebarea de mai înainte îi întorsese sufletul pe dos. A iubit-o Heronim cu adevărat, dincolo de orice măsură şi pînă la sacrificiu, sau a folosit-o numai ca obiect de plăceri ocazionale, de plăceri furioase, pentru a-şi îngropa în uitare memoria prea plină de vinovăţii ?

— Poate că ar fi cazul, în sfîrşit, să te lepezi de el ?

Arghira însă nu şovăi o clipă indiferent ce tiran de judecător o supunea la acest supliciu şi indiferent de pedeapsa la care s-ar fi aşteptat din partea lui, ci doar clătină amar din cap şi surîse neştiut către omul şi stăpînul ei — Nu, niciodată !...

25

Cum ar fi putut, în aceleaşi circumstanţe, mai ales Mama să se înstrăineze de Fiul ei, Heronim ?

Să ne înţelegem bine, tot ce urmează aparţine arbitrariului şi ficţiunii lipsite de orice logică. Dacă e-adevărat că pentru fiecare înclinaţie a individului spre speculaţie creatoare sau spre cercetare abstractă răspunde una sau alta din emisferele creierului nostru, sau porţiuni ale uneia din cele două emisfere, unde atunci să localizăm această libertate de a inventa cele mai inadmisibile supoziţii despre raporturile noastre cu morţii ? Ar fi oare suficientă, în acest caz, o imaginaţie exacerbată ca a sculptorului Heronim, solicitată cum era pe pragul morţii de fascinaţia neantului, ca să explice puterea lui extraordinară de a explora zone pînă atunci interzise şi de a da realitate irealului, invocînd în apărarea lui, a conştiinţei lui, supraconştiinţele unor făpturi de care a fost cîndva legat biologic, Mama şi Tata, să zicem, dar de care tot biologic s-a rupt prin încetarea acestora de a mai fi în această viaţă ?

Nu vă temeţi, mai devreme sau mai tîrziu se va dezlega şi taina asta, pare atît de imprevizibil cursul ştiinţei, pentru a explica destinul de la începuturi al omului şi deopotrivă pentru a i-l pulveriza în neant, cu Dumnezeu cu tot ! Pînă atunci să ne mulţumim cu surprizele la fel de imprevizibile, desigur de neiertat, dar suportabile în mecanica noastră sufletească, totdeauna infirmă, cu sur-

prizele ei şi cu multele riscuri care ne pîndesc pe tot drumult trecerii din viaţă în moarte. Fiindcă ne naştem incurabili, toată viaţa nu este decît un delir al supravieţuirii prin ceva, un copil, o casă, o carte, un salcîm, un vis, o statuie — murim înşelaţi ! De ce n-am cere atunci pînă şi morţilor să ne ajute, ei avînd avantajul de a cunoaşte înaintea noastră acel mister de la care noi am fost respinşi toată viaţa — filosofi sau oameni de rînd, creatori de geniu sau simpli cîrpaci de opere, împăraţi sau sclavi ?

Era deci ca şi cum o perdea s-ar fi tras într-o parte, Mama simţi cum se prefigurează foarte aproape de ea conturul sacru al făpturii Tatei. Priveliştea rămăsese aceeaşi, limitată doar la cadrul locului de anchetă dinainte. Apa mohorîtă a bălţii în care se înecase necunoscuta şi necunoscuta însăşi aruncată pe mal, acuzatul principal şi judecătorul lui — fiecare în propria celulă de existenţă, fiinţe şi nefiinţe deolaltă.

Greu de spus dacă Heronim şi Rafael se puteau include în ecuaţia celorlalţi doi, oricît de paradoxală ar fi fost legea potrivit căreia se aflau acolo şi mai ales potrivit căreia, pînă atunci, se receptaseră reciproc. Mai degrabă se poate spune că Mama şi Tata aparţineau unui univers exclusiv, era ceasul lor de comunicare magică, şi numai ignoranţa noastră e de vină că-n locul altor semne tot la cuvinte apelăm, ca să înţelegem ce gîndeau despre Heronim. Parcă în vis, de cîte ori ne frecventează spirite din altă lume, comunicăm altfel cu ele decît prin cuvintele noastre sărace ? V-o spun eu, care de pe patul meu de spital îi vedeam şi-i auzeam cu ochii şi cu auzul de totdeauna, care cu atît mai prezent alături de ei, dincolo, în spaţiul subiectiv din subconştient, îi receptam ca pe umbre de vis.

— Nu ştiam că ai venit şi tu.

— Sunt aici de la început.

Mama îl consideră cu duioşie, ea murise înaintea Tatei cu exact patru ani. Faţa Tatei arăta ca o mască, trăsăturile feţei sale erau împietrite şi întunecate, poate că arătau aşa încă din clipa în care (ultima clipă de viaţă) privirea lui interioară se izbise de hăul neantului, poate că şi din cauza suferinţei la care era supus acum Fiul său şi-n a cărei desfăşurare el însuşi fusese implicat.

Se aflau acum alături, Mama și Tata, fiecare în altă irealitate, dar și fiecare conștient de tragedia celuilalt. Mama schiță gestul unei mîngîieri alene, după o revedere atît de tîrzie, dar aerul dintre ei vibra prea fierbinte pentru ca gestul, oricît de vag, să se realizeze de-aievea.

— După cîte vezi, Băiatul nostru are necazuri mari.

— Toți am trecut prin asta.

— Depinde însă cu ce povară pe suflet.

— E viața lui, e conștiința lui, eu nu-l pot ajuta cu nimic.

— Și dacă totuși sunt unele vinovății de care-l poți absolvi ?

— Pentru nimic în lume !

(Dar spune-i, Mamă, că n-are dreptul să mă năpăstuiască și după moarte, m-am explicat o dată cu el, i-am cerut o dată iertare, înainte de a pleca definitiv de-acasă, n-o să mă umilesc în fața memoriei lui și la ceasul acesta capital pentru mine, ce fel de Tată îmi este și ce cîștigă el cu asta ?)

— L-auzi ce reclamă ? !

— Da, fiindcă nu l-am iertat, asta uită să ți-o precizeze, și explicația pe care pretinde că mi-a dat-o, și iertarea pe care pretinde că mi-a cerut-o au avut loc după moartea mea, cînd eu și închisesem ochii, deși a fost cine să-l informeze că nu mai am de trăit și că vreau să-i împărtășesc niște ginduri. cum se spune — să-i las cu limbă de moarte niște ultime dorințl. dar dumnealui n-a binevoit să vină și să mă asiste lîngă patul morții, a venit la cîteva zile după ce fusesem îngropat, mi-a aruncat cîteva flori pe mormînt și a tăcut, n-a fost în stare să-mî adreseze o vorbă măcar, nici de iertare, nici de adio, te întreb — se poate împăca un suflet de Tată doar cu atît de puțin din partea singurului său Fiu și încă pentru toată eternitatea ?

— Parcă mai are vreo importanță.

— Pentru cei dinafara noastră, din altă spiță și din alt neam — nu, desigur, nici o importanță, unui străin de mine nu-i pot cere să zăbovească lîngă eternitatea mea de sub pămînt, puțin îi pasă aceluia care ar fi pe lîngă ce mormînt trece și cine zace acolo, mai ales cînd e lăsat de paraginâ și pe cruce nici numele nu mi se mai

cunoaște, dar Fiului meu îi cer să nu mă uite, și Fiul meu să înghețe locului de cîte ori îl fulgeră gîndul despre mine, oriunde s-ar afla, dar te asigur că Fiul nostru nu și-a prea amintit că i-am fost Tată, și nici de tine că i-ai fost Mamă !

(Și cînd te gîndești, Mamă, că eu singur ți-am sugerat să-l convoci aici și să constate cu ochii lui că mi-este îngrozitor de greu, cît am sperat că va avea puterea să-și asume răspunderea pentru fapte de ale mele, ce poate să-l doară pe el dacă împarte cu mine, pe din două, această răspundere, o să-i fie lui nemurirea mai grea decît mi-este mie acum agonia ?)

— Dacă asta e tot ce-i reproșezi...

— Îi reproșez exact faptele care urmează și de care se cutremură încă înainte de a i le răscoli, Fiul nostru este conștient că se apropie de un timp cumplit, timpul de după război, și pe care n-are curajul să-l mai privească încă o dată drept în față, eu nu i-am fost martor decît la întîmplări banale, fără consecințe, dar pe cele tragice, de răspundere gravă, i le-am intuit, și la timpul despre care e vorba el le-a recunoscut, și tocmai acestea mă privesc și pe mine, dar nu ca să-l apăr, ci dimpotrivă.

(Nu-l mai asculta, Mamă, a rămas la fel de otrăvit ca și-n viață, nici o deosebire pe acest plan între el și Rafael, decît să facă alianță cu nemernicul ăsta de Rafael, în loc de un judecător să am acum doi, mai bine să mă lase în pace, prefer să mă apăr singur.)

— Și eu, dragul meu, cred că ești prea aspru.

— Nu, draga mea, fiindcă Fiul nostru se află în mare eroare, Fiul nostru se ascunde după această eroare ca după o platoșă de metal, el pierde din vedere că n-a fost invitat să părăsească spitalul pentru a face o călătorie de plăcere prin grădina paradisului ipotetic, sau pentru a-și justifica faptele ignobile de care fără îndoială că se face vinovat, el a fost invitat să ia cunoștință de cealaltă față a lui, față pe care pînă la ora examenului ultim n-a vrut s-o accepte ca fiind singura tutelară peste destinul nostru pămîntesc, singura care ne exprimă și prin care durăm peste timp sau nu durăm, după cîte vezi, draga

mea, faptele sunt numai aparența, faptele devin acuzatoare numai în măsura în care dau la iveală fața despre care-ți vorbeam, fiindcă la Judecata de Apoi cu această față mergi și n-ai cum să te lepezi de ea, ca să nu-ți mai aparțină, conștiința acestui adevăr este totuna cu conștiința vinovăției care ți se impută și a pedepsei fără de care nu se poate, absolvirea după care umbli și pe care o cerșești în genunchi este cea mai deșartă dintre iluzii, orice apărare sună în pustiu, e prea tîrziu ca să te mai audă cineva și să-ți ofere chiar și o brumă de mîntuire, ești condamnat pentru totdeauna !

(Doamne, ce înverșunat poate să fie, nici în confruntările noastre cele mai dure, de pe timpul cînd trăia, nu mi s-a părut atît de înverșunat, aproape dușman !)

— Da, într-adevăr, ești de nerecunoscut.

— Poate, nu neg, doar că eu am traversat această experiență, și tu ai traversat-o, amîndoi știm foarte bine prin ce probe năpraznice ne-a fost dat să trecem, și permanent sub vegherea cuiva, ochiul cuiva care ne cerceta pe dinlăuntru pînă la esența primordială, fiecare în coastă cu cîte un Rafael al său, aruncînd de pe noi toate învelișurile false și smulgînd din noi toate ororile de care am fost capabili în viață, înțelegi tu, draga mea, că Fiul nostru nu poate ajunge dincolo trișînd ?

— Înțeleg.

— Fiindcă, prin destin, el aparține unei confrerii care nu l-ar primi în sînul ei cum arată acum.

— Știu.

— Propunînd, spre legitimare, mai mult fapte nemonești decît statui care să-l reprezinte.

— Eu cred că va veni și timpul statuilor.

— Dar nu mai înainte ca să-l judece și ele, cel puțin cîteva dintre ele, pentru cum le-a gîndit și din ce cauză le-a ratat, înțelegi că mai ales cu asta nu se poate trișa ?

— Înțeleg.

— Ei bine, să înțeleagă și el, și să nu se aștepte la altceva decît la suferință, altă cale a mîntuirii nu există !

(Suferință, iată un cuvînt la care trebuie numaidecît să se adauge noțiunea de morală, suferință morală, despre care se spune că uneori este mai de neîndurat decît sufe-

rința fizică, bătrînul are dreptate, la altceva n-am la ce mă aștepta, poate că e și asta un blestem, pedcapsa pe care preconceput mi-am refuzat-o de atîtea ori în viață și care se întoarce acum împotriva mea înmiit, fiindcă acesta-i adevărul, recunosc, niciodată nu m-am lăsat răpus de vreo suferință morală, oricît m-ar fi copleșit nelegiuirea faptelor pe care le săvîrșeam, făceam toate eforturile să se îngroape imediat în uitare, răsturnam peste ele grămezi enorme de pămînt ca să nu răzbată niciodată și-n nici un fel la suprafață, însumi mă aruncam în vîltoarea vieții ca într-o apă fără fund, căutînd cu voluptate primejdia cea mai fecundă, convins că-i de preferat orice primejdie nouă decît amintirea faptelor consumate, numai așa mă puteam salva de suferința morală care — trebuie să recunosc și acest lucru — se năpustea asupra mea exact cînd mi-era viața mai dulce, găsea ea o fisură în zidurile între care mă ferecam și speram să mă protejeze, ceea ce Tata și Mama nu știu e că suferința asta morală capătă uneori înfățișări hidoase, rațiunea adormită care naște monștri, somnul bîntuit de vise barbare, chiar și starea de veghe arsă de viziuni amarnice, probabil că asta-i explicația suitei de nemernicii care mi se relevă acum spre judecată, fiecare suferință morală interzisă naște necesitatea altei fapte murdare, cine și-ar fi închipuit că vine totuși un ceas al răfuielii absolute, cel puțin de ar trece mai repede noaptea, să mă urce mai repede pe masa de operație și să taie în mine fără milă, nu mai am nevoie de nici o mîntuire, ducă-se pe pustii viața asta de cîine, la ce bun și statuile pentru care mi-am dat viața dacă acesta-i prețul trecerii Dincolo, ca voievozii, cu mînăstirile mele pe palme, sper să am destulă demnitate ca să-l desfid pe Dumnezeu și să-i scuip în obraz toată sila și tot disprețul meu, tu, Mamă, nu te supăra că-ți împovărez eternitatea și cu păcatele mele, cel puțin tu să-mi acorzi grația și iertarea !)

Totul era atît de aproape, și timp și peisaj, doar să întinzi mîna și să le atingi. Timp care aparținea unei anume istorii, peisaj determinat de aceeași stare, și deși diferite ca substanță, confundabile totuși ca rațiune de a fi, de unde și vaga lor materialitate, senzația că pot fi atinse

cu mîna, Heronim se cuprindea în unitatea lor cu propria durată și funcție cerebrală.

De ce, atunci, să ne surprindă că două ființe chiar dacă dispărute, dar marcate de un timp comun cu al tău și de un peisaj comun cu al tău, rezistă în noi cu egală putere de fascinație și de responsabilitate pentru actele noastre ? Nu asemeni, oare, imaginile reflectate într-o oglindă se reflectă la fel de reale și-n altă oglindă, în opoziție cu cealaltă, sau de-a lung de pereți de labirint — toate ; ce, oare, erau Mama și Tata pentru Heronim, el pentru aceștia, decît proiecții ale aceleiași sublimări ?

Mama și Tata aveau privirile pierdute într-un fel de depărtare fără margini, care nu putea fi altceva decît golul dintre ei înșiși, din abisul căruia îi privea la rîndu-i Fiul, cu fața lui tumefiată de loviturile soartei și cu ochii lui sîngerați de cîte răni așteptau încă să le fie aduse la cunoștință.

(Spune-i, Mamă, că sunt nemaipomenit de obosit și că vreau să dorm, te rog, nu mai suport !)

— Da, dragul meu, puțină îngăduință.

(Și mai spune-i, Mamă, că n-am alt refugiu decît somnul, ca să uit de toate !)

— Acordă-i, dragul meu, această compensație !

— Dar el chiar doarme, draga mea, și e ciudat cum de nu-și dă seama că tocmai somnul pe care-l doarme acum îl dușmănește cel mai mult, în stare de veghe încă te mai poți apăra, strigi la pereți sau te dai cu capul de pereți, te legi de lucrurile cele mai insignifiante și-ți faci din ele chip cioplit, ai (în sfîrșit) la dispoziție o infinitate de posibilități ca să te ascunzi de tine, să te ascunzi de orice înger pedepsitor, pe cînd somnul îți este ca o celulă de temniță ermetic închisă, nici o fereastră către ceva și nici un alt ceu cu care să comunici, zadarnic sperî că somnul va ridica între tine și conștiință un fel de zid care să te interzică vederii de dincolo, te trezești deodată invadat de vederea a mii de ochi neadormiți, mai e nevoie, draga mea, să-ți spun că sunt chiar ochii neadormiți ai victimelor personale ?, Fiul nostru continuă să se afle în aceeași mare eroare, nu te poți împăca cu moartea cînd se uită la tine cu astfel de ochi și tu avînd despre ea convingerea că este respingătoare.

— Amîndoi am cunoscut-o și știm cum arată.

— Fiindcă totdeauna am știut să tragem o linie de despărțire între somn și moarte, i-am dat somnului ce era al somnului și am așteptat ca moartea să ia de la noi ce i se cuvenea de drept.

— Asta să însemne a fi stat de partea destinului ?

— Dacă destinul ar accepta vreodată să stea de partea ta.

— Sau poate că asta înseamnă a nu ști niciodată pentru ce te naști și pentru ce mori ?

— E întrebarea pe care și-au pus-o toți filosofii lumii, dar la care nici unul n-a dat răspunsul care să ne convină.

— Și-atunci ce ne rămîne decît refuzul ?

— Eu cred, dimpotrivă, că trebuie să fii solidar și cu una și cu alta.

— Acum e vorba de Fiul nostru !

— Fiul nostru, draga mea, iartă-mă că ți-o spun fără să te menajez, n-a avut niciodată conștiința solidarității cu ceva.

— Și totuși s-a chinuit să-și depășească condiția de om și, mai mult decît noi, s-a bătut pentru un fel de nemurire.

— Dar cu ce preț și cu cîte lașități ?

— Poate că s-a îndoit și el, ca și noi, ca și atîția alții dinaintea noastră, asupra sensului vieții.

— Te avertizez și-l avertizez și pe el că, la capătul acestei călătorii, se va întîlni cu Dumnezeu, vreau să spun cu Ideea Superioară de la care s-a început totul, va fi acel Dumnezeu mai generos decît mine, declarîndu-i cu emoție și cu orgoliu Pentru mine ți-ai lucrat opera și iată că te mîntui, treci de-a dreapta mea și te bucură de nemurirea pe care o meriți !, sau, dimpotrivă, va fi mai nemilos decît sunt eu și nici nu i se va arăta cu fața lui adevărată ?

— Și-atunci de ce tocmai tu, care-i ești Tată, să-l nedreptățești, în locul lui Dumnezeu ?

Zadarnic am așteptat un răspuns, din adîncul în care se afla Tata nu-mi parvenea nici un răspuns, și zadarnic speram că el, neavînd ce răspunde, va renunța să mă chinuie, știam că-i numai o simplă, dureroasă amînare...

26

Interveni într-adevăr o stare de grație, o subită potolire a apelor dinlăuntru care dăduseră în clocot. Pînă și amărîta de celulă care prolifera împotriva oricărei ordini organice, undeva în taina trupului, își opri la fel de brusc demențialul proces. Ideea de Dumnezeu îngheță și trup și conștiință, opri în loc degradarea lor evolutivă. Să te întîlnești mai devreme sau mai tîrziu cu Dumnezeu însuși, iată un deznodămînt care nu fusese prevăzut în nici un calcul. Deocamdată acel Dumnezeu n-avea față, n-avea contur, era doar promisiunea altei posibile finalități.

Heronim înregistră destul de obiectiv calmul care atît de surprinzător se instalase în el, trupul nu-l mai durea și nici conștiința nu mai dădea semne de alarmă. Se trezi pe neașteptate inundat ca de o dulce frenezie a necuprinsului, de parcă ar fi și ajuns la marginea lumii. Parcă lipsit de orice realitate corporală și fără identitate, el însuși — o simplă, incomparabilă idee, față-n față cu ideea de Dumnezeu. Suflarea nici unei acuzații nu l-ar mai fi atins, patima și adversitatea nici unui înger pedepsitor nu l-ar mai fi putut trage înapoi. Ce fericire că i se oferise această incredibilă șansă, era pregătit să se resoarbă în magma primordială.

V-am scăpat din laț, n-o să mai aveți ce organism scormoni cu bisturiile voastre criminale, ce conștiință arde cu fierul roșu al judecăților voastre ! Îți mulțumesc, Mamă, pentru strădania ta de a mă ocroti, rechizitoriul Tatei nu mai are acum obiect, jalnicul ăsta de Rafael o să facă spume la gură că i-am scăpat ! Cine v-a spus să-mi aduceți la cunoștință că nu se termină totul aici și că nu se termină totul cu asta, că dincolo de marginea lumii mai există ceva, Dumnezeu sau Ideea Superioară, totuna ? Iertați-mă că mă despart de voi în felul acesta, eu mă îndrept acum spre acel Altceva de dincolo !

Erau cuvinte frumoase dar gratuite, fermecătoare în sine dar și la fel de lamentabile în sine, cine să se supere că muribunzii se agață de ele, calmîndu-se, împăcîndu-se,

în lenta lor alunecare spre neant, cu neantul ? Materie de substanţe minerale, compoziţie de formule chimice, nimic nu se pierde, nimic nu se cîştigă, materia care rămîne în veci un acelaşi Tot perfect în unitatea lui şi care nu va lăsa niciodată să i se fure ceva, de către cine ?, va reînvia în veci în mereu alte forme — frunza unui arbore, sămînţa unei grîne, picătura de apă a unui ocean, lumina unei pietre, omul Heronim ajunsese în sfîrşit stăpîn pe acest elementar adevăr, şi zîmbi presupusei recuprinderi vii în circuitul universal al sfintei materii.

Ce-i mai rămînea, aşadar, decît să-şi continue călătoria prin iadul personal şi prin iadul impus de alţii, indiferent la cîte aveau să-i mai fie destinate pînă la capăt, acolo unde ar fi urmat, credea împătimat că aşa va fi, să se întîmpine cu Dumnezeu ?

Pînă şi locul acţiunii se schimbase, mergeau acum de-a lungul unui fel de tunel gîtuit între pereţi de beznă compactă. Drumul îl deschidea ca de obicei Rafael, deşi înverşunarea acestuia era impusă de voinţa lui Heronim de a răzbate mai repede spre capătul acelei nopţi de lungă durată. Mama şi Tata abia de reuşeau să ţină pasul cu ei, osîndiţi la aceeaşi silnică goană prin necunoscut. În ciuda faptului că mişcarea lor, oricît de aprigă, era negată de imposibilitatea perceperii spaţiului pe care-l parcurgeau, devenea limpede că îndeosebi Heronim cel hăituit de fantasme, cel înfricoşat de prevestiri negre, înghite distanţa cu mînie şi cu voluptate.

— Fiul nostru se grăbeşte inutil, şi mă doare sufletul pentru el, nici nu bănuie spre ce se îndreaptă.

Mama se trezi înşelată în aşteptările ei, după se sperase în indulgenţa Tatei, chiar şi puţin uimită.

— Spre ce se îndreaptă ?

— Vreau să spun că ne aflăm încă în timpul războiului, acest timp îl străbatem de fapt acum, înţeleg nevoia Fiului nostru de a se preface că timpul respectiv nu i-a aparţinut şi că deci n-ar fi ce să i se reproşeze, dar el uită că memoria lui s-a vărsat în memoria mea, memoria lui cu toate laşităţile lui, şi pe mine aceste laşităţi mă dor cel mai mult, de ce a făcu greşeala să mă împovăreze pe mine cu toate laşităţile lui ?

— Te-am întrebat totuşi ceva.

— Așteaptă, nu te grăbi, doar străbatem timpul odată cu el, vei afla singură spre ce ne îndreptăm, vom fi și noi de față cînd va fi să se izbească de celălalt adevăr.

— Dumnezeul de care vorbeai ?

— Un adevăr mai cumplit decît Dumnezeul promis.

— Și-atunci de ce-i nevoie să-i prelungim agonia ?

— Înainte de a fi agonia lui a fost agonia mea, te oblig să-ți amintești ce a însemnat pentru noi fuga lui de pe front, dezertarea lui din război, n-aveam sub ce pămînt să ne ascundem de rușinea dezertării lui din război, satul se umplea de dolii, aproape că fiecare casă își avea mortul ei în război, numai despre noi se spunea Băiatul învățătorului a dezertat, îi convine învățătorului să urle pe toate ulițele Dați-vă tributul de sînge și de jertfă pentru țară !, cînd băiatul lui se lăfăie în dezertare, fără să-l doară de nimic, ce obraz mai are învățătorul să ne dea nouă lecții de patriotism ?, și femeile din sat ne ocoleau, și bătrînii refuzau să ne răspundă la bună-ziua, pînă și copiii se uitau la noi ca la niște leproși, ori ai uitat ce fel de agonie a fost pentru noi timpul de-atunci ?

— N-am uitat.

— Cel puțin dacă Băiatul nostru s-ar fi abătut pe-acasă, în taină, și să se justifice, că războiul acela nu este războiul lui și că el are oroare să facă moarte de om și că nu acceptă să moară ca un cîine pentru o cauză care nu este și cauza lui, poate că l-am fi înțeles, poate că am fi trecut și noi de partea lui dacă ne-ar fi convins, cine a fost cu ideea ca noi înșine să-l omorîm ?

— Eu am fost !

— Fiindcă nici tu nu mai suportai rușinea de a fi Mama unui dezertor, oricît se putea, cu decizia ta de a-l declara mort în război, să-i pui în mișcare chiar Moartea reală, nu te-ai sinchisit, ai preferat să-l știe lumea mort de adevărat decît dezertor și ai inventat acea scrisoare oficială prin care ni se aducea la cunoștință că Fiul dumneavoastră a căzut eroic în ziua Cutare, în zona frontului Cutare, și că din făptura lui s-a ales praful și pulberea, n-au avut ce să îngroape acolo, în țara străină unde se purta războiul, doar numele i l-au îngropat !, aveai nevoie de toate datele astea pompoase ca să pui la cale, aici, înmormîntarea lui simbolică, erai atît de pătrunsă de

această știre mincinoasă și atît de grozav ți-ai jucat rolul de Mamă — simbol al Patriei, de mucenică a Patriei, încît și eu ajunsesem să cred în minciuna sfruntată cu care întîmpinai lumea la priveghi și m-am lăsat și eu, fără să șovăi, prins în jocul de-a nebunia colectivă. Acum sunteți mulțumiți, este mort, știrea dintîi a fost falsă, dar cît aș fi preferat să fie adevărată, chiar dacă asta m-ar fi stigmatizat pe viață. Tată al unui Fiu dezertor, sunt și eu om, nu-i așa ?, dar acum s-a terminat, este mort, acum sunteți mulțumiți ?, și oamenii se uitau la mine cu groază și cu milă, asta aducea a nebunie curată, și eu cu mîinile mele i-am făcut sicriul și eu i-am cioplit crucea și eu i-am săpat groapa, ce pelerinaj s-a pornit spre casa noastră, al acelorași văduve care înainte n-aveau ochi să ne vadă, și ce de lacrimi, ce de bocete peste sicriul în care aruncasem niște boarfe de ale Fiului nostru, rămășurile de la el și fotografia lui, și ce slujbă cu șapte preoți, și ce fast penibil al întregii ceremonii religioase, de-acasă pînă la biserică și de la biserică pînă la cimitir, cu gorniștii satului deschizînd convoiul funerar, cu tot satul ieșit la ulița principală, unii din curiozitate, alții ca să-i dea onorul.

— Te rog, încetează !

— Onor la niște cîrpe și la o simplă fotografie.

— Pentru Dumnezeu, înțelege !

— Lume proastă, care se lăsa atît de ușor înșelată !

— Dragul meu, dragul meu !

— Dar asta n-a fost de ajuns, a trebuit să ne mai luăm un complice, pentru ca să nu existe nici o îndoială, toată gloata de bocitoare și de gură-cască să creadă în comedia la care participam, era un fost elev de-al meu și un ipotetic camarad de război de-al Fiului nostru, un Ionescu oarecare, amărît și vai de el, numai a războinic nu arăta, mai degrabă a șoarece și fără nici un Dumnezeu, abia de se întorsese de pe front, dintr-un spital de campanie, rănit, în cîrje, ce-ai fi vrut dovadă mai peremptorie ?, și l-am cumpărat cu bani grei, și el a acceptat să vină la înmormîntare și să țină un discurs, mai precis, ca să fie totul conform cu scrisoarea oficială, s-a jurat că l-a văzut pe Fiul nostru cum a ieșit singur din tranșee dinaintea unui tanc inamic, să-l răpună singur cu niște sticle incen-

diare, și a mai văzut cum tancul inamic a trecut peste Fiul nostru ca peste nimic și cum l-a făcut una cu țărîna, de nu s-a mai ales din el decît numele și umbra, și lumea l-a ascultat cu gura căscată pe acel complice al nostru, atît de credibil în nebunia lui încît nimeni nu i-a pus la îndoială spusele, și Fiul nostru, astfel, din dezertorul de odinioară a devenit deodată erou, și tu, draga mea, te uitai la mine îngrozită, eu mă uitam la tine îngrozit, atît de teribilă ne apărea la amîndoi comedia aceea și la amîndoi deolaltă ne venea să ne lăsăm mai degrabă îngropați de vii în acel mormînt simbolic al Fiului nostru, decît să ne purtăm prin viață, cu fețe senine, oroarea și minciuna la care fusesem părtași.

— Încetează, te rog !

— Acum înțelegi de ce lașitățile lui le-am preluat noi ?

— Dumnezeu să ne ierte pentru păcătoșenia noastră !

— A ta, oricum, a fost mai nevinovată decît a mea, fiindcă toată vremea eu m-am temut ca panorama aceea de bîlci să nu se întoarcă împotriva noastră, chiar atunci, ca printr-un miracol absurd și răzbunător, Fiul nostru să răsară la căpătîiul gropii, viu, și cu cinismul lui binecunoscut să ne facă încă o dată de rîs, și iată de ce spun că păcătoșenia mea mi-o recunosc mai mare, eu l-am vrut cu adevărat mort și te-am convins și pe tine că așa e mult mai bine și am plecat în lume să-l găsesc, pentru a-l convinge și pe el să se dea mort pentru totdeauna.

— Deși speranța din inima mea...

— Speranța din inima ta s-a dovedit o nouă minciună, pînă și moartea — Fiul nostru și-a jucat-o în fals !

(Tata însă n-are de unde să știe că la aceeași epocă, poate că la același ceas chiar, dacă se admite că există o relație ocultă între tine și materia din care te-ai născut și care funcționează mai ales la ceasurile de ruptură, ca un avertisment, mi-am văzut și eu Moartea cu ochii, nu una simbolică, ci una foarte reală, mai brutală decît orice realitate ireversibilă, mă aflam într-un cinematograf, ca peste tot filmele erau precedate de jurnale de război, jurnalul de-atunci reda momente din desfășurarea unui atac, soldații noștri tocmai debușaseră la atac și siluetele

lor cenușii abia de se întrezăreau prin vastitatea unui lan de grîu, într-o tăcere cu neputință de îndurat chiar și dinafara evenimentului, cum mă găseam eu acolo, străin și neutru, fiindcă era prevestitoare de moarte, așa s-a și întîmplat, după cîteva clipe lungi cît eternitatea de undeva s-au și pornit împotrivă-le rafale încrucișate de mitraliere, mișcarea aparatului de filmat urmărea din spate și de deasupra tălăzuirea valurilor de grîu împușcate, deși grîul nu țipa, grîul nu murea, nici o siluetă de soldat nu intra în cadrul aparatului de filmat, grîul mai degrabă își mima moartea decît murea cu adevărat, și în răstimpurile dintre o rafală și alta vedeai cum soldații se ridică din măștile lor iluzorii de apărare și pornesc razna spre inamic, într-o stare de inconștiență amară și oarbă, ca sub puterea unei nenorocite fascinații suverane, cînd pe neașteptate, din suita de trupuri confuze pe care abia le lămureai, incredibil de angajate în confruntarea lor cu fatalitatea, aparatul de filmat surprinse unul anume și exact în clipa în care fusese împroșcat de gloanțe, stînd în picioare ca răstignit pe o cruce ireală, și-n fulgerarea clipei următoare întorcîndu-și fața către aparat, către noi care-l asistam din întunericul sălii de cinematograf, o miime de clipă doar, cît a fost și n-a mai fost, și fața aceea nu era a unui soldat anonim, față albită de spaimă, ochi holbați de groaza întrebării De ce eu și nu altul ? !, nu era deci fața unui anonim, ci fața mea de adevărat, și eu nu mai eram în sala de cinematograf, eram acolo, pe acel front de Răsărit, împușcat cu șaptezeci și șapte de gloanțe deodată, și murind instantaneu, murind mai înainte de a mi se fi lăsat răgazul să comunic omenirii vreun adio sau acuzația pe care o merita, așa aș fi murit dacă n-aș fi dezertat din război, nu simțeam în carnea mea nici o bucurie de a fi în același timp, viu, în sala de cinematograf, moartea mea se consumase în afara conștiinței mele, adevăratul meu eu se lăsase omorît ca un laș, bucurați-vă, stimați părinți, de-acum aveți și voi un erou căzut pentru patrie, sau credeți cumva că-i mai ușor de suportat o astfel de moarte decît aceea pe care mi-ați pus-o voi în scenă, cu atîta lugubru tam-tam ?)

— Are vreo legătură mărturia lui cu ce pretindeai tu adineauri ?

— Nici o legătură.

— Atunci, de unde gîndul că pînă şi moartea el şi-a jucat-o în fals ?

— Fiindcă, în imaginaţie, niciodată nu poţi spune Gata, nu mai e nimic de făcut !

— Din cauza lipsei de durere fizică, pe care orice imaginaţie o exclude ?

— Mai degrabă din cauza imaginaţiei însăşi, în care te refugiezi ca într-o nouă dezertare.

— La ce-i mai ajută Fiului nostru o dezertare de acest fel ?

— Să sufere moral mai puţin, văzînd cum în locul lui şi pentru el au murit alţii.

— Dar el, oare, nu fugise de pe front convins că e dreptul lui să opteze ?

— Sunt cazuri în istorie cînd omul n-are dreptul la nici o opţiune.

— Şi tu numeşti asta libertate ?

— Nici Dumnezeu n-a fost mai liber cînd a hotărît că nimic nu poate fi etern.

— Şi dacă Fiul nostru a vrut să-l sfideze chiar şi pe Dumnezeu ?

— Am toate motivele să mă îndoiesc.

— Pe ce te bizui, de eşti atît de categoric ?

— Pe faptul că, atunci cînd l-am regăsit şi am stat de vorbă cu el, ţi-aminteşti, ca să-i propun să se declare mort pentru totdeauna, Fiul nostru tocmai se pregătea să fugă din faţa războiului la care nu voise să ia parte, dar care acum se întorsese contra noastră, şi eu n-am fost de acord să fugă din nou.

— Aceeaşi problemă a dreptului la opţiune, de ce ?

(Da, chiar aşa, de ce ?, mai ales că Tata ştia de ce optam atunci pentru fuga definitivă din România, nu din faţa războiului fugeam, pe mine oricum nu m-ar fi implicat, nici partizan al noului război n-aş fi fost, ce să fac — dacă n-aveam stofă de războinic şi vocaţie de erou ?, fugeam deci din faţa propriului meu destin, tocmai fiindcă-l socoteam penibil şi neajutorat, dar conţinînd în el şi doza respectivă de compromis, ameninţător, deci, şi nu atît pentru viaţa mea, cît mai ales pentru gîndirea mea, pentru faptele mele esenţiale, şi faptele mele esenţiale erau una

singură, mapa cu cele 339 de ilustrații la Biblie, și Biblia însăși care-mi stătuse la căpătîi toți anii războiului și pe foile căreia îmi uscasem ochii de lacrimi, și mîna de trudă, și sufletul de suferință, ilustrînd-o, ți-am amintit despre asta, Mamă, cînd a fost vorba de Fata inecată, asta mi-era pe atunci patima care-mi ocupa timpul. Biblia, și ilustrînd-o în viziunea și-n orgoliul meu de păgîn care nu admite altă religie decît religia umanului și a responsabilității față de triumful umanului, un anume înger îmi spunea că singura mea șansă de a depăși condiția de rînd și de a supraviețui ca artist este fuga, să-mi caut într-aiurea menirea și răsplata, dar Tata n-a văzut în mine, cel de atunci, decît un aventurier, nu mi-a acordat nici un fel de credit, n-a crezut în steaua mea și astfel m-a condamnat să rămîn pe loc, să mă conformez istoriei și ordinii care se stabilea atunci în România, fiindu-i indiferent ce voi deveni, un sacrificat și un ratat, sculptor de cruci în serie sau zugrav de firme comerciale, numai să-i fie lui culcușul cald și să fie el la adăpost de orice complicație, te întreb, Mamă, de ce din nou prizonier al destinului și de ce, mai ales, și pentru prizonieratul care mi s-a impus tot eu trebuie să plătesc ?)

— Ca de obicei, Fiul nostru exagerează.

— Dar poți tu nega că nu-i și un sîmbure de adevăr în ce spune ?

— Eu m-am socotit întotdeauna un om al pămîntului, ca și străbunii mei, și le-am respectat legea.

— Chiar cu riscul de a-ți sacrifica Fiul ?

— Dacă Fiul meu ajunge să se îndoiască de timpul căruia aparține, ei bine, da !

— Pe ce temei și de ce ?

— Fiindcă pentru mine omul, odată ajuns în fața Sfinxului personal, n-are voie să fugă din fața lui, răspunde sau nu răspunde la întrebări — n-are importanță, important este ca omul să afle ce întrebări i se pun, lui — care a fost, este și va continua să fie cea mai misterioasă dintre întrebări.

— Nici o fericire dacă timpul căruia aparții își instalează la porți cîte un sfinx, care să ne interogheze.

— Există o rațiune în toate !

— Şi de unde ştii că Fiul nostru n-a stat faţă-n faţă cu Sfinxul lui personal ?

(Am stat, firește, dar neacceptînd să-mi pună el întrebări, eu i-am pus, de fapt o singură întrebare, suficientă ca să nu aibă ce-mi răspunde şi astfel să-i dau eu lovitura de grație, ştiam că el este oglinda mea, după cum şi eu — oglinda lui, fiecare putînd fi, în caz de nerăspuns, ucigaşul celuilalt, şi i-am luat-o înainte şi l-am întrebat Ce caută omul pe pămînt ?, nu era doar întrebarea mea, era întrebarea întregii omeniri, adresată cerului şi adresată zeilor, pentru prima dată, de mîzgălitorul de semne magice din grotele preistorice şi repetată, de-a lung de milenii, de mai toţi creatorii lumii, şi aş fi fost gata să-mi pun capul pe butuc dacă el mi-ar fi dat un răspuns care să satisfacă nevoia mea de adevăr şi nevoia mea de acord cu destinul, din păcate n-a fost în stare să-mi dea nici un răspuns, ci doar a rînjit la mine superior, cu aerul că secretul îi aparţine şi că nu se lasă el interogat de orice neavenit, şi m-am simţit umilit şi condamnat la aceeaşi veşnică eroare, bun de perpetuat specia şi apoi bun de îngrăşat pămîntul, asta ai de gînd cu mine, pentru atît m-ai sortit, să fac umbră pămîntului ?, eram înarmat şi aş fi putut să-l dobor ca pe o fiară turbată, dar mi-a fost silă de superbia lui tiranică şi m-am mulţumit numai să-l scuip în obraz, asta s-a petrecut într-o noapte, cam la patru ani după ultima convorbire cu Tata şi după moartea lui, şi la capătul acelei nopţi decizia mea era luată, i-am aruncat destinului o nouă provocare, mi-am luat mapa cu cele 339 de ilustraţii la Biblie, mapa cu care intenţionasem să fug din ţară, cînd Tata mi-a interzis să fug, şi am ascuns-o în altarul unei biserici pe al cărei Paroh nu l-am cunoscut niciodată, dar a cărui faţă am văzut-o, după aceea, de cîteva ori în vis.)

— Acesta este ?

Întrebarea sunase ca un plesnet de bici, exact pe ultimul lui gînd, şi se repetă cu aceeasi duritate pînă-n creieri :

— Acesta este ?

Tata avusese dreptate, ajunseră să se izbească şi de celălalt adevăr. Ieşirea din tunel se petrecu într-un chip

de-a dreptul brutal, o lumină exorbitantă, aproape materială și teribil de fierbinte, îl lovi drept în ochi. Dar glasul care sunase dușman, ca o izbitură de tunet peste tăcerea de pînă atunci, nu era al Tatei, ci al lui Rafael. Acuzatorul și judecătorul Rafael își reintra în piele, cu toate atributele de zbir și de călău — Acesta este ? Dinaintea lui se oferea imaginea unui altar de biserică în flăcări, flăcări însă care nu consumaseră amănuntele, realitatea, fiindcă în mijlocul lor îl aștepta în genunchi, cu mîinile ridicate a rugăciune, însuși Preotul despre care fusese vorba.

Iar pe Heronim nu întîmpinarea cu această nouă victimă ipotetică îl zgudui mai presus de orice, cît jocul viclean al lui Rafael de a-l conduce prin labirint chiar acolo...

27

Noaptea căpătase o strălimpezime ciudată, amestec ciudat de sîngeriu și de lumină leșioasă prin care se anunțau zorii. Arghira se trezi învăluită de vălurile acestei strălimpezimi ciudate, dar fără conștiința că se află în altă realitate decît somnul. Era ca ajunsă la linia de demarcație dintre privirea noastră lăuntrică, permanent în stare de veghe, și lumea pe care permanent o pîndește. Atunci văzu și ea scena, deși pe alte coordonate și-n altă memorie.

Cel puțin dacă peste drum de spital s-ar fi profilat zidurile vreunei biserici, sau de nu știu unde s-ar fi iscat silueta vreunei fețe bisericești ! Dacă-n cadrul vreuneia din ferestrele de sus ale spitalului ar fi apărut capul răvășit de insomnie al lui Heronim, sau dacă vocea vreunui necunoscut i-ar fi atras atenția că și ea poate să depună mărturie despre întîmplare ! Întîmplarea privind o mapă cu ilustrații la Biblie și un altar de biserică, pe Preotul acelei biserici și pe Heronim însuși, cel din trecut și cel de acum. Nimic însă din toate acestea, care să justifice bruscheța acordului dintre paraconștiința lui

Heronim şi paraconştiinţa Arghirei. Cum atunci să ne explicăm raţiunea după care multe din convulsiile lui Heronim se transmiteau cu fidelitate Arghirei, decît prin raţiunea că amîndoi sălăşluiseră la origini într-un acelaşi centru unic al veşniciei lor ?

Văzu aşadar şi ea scena, şi deci pe alte coordonate şi-n altă memorie. Tot un om în odăjdii preoţeşti şi îngenuncheat, rugîndu-se şi acela sau numai cerşind îndurare. Dăduse peste desen încercînd să facă ordine printre lucrurile de nimic ale lui Heronim, în atelierul consacrat prin excelenţă dezordinii exterioare. Fiindcă dezordinea interioară a lui Heronim continua să-i rămînă interzisă, numai faptele lui exterioare dacă reuşeau să i-l releve. Asemeni rămăsese şi atunci, concentrată asupra desenului descoperit, din nevoia de a-i descifra scopul şi semnificaţia. Ceva totuşi îi scăpa, înţelesul desenului părea straniu şi enigmatic. Pe cine reprezenta acel om şi cui se ruga el, de ce şi cui cerşea el îndurare cu atîta lipsă de orgoliu ? Naiva crezuse că Heronim ar fi cel mai în drept s-o lămurească, i se adresase fără nici un echivoc. Şi tocmai asta avea s-o tulbure şi s-o deruteze pe Arghira, că naivei sale curiozităţi Heronim îi răspunsese cu brutalitate de neînchipuit — Dar tu eşti oarbă, nu vezi ?, este o simplă scenă din Biblie !, smulgîndu-i cu duşmănie hîrtia din mînă şi sfîşiind-o în bucăţi, aruncînd apoi resturile în sobă, să ardă, şi neclintindu-se din faţa sobei pînă ce hîrtia se făcu cenuşă, convins că odată cu materia va dispărea din amintirea lui şi subiectul pe care-l reprezenta.

Arghira era obişnuită cu reacţiile lui nestăpînite, cu refuzul lui aproape sălbatic de a se lăsa cercetat asupra universului de taine care-i cultivau procesul de creaţie. Doar că-n casa lui Heronim nu se afla nici o Biblie inspiratoare, niciodată nu se pomenise în casă despre intenţia lui de a ilustra Biblia. Heronim nu făcuse nicicum dovada, pînă atunci, că ar fi robul vreunei mistici decît al ficţiunii şi al utopiei. Că ficţiunea lui se arătase totdeauna ca un cerc concentric cu mitologia, iar utopia lui trecea totdeauna dincolo de limitele constrîngerii umane prin destin, puteau să însemne deopotrivă şi salvarea şi nefericirea lui. Raţiune suficientă pentru ca Arghira să acorde religiei lui

Heronim exact raţiunea profesiunii sale de credinţă, a propriei divinităţi.

I-o şi spusese, şi glasul lui sunase cu vehemenţă şi cu ură, cînd Arghira voise ca el s-o însoţească într-o zi la o biserică din oraş, slujea acolo un preot despre care se crease anume legendă, că seamănă cu Dumnezeu şi că-şi fascinează credincioşii cînd le predică de la altar cu vocea lui de tunet, răzbătînd pînă la ei ca din tăriile cereşti, Heronim se împotrivise cu ură şi cu vehemenţă. Nu mă interesează acest fel de Dumnezeu, totul este fals şi totul este invers, n-o să mă vezi niciodată rugîndu-mă sau prosternîndu-mă Dumnezeului tău !, şi se întorsese printre idolii săi de piatră, furios. Reproşurile ei fuseseră zadarnice, nici măcar ca turist, ca amator de icoane sau de fresce străvechi nu acceptase Heronim să intre în vreo biserică, le ocolea sau nu le vedea, ceva se întuneca deodată în el şi el devenea deodată opac la orice audienţă cu biserica şi cu slujitorii ei.

Şi totuşi alte patru întîmplări, banale în aparenţă, dar extraordinare în substanţa lor obscură, veniră să zdruncine temeiul de obiectivizare a Arghirei, în raport de religia păgînească a lui Heronim şi de sursa obsesiilor sale barbare.

Mai întîi, la un timp indefinit, oricum la mult timp după arderea desenului ce se pretindea o simplă şi nevinovată ilustrare la Biblie, acelaşi desen apăru din nou, ca reconstituit cu fidelitate din cenuşa unei fatale păsări Phoenix. Omul era reprezentat în aceeaşi scenă de evlavie şi de umilinţă, gata să fie înhăţat de flăcările unui iad neverosimil, de astă dată împuns cu suliţi şi încununat cu spini de către soldaţi ale căror figuri aminteau de tirani autentici ai istoriei contemporane. Acestui nou desen Arghira nu-i căutase vreo semnificaţie specială, poate că era numai o joacă gratuită şi absurdă a lui Heronim, nu-l mai interogă pe acesta dacă răspunde unui simplu hazard sau unei preocupări de durată. Îndoiala însă, după cum şi spaima de anume necunoscut, îşi înfipsese colţii în ea. Mai ales că ea, pentru confirmare, lăsă desenul la îndemîna lui Heronim, să vadă ce soartă are, şi desenul, într-adevăr, avu acelaşi deznodămînt — focul !

Apoi, în alt timp și-n absența lui de la atelier, se abătuse pe la casa lui un prăpădit de om, vai de mama și de steaua lui, îi declarase Arghirei că abia de fusese eliberat din închisoare, după o detenție îndelungă, omul nu se sfiise să declare că suferise o condamnare politică, dar fără să ofere amănunte, nici Arghira nu i le ceruse, și omul se îndestulase de priveliștea grădinii împodobită cu statui, probabil că amestecul acela de sălbăticie și fantastic i se va fi părut adevărat miracol, se interesase de numele meșterului cioplitor, dar numai într-o doară, Arghira nu era convinsă că necunoscutul reținuse numele lui Heronim, omul atît voia, neavînd pe nimeni pe lume, dacă putea fi miluit cu o haină de prisos și cu ceva bani de drum, să se ducă-n legea lui, ce vreți întîmplare mai insignifiantă și de aruncat la coș ? Dar Heronim primi știrea cu ochii holbați și cu sufletul cuțitat de temeri, zile întregi nu și-a găsit liniștea și nopți de-a rîndul i-au fost bîntuite de coșmar, se zbătea în somn și nu știa unde să se ascundă, înfricoșat pînă și de bătaia vîntului în ferestre, Arghira s-a împăcat cu ideea că este bolnav și-l trata ca atare, nici o clipă n-a pus semn de egalitate între vizita necunoscutului și maladia lui Heronim, deși Heronim tot se trezea întrebînd A mai apărut amărîtul ăla de om, să ceară de pomană ?, și cum îți explici tu că primul popas, după închisoare, tocmai la noi l-a făcut ?, și nu cumva ți-a spus că, înainte de condamnare, a fost Preot ?, din felul cum vorbea, din felul cum se mișca, nu ți-ai dat seama dacă la viața lui a fost Preot ?, și chiar crezi că numele meu nu i-a spus nimic, ce-l interesa pe el cu orice preț să afle cum mă cheamă ?, și Arghira nu pricepea de ce stăruința acestui interes, punea totul pe seama nimicului și a febrei, nu-i vedea panica din ochi și nu-i pătrundea tăcerea cu care se zăvora în sine, îndoiala însă și spaima continuau s-o macine neștiut, și tot fără obiect precis.

Apoi veni al treilea timp, a treia întîmplare, la fel de comună, dar nu în afara aceluiași cerc vicios, de bănuieli și de spaime — Într-o zi ne-a vizitat un prieten, pe Heronim l-a vizitat, cu el avea treabă, mîzgălitor de vopsele și el, grafician, era în culmea fericirii, aflase că s-a lansat undeva un concurs internațional pentru ilustrarea Bibliei,

era hotărît să participe, dar îl voia colaborator pe Heronim, două viziuni care s-ar fi completat, două stiluri opuse într-o aceeaşi unitate armonică, şansele de reuşită le-ar fi fost mai mari, s-ar fi cuprins şi-n timpul-limită obligator, eu însămi, ştiind ce ştiam despre desenele inspirate din Biblie, dar rupte în bucăţi şi arse, gîndeam că lucrul este ca şi făcut, n-aveau decît să-şi bea gloria încă din ziua aceea, Heronim însă l-a ascultat îngheţat, faţa i se făcuse galbenă ca de ceară, privirea lui nu mai avea nimic omenesc, o ! de-aş fi avut puterea să străbat dincolo de perdeaua de ceaţă care-i acoperea privirea şi să văd numai ceea ce el vedea, n-am fost în stare să scoatem de la el un cuvînt, arăta ca pustiit de orice idee şi pedepsit la sterilitate, cu neputinţă ca refuzul lui să nu fi fost justificat de ceva misterios, poate că de peste fire şi teribil, pînă şi prietenul lui s-a îngrozit. Ce se întîmplă cu Heronim al tău, ce se ascunde aici ? — şi asta m-a durut cel mai mult, că pe seama lui se puteau naşte legende şi nu dintre cele mai uşor de suportat, l-am rugat să îngroape totul în el — Trece printr-o criză, i-am spus, toţi marii creatori au trecut sau trec prin astfel de crize, şi de ce să-ţi închipui că nu se poate realiza altfel decît ilustrînd Biblia ?, eram foarte conştientă de minciuna mea, dar alt mijloc de a-l apăra n-aveam, preferam să mă sacrific eu decît să-l ştiu pe el sacrificat !

Şi iată, în sfîrşit, sosit al patrulea timp, cînd, după una din fugile lui de acasă, ca de obicei fără obiect aparent, căutîndu-l desperată prin toate refugiile pe unde se destrăbăla şi se îneca în alcool, Arghira avea să-l descopere pe scepticul şi pe cinicul, pe ateul şi pe păgînul Heronim căzut pe treptele unei biserici, o biserică oarecare, care pe vremuri sta zi şi noapte deschisă, bătînd deci în uşă, să i se deschidă, şi strigînd Iartă-mă, Doamne, te implor să mă ierţi, ca să mor împăcat ! Şi acolo, martoră incredibilei canosse a lui Heronim spre un Dumnezeu inaccesibil, Arghira avu revelaţia unei conştiinţe atît de tributare infernului, cu toate rădăcinile şi cu toate excrescenţele ei, încît nu-i prevăzu lui Heronim decît o moarte mai grea decît orice pedeapsă posibilă.

Dar dragostea Arghirei se dovedi mai slabă decît orice luciditate critică, dragostea sau prevestirea ursitoarelor

că va pieri odată cu omul iubit ?, nu găsi spaimelor lui alt remediu decît să-l îmbete din nou și să i se ofere, strigînd la rîndu-i Uită tot ce ai pe suflet. numai eu te pot vindeca !, și nu se mai recunoscură pînă la capătul acelei nopți decît asemeni unor fiare care se înfulecă una pe alta, în totală și paradoxală inconștiență...

28

Evident că toate erau iluzie, decor artificial de teatru, din cauze care nu merită să fie explicate — și flăcările și fațada bisericii, care dispărură ca prin farmec, lăsînd loc adevărului crud, și acesta redus la doar strictul necesar. Muchia unor simple paturi suprapuse de închisoare, sprijinită de care și ghemuită pe podeaua goală se deosebea silueta unui om fără vîrstă, sau cu vîrsta alterată de condițiile în care își aflase moartea. Adevărat că mîinile omului înțepeniseră într-un gest de rugăciune către Dumnezeu din ceruri sau de implorare a ceva necunoscut, dar asta nu făcea decît să-i sublinieze și mai mult starea precară de osîndit al nedreptății. Doar barba alburie care-i împodobea chipul uscat, pergamentos, ascetizat prin durata penitenței, și o anume lucire misterioasă a orbitelor sterpe de orice lumină, sub o frunte mai elocventă decît orice aură sanctificantă, abia dacă reușeau să-i determine personalitatea.

— Acesta este ?

Rafael se așezase pe marginea patului de jos și-și legăna picioarele alandala, parcă amuzat de întîmplare, dar și conștient de rolul de satrap pe care urma să-l joace. Nu-l mai interesau confesiunea Tatei, ca mărturie potrivnică lui Heronim, și nici slăbiciunile Mamei, capabilă să-și apere Fiul pînă în pînzele albe. De altfel aceștia rămăseseră undeva la limita dintre obiectiv și subiectiv, dintre realitate și ficțiune, ca doar sugestii hieratice ale unor

identităţi prezente numai în paraconştiinţa lui Heronim, nici măcar să dispună el cînd să intervină, cînd să tacă.

Fiindcă zadarnic le-ar fi cerut Heronim să-l apere de acuzaţiile ce i se pregăteau, un alt cerc de fatalitate se închisese în jurul lui. Fapta îi aparţinea exclusiv, el însuşi o declarase, fusese adus în situaţia s-o declare, şi tot el însuşi, ca un idiot, o obligase pe Arghira să le dezvăluie lucruri pe care altfel nu le-ar fi aflat nimeni dintre pămînteni, greu de presupus că Mama şi Tata, cu totul străini de întîmplare, vor răspunde chemării lui şi-i vor lua partea ! Deşi, dacă-i cercetez faptei înţelesul ascuns, de la Tata s-a pornit totul. el este vinovatul principal, el s-a opus fugii mele din ţară şi el a determinat alt destin ilustraţiilor mele la Biblie, de cîte ori. în dispută cu mine însumi şi căutînd o soluţie pentru salvarea mapei cu ilustraţii, nu l-am întrebat Ce să fac ?, învaţă-mă !, soluţia cu altarul bisericii e o soluţie ?, şi cine-ar putea să jure că nu chiar el m-a îndemnat s-o fac ?

Ciudat cum orbitele sterpe de orice lumină ale Preotului căutau către Heronim cu stăruinţă neclintită, ca un adaus la întrebarea lui Rafael pentru a fi recunoscut.

— Nu l-am văzut niciodată la faţă.

— Iar eu îţi confirm că acesta este !, Preotul care slujea la biserica în al cărei altar ţi-ai ascuns mapa cu ilustraţii la Biblie şi care a plătit pentru fărădelegea asta în locul dumitale.

— De ce fărădelege şi de unde să-mi închipui eu, la ora aceea, că se va ajunge aici ?

— După cîte singur constaţi, s-a ajuns.

— Jur că nu i-am dorit niciodată moartea.

— Dar poţi să juri că n-ai jubilat, cînd ai descoperit că nu eşti în nici un fel amestecat în afacerea asta ?

— Pierdusem totuşi o lucrare la care ţineam ca la viaţa mea şi care, în alte circumstanţe, poate că m-ar fi făcut celebru.

— Te-a durut mai puţin decît faptul că erai liber.

— Şi ce era în sufletul meu, de ce nu pui la socoteală ?

— Mi-e teamă că mizezi pe cîteva falsuri. desigur sufleteşti, care se vor întoarce contra dumitale.

— Domnule Rafael, n-ai dreptul să tragi concluzii înainte de a cunoaşte adevărul.

— Domnule Heronim, cunosc acest adevăr.

— Mereu ai crezut că mă iei prin surprindere, şi cu Soldatul omorît în război, şi cu Fata înecată, şi de fiecare dată ţi-am dovedit că nu meritam să mă judeci cum m-ai judecat.

— Veşnica lamentare a condamnatului fără apel.

— Dar lasă-mă să-ţi povestesc !

— Poftim, povesteşte !

De n-ar fi fost durerea aceea acută din străfunduri, ferecată în nu se ştie care nenorocită de glandă, cu reflexe de nestăpînit şi care se difuza prin organism cu încetineală de şarpe. Soră, fă-mi repede o morfină, mă arde pe dinăuntru ca un foc viu, sau tăiaţi-mă odată şi vedeţi ce este acolo, scoateţi răul afară şi redaţi-mi liniştea ! Şi de n-ar fi fost acel întuneric dens dintre pereţii rezervei, care-l apăsa ca pămîntul. Degeaba aprinzi lumina, Arghira, eu sunt orb de-a binelea, nu mai străbate pînă la mine nici o lumină, ce fel de moarte este asta ? Şi de n-ar fi fost tăcerea care mişuna de umbre, umbre fără contur şi umbre fără identitate — Îngăduie, Doamne, să recunosc în ele chiar statuile mele, care anume şi-au părăsit nemurirea pentru a nu mă lăsa prea de tot singur !

— Poftim, domnule Heronim, povesteşte !

— Cineva pretindea că el m-ar fi oprit să fug din ţară, la ora la care războiul se întorcea dinspre Răsărit spre Apus. Nu-i adevărat, nu el, Tata, m-a oprit.

— Şi totuşi adineauri susţineai dimpotrivă !

— Credeam că te pot înşela, n-are nici un rost.

— Şi-n realitate, cine te-a oprit ?

— Un vis al meu, interpretarea pe care eu am dat-o acelui vis. Ştiam ce risc aventurîndu-mă să străbat Europa de la un capăt la altul, dar trebuia să-mi asigur destinul de partea mea. Nu mă interesa să trec prin foc şi sabie numai din plăcerea de a ajunge viu undeva, important pentru mine era să ajung în braţe cu ilustraţiile la Biblie. Cine însă mi-ar fi garantat că zeii războiului sunt gata să facă pact cu Isus Cristos, în favoarea operei mele ? De-aceea am şi apelat la vis, ca la singura soluţie pe care eram dispus s-o accept. Crezi sau nu crezi, acesta am fost întotdeauna. Am preferat să iau decizii întemeiate numai

pe interpretări ale visului, decît pe calcule oricît de raţionale. Visul, pentru mine, este ochiul permanent deschis către ascunsurile din noi, capabil să surprindă şi să aducă la suprafaţa conştiinţei semne şi simboluri ale viitorului nostru necunoscut.

— Şi, mă rog, ce-ai visat ?

— Mă aflam în inima unui teritoriu neutru, fără orizont, vastitate de pulbere albă, sub o lumină incandescentă. Deşi numai aparent, pustiul, fiindcă se întrezăreau pe-acolo şi două siluete de femei, cu spatele la mine. Înfăşurate în văluri cenuşii, din creştet pînă-n călcîie. S-a auzit un glas, nu ştiu de unde venea — Apropie-te şi alege, cum vei alege aşa va fi !, dacă femeia aleasă are faţă de femeie, n-ai pentru ce te teme !, dacă însă faţa ei va fi alt fel de faţă, totul este pierdut ! M-am supus poruncii şi m-am apropiat, nu mi s-a lăsat răgazul să şovăi. Sau eu eram nerăbdător să se termine mai repede, am ales-o pe femeia din dreapta şi am aşteptat. Femeia s-a întors către mine cu o încetineală de mecanism ruginit, faţa ei era faţă de fiară !

— Nu-i cam superfluă explicaţia ?

— Aşa convenisem, aşa a rămas.

— Şi dacă chiar dumneata, din motive lesne de înţeles, ai inventat cuvintele acelui glas necunoscut ?

— Eu aş fi fost interesat dimpotrivă.

— Şi dacă, alegînd-o pe cealaltă femeie, tot cu faţă de fiară ţi s-ar fi arătat şi ea ?

— Tot ce-i posibil, dar n-am de unde şti.

— Cel puţin din curiozitate, n-ai încercat să afli ?

— Prea tîrziu ar fi fost, m-am trezit brusc din somn.

— Viaţa totuşi care a urmat, şi la care dumneata singur ai optat, ce dovedeşte ?

— Că destinul mi s-a arătat mereu cu aceeaşi faţă.

— Suficient ca să-ţi justifice fapta ?

— Suficient ca Dumnezeu să-şi asume partea lui de vină.

— De ce numaidecît Dumnezeu ?

— Fiindcă în lăcaşul lui de închinăciune s-a întîmplat şi cu unul din reprezentanţii lui pe pămînt, fiindcă pentru slava şi pentru apărarea operei lui s-a întîmplat.

— Ce rol ai jucat în toată povestea asta ?

— Rolul celui fugit de pe cruce, care-şi refuză jertfa, dar care este împins din nou pe cruce.

— Mai mult victimă decît călău ?

— Victimă eu, victimă şi Preotul despre care este vorba.

— În ce context de împrejurări ?

— Dintre cele mai nefaste, în primul rînd pentru mine. Sfîrşitul războiului n-a impus ţării o stare de calm, cu atît mai mult una de frenezie. Se demola o lume, se puneau temeliile altei lumi. Revoluţie mai puţin sîngeroasă ca amploare, dar destul de oarbă în revărsarea ei peste maluri, ca să mai facă deosebire între vinovaţi şi nevinovaţi, Ba, uneori, gîndeam că marea mea vină constă în chiar faptul că exist. N-aveam, nu manifestam nici un apetit pentru istorie, asistam deci la desfăşurarea ei ca la un spectacol de teatru. Actori erau alţii, nu mă lăsam în nici un fel implicat în tragedia lor. Deşi, la aceeaşi vreme, se lansase o lozincă mai teribilă decît orice sentinţă de moarte — Cine nu este cu noi este împotriva noastră ! Şi refuzul, neadeziunea se plăteau la fel de scump ca şi împotrivirea surdă, ce să mai vorbesc de împotrivirea activă ! Timpul nu era prielnic unuia ca mine, spiritului de libertate aşa cum îl încarnam eu. Fără nici un spiriduş la spate, cu metrul lui Procust în buzunar, care să-mi măsoare statuile pe faţă şi pe dos, care să-mi sufle la ureche cum să cioplesc piatra şi mai ales ce geniu al omenirii să dau la iveală. Pentru care, ca să am cu ce-mi duce zilele mizere, am preferat să mă instalez la poarta unui cimitir şi m-am apucat să fac, în serie, monumente funerare de doi lei.

— Nu era asta o sfidare aruncată noii orînduiri ?

— Mai degrabă o formă de desfrînare a brumei mele de talent.

— Poate că şi regretul de a fi dat ascultare glasului din vis ?

— Mai degrabă silă şi mînie contra conştiinţei că destinul meu este terminat.

— Dar nu-ţi rămăsese consolarea ilustraţiilor la Biblie ?

— Fără nici o speranţă.

— Mă înșel eu, sau totuși continuai să lucrezi la ele ?

— Continuam să le completez cu o nouă viziune despre istoria contemporană.

— Nu era cam mare distanța dintre cele două istorii ?

— Trebuia, într-un fel, să mă răscumpăr pe mine.

— Apelînd la formula unui exemplu ilustru din Renaștere ?

— Exact, și dacă nu ca fidelitate, cel puțin ca sugestie, fiindcă tot infernul Bibliei mele era populat cu figurile negre ale timpului în care trăiam, de la noi și de-aiurea.

— Fără să te temi că-i posibil să plătești pentru asta ?

— O astfel de spaimă s-a strecurat în mine mult mai tîrziu, odată cu declanșarea crizei dintre cele două lumi. Unii au văzut în epoca de atunci numai teroarea și lupta pentru putere, alții — numai vînătoarea de vrăjitoare și înlocuirea Dumnezeului străvechi cu un Dumnezeu nou, de alt soi și de altă limbă. Eu, în schimb, am văzut criza. Valorile — binele și răul, adevărul și minciuna, sacrul și profanul, eternul și nimicul — toate amestecate în același cazan, fără discernămînt, pentru a nu se mai alege în veci o valoare de alta, un fel de leșie filosofală din care urma să fim serviți cu lingurița pînă la sațietate și după care am fi devenit de o seamă, adică vierme lîngă vierme, pe măsură foarte exactă, negare absolută a însăși ideii de om.

— Spaimă totuși mai mult metafizică, și de ce să nu fim drepți — uneori chiar inventată, strecurată ca veninul în mici doze ale imaginației, care cum accepta, se putea muri dintr-atît ?

— N-au întîrziat nici spaimele care să ducă la moartea reală, invitații la tortura fizică și invitații la temniță pe viață, cu sau fără judecată. Mi-e greu să spun care durea mai mult, dar știu că am trecut prin toate. În jurul meu se făcea un gol din ce în ce mai mare, zilnic aflam despre arestarea sau condamnarea unor oameni care mie îmi fuseseră magistri și idoli. Și mai totdeauna din motive incredibile, pe care nici o justiție din lume n-ar fi îndrăznit să le aducă în instanță. Sentințele curgeau cu nemiluita, pe principiul că-i de preferat să osîndim o sută de nevinovați decît să ne scape adevăratul vinovat ! Și, spre marea rușine a speței umane, denunțul era în floare, instinctul de

conservare al altora funcționa perfect, ce nu face bietul om pentru o bucată de pîine ?

— Nu cumva, mai întîi, ca să fie instanța perfect lămurită, ar trebui să vezi și bîrna din ochiul propriu ?

— Voi ajunge și acolo, deși păcatul meu e de altă natură.

— Sau, poate, și pe dumneata te-a vîndut cineva ?

— M-am vîndut singur, din frică și din inconștiență. Vreau să spun că, dorind să-mi salvez ilustrațiile la Biblie, n-am reușit pînă la urmă decît să mă lepăd de ele și să mă pierd pe mine. Dacă nu ființa mea fizică s-o pierd, și libertatea mea, oricum — sufletul meu inefabil și conștiința mea morală !

— Aveai vreun indiciu să crezi că te vor aresta pentru ilustrațiile la Biblie ?

— Așa cum destui fuseseră arestați și condamnați pentru nimic, sau pentru simple închipuiri — da ! Grav este că, pe măsură ce astfel de vești veneau buluc peste mine și-n comparație cu gravitatea lor, căpătam tot mai mult conștiința vinovăției mele. Că greșisem ilustrînd Biblia, că greșeam și mai de neiertat păstrînd mapa la vedere în casă. Făcînd pe grozavul față de neofiții imaginari, disprețuindu-i tacit pe cei care se și dedaseră la dulceața gloriei ocazionale. Iată ce făcuse epoca din mine — un incapabil să-și apere opera în arenă și să stea drept înaintea oricărei judecăți ! Aș fi putut să-mi distrug această operă și, odată cu ea, memoria despre ea și să rămîn pe vecie un anonim cioplitor de cruci. Numai Dumnezeu știe ce a fost cu mine atunci, m-am hotărît s-o ascund. N-am găsit alt loc mai de taină decît altarul acelei biserici, aleasă absolut la întîmplare, și numai fiindcă rămînea deschisă toată noaptea.

— Continui să pretinzi că nu-l cunoșteai pe Preotul care slujea acolo ?

— Repet și jur că nici măcar nu l-am văzut vreodată la față, pînă și numele, mai ales după aceea, am refuzat să i-l cunosc.

— Ai profitat deci de faptul că biserica era deschisă ?

— Da, și că-n biserică, la ora aceea, nu se găsea nimeni. Trebuie să știi că am stat îndelung la îndoială, pecetluisem mapa într-o casetă de zinc și caseta îmi ardea mîinile,

Mă rugam de Dumnezeu să mă inspire dacă e bine ce fac şi cum e mai bine să fac, numai Dumnezeu m-a scăpat de îndoială.

— Preluînd asupra lui toate consecinţele fatale ?

— Convingîndu-mă că nu greşesc.

— Sau, poate, dumneata însuţi convingîndu-te că nu greşeşti ?

— E acelaşi lucru.

— Dar nici o clipă n-ai gîndit că s-ar putea, în absurd, taina dumitale să fie descoperită şi altcineva să plătească în locul dumitale, Preotul, de pildă ?

— Nu mi-a trecut prin gînd aşa ceva.

— Şi nici, tot prin absurd, că va veni o vreme cînd legea inexorabilă a vieţii îl va răzbuna pe acel Preot nevinovat ?

— Mai ales asta, nu !

— Şi totuşi de închisoare n-ai scăpat.

— Adevărat, dar mult mai tîrziu şi din cauza altui om.

— Ca să vezi cît de răbdător e absurdul care ne guvernează, şi cum ai procedat ?

— M-am furişat în altar hoţeşte, aveam senzaţia că toţi sfinţii din icoane mă urmăresc şi mă iscodesc. Foşnete obscure mă asaltau din toate părţile, pînă şi pilpîitul luminărilor arzînd în sfeşnice părea material. Pardoseala altarului era confecţionată din dale pătrate, alipite rudimentar. Nu mi-a fost greu să sap jur-împrejurul uneia cu briceagul, tot pămîntul scos la suprafaţă mi l-am pus în buzunare. Am aşezat caseta de zinc în acel mormînt de sub dala de piatră şi am tras dala deasupra, nici ochiul cel mai exersat n-ar fi descoperit ceva. Dar eu nu puteam scăpa de sentimentul că arătam a tîlhar, violator de lăcaş sfînt. Am pornit pe străzi în neştire, tot cu conştiinţa că ochiul lui Dumnezeu goneşte pe urmele mele şi nu-mi dă linişte. Noaptea aceea n-am avut somn şi pînă-n zori am şovăit, cu sufletul răsucit pe dos, între a mă întoarce să-mi iau înapoi caseta şi a-l căuta pe Preot, să-i spun adevărul.

— Ai cu ce dovedi această stare ?

— Nu, firește, dar îmi dau seama că nu mai ajută la nimic.

— Şi de-a doua zi ?

— N-am avut curaj nici pentru una, nici pentru alta. În schimb, aproape zilnic, veneam şi reveneam la biserică, uneori de mai multe ori pe zi, ca la un loc al crimei.

— Ce aşteptai să se întîmple ?

— Poate că era în mine o presimţire, aşteptarea a ceva cumplit care a şi avut loc. Absurdul de care pomeneai mai înainte s-a pus în funcţiune. Preotul acelei biserici a fost arestat.

— Din cauza casetei dumitale ?

— Nu, cel puţin oamenii, enoriaşii, printre care făceam ce făceam şi mă amestecam, să-i întreb, să-i descos, din curiozitate evlavioasă, din groază creştinească, povesteau, dacă acela o fi fost adevărul, că Preotul fusese arestat fiindcă tăinuise în casa lui un nefericit de poet urmărit pentru nu se ştie ce, ba da — pentru că el îşi gîndea libertatea altfel, dar oamenii vorbeau vrute şi nevrute, adăugau acelei pricini, reale sau inventate, vinovăţii şi mai grozave, era plăcerea lor de a se lăsa robi imaginaţiei sau poate modalitatea lor de a scăpa de spectrul fricii care ne obseda pe destui, cert este că nu era vorba de ilustraţiile mele.

— Chiar nu era vorba ?

— Cel puţin la început, cîtă vreme biserica a stat în atenţia organelor de cercetare. Dar după aceea, jucînd totul pe o singură carte, oarecum şi asigurat că nu pîndeşte nimeni biserica, am pătruns din nou în altar, ca să-mi iau înapoi ilustraţiile la Biblie. Am constatat înnebunit că înaintea mea săpase altcineva, caseta nu mai era la locul ei.

— Ea devenise deci, printre altele, alt cap de acuzare la dosarul cu piese împotriva Preotului ?

— Mai mult decît atît, aflasem, cum se aflau multe secrete pe vremea aceea, că Preotul se recunoscuse autor al acelor ilustraţii la Biblie. Năucit de tortură, de unde să ştiu eu, sau, poate, cu conştiinţa că salvează de la temniţă un necunoscut, un creştin, adevăratul autor, a convenit să declare că ilustraţiile îi aparţin.

— Cam neverosimilă, presupunerea dumitale !

— Neverosimilă, dar foarte probabilă. N-ar fi fost singurul om, în situaţia lui, care să-şi asume răspunderea

pentru fapte de care habar nu avea. Şi ce mai conta o vină în plus, oricît de exterioară cazului, faţă de celelalte, mult mai grave, aflate la dosar ? !

— Da, într-adevăr !

— Cunosc pe cineva, un coleg de-al meu...

— Şi ai fost fericit aflînd despre această decizie a Preotului, văzînd cum istoria se consumă şi că nu se leagă nimeni de dumneata ?

— Mi se luase, oricum, o piatră de pe inimă.

— Dar ai fi putut să te prezinţi la instituţia respectivă, care-l ancheta pe Preot, şi să te autodenunţi, de ce n-ai făcut-o ?

— Pînă şi idioţii ar fi rîs de mine.

— L-ai fi absolvit, în schimb, pe Preot de o parte a vinii sale principale !

— Nu i-aş fi uşurat în nici un fel soarta, el tot ar fi fost condamnat.

— Şi asta nu se cheamă laşitate ?

— Spune-i oricum vrei, nici chinurile mele de peste ani n-au fost mai uşoare. Şi dacă-i vorba să judeci totul pe dreptate...

— Mulţumesc, restul se cunoaşte.

— Cel mai mult m-am temut ca el să nu apară pe neaşteptate în viaţa mea şi să-mi reproşeze că plătise, nevinovat, în locul meu. Eram convins că el ştie cine-i autorul ilustraţiilor la Biblie, nu după numele meu şi nici după alte date. Într-o noapte m-am visat cum pătrundeam la el în celulă şi-i spuneam cine sunt, ce săvîrşisem, fără voia mea, împotriva lui. Iar cînd s-a decretat amnistia generală, m-am interesat, am aşteptat să apară şi el, nu se afla printre supravieţuitori.

— N-avea cum să se afle, uite-l, poftim, el a murit cu mult timp înainte, în închisoare !

Prin bezna profundă care-i separa existenţa reală de această sub-existenţă, Heronim auzi mai întîi un fel de fîlfîit ca de pasăre nemaipomenit de obosită şi apoi auzi un fel de vaiet uman la fel de istovit — Şi acum ce o să fie cu sufletul meu ? O clipă, ochii lui Heronim pătrunseră întunericul rezervei de spital, în căutarea Mamei, în căutarea Tatei, convins că tot la ei trebuie căutat răspunsul, dar ochii lui nu văzură nimic...

Ci doar dincolo de el, spre marginea lumii, îl zări tot pe Rafael, neclintit ca o sabie înfiptă între flăcări și cu fața lui, scrutîndu-l peste flăcări, rigidă ca de mască funerară...

29

Era bine, era foarte bine. Trupul se destindea ușor, desfătîndu-se alene, ca după o baie fierbinte. Fără memoria vreunei dureri fizice, indiferent unde ar fi fost localizată, fără (mai ales) memoria vreunei dureri morale. De multă vreme nu mai cunoscuse Heronim o atît de beatificată ieșire din somn, cu o atît de nobilă conștiință a bucuriei de a trăi. Ce ar fi fost mai simplu și mai omenește decît s-o redescopere alături pe Arghira, și Arghira însăși să-l caute pe el prin somn, pentru ca și unul și altul, orbește, să nu accepte învierea dintr-o astfel de moarte înainte de a mai muri o dată, frenetic, fiecare lăsîndu-se pătruns de celălalt, în unică și indivizibilă dumnezeire carnală ? !

Organismul însă, la fel de alene, își reaminti de sine, își reaminti de așezarea lui pe un pat de spital, de cauza care-l adusese acolo și de operația programată pentru a doua zi, dimineața. Eroare, domnii mei, idioții mei, măcelarii mei, eroare, analizele voastre sunt greșite, concluziile voastre — aberante, hotărîrea voastră — crimă, dovadă că am puterea să impun între viața mea certă și moartea mea prezumtivă această durată de armistițiu, acest catharsis extraordinar și fără egal, dorind o femeie, dorind-o numaidecît pe Arghira, este asta o anomalie, este asta o rațiune contra firii ?, recunosc că simt nevoia să mă revolt, dar nu mă revolt arbitrar, ci dimpotrivă îmi iau drept aliat chiar divinitatea, care totdeauna mi-a cerut acest semn de egalitate între creație și procreație, ascetizare prin îmblînzirea sîngelui, elevație prin biciuirea cărnii, că am însă curajul să nu fac din asta un secret,

o ipocrizie, și să fiu sincer pînă la distrugerea oricărui mit despre mine ?, cu atît mai bine, asta ar trebui să vă impresioneze și să vă releve că nu sunt un om de duzină, sau aveți cumva pretenția că știți totul despre mine, că eu nu constitui pentru voi o enigmă ?, nefericiților, pot să jur că n-ați văzut unul vreo statuie de-a mea, unul măcar n-a binevoit să stea de vorbă cu mine și să vadă, să constate că, dincolo de carne și de nervi, sunt și altceva, o zeitate inconfundabilă cu toate zeitățile cîte au populat pămîntul, în conflict permanent și-n competiție permanentă cu Dumnezeu din cer, și atunci, dacă-mi îngăduiți întrebarea, cine vă dă dreptul să mă hăcuiți în numele ignoranței voastre absolute și de ce să mă considerați un simplu cobai de experiență ?

Se simți deodată foarte obosit și nu atît din cauza efortului atîtor cuvinte, cît din cauza conștiinței că vorbise în gol — unor fantome și unor abstracțiuni, unor interlocutori de mucava. Liniștea spitalului era imensă, deși paradoxală, ca a unor infinit de multe pietre care respirau, horcăiau neadormite, sau ferecate într-un somn agonic, într-o singurătate străbătută de vise chinuite, el însuși, Heronim, prizonier între patru pereți de piatră, care-l interziceau oricărei comunicări cu umanitatea, pe cine să cheme în ajutor, pe cine să convoace la dialog ? Și întunericul care-l împresura din toate părțile, prea consistent, prea dușmănos, mai degrabă prielnic invaziei de supoziții funambulești decît infuziei de idei și de amintiri odihnitoare.

Așa începu să se instaleze în el frica, incapacitatea de a se controla pe sine și realitatea în care se găsea, teama de a nu fi fost aruncat într-un univers imposibil, cu care să n-aibă nimic comun, care să-i fi anulat și identitatea umană și super-eul pasional. Bîjbîi cu mîna pe de lături, în căutarea lămpii de pe noptieră, s-o aprindă, cel puțin pentru a risipi puzderia de forme ce se nășteau din întuneric, incerte și insesizabiile, dar mai acaparatoare decît o materie vie. Și de asemeni, pentru a înregistra ora, scurgerea timpului, să-i albească privirea pe minutare, în metodica și sacadata lor trecere de la un semn la altul, chiar dacă acest act s-ar fi transformat în obsesie și obsesia asta l-ar fi durut mai mult decît o bîiuire reală.

Din nefericire pentru el, încă stăpînit de panică sau uitînd cu totul în ce aşezare se aflau obiectele pe noptieră, lampa căzu pe podea şi becul se sparse cu un zgomot de explozie scurtă, era ca o decizie dinafara lui, care-l paraliză, n-avu puterea să coboare din pat şi să meargă pînă la comutatorul de lîngă uşă, pentru a aprinde lampa din tavan, brusc se declanşă în el şi vechea durere, deloc violentă, mai mult ca împunsătura unei vietăţi invizibile, ceva din echilibrul şi aşa aparent se clătină, suficient ca să nu-l mai intereseze ce se petrece cu el la suprafaţa evidenţelor şi să dorească imediat să adoarmă, să se refugieze în somn ca într-o hecatombă a uitării.

Şi totuşi nu ceda nici presiunii răului din adînc, nici nevoii de a accepta somnul ca pe o terapie. Poate că fusese doar o alarmă falsă, un accident fără consecinţe. De cîte ori organismul, pus la încercări împotriva legilor lui, nu ne joacă feste idioate şi nu-şi bate joc de noi ! Pentru care, din cînd în cînd, şi trebuie controlat cu de-amănuntul şi trebuie disciplinat, n-ai dreptul să i te arăţi laş. Asta poate să te şi coste, această formă de laşitate, chiar şi-n faţa celui mai graţios neprevăzut. Reveni la poziţia iniţială, întins pe pat, cu mîinile sub creştet, atent, concentrat pe toate reacţiile eventuale. Firesc ar fi fost ca durerea să se accentueze, vietatea dinlăuntru să continue să-şi facă de cap. Nimic însă. Om şi Diavol se pîndeau reciproc, într-o aşteptare încordată. Uitase de existenţa lui Rafael, de rolul pe care acesta şi-l asumase. Nici prin gînd să-i treacă imaginea despre el, capacitatea lui de a se multiplica pe felurite, dintre cele mai stranii, funcţiuni, şi grozav ar fi vrut să ştie cît va dura, cît va rezista înfruntării cu necunoscutul din el. Dar nu cumva şi necunoscutul ar fi vrut să ştie acelaşi lucru, la ce oră anume omul va ceda, pentru ca el să-şi poată relua acţiunea de pulverizare definitivă a trupului şi a conştiinţei ? Calcul de energii infinitezimale, amîndouă în derută, dar fiecare din alte motive, fiindcă fiecare îşi cunoştea finalitatea — de a o distruge pe cealaltă.

Din păcate, omul se dovedi cel dintîi mai slab, sau (mai precis) Heronim făcu greşeala de a-şi deplasa atenţia pe un plan ideal, în atelier, asupra lucrării care-i rămăsese neterminată acasă, Pasărea Phoenix, într-o piatră pe

care simţea nevoia s-o aibă permanent dinaintea ochilor, în spaţiul cel mai intim, tocmai pentru a-i verifica febra interioară şi sugestiile acestei febre la ore diferite ale zilei şi-n comparaţie cu desele sale contradicţii. De aş putea fugi de-aici, chiar acum aş fugi, sau de mi s-ar lăsa timpul s-o iau de la capăt, Pasărea de pe soclu trebuie distrusă, nu este, nu va fi ce am visat, ea trebuie să fie mai mult idee decît realitate, nu din cenuşă trebuie să renască, ci chiar din flăcări, şi flăcările să-i fie suport, şi fiecare privitor să vadă în ea nu o pasăre, ci propriul suflet ! Dacă totul s-ar fi redus la atît, încă putem conchide că primejdia era departe. Dar odată cu Pasărea Phoenix se năpusti asupra lui şi amintirea altor bronzuri, mai de demult, expresie a unui compromis penibil faţă de artă, pe care n-avea cum să le spulbere din biografia lui, nici renegarea lor nu i-ar fi ajutat la nimic, chiar dacă bronzurile despre care este vorba fuseseră demult scoase din muzee şi date la topit, Heronim rămînea pecetluit pe vecie cu amintirea lor atroce.

Şi această evadare din el însuşi îl pierdu, îl lipsi de posibilitatea de a-şi controla mecanica lumii lăuntrice, de a contracara lucrul celulei inamice. Durerea se înteţi, nici de astă dată violentă, dar cu o stăruinţă difuzată prin zeci şi zeci de unde otrăvite, echilibrul dintre centrii nervoşi se rupse de-a binelea, şi cu adevărat, de data asta, nu-l mai interesă ce se petrece cu el la suprafaţa evidenţelor, dori cu adevărat să se refugieze în somn ca într-o hecatombă a uitării.

De fapt aluneca, şi grav este că nu simţea nevoia să se agaţe de nimic, deşi cîteva adevăruri i-ar mai fi fost la îndemînă, le refuză în mare silă, acestei laşităţi n-avea cum i se mai opune, ci doar atît şopti, sufocat :

— Mamă, te rog, nu mă lăsa singur !

Şi Mama îi veni într-adevăr în ajutor, îl sprijini să nu mai alunece, îl întoarse cu faţa către Rafael, care era ocupat să sape şi mai adînc coborîşul spre infern.

— Profită că este ocupat şi fugi ! şi Mama îi arătă un cot al labirintului, pe unde să apuce. Du-te, Fiule, şi să te ierte Dumnezeu pentru toate !

Şi Heronim nu şovăi şi-i dădu ascultare, porni singur pe acel nou drum, care însă era tot un drum al calvarului...

30

Pereţii aveau culoarea gresiei, nefiresc de înalţi şi de un luciu metalic. Spaţiul dintre ei era destul de larg, pentru ca să poată alerga nestingherit. Senzaţia dintîi de libertate favorizează această goană, deşi la început metodică şi încă sub controlul unei orientări precare. Cu atît mai mult cu cît pereţii urmau tăietura unor unghiuri drepte, fără prea multe complicaţii. Deci nu doar îndepărtarea de Rafael era singura importantă, ci mai ales păstrarea unei direcţii care să-l ducă spre o ieşire. Indiferent cu ce sau cu cine s-ar fi întîmpinat la gura acelei ieşiri, numai să scape de Rafael. Nici un necaz că drumul deveni, după un timp, mai alambicat iar coturile se înmulţiră, fiindcă un anume instinct al securităţii personale se dovedi destul de eficient. La dreapta, la stînga, înainte, înapoi şi iar înapoi, înainte, la stînga, la dreapta, ca într-un joc de-a v-aţi ascunselea deocamdată cu tine însuţi. Nici lumina prin care trecea, oricît de cenuşie şi de sumbră, n-avea de ce să-l deruteze şi să-l ameţească. Era o singurătate încă odihnitoare, fără propunerea vreunei capcane sau a altei ameninţări. Timpul însuşi cunoştea alt ritm de scurgere, dacă trecerea dintr-un coridor în altul putea să însemne şi consumarea a ceea ce se cheamă timp.

Adevărat că uneori era nevoit să aleagă între două sau mai multe soluţii, cum drumul se bifurca sau se multiplica brusc, şi alegerea presupunea şovăire, presupunea timp pierdut. Continua şi atunci să se lase în voia primei inspiraţii, convins că geniul său intim n-o să-l trădeze. Ar fi avut toate motivele să-şi urle satisfacţia, de fiecare dată pătrundea în spaţii mult mai prielnice sentimentului de eliberare. Şi nici o clipă ameninţat de spaima că drumurile acestea răsucite şi întortocheate îl aduc înapoi, spre locul de unde-l părăsise pe Rafael. Adevărat că alteori îl îmbăiau neaşteptate valuri de fierbinţeală, ca o infuzie a pereţilor înşişi, dar asta se putea datora şi goanei cu sufletul la gură, dementei agresive pe care o manifesta în efortul acesta supraomenesc de a împinge dincolo de el rezistenţele invizibile.

Cel puțin de și-ar fi auzit pașii, de și-ar fi auzit respirația, toată goana lui se desfășura într-o tăcere absolută. Probabil că din aceeași cauză, concentrat cum era pe ecoul trecerii sale de-a lungul acelui tărîm lipsit de orice pitoresc, nu-și dădea seama că drumul se continuă acum în spirală. Sinoidale care-și micșorau, una după alta, perfectele arcuri de cerc, asemeni traiectoriilor unei case de melc, și mereu în urcuș către un centru necunoscut. Era foarte bine și așa, orice urcuș conține în sine excelsiorul evadării în necuprins. Dacă asta ar fi fost ultima probă, încă s-ar fi lăsat înșelat de speranța că exact acolo se află și ieșirea !

Nu, fiindcă, deodată, în materialitatea acelor pereți printre care trecea, începu să pîlpîie viziunea unor ochi. Perechi de ochi, la distanțe aproximativ egale, în afara oricărui contur de față omenească, fiindcă ochi de făpturi omenești erau, dar suficient de distincți în culoarea și-n profunzimea lor foarte proprie, pentru ca fiecare pereche de ochi să sugereze prezența acolo, obsesia acolo, a unei alte ființe de pe lumea cealaltă. Evident că nu poți goni indiferent de-a lungul unei asemenea priveliști, de ambele părți ale pereților ivindu-se mereu alți ochi, poate că ai unui număr restrîns de chipuri, dar repetîndu-se cu atîta stăruință și cu atita intensitate încît, neavînd unde te ascunde, cu ce-ți acoperi fața ca să nu-i mai vezi, cauți în neștire pămîntul care să te înghită și gemi, dimpotrivă, de durere că ochii morților sunt vii și nici un Dumnezeu nu-i spulberă din calea ta. Ai cui puteau fi (ai Soldatului omorît în război, ai Fetei înecate, ai Preotului condamnat la temniță grea, ai Statuilor ratate, ai atîtor altora, femei, bărbați, de care nu-și mai amintea, nici de numele ce purtau, nici de faptele pe care i le imputau, ai cui puteau fi ?), ce memorie îi ținuse undeva în străfunduri, sub straturi imense de uitare, și de ce tocmai acum, pe acest drum care trebuia să fie al mîntuirii și al ieșirii spre o apoteoză salvatoare, trebuiau să te însoțească cu întrebările lor mute, cu privirile lor acuzatoare ?

Nebunia dură pînă ce ultimul fragment al spiralei ajunse infinitezimal, de dimensiunea unui cadru de ușă prin care se poate strecura doar un trup de ceață, slavă Domnului, niciodată nu-i prea tîrziu pentru a te socoti

absolvit de propriu-ţi trecut — femei abandonate şi oameni umiliţi, prieteni înşelaţi şi colegi călcaţi în picioare — ce importanţă au numele lor ?, la Judecata de Apoi nu nume de oameni vin să ţi se aşeze împotrivă pe talerul celălalt al balanţei şi nici trupurile lor de-atîtea, ci doar ochii acelora care vor fi suferit din cauza ta nedreptăţi şi doar pilpîirea unor astfel de ochi, mai duri şi mai neiertători decît orice vină materială. Slavă Domnului, totuşi, uite că există o uşă prin care te poţi strecura şi dincolo de care poţi evada spre alt univers !

Nu era însă un teritoriu ferm, pe care să-l calce bărbăteşte şi care să-i ofere certitudini definitive, nu ! Ci o nouă încercare, desigur că mai amarnică decît aceea dinainte, un teritoriu de flăcări. Din temelii pînă în bolta cerească, dacă vor fi fost astfel de coordonate între care să stabileşti geografia unui asemenea teritoriu în flăcări, un incendiu ca de la începutul lumii şi dintr-o zare în alta a lumii, foc din faţa căruia n-aveai cum să dai înapoi, fiindcă în aceeaşi clipă uşa de trecere se închise în spatele lui, în spatele lui se înălţa doar peretele de gresie, ferecat şi inaccesibil. Cîte veşnicii să aştepte însă acolo, pînă ce peretele din spate i s-ar fi deschis din nou sau pînă ce focul s-ar fi stins de la sine, şi nu cumva focul era de preferat labirintului din care abia evadase, puzderiei de ochi acuzatori care-l populau ? Şi dacă teritoriul în flăcări va fi avînd undeva o graniţă, la fel de imprevizibilă precum toate de pînă acum, şi dincolo de acea graniţă ce-l va aştepta, la ce altă încercare va fi supus ?

Îndoieli peste îndoieli, întrebări la care nu primea de nicăieri nici un răspuns. Iată de ce se poate spune că, tot ezitînd, aproape fu înhăţat, flăcările îl înhăţară şi-l aruncară unele — altora ca pe o păpuşă de cîrpă. Firesc ar fi fost ca el să ardă şi să se consume, dar Heronim nu ardea şi nu se consuma, deşi tot trupul îi deveni ca de foc şi nici conştiinţa lui nu era mai puţin arsă de flăcări, şi o forţă formidabilă îl readuse pe picioare. Dacă s-ar fi putut ajunge pînă la el şi cineva să-l întrebe Te doare ceva, simţi ceva, mai ai atîta luciditate încît să te recunoşti în persoana sculptorului Heronim, numele de Heronim îţi spune ceva ?, sigur că Heronim n-ar fi ştiut ce să răspundă, n-ar fi fost în stare să articuleze cuvinte, mai

degrabă se poate spune că era în el un hohot uriaș de plîns, celulele organismului se contaminau unele de la altele, în lanț, și hohoteau de plîns, cum e oare cu putință ca conștiința unui om să se verse în structura acelui organism și să nu se mai poată recunoaște pe sine de atîta plîns — a desperare, a deșertăciune ?

Doar timpul rămînea, față de spectacolul la care participa, neutru, neutru cu adevărat sau mai criminal decît e de crezut, cunoscîndu-și cel mai bine funcția ? Fiindcă urmă și încercarea apei — Vreau să spun că focul s-a preschimbat subit într-o apă mare, cleioasă, mizeră, împuțită, o apă fără adîncime reală, dar prin care, nevoit să trec prin apă, eram necontenit atras către afunduri, n-aveam de unde ști cine se agață de mine și mă trage la fund, poate Soldatul omorît în război, sau poate Fata înecată, poate Preotul condamnat la temniță grea, sau poate vreuna din Statuile mele ratate ?, n-aveam de unde ști, și cel puțin de s-ar fi zărit vreo zare de țărm sau vreo limbă de nisip spre care să înot, înotam ca un cîine, cu doar capul deasupra apei scîrboșite și cu privirea hămesită după ajutor, niciodată nu mai cunoscusem o astfel de singurătate, neagră și deprimantă, și atunci am simțit nevoia să strig după ajutor !

Ciudat este că nu Mama îi veni cea dintîi în gînd, ca o soluție a chemării, a implorării, ci Rafael. Dar sunetele posibile care să-i articuleze numele se preschimbară în horcăit, și apa nu mai era apă, ci un coborîș continuu spre ceva nedefinit. Aluneca și se rostogolea ca printr-un gol de fîntînă fără fund. Cît o să mai dureze, Doamne ?, dă-mi, Doamne, lovitura de pe urmă și termină o dată !, și totul se termină într-un halou de lumină orbitoare, pe un petec de pămînt sterp de orice podoabă, și cel dintîi pe care-l zări fu el însuși, copil de unsprezece-doisprezece ani...

31

IMPRESIA DE VASTĂ SOLITUDINE ŞI DE ABSENŢĂ a oricărui peisaj, la prima vedere, se dovedi pînă la urmă falsă. Totul se datora, după o atît de îndelungată rostogolire prin întuneric absolut, şocului ce-l resimţi la întîlnirea cu acea lumină, exorbitantă. Întrucît însă lumina îşi îndulci după un timp violenţa, devenind pe încetul familiară şi odihnitoare, lucrurile i se revelară cu adevăratul lor conţinut. Din explozia iniţială de alb patetic, de alb incandescent, nu rămase decît o spumă de verde catifelat,

care armoniza elementele naturii, le unea în acord desăvîrşit cu cerul.

Ieşi astfel la iveală o lume foarte proprie posibilităţilor sale de a o recepta, fără nimic senzaţional în desfăşurarea ei. Un larg drum de ţară, ce răsărea dintr-o pădure de stejari şi al cărui capăt de început era greu de bănuit, pentru a se pierde spre o depărtare la fel de tainică. Pesemne că tot din nebunia pădurii ţişnea şi invazia de verde, ca o nemaipomenită beţie vegetală, şi într-atîta pluralitate de nuanţe, de la suavul cel mai pufos pînă la verdele cel mai dens, încît bucuria privirii se preschimbă în adevărată plăcere organică.

Şi peste toate plutea o dulce desfătare muzicală, vibrare a aerului decantat îndelung, era ca şi cum arborii, plantele, iarba emiteau sonuri diferite care se orchestrau miraculos, numai un astfel de teritoriu se putea apropia de starea divinităţii.

Ah, ce bine că, după atîta fatalitate de negru şi de flăcări, Dumnezeu se milostiveşte de el şi inventează anume pentru el acest refugiu de paradis ipotetic ! Bolta cerului era şi ea de un verde foarte difuz, cu soarele gata să dea în asfinţit. Dar nici apusul soarelui nu scăpase acestei noi legităţi a verdelui atoatestăpînitor, se poate spune că ora se refuza oricărei scurgeri a timpului şi stăruia într-un excelsior de verde pur.

Chiar şi silueta copilului se contura anevoie, ca dintr-o destrămare de văluri violacee. Şi ceea ce i se păru de necrezut, realitate cu neputinţă de constatat aievea, dar certă sub ochii lui, copilul era păzit de doi nori, de-a dreapta şi de-a stînga şi puţin înapoia sa, nori la fel de verzui în materialitatea lor ca şi toată priveliştea din jur. Nici nu îndrăzni să-şi facă o imagine despre el, putea foarte bine să fie un Copil-Dumnezeu, cu atît mai mult să se apropie, ca necredinciosul din Biblie, şi să se convingă de adevăr. Dar, pe măsură ce trăsăturile feţei îi definiră copilului identitatea, vag regăsindu-se în făptura şi în trăsăturile lui, ca într-o oglindă cu toate imaginile de la diverse vîrste încremenite în apa ei ireală, surpriza întîmpinării tocmai cu el însuşi, cel de odinioară, marcă această clipă ca pe o oprire a timpului în loc.

Se cercetau unul pe altul cu egală strîngere de inimă, deşi fiecare muncit de alte supoziţii. Copilul — uimit de neaşteptata ivire acolo a omului străin şi, deocamdată, din motive exclusive, temător de reacţiile imprevizibile ale acestuia ; omul străin — intrigat, la rîndu-i, de noua încercare la care era supus, iraţională şi mai greu de îndurat decît toate dinainte. De ce, dintre toate vîrstele, tocmai aceasta foarte îndepărtată, şi în succesiunea proceselor de pînă atunci, strivitoare de conştiinţă, ar fi urmat ea oare aceeaşi raţiune ? Zadarnic îşi sonda memoria pînă-n străfunduri, cu patimă şi aproape mînios, nu-şi găsea faţă de copil nici o vină.

Copilul să tot fi avut unsprezece-doisprezece ani, farmecul vîrstei sale sporea prin credulitate şi inocenţă. Străinul era bătrîn şi obosit, nici Dumnezeu din cer nu l-ar fi recunoscut pe unul în celălalt.

— Bună ziua. Domnule !

Semn că copilul era viu şi era dotat cu grai omenesc, lecţie de politeţe şcolărească şi prevenitoare, pentru a spulbera dintre ei orice gînd ascuns.

— Pe mine mă cheamă Heronim, Domnule !

Copilul rostise cuvintele cu sfială şi cu nevinovăţie, cu dorinţa evidentă de a-l îmblînzi pe străin, de a-l desfereca din tăcerea lui aspră şi parcă bănuitoare. Parcă poţi să ştii la ce te poţi aştepta de la unul din toată lumea, răsărit acolo ca din nimic, ce gînduri nutreşte sub fruntea lui întunecată şi dură ? Copilul se afla pe liziera pădurii, tocmai se descălţase de sandale şi-şi freca tălpile goale. Probabil că se afla şi el la capătul unui drum lung şi-i amorţiseră picioarele, fiecare cu oboseala lui. În timp ce străinul nu se clintise din locul pe care luase fiinţă, după alunecarea prin acel gol ca de fîntînă fără fund, se uita la copil ca la o apariţie celestă.

Cum să-i spună Şi pe mine tot Heronim mă cheamă, de fapt eu sunt devenirea ta în viitor !, şi cum să îndrăznească să coboare vraja aparentă pînă la condiţia unei confruntări biologice ? Hotărît, copilul n-ar fi înţeles nimic sau mai mult ca sigur că s-ar fi înfricoşat, care copil (de-ar fi să perceapă imaginea lui de peste cîtva timp, în degradare fizică şi-n confuzie spirituală) n-ar ţipa de oroare şi n-ar lua-o la fugă înfricoşat ?, nu, numai pe

acest copil n-ar fi fost în drept să-l înfricoşeze. Trebuia totuşi să-l întrebe ceva, să şi-l apropie, între ei nu era doar o distanţă de ani care ar fi trebuit, cea dintîi, anulată, ci mai ales distanţa infinită dintre două universuri adverse, fiecare avîndu-şi autarhul personal, un copil-rege peste acea lume a purităţii şi un amărît de rege al nimănui căutîndu-şi copilăria, forţat să şi-o caute, ca pe o mîntuire.

— Eu am fugit de-acasă, Domnule, ca să ştiţi !

De astă dată străinul zîmbi, nici o noutate, aşa se întîmplase, fugise de-acasă, dar amintirea plutea acum ca prin ceaţă, legăturile cu această amintire se subţiaseră într-atît (şi de-ar fi fost măcar un capăt de unde să le apuce), încît ajunseseră invizibile, adevărul despre întîmplarea de-atunci (a lui, a copilului care fusese) pîlpîia ca o biată stea în agonie. Din cauza cui însă fugise şi spre ce finalitate, va avea oare copilul destul curaj ca s-o declare vreodată ?

— Poate că vă este foame, Domnule, poftiţi !

Ceea ce, evident, se şi confirmă neînchipuit de repede, ca şi cum el însuşi i-ar fi sugerat copilului să se abţină de la orice confesiune.

Mişcările copilului erau degajate, sau poate că copilul doar îşi mima degajarea, pentru a nu-i lăsa celuilalt sentimentul că se teme. Întîlnirea lor neaşteptată, pustietatea aceea fără alţi martori şi fără putinţa nici unui refugiu. Copilul avea petrecută pe după umeri o desagă de cînepă, se eliberă de ea şi o aşternu pe pămîntul gol. Scoase dinăuntru şi rîndui pe cîteva frunze late de stejar un codru de pîine neagră şi un pumn de prune uscate, rupse pîinea pe din două şi împărţi prunele — una ţie, una mie, pe dreptate. Pîndea pe sub sprîncene gesturile străinului, fu bucuros să constate că străinul se apropie într-adevăr şi se aşază dinaintea lui. Copilul făcu semnul crucii peste merindele aşternute pe pămînt, cum învăţase de la ai săi, se închină el însuşi de două ori.

— Să fie pentru sufletele păsărilor, Domnule !

Copilul mînca măsurat, fără lăcomie, deşi se vedea bine că este înfometat. Dovadă că n-avea timp de alte reflecţii, poate că nici persoana străinului nu-l mai interesa. Iar străinul urmărea această cină de taină a copilului, pătruns cum se arăta de eveniment, ca pe o comuniune sfîntă. Grozav ar fi vrut să-l întrebe pe copil ce sens are

între ei pomenirea sufletelor păsărești, deși firesc ar fi fost să nu fi uitat, îi era rușine că memoria îl trădează. Dar nu se putea lipsi de plăcerea constatării acelui festin sărac, de numai cu pîine neagră și cu prune uscate, cît de adînc era îngropată amintirea și cu cîtă ireală frumusețe se reconstituia acum ochilor lui de-aievea ! Trebuie să mănînc și eu, altfel mîhnesc copilul, și ce vreți demonstrație mai peremptorie că sunt sănătos dacă simt nevoia să mănînc ? ! Mîinile lui, atunci, atinseră fără să vrea mîinile copilului, și copilul tresări, dar nu refuză atingerea pe mai departe, își înălță fruntea și pentru prima dată îl privi pe străin drept în ochi.

— Sunteți bolnav, Domnule, aveți mîinile foarte reci !

Va fi deci nevoit să se împotrivească și să se apere, copilul nu trebuia să știe nimic. Dar nu este acesta cel mai teribil adevăr — că, funcționînd în el conștiința pierzării, aceeași conștiință funcționează și în copil ? Aproape că țipă în sinea lui — Ia, Doamne, de la mine acest pahar, cel puțin pe durata întîlnirii cu copilul să merit din partea ta această compensație, mă jur că după-aceea voi asculta de toate hotărîrile tale !

— Stați cuminte, Domnule, o să vă faceți imediat bine !

Și copilul îi cuprinse mîinile într-ale sale și începu să sufle asupra lor, nu-i mai despărțea acum nimic, dumnezeirea unuia, frustă și pătimașă, trecu în ființa celuilalt, unitatea lor (ca prin miracol) se refăcu la loc, copilul era fericit că sub ochii lui, sub simțurile lui, străinul se încălzea, se umaniza. Cu atît mai mult socoti de datoria lui să-l ocrotească și să-l prevină, poate că la ora aceea copilul era de o mie de ori mai bătrîn și mai înțelept decît străinul — avînd despre adevărurile vieții și ale morții o revelație a cunoașterii mai dureroasă decît chiar primul om de la Geneză, cel care nu s-a dovedit capabil, încă de la prima încercare, să-și suporte puritatea și nemurirea.

— Dacă mergeți într-acolo, Domnule, adică dincolo de pădure și dincolo de apa care curge pe de marginea pădurii, și de unde vin eu, de unde am fugit eu, să nu vă duceți, Domnule !

Pădurea însă răsuna de o sumă de armonii difuze, poate că din cauza vîntului care susura printre coroanele copacilor, sau din alte cauze misterioase. Iar la capătul

drumului drept, care tăia pădurea pe din două, apa despre care era vorba se bănuia într-o curgere la fel de molcomă şi muzicală, adaus la iarba şi la plantele care de asemeni cîntau. Străinul deci nu înţelegea tîlcul acestui avertisment, memoria lui continua să păstreze nealterat farmecul ţinutului de dincolo. Privirea lui se încruntă uşor a mirare şi a interogaţie, ce putea să ştie copilul mai mult decît el, care fusese osîndit pînă la vîrsta aceea să treacă prin destule taine şi amaruri ?

— Acolo se moare, Domnule !

Şi copilul se înfioră de propria mărturie, ca şi cum teroarea faptului anunţat s-ar fi continuat, prin fire nevăzute, de pe un mal pe celălalt. Mîinile i se deslipiră de la sine de pe mîinile străinului, mai degrabă nedorind să-i comunice şi acestuia tulburarea de care era dominat. Pînă şi merindele dintre ei, care altfel ar fi trebuit să-i lege în ocultă şi duioasă tovărăşie, îşi pierdură orice semnificaţie. Între ei nu stăruia acum decît panica cumplitului adevăr — Acolo se moare, Domnule ! Să nu vă duceţi acolo, Domnule !, şi mai ameninţător pentru străin, fiind emis chiar de novicele său antecesor.

— Toate s-au pornit de la Mama-Mare, Domnule, dumneavoastră, Domnule, aţi avut o Mamă-Mare ?

Bătrîna lenevea din zori pînă seara într-un balansoar, fie în odaia de zi, fie afară pe prispă, şi tricota la nesfîrşit flanele, ciorapi, mănuşi, capişoane — pentru Mama, pentru Tata, mai ales pentru Heronim. Se mişca tare anevoie, picioarele n-aveau puterea s-o ducă decît pînă la poartă. Şi-atunci numai ca să se aşeze pe banca de la poartă, să urmărească viaţa uliţei şi să-i întrebe pe trecători despre una, despre alta. Şi îndeosebi duminica pe la amiază, ca să aştepte întoarcerea celorlalte bătrîne de seama ei de la biserică, să preia de la ele prescură sfinţită sau lumînări sfinţite, să afle despre ce a mai predicat preotul în ziua aceea la slujbă. Altfel, viaţa ei era de o linişte incomparabilă şi în permanent acord cu surse ale unei mitologii fără măsură. Fie că Dumnezeu însuşi o inspira să povestească întîmplări dintre cele mai fantastice, fie că ştiinţa ei era cultivată de ştiinţa secretă a tuturor dinaintea ei, de la începuturi. Aşa se explică dimensiunile lumii ancestrale

în care-l proiecta bătrîna pe copilul Heronim, trecîndu-l prin băi de spaime şi de neverosimil, împlîntîndu-i în suflet, seară de seară, credinţa că dincolo de orice realitate obiectivă fiinţează o alta secundă, inefabilă, singura prin care se puteau lămuri toate cîte nu se pot lămuri, aşa se explică veneraţia pe care copilul i-o nutrea şi evlavia cu care o adora. Deşi bătrîna socotea că nu e bine să-l ţină pe copil pentru prea mult timp prizonier al acelor parabole şi eresuri nemaiponienite, grăbindu-se, aproape de fiecare dată, să strecoare printre ele şi cîte un adevăr al vieţii imediate. Zadarnic însă acest efort de precauţie, privirea dinlăuntru a copilului rămînea totdeauna ancorată în superbul inaccesibil, ca unic punct de sprijin al existenţei sale puerile. Atunci bătrîna apela la orgoliul lui aflat în proces de facere şi prefacere, ca la singura soluţie salvatoare — Ah, măi băiete, că tare urît mai eşti, ce buze groase ai şi ce ochi întunecaţi ai, toate fetele or să fugă de tine şi n-o să te iubească nici una, muşcă-ţi buzele întruna, doar-doar de se vor subţia, şi încetează să te mai uiţi la mine cu privirea asta neagră şi grea, vezi ce păţeşti dacă asculţi mereu la poveştile mele ? !

Străinul îi transmise bătrînei un surîs în eternitate, surîse şi copilului din faţa lui, desigur că avusese şi el o Mamă-Mare, amîndoi avuseseră aceeaşi Mamă-Mare, fiindcă amîndoi erau unul iar ea era unică, sursă de mitologie şi mitologie ea însăşi — Continuă, copile, despre ce fel de moarte vrei să-mi vorbeşti ?

— La început, Domnule, a fost un simplu pui de vrabie, m-am izbit de el într-o seară, în timp ce mă plimbam prin grădina casei. Căzuse de undeva, îl pierduse cineva, niciodată n-am ştiut unde-şi fac vrăbiile cuib. Acesta era neajutorat şi fără putere de zbor, se zbătea pe pămîntul gol şi cerşea mila cuiva. N-am avut cui să-l dau, nici o vrabie nu ţipa la mine să-i dau puiul înapoi. L-am dus în odaie la mine şi i-am făcut culcuş într-o cutie de carton, credeam că o să doarmă ca tot omul şi a doua zi o să fie bine-sănătos. Dar dimineaţa l-am găsit ţeapăn, căzut din cutie lîngă cartea mea cu poze. L-am pus pe picioare, picioarele nu-l ţineau. I-am întins aripile ca să zboare, aripile nu i se desfăceau. I-am ridicat pleoapele de pe ochi, ochiul lui se uita la mine îngheţat. Tot trupşorul

lui era ca de gheață, și am început să plîng. Mi-am dat seama că se petrecuse ceva, dar nu înțelegeam ce se petrecuse. M-am dus la Mama-Mare, cu puiul pe palmă, și i-am cerut să mă lămurească. E mort ! a zis. Cum, adică, mort ? am întrebat eu. Era pentru prima dată cînd auzeam un astfel de cuvînt, pentru prima dată aflam ce este aceea moarte. Așa, a zis Mama-Mare, nu mai are viață, nu mai are suflet în el, e mort !, du-te în grădină și sapă-i o groapă, îngroapă-l și acoperă-l cu pămînt, pune-i deasupra o floare și îngrădește locul acela cu bețișoare, să nu-i calce nimeni mormîntul, e păcat să calci în picioare mormînt de vrabie ! Sunt vinovat, am zis, dacă nu m-aș fi culcat, dacă l-aș fi vegheat, poate că n-ar fi murit, și, oricum, e singur, și e mare păcat să mori singur, și cine o să mă ierte pentru vina mea ? Bineînțeles că e păcat să mori singur, a zis Mama-Mare, dar tu nu porți nici o vină, altcineva e vinovat ! Cine ? am întrebat. Altcineva, a răspuns dînsa, o să afli și asta cînd o să crești mare, du-te, copile, și fă ce ți-am spus... Nu vă supărați, Domnule, vă interesează ce vă spun eu, sau vă plictisesc ? Eu pot să tac, eu n-am de ce să mă dezvinovățesc, Mama-Mare a zis că eu nu port nici o vină, spuneți-mi dacă vă plictisesc !

Nu, nu, cum o să-l plictisească, poate că sufletul puiului de vrabie și sufletul mamei puiului de vrabie sunt acum chiar cei doi nori verzui-violacei, de pază în spatele copilului, uite cu ce amintiri și cu ce suflete de paznici fuge un copil din copilăria lui, cum o să-l plictisească tocmai pe el, căruia i se oferă posibilitatea de a trage perdeaua de pe un trecut altfel inaccesibil ?

— Apoi s-a întîmplat, Domnule, că chiar acolo, lîngă mormîntul puiului de vrabie, parcă s-a coborît asupra mea un fel de duh sfînt. Îngropasem puiul de vrabie în cutia în care-i făcusem culcuș noaptea și, cu oricît pămînt am acoperit eu cutia, a mai rămas destul. Nu-mi venea să mă despart de puiul de vrabie și așa, într-o doară, am început să frămînt între degete pămîntul de deasupra, care era reavăn și se lăsa ușor joacei mele. Și uite-așa s-a făcut că pămîntul a început să capete formă, formă de trup de pui de vrabie. Și asta n-a fost totul, gîndeam că dacă mă mulțumesc cu atît, sau arunc

forma aceea de lut, săvîrşesc altă nelegiuire. Tot la Mama-Mare m-am dus şi i-am arătat vrabia de pămînt şi i-am zis Suflă şi dă-i viaţă ! Mama-Mare s-a înceţoşat la faţă şi n-a înţeles ce vreau de la dînsa — Cum, adică, să-i dau eu viaţă ? N-am dat înapoi, eu credeam în dorinţa mea şi-n puterea Mamei-Mari de a mi-o îndeplini, şi am îndrăznit Doar tu mi-ai spus că, atunci cînd a făcut Dumnezeu lumea, pe om tot aşa l-a făcut, din pămînt l-a făcut, şi a suflat asupra lui şi omul a căpătat viaţă ! Dar eu sunt o biată femeie, s-a împotrivit dînsa, nu sunt Dumnezeu ! Ba eşti, am înfruntat-o eu, pentru mine eşti Dumnezeul meu şi al vrăbiilor. suflă şi dă-i viaţă, altfel n-o să te mai bucuri niciodată de dragostea şi de adoraţia mea, te rog, uite că îngenunchez înaintea ta şi te rog ! Şi n-o să mă credeţi, Domnule, dar minunea a avut loc. Şi Mama-Mare a suflat asupra acelui bulgăre de pămînt, în formă de pui de vrabie, şi sub ochii mei bulgărel de pămînt a început să tremure, de cum îi bătea inima de uşor, i s-a deschis întîi un ochi, apoi al doilea, picioarele i s-au dezmorţit şi apoi aripile, abia pîlpîind, dar sigure pe ele acum şi gata de zbor, şi te aşteptai ca puiul de vrabie să rostească cuvinte Vă mulţumesc, Mamă-Mare, că mi-aţi dat viaţă !, şi dumitale, Heronim, că m-ai gîndit şi m-ai făcut pe măsura celor eterne!. doar a piuit însă, cum piuie orice pui de vrabie. desigur că i-a mulţumit Mamei-Mari, mi-a mulţumit şi mie, dar în felul său vrăbiesc, şi şi-a luat zborul către ai săi... M-ascultaţi, Domnule, ori vă gîndiţi la altceva ?

Străinul se gîndea că nimic nu este inventat, aşa i se şi revelase lui harul de plăsmuitor de idei în forme de pămînt, în forme apoi de piatră şi de marmură, în bronzuri şi în metal, bucuria lui extremă şi blestemul lui de neiertat, asta-i fusese plata primei vinovăţii şi răsplata de o viaţă întreagă a tuturor vinovăţiilor de după aceea, adică plata de-acum, cu trupul său zăcînd pe un pat de spital, cu conştiinţa lui rătăcind printre flăcări şi tenebre, presimţea că oaza de-aici îi fusese oferită numai ca popas de odihnă pentru partea cea mai grea a drumului de calvar, se gîndea că nici măcar nu se odihneşte, sunt melancolii care dor mai mult decît o rană vie, restul îi era cunoscut, copilul n-avea ce să-i mai releve.

— Adevărul, Domnule, este că nu m-am oprit la atît. Grădina noastră se umpluse de păsări de tot felul, pe care eu le meșteream din pămînt și cărora Mama-Mare le sufla viață din sufletul ei fără seamăn pe lume. Dacă ar fi fost vorba de noi amîndoi, acesta ne era și rostul, să ne luăm la întrecere cu Dumnezeu din cer, care, noi sau el, se va dovedi mai grozav în împodobirea lumii cu păsări fără moarte. Dar știți ce ni s-a întîmplat. Domnule ? Cineva ni s-a pus împotrivă, cineva la care nici nu cugetați, și mie mi-e greu să înțeleg de ce, însuși Tata. Se va fi înspăimîntat pesemne că nu mai aveam chef de carte, că nu-l voi mai urma pe el la lucrările cîmpului, că niciodată n-o să primesc să rămîn rob pămîntului, așa cum va fi gîndit el să-mi pecetluiască pentru totdeauna destinul, și că deci mă voi duce mai degrabă să robesc destinului meu de plăsmuitor de păsări și de altele, decît să ascult de legea Tatei. Și s-a petrecut atunci, Domnule, o nenorocire de necrezut, îndrăznesc să spun — adevărată crimă, Tata a năvălit în odaia mea, în timp ce dormeam, și mi-a călcat în picioare toate formele de pămînt pe care le lucrasem și pe care n-apucasem să le arăt Mamei-Mari, închipuind de toate — și păsări și capete de copii, și arbori și siluete de îngeri, pe toate le-a călcat în picioare cu înfocare de dușman. pe el cine-l va ierta vreodată pentru vinovăția ce-a dovedit-o față de mine și față de Mama-Mare, care era Dumnezeul meu întru aceasta ?

Străinul caută privirea copilului, privirea lui își pierduse orice omenesc. Unul se oglindea în celălalt, dar numai el se regăsea în drama copilului și în aventura care se pregătea, ca decizie definitivă la fapta de neiertat a aceluiași Tată.

— Fiindcă, Domnule, a doua zi dimineață, m-am trezit ca într-o lume de dezastre și de ruini. Simțeam că sunt viu, dar arătam ca un înger cu aripile smulse. Iar cînd tot Mamei-Mari i-am căutat ocrotirea și izbăvirea, Mama-Mare era moartă. Nu mai era nevoie să mi se spună ce înseamnă a muri, singurul adevăr pe care n-aș fi vrut să-l aflu niciodată rînjea la mine cu fața lui rea și hidoasă. Vă și întreb, Domnule, întrebare pe care și atunci mi-am pus-o cu mintea mea crudă și furioasă — oare nu la fel

a murit și Dumnezeu, exact în clipa în care nu știu cine i-a călcat în picioare începutul său de operă ? Cel puțin de aș fi avut între ce și ce să aleg, oricum lumea aceea nu mai era de acceptat și de suportat, și dacă mi s-a lăsat libertatea de a alege între murire și nemurire, nu știu de către cine, eu am ales-o pe cea de a doua și am fugit, Domnule !

Fața i se străluminase, ochii îi luceau ca de o descoperire extraordinară. Și totuși, parcă înfricoșat că abia trecut în celălalt ținut îi și fusese dat să se izbească de un fel de cerber, iscat acolo ca din senin și cu gînduri de răzbunare, întrebă cu sufletul la gură :

— Domnule, vă rog, nu-i așa că n-o să mă întoarceți înapoi ?

Aștepta și cîntărea ezitarea străinului, îi căuta în ochi orice intenție de gest autoritar și-i pîndea tăcerea, încremenirea, se grăbi să adauge :

— Știți ce vă propun, Domnule ? Dumneavoastră și așa veniți de la drum lung și sunteți obosit, se vede cît de colo că sunteți foarte obosit și picați de somn, de aceea vă și propun — culcați-vă și vă odihniți, eu o să plec mai departe, în timp ce dumneavoastră dormiți, și nimeni n-o să vă acuze că nu m-ați oprit și că nu m-ați întors înapoi !

Dar eu, băiete, sunt obligat să te avertizez — drumul pe care pornești n-o să-ți fie presărat cu flori, iar la capătul lui n-o să te aștepte nici o cunună de lauri ! De cum vei depăși pragul realității obiective, spre vîrstele ulterioare, și încă de la prima înfruntare cu oamenii, vei simți cum și încep contradicțiile să te gîtuie, ale tale și ale lumii în care vei fi osîndit să trăiești, măsura lucrurilor tale nu va fi orgoliul tău satisfăcut, împlinirea vocației tale, ci instinctul de conservare al viermelui ce vei deveni, limitele de care te vei izbi, și o să-ți blestemi zilele pentru steaua care ți s-a hărăzit, pînă și cel mai anonim dintre anonimi va fi mai fericit decît tine, dacă mai ai ochi de văzut dincolo de zarea spre care te îndrepți, pe bună dreptate înnobilat de iluzii și de pasiuni, uită-te bine și ia seama, o să fii umilit și îngenuncheat, mințit

și înșelat, ignorat și dat cu capul de toți pereții existenței, o să traversezi nenumărate zone de silă și de compromisuri, îți vei încărca sufletul cu atîtea păcate și fărădelegi încît nici toate apele lumii n-o să te spele și n-or să te purifice, vei ajunge ce sunt eu acum, fiindcă, auzi-mă bine și pricepe, eu sunt devenirea ta de mai tîrziu, un crucificat și un condamnat la neiertare. Mai bine să rămînem împreună și să inventăm altă umanitate, în numele altor adevăruri și al altei fraternități !

Cu ce drept însă, și la ce i-ar fi ajutat, fiecăruia în parte la ce le-ar fi ajutat ? Du-te, băiete, și te spulberă în neant, cu vrăbiile tale de pămînt și cu norii tăi verzi, ce o să mai jinduiești tu după vîrsta copilăriei și după poveștile fermecate ale Mamei-Mari, n-ai încotro, du-te și fii atent să ți se dea cruce pe măsură, fiecare cu golgota lui, eu îl am pe Rafael, sau tu n-ai auzit încă de Rafael ?, nu-i nimic, vei auzi, ai tot timpul să auzi...

32

Se produse o nouă ruptură, o aminare.

S-a produs oare de la sine, mai precis fiindcă totdeauna, indiferent de starea deplorabilă a organismului și de furia maladiei care-l consumă, încă rămîne o sumă infimă de anticorpi care nu încetează să lupte cu morbul distrugerii ? Sau el singur și-a impus această ruptură, această amînare, numai din nevoia unui fel de interludiu prin care să se redreseze moral, prin care să spere că fatalitatea mai poate fi înșelată ? Cînd între partea care zace în spital și partea pedepsită să treacă dintr-un labirint în altul se cască genune de abis, cum ar mai fi posibil, și prin mijlocirea cui, o apropiere, o comunicare între părți ?

Mereu întrebări peste întrebări, și această constatare îl durea cel mai mult pe Heronim, faptul că ipostaza

tranzitorie la care ne referim, departe de a fi dominată de calm și de tăcere, era dimpotrivă asaltată de întrebări cu nemiluita, și toate întrebările așteptau răspuns. În ce ascuns al creierului, cu oricîtă aplicație i s-ar fi spălat creierul, rezistau ele totuși, inalterabile, și cine, la clipa oportună, le smulgea din mortificare și le utiliza ca pe săgeți otrăvite, ajungînd să lovească în amîndouă părțile deodată ?

Imaginați-vă, ceea ce dealtfel unii participanți la război confirmă, această scenă incredibilă pentru cei străini de masacru — decapitarea cuiva de lama fulgerătoare a unui obuz, și mîinile aceluia cum bîjbîie pe pămînt, de jur-împrejur, orbește, în căutarea fostului cap, să și-l pună pe umeri, și cum însuși capul, mai degrabă uluit de întîmplare decît înfricoșat, singur își caută prin jur fostul corp, la care să fie din nou lipit. După ce logică a anatomiei, potrivit cărei legități necunoscute de noi ?

Și acum imaginați-vi-l pe Heronim, aflat într-o situație similară, rupt deci în două, trupul de o parte, sufletul de cealaltă, cum se lansează spre beznele lăuntrice, în căutarea lui însuși, pentru a se reîntregi cu sine, cel de la începuturi. Există însă rațiune pentru un astfel de demers, mai poate fi conștiința făcută răspunzătoare de ceea ce subconștientul, paraconștiința, ascunde în ungherele sale secrete ? Cum ar putea trupul separat de conștiința ce-i este proprie, care-i totuna cu o decapitare a planului biologic de planul său ideal, să-și regăsească sinele în altă stare decît a vechii biografii și a fostei memorii ? Pînă și interogările încărcate de spaimă și de uimire pe care le adresăm ordinii superioare, la ora confruntării cu această ordine, rămîn într-un fel de suspensie echivocă, dar numai pentru un timp, fiindcă imediat în timpul următor ni s-a și întors spatele, șansa oricărei comunicări a dispărut. Am fost, suntem și vom fi pentru vecie simple elemente ale unui cod primordial, nu-i cu putință nici o decodificare, ordinea superioară nu se simte obligată să răspundă la interogările noastre.

Și atunci pe cine reprezintă Rafael, în numele cui acționează Rafael ? Rezolvă el ceva din neînțelesurile

existenței unui om, sau n-are alt rost decît să ne implice, fără ieșire, în cea mai inumană dintre încercări ? Și dacă arbitrariul moral întrece măsura oricărei suferinți posibile, să fie asta și condiția inițierii pentru captarea raiului pierdut ?

Mama-Mare mi-a spus Dacă vrei să-ți vezi ursita, uită-te la noapte în oglindă, precis la miezul nopții, așază două lumînări de ambele părți ale oglinzii și le aprinde, stai și tu între cele două lumînări și uită-te în oglindă, să nu spui la nimeni ce vei vedea în oglindă, nici mie să nu-mi spui, să rămînă taina ta ! Era în noaptea de Bobotează, Mama-Mare nu m-a lămurit de ce anume în noaptea aceea să stau în fața oglinzii și să-mi văd ursita, am stat și am văzut. Oglinda s-a încețoșat deodată și s-a făcut ca o apă tulbure, ireală, și prin acea apă se uita la mine un om, era cam de vîrsta mea de acum și fața lui arăta ca o mască. zîmbet crud și ochi de gheață, atît avea viu pe fața lui ca o mască, nu mi-a adresat nici un cuvînt și n-a stăruit decît o fulgerare de clipă, cred că-n clipa următoare am și uitat cum arăta, dacă a fost, dacă n-a fost, ce fel de taină putea să reprezinte omul acela pentru mine ? Deși recunosc, destul de adesea amintirea țîșnind în mine ca o vîlvătaie, mă uitam la fețele oamenilor mai bătrîni, să-l descopăr pe acesta, nu l-am descoperit niciodată printre cei vii. Numai acum, dacă stau și mă gîndesc bine, dacă potrivesc amănuntele unul lîngă altul, cele ale omului din oglindă și cele ale omului de acum, Însoțitorul meu, mi se pare că acesta ar fi chiar Rafael. Și grozav aș vrea să mă înșel, dar mi-e teamă că nu mă înșel, Mama-Mare a avut dreptate, Rafael este ursita mea !

Cît pe-aci ruptura să se refacă la loc, amînarea să se încheie. Nu era de prevăzut nimic bun, Heronim intră în panică. Heronim ceru atunci lui Dumnezeu îngăduința unui nou răgaz, și Dumnezeu îi acordă acest răgaz. Cum sta intins pe pat, cu ochii înfipți în tavan, spațiul întunecat al rezervei i se păru circulat de puzderie de particule efervescente. Nebuloasă de idei agitate, și printre ele — singurul adevăr ferm se chema tot Rafael.

A venit apoi un timp, despre întîmplarea asta n-am pomenit nimănui, din ce cauză cumplită, la care ceas de

cumpănă al vieţii mele, acum pot să vă spun. A fost în zilele în care trecerea mea peste tot era cercetată de urmăritori, mi se lua măsura conştiinţei ca să se constate dacă încap sau nu în conştiinţa planificată după tipic străin, mi se lua măsura umbrei ca să se ştie dinainte pe ce pat al lui Procust să mă întindă fără prea mare cheltuială de energie. Să stai în temniţă pentru nimic şi încă exact la epoca în care-i dedicasem epocii prima statuie, mi se părea cea mai absurdă recompensă. Gîndul s-a adunat pe neştiute, ca antidot fără alternativă la groaza de a fi arestat. La fel de posedat de gîndul negru am ajuns pe calea ferată dinafara oraşului, ziua în amiaza mare. Mergeam de-a dreptul peste traversele căii ferate ca pe bulevard, preferam să mă izbească locomotiva în plin şi să mă facă una cu pămîntul. Nu vedeam, n-auzeam nimic, eram singur în laţul morţii, nimeni n-avea cum să mă scape. Dar a fost suficientă o singură clipă de ieşire din transă, pentru ca deznodămîntul să fie altul. Nu asta însă voiam numaidecît să vă aduc la cunoştinţă, ci faptul că mecanicul locomotivei avea faţa omului meu ursită, care încă o dată mi-aminteşte de Rafael.

Dumnezeu crezu de cuviinţă să intervină, pesemne cu o explicaţie absolut necesară, dar organismul lui Heronim se răzvrăti cu brutalitate.

Şi încă de cîteva ori, apoi, în situaţii de criză ale conştiinţei mele biologice şi în situaţii de criză ale conştiinţei mele creatoare, acelaşi om-ursită m-a vizitat, nu cu certitudine el, ci mai mult ca sugestie, ca umbră opresivă, fără ca vreodată să ştiu cine este, de unde vine şi ce vrea, abia în noaptea asta aflînd că numele său este Rafael şi că-i trimis să mă judece.

Interesant însă mi se pare că, o dată restabilit contactul cu sursa dezagregării, Heronim nu pe Rafael îl văzu reflectat în oglinzile lui interioare, paznic al delirului şi biciuitor al memoriei, ci pe Arghira. Foarte femeie întru toate ale sale, ca o ispită dulce şi ameţitoare, vie şi fascinantă în piatra care o reprezenta, dovadă că orice poate fi ucis, dărîmat, spulberat pe lumea asta, numai nemurirea cuiva — nu !...

33

Probabil că asta-i şi explicaţia pentru care într-o zi, lepădîndu-se de piatra asupra căreia abia de-şi începuse lucrul, fără să ştie nici el ce avea să dea la iveală din structura ei, şi nevolnic, şi înverşunat, şi lovind-o ca de obicei cu unealta în obraz, Heronim se lepădă aşadar de lucrul său şi porni, traversînd ca halucinat grădina, către casă. Nici o mirare dacă ar fi trecut ca orb pe lîngă Arghira, care sta pe treptele casei şi-l veghea, pentru a se duce de-a dreptul spre sticla de alcool şi să se îmbete, înecîndu-şi astfel în alcool neputinţa de a-i da viaţă pietrei, sau dacă, dimpotrivă, s-ar fi răzbunat pe trupul fetei şi ar fi culcat-o păgîneşte la pămînt, chiar acolo, sub privirea lui Dumnezeu, şi s-ar fi mulţumit cu atît. Arghira îi cunoştea reacţiile şi era pregătită, instinctele ei răspundeau cu fidelitate cruzimii pe care el o manifesta în astfel de ceasuri ale refuzului pietrei şi-i venea mereu în întîmpinare cu egală sălbăticie, sîngele şi începuse să i se agite, carnea îl şi aştepta în flăcări, presimţea ca întotdeauna că umilirea ei va fi răscumpărată din plin şi jubila încă înainte ca el, fără nici un protocol, să-i soarbă răsuflarea de pe buze şi să-i smulgă rochia de pe trup.

Dar, ca niciodată, Heronim se opri la un pas de ea, nemişcat, ochii lui aveau altă lucire şi suferinţa lui dezvăluia alt conţinut, părea stăpînit de tulburarea unei revelaţii neaşteptate.

— Acum ştiu de unde vii, ştiu din care memorie străveche.

Gestul Arghirei de a-şi descheia de bunăvoie rochia rămase neterminat, era puţin uimită şi puţin intrigată, noile umbre cu care omul i se înfăţişa acum scăpau înţelegerii sale femeieşti, îi urmărea deci cu atenţie neclintirea şi-i zîmbea, orice neprevăzut era posibil şi el trebuia îmblînzit.

— Eşti obosit, dragul meu, vino şi şezi !

Apoi, sigur, i-ar fi fost foarte uşor să şi-l apropie — Doar mă cunoşti bine, sunt propria ta creaţie şi nu ţi-am ascuns pînă acum nimic, sau, dacă ţi se pare că nu mă

cunoşti îndeajuns, uite-mă, fă cu mine ce pofteşti, mă şi poţi ucide dacă vrei, doar e ştiut că nu voi supravieţui decît prin voinţa ta, mă vrei ? Dar el nu răspunse acestei chemări nerostite, patima ei atît de vădită nu-l mai scotea din minţi ca altădată, arăta ca posedat de fascinaţia unei teribile necunoscute.

— Mai întîi aş vrea să te întreb : a trecut prin viaţa ta vreun om care se cheamă Rafael, numele de Rafael îţi spune ceva ?

Poate că numai se înşelase văzînd-o că tresare, paloarea feţei sale, deodată, poate că se justifica altfel, nu-i prea uşor de suportat o bănuială căzută din senin, cu insinuări de necredinţă, şi Arghira înălţă din umeri, surprinsă.

— Nu, şi de unde l-ai inventat pe acest Rafael ? Singurul bărbat care a trecut prin viaţa mea eşti tu, mai e nevoie să ţi-o jur ?

Se înşelase, neîndoielnic. Chiar şi lui numele de Rafael îi explodase sub frunte fulgerător, odată cu prima lovitură de daltă în piatra pe care se apucase s-o lucreze. După cum, la fel de fulgerător, numele de Rafael îl proiectase şi-n altă biografie, dintr-un timp imemorial, se şi văzu în acea memorie misterioasă, şi pe Rafael îl văzu, şi pe Arghira, ce căuta însă Arghira acolo, între ei doi, cu ei doi laolaltă ? Fusese ca o falie despicată într-un bloc de univers negru, şi undeva spre străfundurile acestei falii, abia strălucinînd ca licărul unor stele obosite, siluetele lor ceţoase, dar cu certitudine ale lor. Aşa i se întîmpla mai totdeauna, ideea răsărea de la sine, incredibil cu ce încărcătură de semne şi de simboluri, dar niciodată cu nume de om, şi ce raţiune atavică să găsească relaţiei, corespondenţei dintre acel nume de Rafael şi Arghira ? Iar el, Heronim, care de atîtea ori se arătase neîndurător faţă de durerile pietrei asupra căreia lucra, se dovedi incapabil să mai lovească cu dalta şi incapabil să se mai suporte pe sine în ignoranţă, îşi părăsi lucrul şi veni s-o interogheze pe Arghira.

— Vei accepta să te supui la o probă ?

Femeia se regăsi repede, înţelese că asupra amîndurora acţionează un fel de magie superlativă.

— Da, firește, supune-mă la orice probă vrei.

— Să mergi undeva cu mine, e un loc pe care nici eu nu-l cunosc, n-am fost niciodată acolo, dar știu că locul există cu adevărat și trebuie...

Din nou uimirea ei, fiorul de gheață care o străbătu.

— Ce trebuie, Heronim ?

— Să verific ceva, să mă confrunt cu cineva !

Ar fi vrut să adauge Și tu, Arghira, să te confrunți cu acel ceva. cu acel cineva care poartă numele de Rafael, oare numai memoriei mele să aparțină, sau amîndurora ne aparține, și de unde, cu ce scop ? Nu adăugă însă nimic, toate se întunecară în el, și Heronim se simți împovărat cu o nouă mare fărădelege.

Zadarnic se străduí Arghira, pe durata călătoriei cu trenul. o noapte întreagă, să-l scoată din el însuși. Toate gesturile lui, mutenia și împietrirea lui lăuntrică, dovedeau că trăiește în afara existenței obiective, ca ferecat într-un fel de celulă inaccesibilă, n-avea ce să comunice lumii. lumea exterioară n-avea ce să comunice cu el. Trenul. el îl alesese și devenea evident că fără nici un calcul prealabil. fără știința nici unui dat despre stația finală. Dacă ar fi fost obligată să-l cerceteze ca pe un subiect ciudat sau să-i urmărească actele ca pe ale unui străin oarecare, Arghira ar fi acordat fugii lui. undeva spre marginea de nord a țării, caracter de aventură gratuită. fără scop și fără probleme, un simplu și categoric refuz față de toate ale trecutului, pentru a se elibera și pentru a uita, doritor de orizonturi noi sau poate de o pace mai fecundă pentru conștiința sa, prea mult torpilată de furia neantului, de legități inumane. Dar Heronim nu-i era străin și Heronim nu de sine fugea, altceva se petrecea cu Heronim și alte legi urma, enigma se afla în el precum miezul în sîmbure, și nu era o enigmă care să se dezlege la întîmplare. Arghira se convinsese că n-ar fi drept să-l frustreze de tîlcul acestei dezlegări și să-l părăsească, numele de Rafael își făcuse loc și în conștiința ei și lucra, orice întrebare. în acest sens, i-ar fi adresat lui Heronim s-ar fi izbit mereu de mutenia și de împotrivirea lui, ea nu cunoștea altă vocație decît vocația de roabă și de amantă credincioasă, fie ce-o fi, nu-i va ieși din cuvînt și-l va urma, cum se spune, chiar și pînă la capătul pămîntului, și va împărți cu el pe din două, indiferent de consecințe, orice surprize ale desti-

nului implacabil. Se uita în el, dincolo de platoşa pe care şi-o confecţionase anume, şi se vedea în el ca parte definitivă din întregul său.

Altfel, noaptea se scurgea calm, trenul gonea prin noapte fără evenimente, nici un semn că destinul stă pe undeva la pîndă şi abia aşteaptă să se repeadă asupra lor. Era un vagon deschis, cu două rînduri de bănci despărţite printr-un coridor strîmt, şi vagonul era înţesat cu oameni de tot felul, unii picotau ameţindu-şi somnul, alţi dormeau în profundă inconştienţă, unii coborau, alţii urcau să le ia locul, Heronim n-avea de-a face cu nimeni şi Arghira la fel, ocupaseră locurile de lîngă fereastră, faţă-n faţă, privirea lui Heronim trecea dincolo de ea, ca peste un lucru incert, în schimb Arghira căuta să-l recepteze pe omul care nu se lăsa nicicum cercetat şi interogat.

Deşi, dacă am face efortul să pătrundem în ţesătura intimă a gîndurilor lor, sigur că am descoperi şi forme ale unui fel de dialog paradoxal, mai degrabă fiecare în sine monologînd pentru celălalt şi pretinzînd să fie înţeles de celălalt, dar la fel de sigur este că nu comunicau, fiecare îşi avea sufletul prizonier altei determinări. Pentru prima dată de cînd se cunoşteau şi conviețuiau, avea loc între ei o surpare, o constatau aproape fizic, dar n-aveau cum i se opune, şi la urma urmei asta n-are nici o importanţă, trăiau o aventură prea stranie, prea extraordinară (să cauţi prin necunoscut martorul sau victima unei nelegiuiri, la săvîrşirea căreia amîndoi părea că sunt părtaşi), ca să nu merite şi astfel de surpări dureroase, parcă nu din suferinţă se naşte focul mîntuitor ?

Cel puţin dacă Heronim i-ar fi spus Nu te teme, încă un ceas-două şi ne apropiem de capătul călătoriei, la staţia Cutare coborîm şi apoi mergem pînă la localitatea Cutare, unde suntem aşteptaţi sau unde am eu întîlnire cu Nu-ştiu-cine, am de lămurit cîteva treburi exprese cu acest Nu-ştiu-cine şi vreau ca tu să fii de faţă la această întîlnire !, nu. Heronim n-o avizase asupra nici unei finalităţi. Nici măcar nu urmărea succesiunea gărilor prin care trenul oprea sau să se intereseze la conductorul trenului cam pe unde s-ar afla, cam pe la ce oră vor ajunge la gara Cutare, nimic din toate acestea, nici o tresărire pe obrazul său îngheţat, nici un cuvînt toată noaptea, şi

timpul pentru el nu exista, se supunea (și odată cu el și Arghira) unei forțe de peste puterea lor.

Ci mereu aceeași detașare față de scurgerea timpului, față de itinerariul trenului, sau poate că, dimpotrivă, mereu aceeași coborîre în sine, concentrat pe desfășurarea unui proiect necunoscut, sau cunoscut doar lui însuși, cel inabordabil, dublul său, acel corp secund egal cu fiecare din noi, dar niciodată perceptibil nouă, așa cum pretinsese înainte de a porni la drum — proiectat într-un timp imemorial, într-un haos pregătitor al altei geneze, și mereu în așteptarea unui semn magic, pe care numai el l-ar fi receptat pentru a decide.

Astfel că insomnia, veghea lui Heronim o molipsiră cu aceeași patimă și pe Arghira, panica lui se transmise și Arghirei, presimțea și ea că nu-i prea departe ora, mai mult decît atît, primind de la el ocultele semne, se presimțea și pe ea implicată în recrudescența obscurei memorii care-i adusese acolo.

Heronim rosti pe neașteptate Aici coborîm ! și o trase pe Arghira după el, noaptea da să se sfîrșească, se bănuia o dimineață cețoasă, realitatea exterioară plutea în confuzie și-n diform, prin fereastră nu se descifra decît un peisaj fără personalitate. Arghira se lăsă dusă ca un automat, și abia de reușiră să simtă pămîntul ferm sub picioare că trenul și porni mai departe, de parcă oprise numai pentru ei, nu mai era timp de altă decizie, dar cărei istorii aparțineau ei acum ?

Era o haltă prăpădită, ceva de dugheană mizeră, cu ușa spînzurînd numai într-o balama, cu geamurile ferestrelor nespălate de veacuri, singură într-o geografie dezolantă, și aceasta parcă anume inventată, pentru doar o miime de clipă, ca să le justifice lor actul de a coborî din tren, după care foarte bine s-ar fi putut spulbera în văzduh. Nu se va spulbera însă, nici halta și nici omul care o guverna, țeapăn ca o momîie dinaintea dughenei, pe un așa-zis peron, omul ținea în mîna ridicată un fanion zdrențuit cu care saluta fantoma trenului pierit în depărtare. Nu acordă nici o atenție celor doi străini care abia de apucaseră să coboare din tren, bărbatul — ca iluminat dinaintea unui tărîm redescoperit, femeia — tematoare și uluită, s-ar spune că domnul șef al haltei nu-i privea

sau nici nu le înregistrase apariția acolo, fiecare cu blestemul și cu soarta lui ! Cu aceeași indiferență îl consideră și Heronim pe celălalt, poate că ochii lui nici nu-l vedeau, cu altă privire percepea Heronim acel univers inedit, o privire lacomă și intensă, ca de om introdus pe neașteptate într-o lume sacră.

Heronim ocoli maghernița haltei prin dreapta, mișcările lui erau încă simple și firești, și Arghira îl urmă condusă de orbirea devotamentului de totdeauna. Dinaintea lor se desfăcură deodată patru drumuri, toate menite să străbată o pustietate de pămînt sărac, fără nici un arbore de podoabă sau cumpănă de fîntînă care să-l înnobileze, fără măcar să i se bănuie vreo linie de orizont. Heronim se opri, ezitînd, și nu atît din cauza greului de a alege între cele patru drumuri, cît din cauza unei bucurii convulsive de a i se fi confirmat că nu se înșelase.

Atunci Arghira îndrăzni, înțelegîndu-i greșit ezitarea :

— Poate că locul pe care-l cauți nu există, fuga ta din realitate e sinucidere curată, la mine nu te gîndești ?

Dar Heronim o prinse cu autoritate de braț, mai ales nu socotea de cuviință să fie contrazis în iluzia și în așteptarea lui, drumul fusese ales.

Fata ar fi vrut să-l întrebe De ce pe acest drum, și de ce nu pe al doilea, pe al treilea, pe al patrulea ?, inutil, ori intuiția lui era zdrobitoare și alt drum nu putea fi, ori toate drumurile duceau într-același loc (Binecuvîntat fie gîndul tău și binecuvîntarea mea să te însoțească pretutindeni, și chiar dacă pămîntul pe care-l cauți nu există Dumnezeu anume-l va inventa, ca să-ți răsplătească sîrguința căutării !) — Dar unde, către ce ?, zarea nu dezvăluia nici un punct de sprijin, greu de presupus că se îndreptau spre o umanitate certă. Ba, după cît arăta de pîrjolit pămîntul, chiar dacă va fi vieţuit cîndva pe acolo vreo umanitate, urmele numai pulberea de i le-ar fi conținut, pulberea și văzduhul populat cu doar răsuflările lor pierite. Cu ce adevăr, atunci, voia morțiș Heronim să se confrunte, mai ales — cu ce umbră de om sau cu ce făptură reală, și pe Arghira de ce o tîra după el pentru întîlnirea cu aceeași memorie de fum ?

Deci nu atît faptul că abia de ținea pasul cu înverșunarea lui o durea pe Arghira, cît ignoranța în care con-

tinua să se afle, descumpănirea și spaimele pe care pustietatea din jurul ei le năștea. Pentru care se încleștă de brațul lui, luptîndu-se să-l țintuiască locului și implorîndu-l, era ca beată de nesomn și de mistuirea atîtor întrebări obsedante :

— Pentru Dumnezeu, omule, dragă Heronim, trezește-te, ce-i cu nebunia asta, unde mă duci ?

El nu se opri din mers, părea că toate simțurile sale sunt în alertă, cerceta depărtarea și cu ochii și cu sîngele, și cu carnea și cu nervii, într-o complicitate secretă cu acea metaconștiință care ne vine de la străbuni și de care nu toți muritorii de rînd au parte, se hotărî să vorbească numai pentru a se convinge că adevărurile lui sunt și adevărurile Arghirei, dacă memoria ei se cutremură sau nu.

— Amintirea dăinuie în mine încă din copilărie, amintirea întîmplării despre care va fi vorba și cu care urmează să ne confruntăm amîndoi, se va vedea pînă la urmă că te privește și pe tine. N-aș putea să-ți spun cum s-a iscat în mine, poate că doar am visat această întîmplare și ea a rămas vie în pragul conștiinței, poate că ea exista în mine înainte încă de a mă naște și cu timpul, pe neștiute, a căpătat contur și miez. Dintru început n-a fost decît o simplă idee, ceva destul de vag și de imprecis, pînă ce a devenit și imagine, desfășurare, dar atît de clară, atît de evidentă, încît în nici un fel nu mi-o puteam smulge de sub frunte. Un om este îngropat de viu, și îngropat nu prin accident, ci în urma unei osînde, iar eu, în bună măsură, eram cel care determinasem această osîndă.

— Care eu al tău, doar erai copil ?

— Vezi bine că un eu dinainte de a fi, din alt timp.

— Și care ți s-a transmis ție, după generații ?

— Altfel n-am cum să-mi explic apăsarea de care eram stăpînit de cîte ori această amintire, zăcînd în străfundurile necunoscute din mine, țîșnea uneori la suprafață. Ce era să fac și cine să mă lămurească, era ca o boală, cine să mă vindece ? Am întrebat-o pe Mama, l-am întrebat pe Tata — Aveți voi știință de cineva care a fost îngropat de viu, osîndit să fie îngropat de viu, și ce amestec să fi avut eu, de curînd sau altădată, chiar înainte de a mă naște, în această întîmplare ?

— Și ce ți-au răspuns ?

— Tata se uita la mine încruntat, mă prinsese că frămînt pămîntul şi că scornesc chipuri fel de fel din pămînt, fugisem de-acasă, pareă ţi-am povestit despre asta, dar Mama l-a trimis pe urmele mele călare, să mă aducă înapoi, m-a adus, m-a prins din urmă cînd tocmai apucasem să trec dincolo de zarea noastră şi credeam că sunt salvat, m-a suit pe cal, în faţa lui, şi a dat bice calului, era furios de moarte şi împărţea bicele şi pe spinarea mea, leşinat m-a adus acasă şi m-a predat Mamei să mă închidă în hambar, ca să mă învăţ minte să-mi mai iau lumea în cap, recunosc că nu m-am învăţat minte, dar asta-i altă poveste, şi s-a uitat deci la mine încruntat şi a zis Fantasmagorii de minte scrîntită, Băiatul ăsta o să ne înnebunească cu fantasmagoriile lui, ia-l, femeie, s-a adresat Mamei. şi du-l la biserică, să-i citească preotul de nebunie şi să scoată demonii din el, că altfel pun iar biciul pe el şi-l snopesc în bătaie pînă intră în rînd cu toţi oamenii.

— Şi Mama ?

— Fiinţă mai cu frica lui Dumnezeu şi mai aproape de sufletul meu, m-a luat în braţe şi m-a ocrotit, m-a dus la o bătrînă din sat, să mă descînte de rău şi de vrăjitorie, se ruga de mine să-mi întorc mintea de pe pustii şi să nu mai inventez vrute şi nevrute.

— Te aşteptai la altceva ?

— Perfect, era de datoria lor să-mi bage minţile în cap, dar de răspuns nu mi-au răspuns la întrebare.

— Şi-atunci ?

— Pe Mama-Mare n-o mai aveam, nici alţi bunici sau rude colaterale din arborele nostru, pe care să-i întreb, şi-atunci am luat bătrînii satului, pe rînd, cu aceeaşi întrebare — dacă ştiu, dacă vor fi auzit ceva despre un om îngropat de viu, prin osîndă semnată de semenii săi, şi de unde pînă unde eu ? Nu doar că ridicau din umeri, uitîndu-se la mine ca la o arătare de pe altă lume, dar ajunseseră să se ferească de mine şi să mă batjocorească, nu mai vorbesc de bătăile cu cîte m-a blagoslovit Tata, că-l fac de rîs în sat şi nu mai are pace în sufletul său, asta nu rezolva nimic, eu continuam să rămîn robit de amintirea acelei întîmplări. Şi cîte hrisoave de ale neamului n-am cercetat, cînd am crescut mare, cîţi profesori

n-am interogat, cîți doctori de specialitate n-am consultat, se uitau toți la mine ca la un caz dinafara științei lor, m-am convins și eu că sunt un copil bolnav și iremediabil. Astfel că mi-era rușine să mai povestesc cuiva, indiferent, ce se petrece cu mine, ce zace în tainele memoriei mele, și mă prefăceam că am uitat, poate că și uitasem cu adevărat, îmbătrîneam, și firește că și memoria îmi îmbătrînise, cred că și tu m-ai ajutat să uit acea amintire, pătrunzînd în viața mea și stăpînindu-mă cu puterea ta de fascinație, toate amintirile mele purtau acum numele tău și eram fericit.

— Pînă zilele trecute, cînd te-ai trezit cu numele de Rafael pe buze și cînd ai pretins despre mine...

— Exact, cu numele de Rafael pe buze și cu conștiința fermă că și tu aparții memoriei de-atunci.

— Nu-i cu putință !

— Iar eu îți spun că este cu putință, acum nu mai am nici o îndoială. Dacă aș fi stăpînit de îndoieli, aș avea și presimțirea că chiar acum, aici, ar trebui să ne despărțim. Tu să te întorci în lumea ta și să-ți refaci viața, iar eu să merg mai departe singur, sprijinindu-mă în toiagul meu de efemeride, pînă la capătul zilelor.

— Știi bine că, pentru nimic în lume, nu te-aș lăsa singur.

— Cu atît mai mult sunt convins că voi găsi ce caut.

— Dar ce cauți, omule, tot nu înțeleg ? !

— Mai întîi aș vrea să înțelegi de ce, uneori, mă întrebam dacă e drept să te fac părtașa destinului meu. Aproape de două ori mai tînără decît mine, și eu — un om obosit, un spirit chinuit, incapabil să-ți ofer vreo bucurie, prizonieră pe toată viața orgoliului meu tiranic, care în afară de pietrele lui fără glorie nu vrea să știe nimic, care nu acceptă să se închine la nici un Dumnezeu, la nici un sistem de convenții. Zadarnic te-am alungat de cîteva ori și am încercat să te scot din viața mea, de fiecare dată tu te-ai întors, și umilința ta mă satisfăcea, dar fără a fi în stare să-ți dau ceva în schimb. Gloria că te-am prefigurat într-o statuie ?, pe toți diavolii din iad, parcă-ți garantează cineva, în numele veșniciei, că într-o bună zi statuia ta nu va fi considerată vetustă și nu va fi aruncată

în pivnițele vreunui muzeu, fără nici o pompă, fără nici o remușcare ? Și-ți jur că nu de puține ori mă socoteam un neisprăvit și un blestemat, cel mai mare vinovat față de tine, mă rugam de tine, în gînd, să mă ierți de prea multa iubire cu care te iubeam.

— Atunci totul e perfect, nici eu nu te iubesc mai puțin, și la ce bun să te chinui atît ?

— Ca să înțelegi că de azi înainte, dacă se confirmă ceea ce caut, legătura noastră iese din comun și capătă alt conținut, sacrificiul meu față de tine — altă măsură.

— Să nu-mi spui că iubirea noastră avea neapărat nevoie de această justificare !

— Avea, lasă-mă să termin.

— Mai ales că mi-am pierdut conștiința timpului real de pînă ieri, am tot mai mult senzația că ne mișcăm în afara timpului.

— Acesta-i și adevărul, am intrat în alt timp.

— Și-atunci ce se întîmplă cu fostele noastre identități ?

— Vom afla cînd vom ajunge acolo.

— Continuă, ziceai că n-ai terminat.

— Acum știu cine este Rafael, știu de unde tu însăți între noi doi. Toată noaptea, cît am călătorit cu trenul, ai observat desigur, n-am făcut altceva decît să gîndesc și să regîndesc întîmplarea din cealaltă memorie, așa cum mi se revela cu de-amănuntul, ca dintre cețuri grele, ca de dincolo de orice istorie. Să nu mă întrebi ce-mi era mie Rafael — frate geamăn sau un dublu al meu, frate de cruce sau prieten fără de moarte, n-aș putea să-ți răspund. Atît vedeam și atît mi se aducea la cunoștință, prin mijlocirea acestei viziuni reconstituite din nimic — în așezarea umană în care locuiam, oricît de arhaică în felul ei, Rafael era socotit un eretic și un iconoclast, și pentru toate astea a fost chemat la judecata celor treisprezece înțelepți ai așezării. Osînda ce i se putea da, după legile pămîntului, era să fie îngropat de viu în pămînt. La întrebarea dacă se face vinovat de erezie și de celelalte, pe care mai-marele așezării a adresat-o pretinșilor înțelepți, șase dintre aceștia au ridicat mîna în semn că da, șase au clătinat din cap a negație, eu eram cel de-al treisprezecelea, de mine depindea salvarea sau pieirea lui.

Dar acolo existai şi tu, vreau să spun — o altă Arghira, şi acea Arghira era femeia lui Rafael, şi femeia lui, dacă Rafael ar fi fost osîndit, revenea de drept celui mai tînăr dintre judecători, şi acela eram eu ! Iar eu n-am şovăit, între a-l salva pe Rafael şi a o cîştiga pe Arghira, indiferent de faptul că-n conştiinţa mea eram convins de nevinovăţia lui, eu am ales femeia şi am ridicat al şaptelea mîna, declarîndu-l vinovat fără scăpare !

Heronim se opri deodată locului, cu faţa întoarsă către fată, şi-i căută adînc în ochi. Arghira ceastălaltă nu se clătină şi-i susţinu privirea, pustietatea însă din jurul lor devenise parcă mai dură şi mai ameninţătoare.

— Te întreb, Arghira : cine o să mă absolve de această vină, dacă eu şi acum, după atîtea sute şi sute de ani de atunci, păstrez nealterată amintirea faptei mele, pe cînd tu, în schimb, nu-ţi aminteşti nimic ? Şi te mai întreb : de ce fel de moarte voi avea parte dacă, de astă dată, Rafael acela va socoti că el este îndreptăţit să mă pedepsească ? Şi încă o întrebare : unde începe şi unde sfîrşeşte realitatea noastră, a tustrei deolaltă, dacă numai eu sunt cel care visează, în timp ce voi îmi refuzaţi visul ? Şi ultima întrebare, Arghira : în ce să mă mai cred, prin ce să mai supravieţuiesc, statuile mele certe, visul meu de alte statui, dacă pînă şi tu... ?

Arghira însă îi interzise gîndul, se înălţă pînă la buzele lui şi-l sărută uşor pe buze. Heronim arăta ca un Cristos descumpănit între a crede şi îndoială, calmul şi lumina îi veneau tot de la această simplă pămînteană.

— Eu cred în visul tău şi nu mă lepăd de tine !

Apoi se încolăci de braţul lui, cu tandreţe şi cu duioşie, obligîndu-l să meargă mai departe. Niciodată nu i se păruse mai slab şi mai vulnerabil în faţa destinului, chiar dacă ar fi fost ca destinul să-l atingă şi numai cu o floare. Adevăr sau minciună, răscolire a conştiinţei sau pură invenţie, această poveste de ordin ancestral, n-avea nici o importanţă. Important era ca omul să fie redat sieşi, pentru un acord continuu cu sursa fundamentală, singura prin care opera lui se justifica şi care ar fi putut (cine ştie !) să supravieţuiască.

Astfel că Arghira îl conducea spre acel loc de întîlnire cu celălalt eu al său, aşa cum preotul îl conduce pe con-

damnat spre stîlpul de execuţie, ameţindu-l cu fastuoase rugăciuni convenţionale, aşa cum sora de caritate îl conduce pe bolnav spre sala de operaţie, să vadă cu ochii lui în ce vîrf de bisturiu îl aşteaptă fatalitatea. Şi nu la fel, oare, o altă Arghira îl va fi însoţit pe acel Rafael imemorial, geamăn de bună seamă cu Heronim, haloul său secund, spre groapa în care avea să fie îngropat de viu ?

Şi nu peste mult timp, într-adevăr, dinaintea lor se ivi o ridicătură de pămînt ca un gorgan. Cineva coborîse din cer sau cineva adusese acolo o piatră enormă, era o piatră fără formă, deşi privită dintr-un anume unghi semăna cu un om în genunchi, cine ar fi putut să nege că acolo, cu adevărat, fusese îngropat de viu un om ?

Arghira îl lăsă pe Heronim să urce singur înălţimea de pămînt, era golgota lui, încă una adausă la atîtea altele din cîte cunoscuse şi avea să mai cunoască. Fiindcă, straniu şi insuportabil lucru, în structura pietrei erau săpate cu evidenţă aceste cuvinte : HIC VIVUS SEPULTUS EST HOMO RAPHAEL — TESTES FUERUNT UXOR ARGYRA ET GEMINUS FRATER HYERONYMUS...

34

Nici o schimbare în decizia Arghirei de a continua să aştepte acolo ivirea zorilor, ca să intre în spital. După asemenea somn ameţit pe picioare, avu deodată senzaţia că prinde rădăcini în asfalt şi că se preface în piatră. Poate că senzaţia se datora şi retrăirii acelei stranii amintiri din cealaltă memorie a lui Heronim, nevoită încă o dată să-l însoţească pe acesta în abisul propriu. Niciodată nu voi înţelege cum de mi s-au transmis, pe ce căi, de către cine şi de unde, atîtea date care priveau biografia lui necunoscută !, şi mi-a devenit el, oare, mai cunoscut după călătoria pînă la locul de osîndire a dublului său, Rafael, sau nu cumva, dimpotrivă, mai tainic şi mai com-

plicat decît înainte ? Erau confuzia şi întrebarea de care nicicum nu se putuse elibera, şi toate crizele de după aceea ale lui Heronim, indiferent de natura lor, erau considerate numai în funcţie de semnificaţia amintirii, de apariţia între ei doi a ocultului personaj Rafael.

Privirea ei lăuntrică fu imediat umbrită de o nouă imagine, şi un strigăt de furie din adîncuri o asurzi. Heronim se lepădase definitiv de piatra la care lucra, piatra de la care se pornise totul, revelatoare a numelui de Rafael, greu de spus dacă materia pietrei îl respingea sau el însuşi respingînd-o, cert este că iarăşi o izbise cu uneltele în obraz şi strigase înnebunit Nu mai pot să lucrez, simt că altcineva lucrează în locul meu ! Arghira se afla ca de obicei prin apropiere şi-l primi să se prăbuşească pe genunchii ei, fruntea lui ardea ca bîntuită de flăcări şi el tremura tot, parcă într-adevăr posedat de o fiinţă străină, misterul despre cel care venea de nu-ştiu-unde şi se instala în el să-l dirijeze, să gîndească şi să acţioneze în locul lui, era sortit să rămînă la fel de obsedant şi fără dezlegare.

Dacă despre ea se convinsese că-i aparţine de drept, că-i şi intrase în viaţă ca femeie, repetînd (la atîta distanţă de timp) biografia celeilalte Arghire, unde, în care celulă atavică stătea ascuns acel Rafael geamăn şi pîndea (la rîndu-i) să răsară, cu ce funcţiune mai ales ? Pînă la ceasul recentei despărţiri, odată cu intrarea lui Heronim în spital, nu mai pomeniseră nimic despre aventura călătoriei lor în geografia imemorială, numele de Rafael (cu atît mai mult) nu îndrăznise nici unul să-l mai rostească, fusese ca un consens tacit asupra unei complicităţi fără subiect aparent, deşi mereu cu spaima că orice fatalitate este posibilă, dar cît avea să mai dureze asta, şi fatalitatea (de va fi să se declanşeze) va acţiona ea în plan obiectiv, în plan subiectiv, consecinţele ei cît de amare vor fi ?

Erau oameni care în diverse circumstanţe îşi opreau deodată privirea asupra ei, fie în treacăt, fără motiv, fie ca să-şi scalde ochii de frumuseţea ei altfel decît obişnuită, imediat Arghira îşi pierdea cumpătul, se tulbura, şi nu umilită de cutezanţa cu care unii dintre ei o dezbrăcau şi o posedau în gînd, ci de fiecare dată întrebîndu-se alarmată Oare acesta să fie Rafael ?, astfel că pla-

nurile se confundau, cel real cu cel ireal, și Arghira n-avea de unde să știe cît de aproape se afla Rafael de ei amîndoi.

Omul se ivi atît de brusc în conul de lumină al felinarului străzii, Dumnezeu știe din care obscuritate, încît Arghira se dădu înapoi surprinsă. Exista firește o primejdie — ca omul să facă parte din categoria vînătorilor de păsări ale nimănui, socotind-o pe Arghira în consecință și să-i propună a se lăsa cumpărată pentru restul nopții, sau să aibă funcția de profesor al moralei publice, de cenzor al libertății pe care ne-o îngăduim uneori de a rătăci alandala pe străzi, și s-o interogheze asupra rostului ei acolo, la ora aceea din noapte. Nu, omul nu personifica o astfel de primejdie, nici de cenzor, nici de vînător ocazional de ființe pierdute, se arătă chiar foarte contrariat că Arghira nu-l recunoaște.

— M-ați uitat, domnișoară, îmi pare rău, eu sunt omul care i-a făcut lui Heronim necrologul, mi s-a ordonat să-l fac.

Da, adevărat, doar că după această declarație senzațională dispăruse de parcă l-ar fi înghițit pămîntul, ce alte infamii o mai fi pus la cale, pe unde o fi stat ascuns ca un șoarece ?

— Am sperat că-l pot convinge pe paznic să ne dea drumul înăuntru, în spital, nu s-a lăsat cumpărat cu nimic.

Arghirei îi trebui un timp anume pentru a-l recunoaște, înfățișarea lui era lipsită de orice notă aparte care să-l scoată din comun. Și de ce doar prin atît implicat și el în același destin cu Arghira, funcția lui de hîrțogar și de autor al necrologului pe care l-a scris, de ce se ațînea pe urmele ei ca o umbră ?

— Am găsit o spărtură în zidul din spate al spitalului, mascat de niște copaci, dacă vreți să vă conduc !

Nici un motiv ca să-l refuze, în locul altei soluții mai certe, omul manifesta prea multă umilință și servitute, glasul lui era blînd și ochii lui cerșeau milă. Arghira șovăi totuși, fiindcă și omul părea prins ca într-un cerc de îndoieli.

— O, Doamne, de-ați ști cum se leagă faptele între ele, cît de încărcat mi-e sufletul din cauza lui, mi s-a mai întîmplat să trec o dată printr-o astfel de situație și tot

de el determinată, v-a povestit vreodată domnul Heronim despre înmormîntarea lui din timpul războiului ?

Privirea Arghirei îl cerceta răvășită, ce simplu dacă omul ar fi fost nebun, dar spusele lui căpătau o rezonanță fatidică, amenințătoare, tocmai fiindcă erau ale unui om în toată firea, deși — parcă mai poți deosebi în lumea asta ce este bun de ceea ce este ne-bun ! Chiar și informația despre pretinsul necrolog suna derutantă, cum, atunci, să n-o înfricoșeze mai ales această neverosimilă înmormîntare de altădată ? Heronim nu-i pomenise nimic despre așa ceva, legendă sau adevăr, fără îndoială că omul era dotat cu o fantezie imposibilă, nu-i în stare să emită decît absurdități de groază. Dar trebuia să-l asculte, cel puțin pentru a nu pierde șansa pătrunderii în spital cu ajutorul lui.

— Ciudat e, domnișoară, că el a fost dat mort în război cu toate că nu făcuse nici o zi de război, n-am aflat și nu m-a interesat să aflu care-i adevărul, de ce a fost nevoie să i se facă înmormîntare simbolică. Tatăl lui mă rugase să iau parte la această așa-zisă înmormîntare și să spun cîteva cuvinte în memoria domnului Heronim, eu chiar că participasem la război și mă întorsesem de pe front în cîrji, mi-era totuna ce se cuprinde în sicriul acela care urma să fie coborît în pămînt, bulendre de-ale lui și fotografia lui, că așa e obiceiul cînd se îngroapă doar memoria dispăruților în război, și ce de minciuni aveam să îndrug pe seama domnului Heronim, Tatăl dumnealui îmi făgăduise că mă plătește cu bani grei și eu eram dispus să debitez la minciuni cu nemiluita, și așa a fost ! Le-am ținut ălora de se adunaseră la cimitir un discurs absolut fulminant, am inventat pe seama domnului Heronim cele mai grozave fapte de arme, alt erou mai fără seamăn decît el n-avea România la ora aceea, am vărsat și cîteva lacrimi de circumstanță, în timp ce gorniștii satului cîntau stingerea, și am stat în fruntea mesei ce s-a dat pentru pomenirea răposatului, mi-am luat banii și am plecat în legea mea.

Nu putea fi nebun, prea mult îi tremura vocea, și nici șarlatan nu arăta a fi, ce să cîștige inventînd o poveste atît de grotescă ? Omul se scutură ca de un vis greu și oftă, reluă umbrit de melancolie :

— Cine şi-ar fi închipuit însă că, într-o bună zi, viaţa o să mă pună faţă-n faţă cu el, viu, şi că tocmai pe mine mă va alege providenţa, dar dacă domnul Heronim nu v-a spus nimic, de ce să vă spun eu, să mergem, domnişoară !

Iată deci sosită clipa cînd Heronim devenea el însuşi amintire, cine fusese cel îngropat odinioară şi cine — cel care-l continuase ? Chipul lui se ştergea pe încetul şi se prefăcea în fum, Arghira privi într-o doară spre ferestrele întunecate. Iată-mă deci nevoită, de-acum înainte, să apelez la poveştile unuia şi alte altuia pentru a mi-l reconstitui în amănunt, şi de ce omul acesta străin mai pune atîta stăruinţă şi se mai grăbeşte să mă conducă spre acea intrare furişă în spital, dacă ?

— Nu, domnişoară, acum nu mai am puterea să dau ochii cu el, ar fi prea mult pentru mine şi prea neîndurător, ar trebui să-i dezvălui lucruri şi fapte pe care e mai bine să le duc cu mine în mormînt, atît vă rog, domnişoară : să-i spuneţi cine sunt, poate că singur o să-şi dea seama de ce n-am avut curajul să mă dezvinovăţesc faţă de el, şi să mă ierte !

Aproape că gonea pe lîngă zid, să ajungă mai repede la spărtura din zid şi să-i uşureze Arghirei furişarea în spital, să se despartă de ea mai repede, şi zadarnic Arghira încercă să-l reţină, să-l oblige a se desfereca din sine, dintre tainele şi umbrele sale, pentru a afla ce ar mai fi fost de aflat, dar omul nu mai era capabil de nici o mărturisire.

— Atît să-i spuneţi, vă rog, numele meu este Ionescu, o să-şi amintească el care Ionescu, şi rugaţi-l, în numele meu, să mă ierte, să nu închidă ochii mai înainte de a...

Arghira îl privi îngrozită, ceea ce nici cu gîndul nu voise să gîndească şi să accepte, chiar fulgerător de i-ar fi trecut prin minte, se strecura acum în vorbirea lor ocazională ca un avertisment al fatalităţii — Despre cine vorbeşte prăpăditul ăsta de om, cine să închidă ochii, pentru ce să închidă ochii ?, omul îi şi întorsese spatele şi fugea bezmetic pe lîngă zid, înapoi, cu scursura lui de suflet lăbărţîndu-se pe sub felinare, sigur că urmărea

el o ţintă, dar cine să i-o bănuiască, la ce i-ar mai fi folosit ?

Era aceeaşi spărtură în zid prin care, pe la miezul nopţii, Heronim şi Rafael fugiseră din spital, Arghira n-avea cunoştinţă de acest lucru, pe ea, dealtfel, n-o interesa decît omul care continua să zacă pe patul spitalului şi care o aştepta.

O aşteptam, vă asigur, şi m-aş fi vîndut fără şovăire tuturor demonilor veşniciei, numai s-o ştiu lîngă mine...

35

Celălalt Heronim însă rămăsese la graniţa copilăriei, singur. Copilul îl prevenise că dincolo de apă se moare, foarte bine. La ce bun să mai caute salvarea într-o minciună la fel de tragică, precum aceea de unde fugise tot sub semnul morţii ? Va rămîne deci pe loc, în neutralitate absolută. Dacă nu era o eliberare totală din laţul oricărei primejdii, era, oricum, şansa unei amînări. Pentru prima oară de cînd fusese condamnat la acest surghiun, singurătatea nu-l mai înfricoşa. Nici obsesia lui Rafael n-o mai avea, cu aerul său despotic de judecător şi de călău. Era convins că intervenise ceva, cineva, în favoarea lui, i se acordase una din acele indulgenţe, din milă sau din raţiuni secrete, care te aruncă în plinul unei stări inverse, de frenezie cerebrală. Resimţea starea asta ca pe o baie fierbinte, difuzată pînă la celula cea mai intimă, dovadă a unei alte reculegeri a trupului acuzat de iremediabil. Pace deplină între cele două planuri — obiectiv, subiectiv, care şi-l disputaseră pînă atunci ca pe o victimă sigură, fiecare să-l ucidă pe temeiuri şi cu mijloace proprii, dar cu egală satisfacţie pentru Rafael, nimic nu mai era cu putinţă, şi durere şi coşmar îşi epuizaseră conţinutul, Heronim scăpase de sub autoritatea lui Rafael, viaţa îşi reintra în drepturile ei.

Chiar şi peisajul căpătase parcă alt conţinut, într-o asemenea diversitate de forme şi de culori, mai aproape de substanţa umană şi mai familiare, încît beţia lor de caleidoscop în continuă mişcare se contopea cu propria beţie lăuntrică. Recunoştea case în care locuise şi străzi pe care le colindase, bănci pe care poposise şi arbori la rădăcina cărora melancolizase — toate fidele, în succesiunea lor, cu memoria fiecărei vîrste anterioare. Adolescentul tandru şi copleşit de iluzii, boemul păgîn şi iconoclast de mai tîrziu, supus la dezordini şi la rupturi sufleteşti, artistul sfîşiat de contradicţii şi înregistrînd eşecuri peste eşecuri, bătrînul ajuns pe panta coborîşului şi a compromisului definitiv.

Nu, numai asta de pe urmă — nu, încă nu se anunţa ora fatală, ora sta în sarcina lui Rafael, dar Rafael fusese eliminat din ecuaţie, mai rămînea timpul cu neprevăzutele lui, trebuia să se baricadeze împotriva oricărui asalt al timpului distructiv.

Mergea acum de-a lungul unui drum deschis către o zare de lumină şi era fericit să constate că-i de preferat, decît un interlocutor incomod ca Rafael, chiar şi interlocutori sentimentali ca Mama şi ca Tata, să comunice exclusiv cu sinele său, cel de care nu se lepădase niciodată şi prin care şi spera să supravieţuiască.

Fiindcă eu nu voi abdica niciodată de la credinţa că fiecare om este un adevăr de sine stătător şi care, în esenţa lui, nu-i cu putinţă să-l supere pe cel de alături. Pentru asta ne şi apare lumea atît de armonioasă, poliedru cu atîtea faţete cîte adevăruri pot coexista sub acelaşi soare. Orice tulburare a echilibrului dintre ele, indiferent de dimensiunile ei, mai profundă ori mai superficială, dovedeşte că unul dintre adevăruri s-a trădat pe sine şi a devenit, în consecinţă, propria sa negaţie. Iar cauza fundamentală trebuie căutată în chiar orgoliul, uneori criminal, al celor de o asemenea specie. Aceştia şi strică ordinea lumii, destinează omenirea altui sistem de valori decît cel în numele cărora ne-am născut. Pentru care eu, cel puţin, niciodată n-am fost în stare să ridic piatra asupra unui semen de-al meu, numai fiindcă acela s-ar fi considerat un adevăr aparte sau neconform cîmpului meu spiritual,

Atîta timp cît nu-mi leza cu nimic aria de independenţă a conştiinţei, n-aveam nici un motiv să mă socotesc ultragiat şi să invoc justiţia vreunui terţ arbitrar. Şi chiar dacă s-a întîmplat vreodată ca nu-ştiu-cine să se năpustească asupra mea cu preţioasele sale adevăruri infailibile, egale mai degrabă cu o tiranie decît cu o provocare la dialog, am preferat să refuz orice confruntare care ar fi riscat să ducă nu la victoria, ci la pieirea mea. Din păcate, aceşti posedaţi au şi puterea de a înfiinţa instituţii care să le impună autoritatea şi prin care să-ţi plătească atît riposta cît şi refuzul de a le riposta. Zadarnic proclamăm în toată lumea, de la înălţimea catedrelor şi a tribunelor — atîta vreme cît se mai poate dialoga, încă nu este totul pierdut !, dacă replica partenerului de dialog se transformă în cravaşă de anchetator sau în celulă de puşcărie. Aşa se şi începe a muri, mai exact — începe procesul de degradare a adevărurilor tale personale, pentru a face loc de întîietate celor adverse, pînă cînd te apropii de teritoriul real al morţii. Ce este atunci moartea decît modul abject prin care ni se ultragiază pînă şi cele mai simple adevăruri, pulverizîndu-le în neant şi demonstrîndu-ni-se pe viu cît de naivi eram să credem că pot fi eterne ? ! Şi totuşi, credeţi-mă, vă rog, mă doare mai puţin conştiinţa apropierii morţii decît conştiinţa că vecinul de alături, virtualul partener de dialog, ascunde sub pulpana adevărului său şi cuţitul cu care să te doboare. Şi iată cum adevărul tău încetează să mai fie şi libertatea ta, pretenţia ta de om liber stă, în realitate, sub tangenţa cenzurii pe care ţi-o aplică un interlocutor sau altul, sub tangenţa temniţei în care te şi vezi închis de autoritatea celuilalt. O singură condiţie te mai poate salva — refugiul în tine însuţi, dispreţul faţă de orice fast de circumstanţă al cuvintelor, sila permanentă faţă de protocolul minciunilor oficiale, înfrînt dar nu îngenuncheat, redus la tăcere dar stăpîn pe întrebările tăcerii tale personale, strigînd fără încetare Nu ! neantului, chiar dacă tot el te va înghiţi pînă la urmă. Fiindcă nu se poate ca asta să fie totul — această mizerabilă compoziţie de elemente chimice, supusă hazardului şi dezagregării lamentabile, şi nu se poate ca aici să se termine totul — pe

această linie despărțitoare dintre viață și vis, cu această deprimantă conștiință a nimicului și a pulberii. Nu se poate să nu mai existe ceva — o altă ordine și un alt sistem, pentru a căror configurare, pentru ale căror legități, nici o imaginație și nici o filosofie nu sunt suficient de apte să le descifreze, să ni le releve și nouă, pămîntenilor de rînd. Trebuie să fie o cauză, mai ales acum n-aș fi în stare să depășesc aceste limite ale cunoașterii, sigur că numai ajuns pe pragul trecerii dincolo, față-n față cu lumina de dincolo, voi afla și vă voi spune, dacă mi se va îngădui să vă spun. Și dacă cumva, iertați întrebarea, Dumnezeu nu face altceva, de la Geneză, decît să se multiplice în milioane și milioane de făpturi omenești, ca să se supună la încercări repetate și ca să îndure propriile sentințe, pentru a-și demonstra sieși cît e de întristător totul și cît de penibil, să încerce să moară el însuși, dar fără să reușească vreodată, vă întreb — ce vreți mai teribilă pedeapsă decît asta ? De-aceea am și ajuns să-mi fie greață de această viață pe care o idolatrizez, pe care n-aș vrea s-o părăsesc niciodată, dar de care știu bine că va trebui să mă despart într-o zi ! Sunt și eu, oare, un Dumnezeu cu ciclu încheiat, așteptînd, cu emoție, să trec toate pragurile obligatorii pentru a lua alt ciclu de la capăt ?

Se opri stupefiat, nici o îndoială că omul acela era Rafael. Se odihnea pe o bancă, în inima unui pustiu, și-l urmărea cum se apropie. Capul puțin înclinat, privirea strecurată printre pleoapele grele, de parcă se chinuia să-l recunoască. Fața lui era marcată de același surîs de totdeauna, ușor ironic, superior.

— Ți-ai închipuit, cumva, că vei scăpa de mine ? Mi-ar fi făcut plăcere să te conduc prin tunelul celor patru încercări, să te asist mai ales la întîlnirea cu copilul. Dar am întîrziat din cauza alor dumitale, Mama și Tatăl dumitale, a trebuit să-i conduc pînă la granița cu veșnicia. Cum te mai simți, mai ai puterea să mă suporți ?

Nu, nu, de o mie de ori nu, indiferent ce s-ar mai fi putut petrece cu el. Și atunci Heronim, adus la limita desperării, simți nevoia să ucidă, evident că pe Rafael simți nevoia să-l ucidă...

36

Depărtarea dintre ei părea de necuprins, tăcerea dintre ei părea ca de piatră. Uluirea unuia se izbea de maliţia celuilalt, nepăsarea acestuia se contrapunea urii celui dintîi. Două adevăruri ale aceleiaşi identităţi, ca faţă şi revers ale unei singure medalii, un adevăr care plînge, alt adevăr care rîde, şi între ele suflarea rece a morţii.

— Omoară-l !, se auzi, atunci, glasul Tatei.

— Omoară-l ! se auzi, la fel de ferm, glasul Mamei.

Şi glasurile se repetară, nu erau doar ale lor, se multiplicară pe tonuri şi intensităţi diferite, vuia văzduhul, vuia pustietatea, ţeasta lui Heronim stătea parcă să crape de cîte imperative, cu acelaşi scop, vuiau în el însuşi :

— Omoară-l ! Omoară-l ! Omoară-l !

Dar asta însemna că Rafael minţise, nu se putea închipui nici o graniţă a veşniciei dincolo de care pretinsese Rafael că i-ar fi trecut pe Mama şi pe Tata, însemna că Heronim se afla în chiar plină veşnicie şi că veşnicia este populată cu sumedenie de nevăzuturi. Nevăzuturi ale cui ? al Arghirei-statuie sau al Arghirei-femeie, al Soldatului omorît în război sau al Fetei înecate, al Preotului condamnat pe nedrept sau al cine ştie cărei alte statui ratate ?, cum de ajunseseră aceste nevăzuturi în veşnicie ? Doar glasurile parveniseră pînă la el, imposibil de diferenţiat, dar sigur ale lor, cu mare înfricoşare şi cu nesăbuită voluptate a finalizării, ca revolta unanimă a unor prizonieri contra unui despot sîngeros care-i ţinea în captivitate.

Ce se întîmplă, oare, cu sufletul nostru, el — inefabilul şi imponderabilul, de ajunge să-şi provoace singur fatalitatea (care nu poate fi decît tot inefabilă şi imponderabilă) şi să vrea s-o îngenuncheze fizic, s-o ucidă fizic ? La fel să fi fost, oare, şi cu Abel şi Cain, fiecare geamăn şi dublu al celuilalt, după cum asemeni eu şi Rafael, sau legenda anume a fost inventată pentru a aminti seminţici omeneşti că blestemul odioasei dualităţi, în cunoaştere vieţuind ca un vierme şi demonul conştiinţei, Dumnezeu şi negaţia lui, acest blestem îl vom suporta în eternitate ?

Doamne, în ce hățiș de contradicții fusese prins Heronim, fără scăpare ! Și la ce soluții nelegiuite este nevoită o conștiință să apeleze, nu pentru a se salva pe sine, ci netrebnicul trup să-l salveze, despre care (oricum) se știe că e pieritor ! Mama spusese — Fiecare om își are un Rafael al său, un sine al său, nu-i cu putință să treci dincolo evitîndu-l, ucigîndu-l, sau cel puțin paralizîndu-l, orbindu-l, anesteziindu-l (cu discursuri pompoase. cu justificări delirante), ca să nu simtă cînd este programată Confruntarea de Apoi. Și Tata, la rîndu-i, nu doar că-l acceptase pe acest Rafael să-și joace rolul, ci îl și asistase în funcția lui, convenise la judecățile lui, și atunci ?

— Omoară-l ! răsunară din nou, în valuri convulsive, glasurile criminale ale nevăzuților și ale nevăzutelor de sub bolta cerească.

Și pustietatea încetă să mai fie populată cu idei și cu nevăzuturi, cu supraviețuiri ale memoriei omenirii și cu nenumăratele ei remușcări, pe zare începură să se contureze, ieșind ca din imaterial, dar foarte difuze, de o transparență viu colorată, o sumedenie de siluete spectrale. Dar, oricît de vagi și de inconsistente ar fi fost, Heronim reuși totuși să deosebească silueta Arghirei și a Soldatului omorît în război, a Fetei înecate și a Preotului condamnat pe nedrept, siluetele unor statui uitate, poate ratate, poate abandonate, pe care de fapt ar fi vrut să le uite, dar nu izbutea, pe el însuși se văzu, abia tîrîndu-se, bătrîn și bolnav. Convoiul umbrelor tălăzuia pe urmele alteia, din frunte, în imaginea căreia Heronim păru că-l identifică pe Rafael, acesta cu mîinile legate la spate, îndepărtîndu-se spre locul de osîndă. Scena i se revela lui Heronim cu atîta claritate, în ciuda spațiului imens care-l separa de orizontul pe care se desfășura, încît se întrebă dacă nu cumva se petrecuse un transfer cu ei trei (ceilalți nu-l interesau, rațiunea participării la execuție a celorlalți nu-l interesa, numai el, Arghira și Rafael), și el și Rafael și Arghira să se fi mutat cu întreaga lor existență, de la acea oră, în existența paradoxală a celeilalte memorii ?

Nu, judecătorul și călăul său continua să poposească pe aceeași bancă, foarte dezinvolt și detașat, cu brațele întinse de-a lungul spătarului băncii, așteptînd.

Îl omorîse deci o dată, atunci, printr-o simplă ridicare de mînă, votul decisiv. Se găsea deci şi el în convoi, copleşit de greul trebii murdare pe care o săvîrşise, dar şi bîntuit de dorul celei care urma, după lege, să-i fie femeie. Se găsea deci şi Arghira în convoi, văduvă şi deopotrivă mireasă, învinsă şi victorioasă în acelaşi timp. Acolo deci, dincoace deci, aceiaşi — Rafael, Arghira, Heronim, ca într-o blestemată şi indestructibilă treime.

— Omoară-l !

Şi dacă destinul va lucra împotrivă, lupta cu îngerul să nu ducă la acelaşi deznodămînt, cel ucis, de astă dată, să fie chiar el, Heronim, iar Rafael s-o recîştige pe Arghira pentru altă vecie decît îi fusese lui sortită ? Ştiu că nu sunt bărbatul pe care-l meriţi, ştiu că viaţa alături de un om ca mine e mai degrabă iad, pînă şi promisiunea gloriei într-o piatră e promisiune deşartă, orice alt bărbat, în locul meu, te-ar ferici infinit mai mult decît mine, dar te rog, te implor, oricît de greu ţi-ar fi, sacrificiu de ar fi, te rog să nu mă părăseşti ! Ea îl ascultase înmărmurită, Heronim nu se afla în criză de creaţie, nici măcar după vreun ceas de dragoste care totdeauna aduce după sine tristeţe şi dezolare, declaraţia venise din senin, în starea cea mai de calm, şi sunase cu atît mai exasperantă — O, Doamne, cum de-ţi închipui că te voi părăsi vreodată !, şi abia atunci pămîntul se cutremură sub trupurile lor goale.

Se produse astfel o întrerupere în scurgerea timpului, apăru astfel necesitatea unui timp intermediar, Heronim o chemă pe Arghira. Vocea lui sună bolborosit, abia strecurîndu-se printre buze, trupul bolnavului se chinuia să-şi domine agonia. Şi iată cum, pe durata acestui timp intermediar, Heronim reuşi din nou să-l uite pe Rafael, mai important decît dispariţia acestuia se dovedi a fi bruma de iluzie a celeilalte Arghire, din viaţa pe care el grozav ar fi vrut s-o mai controleze, dar din zona căreia nu-i parvenea despre femeia Arghira, decît gîndul strangulat şi ameţit.

Desfăşurarea cohortei de umbre din istoria imemorială se stinse, pustiul însuşi pieri, banca pe care ar fi trebuit să se afle Rafael nu mai era, ci numai o revărsare de roşu solar, a unui soare încremenit la limita dintre zi şi amurg,

un asfințit de aureole exorbitante peste arbori care creșteau odată cu visul, peste drumuri care veneau din nenumărate radiante ale universului, spre un ipotetic centru vital, și privirea bolnavului o zări pe Arghira de-aievea. Numai că orice efort ar fi făcut Heronim să-și apropie viziunea, sau să se lase cuprinsă de ochii lui, acea fantasmă se îndepărta, mereu altă distanță se așternea între ei, Dumnezeu era bun chiar și pentru atît și Dumnezeu ar fi trebuit să fie slăvit, dacă acel Dumnezeu n-ar fi făcut greșeala să-și arate fața, și fața lui era în realitate a lui Rafael, mereu ca în visul cel mai ciudat, și totul se dovedi a fi fost o simplă minciună.

— Omoară-l ! se auzi, atunci, glasul Mamei.

— Omoară-l ! se auzi, atunci, și glasul Tatei.

Și glasurile se repetară, se multiplicară, pe sonuri diferite, dar de aceeași amploare :

— Omoară-l ! Omoară-l ! Omoară-l !

Fiecare celulă a cărnii lui Heronim, tot ce mai era senin în el și tot ce era obscur în el, primind ordin de la victimele-oameni și de la victimele-statui, neavînd nici ele cum altfel se răzbuna, țipau răspicat, isterizate, același imperativ.

Rafael se afla tot pe bancă, brațele îi spînzurau tot pe spătarul băncii, masca feței lui arăta și mai ironică și mai sfidătoare, aștepta. De astă dată însă banca părea aruncată la întîmplare în chiar inima unei grădini publice, straniu lucru — peste grădină parcă trecuse devastarea unei urgii, arbori cu crengile uscate, fîntîni arteziene cu apele secate, socluri de statui fără statui, mormane de statui aruncate unele peste altele, ca leșuri de foști oameni și de foste zeități, așteptînd să vină gunoierii orașului, să le încarce în căruțele, în camioanele lor mortuare, să le ducă la cimitirul gloriilor apuse pentru totdeauna. Pe Heronim însă nu-l impresionă cu nimic această priveliște, atenția lui sta concentrată tot asupra lui Rafael, ca a păianjenului care se amuză fascinîndu-și insecta pe îndelete. Grădina publică despre care e vorba aparținea unui oraș care nu-i era străin lui Heronim, orașul somnoliza încă, vagi zvonuri ale unei mișcări discontinue pregăteau ivirea zorilor, Heronim nu socoti necesar să mai întîrzie. O anume genă secretă îl

alarmă, obligîndu-l să se grăbească, fiindcă actul n-ar fi putut avea loc decît înainte de trezirea lui din somn.

Rafael aştepta, pretinsa lui sfidare arăta mai degrabă a inconştienţă, cu aerul că nu va fi în stare să-şi evite moartea. Dar cînd mîinile lui Heronim se încleştară pe gîtul acestuia, făptura acestuia păru ca de abur, mîinile lui Heronim strîngeau în gol, Rafael nu putea fi omorît, fiindcă Rafael era altceva.

— Cum de n-ai înţeles ce rol joc eu în toată povestea asta, că aceeaşi moarte ne paşte pe amîndoi ?

Răul şi cruzimea dispărură de pe faţa lui Heronim, ochii lui, de om învins şi încă o dată umilit, lăcrămau. Rafael se îndură de el şi-l trase alături pe bancă, îmbrăţişîndu-i umerii frăţeşte.

— Dragul meu Heronim, încă puţin şi suntem salvaţi, să ne ducem pe mai departe crucea !

Pentru prima dată, de cînd se angajase să-i fie judecător şi călău, Rafael folosea pluralul, se declara corp comun cu Heronim, semn cert că se pregătea începutul altui timp, poate că al graţiei şi al iluminării...

37

Mîinile ne stăteau foarte apropiate, ale fiecăruia pe genunchii proprii. Le priveam cu uimire intensă, mîinile noastre erau identice. Mari şi butucănoase, de cioplitori în piatră. Nervozitatea lor amintea de încleştarea pe daltă şi pe ciocan, dintr-atîtea ceasuri de trudă. Pulberea albă a pietrei pătrunsese pînă-n ţesutul de deasupra, din care cauză mîinile se şi desenau ca proiectate în tipare de gips.

Aşa am început să-mi dau seama că suntem fiecare copia celuilalt, n-a mai fost nevoie să-i constat faţa şi mai ales întunecările privirii. Oricît de tîrziu realizam această descoperire, după atîtea confruntări dureroase, era bine şi era odihnitor. Nu mai trăiam sub semnul pedepsei irevocabile, ştiam bine că mă voi bucura de clemenţa

totală a lui Rafael. Doar el singur declarase că urma să ne purtăm crucea împreună, această împărţire pe din două a ispăşirii suna ca o eliberare. Se lăsase în mine o linişte mare, şi trup şi conştiinţă simţeam că se află într-un incredibil echilibru.

— Mi-e teamă totuşi că mă stăpîneşte melancolia.

Avea, într-adevăr, vocea cam umbrită şi tristă.

— Te apasă şi pe tine ceva pe suflet ?

Uite că dispăruse dintre noi brutalul pronume de reverenţă, acel dumneata rece şi convenţional, care ne ţinuse pînă atunci la distanţă ca apendice al ostilităţii reciproce.

— Nu mă apasă nimic, ci doar încerc să-mi evoc cea mai îndepărtată dintre amintiri.

— Lasă-mă s-o ghicesc eu !

— A fost pe vremea cînd l-aveam vecin de casă pe notar şi cînd băiatul notarului, într-o zi, a pretins că mama lui e mai frumoasă decît Mama.

— Iar eu m-am socotit jignit şi m-am înfuriat, le-am spart geamurile de la casă pînă la unul.

— Dar şi Tata s-a înfuriat, a plătit mai întîi geamurile sparte, după care m-a snopit în bătaie.

— Puţin îmi păsa, tot Mama rămînea cea mai frumoasă femeie din lume.

— Hazul e că şi Tata se mîndrea cu asta, chiar şi cu fapta mea se mîndrea, doar că-l durea de paguba la care-l obligasem.

— Ce om era, Doamne !

— Se scula cu noaptea în cap şi aprindea focul în sobe, se îngrijea de vite şi-şi pregătea toate cele pentru şcoală.

— Niciodată n-am înţeles cum de izbutea să acopere două universuri deodată, şi pe acela de ţăran şi pe acela de învăţător, tot ce ieşea din mîna lui era lucru sfînt.

— În ciuda faptului că era aspru la fire.

— Aspru şi drept, cumpănit la minte şi cinstit, dacă am învăţat ceva de la el şi dacă mi-a rămas ceva de la el e un fel de decalog propriu, în care se cuprind porunci mai zguduitoare despre apărarea valorilor umane decît cele din Biblie.

— Un nemăsurat respect pentru aceste valori.

— Și creator al unei morale incomparabile.

— Ți-amintești cum ne inspecta, ca la armată, pe Mama și pe mine, cînd ne pregăteam să mergem la biserică sau în vreo vizită ?, el punea semn de egalitate între Dumnezeu și omul de rînd, și unul și altul trebuiau cinstiți cum se cuvine.

— Și cum nu-l putea convinge nimeni să renunțe la obiceiul țărănesc, din vechime, el să meargă pe uliță în frunte, și apoi Mama, și la urmă eu.

— Și el să salute primul, oricît era de domn și de învățător, sau tocmai de aceea, ca să se știe că domnul și învățătorul trebuie să stea cu fruntea plecată în fața omului oarecare.

— El zicea Omul nu-i numai haina cu care-i îmbrăcat și starea la care l-a adus viața, Omul e ceea ce are el nemuritor în sinele său, eu asta văd mai întîi în Om.

— Și pentru asta îmi scot pălăria înaintea lui, oricare ar fi Omul acela, și-l salut.

— O dată m-a pus la colț, pe coji de nucă, și un ceas încheiat m-a ținut așa, numai fiindcă am dat buzna la el în odaie, să-mi iau nu-știu-ce pentru joacă, și nu i-am zis Bună-ziua ! unei fetițe pe care el o medita.

— Numai Mama de reușea să-l îmblînzească.

— O dată n-a reușit, cînd eu am refuzat să urmez cariera de agronom la care el ținea foarte mult, îmi intrase în cap să mă fac sculptor și aveam oroare de orice altă carieră.

— Da, s-a purtat neînchipuit de dur atunci.

— Fiindcă-i călcasem iluziile în picioare.

— Și fiindcă-l dezamăgeam în zicerile și prezicerile sale.

— Zicerile sale, totdeauna, sunau ca sentințe judecătorești.

— Nu pentru asta te-am dat eu la carte, ca să scot din tine un simplu pietrar, și dacă legea nu te pedepsește cînd refuzi să intri în rîndul lumii, să fii și tu om ca toți oamenii, te pedepsesc eu !

— Ciudat totuși mod de a gîndi pentru un liberal ca el !

— Probabil presimțea că vine războiul, și probabil gîndea că nu sînt pregătit pentru viață, și probabil că socotea de datoria lui să mă sprijine cu cîteva certitudini.

— Răspunderi de Tată care se simțea legat de pămînt.

— Și legea de la care nu voia să abdice : Te pedepsesc eu !

— Mi-a luat țoalele de pe mine, ca la pușcărie, și m-a închis în polatra din spatele casei, cu fereastră zăbrelită și lacăt greu pe ușă, Mamei nu-i îngăduia decît să-mi dea mîncarea pe fereastră, regim de mîncare cu lacrimi, iar el mă supraveghea un singur ceas la aer și nici atunci nu-mi adresa vreun cuvînt, se considera trădat și făcut de rușine în fața satului, trebuia într-un fel să-și răscumpere sudoarea vărsată pentru mine.

— Zadarnic se cerșea Mama de el, să fie om și să mă înțeleagă, rămînea nezdruncinat în decizia lui, și nu știu la ce finalitate s-ar fi ajuns.

— Dacă Mama n-ar fi preluat asupră-și consecințele finalității și dacă nu mi-ar fi dat drumul, a profitat de absența Tatei, într-o zi, de acasă și a rupt belciugele lacătului cu toporul, mi-a adus hainele să mă îmbrac și mi-a burdușit valiza de carton cu alte zdrențe necesare, chiar și caietele cu schițe mi le-a pus în valiză și cîte ceva de-ale mîncării, mi-a dat bruma ei de economii ca să am bani de drum și m-a binecuvîntat pentru drumul la care porneam, în bună măsură Mama e vinovată dacă s-a ales ori nu s-a ales ceva de viața mea !

— Uite ce s-a ales !

Fusesem din nou prins în capcană, bunul meu dublu Rafael se dovedise ca întotdeauna abil și ticălos. Apelase la trucul cu melancolia, cu Mama, cu Tata, numai ca să nu mă angajeze prea brutal în cea mai dură dintre confruntări. Pentru asta și alesese ca loc de întîlnire, după tragicul periplu labirintic, propriul meu muzeu virtual. Abia acum privelișteа grădinii publice mi se dezvăluia în adevărata ei mizerie decrepită, de-ți venea să plîngi cu hohote de mila și de jalea ei. Aș fi putut crede, și era lesne de crezut, că ordinea și armonia grădinii căzuseră pradă vreunui vînt pîrdalnic. Dar sigur că nu la nemernicia vîntului se referise Rafael, punînd semn de egalitate între

viața mea și ce s-a ales din ea, și nici la arborii uscați, la iarba pîrjolită, ci la mormanul de leșuri în piatră care așteptau să fie duse la groapa fără fund a istoriei.

— De ce au fost măturate de pe socluri ?

Mai degrabă mi-era ciudă pe neputința de a înțelege un astfel de sfîrșit decît pe sfîrșitul în sine, decît pe rațiunea și pe autorii care-l determinaseră.

Aveam cunoștință despre valori uitate sau reduse la tăcere, valori de tot felul, care căzuseră în dizgrație sau care pieriseră din memoria omenirii, dar care continuau să fie transmise ca moștenire săracă de la o generație la alta sau păstrate cu evlavie în depozite de biblioteci, peste toate plutind sau în toate rezistînd speranța că, mai devreme sau mai tîrziu, va spulbera cineva praful de pe ele și le va restitui omenirii, dacă nu ca pe capodopere în întregul lor, cel puțin ca pe sugestii ale unor destine penibile, într-o bibliografie a nimicului și a deșertăciunii. Cu cîtă sfințenie chiar eu, adesea, nu m-am apropiat de astfel de relicve, fără autor sau semnate de nume absolut insignifiante, și cu cîtă strîngere de inimă nu le-am cercetat, convins (uneori chiar și îndreptățindu-mi-se această convingere) că tot e ceva în fiecare, oricît de infinitezimal, care durează, și că prin acest ceva misterios de durată, duram eu însumi.

Dar niciodată n-am reușit să-mi închipui deznodămîntul dezastruos la care pot fi condamnate unele pietre sculptate, aducea cu adevărat a măcel. Capete și mîini, picioare deșurubate din trunchiurile lor și trunchiuri mutilate de ghioagele care le izbiseră în plin, găoace de ochi sterpi de lumină și guri strîmbe de durere adresîndu-se istoriei și tăcerii din jur, și, fiindcă tăcerea, istoria n-aveau grai, adresîndu-se lui Rafael, reprezentantul lor justițiar, cu aceeași amară întrebare — De ce am fost măturate de pe socluri ?

— Erau urîte și deprimante, nu le străbătea nici o idee și n-aveau substanță, răspundeau fiecare la cîte un nume dar erau lipsite de personalitate, toate erau confecționate ca după șablon și nu se înfiora nimeni privindu-le, arătau ca moarte înainte încă de a fi urcate pe socluri și de a pretinde că sunt semne ale nemuririi, autorul lor a uitat că fiecare timp vine cu rigorile lui superlative, cine ignoră

să-şi acorde conştiinţa creatoare cu conştiinţa timpului ulterior este pierdut !

— Dar de ce mă faci pe mine vinovat de urîţenia lor ?

— De parcă nu le-ai recunoaşte !

S-a ridicat alene de pe bancă, era jalnic în micimea lui. Tocmai fiindcă mă avertizase şi tocmai fiindcă presimţeam proporţiile dezastrului, nu material, ci moral. Nu neg însă şi impulsul derutant al unei anume curiozităţi, să constat în ce măsură mă voi regăsi în lucrări despre care se pretindea că mi-au aparţinut cîndva.

De cîte ori, la răstimpuri de ani, pus în astfel de situaţii de confruntare directă, consideram lucrările respective cu stupefacţie şi oroare, exclamînd, dacă nu către cer, către mine, oricum, tot din frica şi ruşinea de a nu fi auzit de nimeni — Doamne, cum de am fost în stare să gîndesc aşa ceva, să semnez aşa ceva ? !, după care le întorceam spatele şi mă duceam să mă îmbăt de moarte, ca să uit şi să fiu uitat, să-mi iau faţa de la lume şi lumea să nu se uite la mine ca la un lepros — Îl vedeţi pe amărîtul ăla de om, e sculptorul Heronim, acela care etcetera, etcetera !, la ce altceva mă puteam aştepta din partea conştiinţei mele secunde — Rafael ?

Acesta punea multă aplicaţie în lucrul său, şi lucrul său consta din recompunerea bolborositǎ, schilodită, sprijinită în cîrji invizibile a celor cîteva pietre demolate de pe socluri. Nu reuşea de fiecare dată să peticească, să potrivească fragmentele cum se cuvine, dar asta era mai puţin important decît demonstraţia pe care o urmărea. Pînă la urmă, din mormanul de leşuri amputate şi desperecheate, a dat la iveală cîteva reprezentări cît de cît distincte — silueta unui bărbat împuşcat, o femeie îngenuncheată de umilinţă, un portret de copil înfometat, alt portret de copil plîngînd, cîteva busturi de anonimi, fără nimic semnificativ şi care să-i diferenţieze, alte cîteva siluete de bărbaţi în mişcare, care se voiau evocatori ai trudei fizice sau ai concentrării spirituale. Rafael avusese dreptate, arătau stereotipe şi terne, mi-era silă şi să le privesc, darămite să accept că sunt semnate de mine !

Fără să poată fi aduse acolo, în acelaşi timp, pentru o comparaţie explicită, mi-era suficient să le compar însă, în imaginaţie, cu Arghira şi cu Soldatul omorît în război,

cu Fata înecată şi cu Preotul condamnat pe nedrept, chiar şi cu ilustraţiile la Biblie, cu Pasărea Phoenix şi cu celelalte abia bănuite sub frunte sau în eboşele din diverse carnete, — şi acestea pe care mi le arunca Rafael acum, cu neobrăzare, pe tabla judecăţii păreau simulacre de artă şi nu artă, memoria mea le lăsase la fund ca pe nişte reziduuri mîloase, timpul venea în favoarea mea, nu eram obligat să le recunosc, eu cu alt timp şi cu alte fapte de artă mă îndreptam spre Judecata de Apoi, cu ce dovezi putea să-mi dovedească Rafael că mizeriile acelea se plămădiseră sub fruntea mea şi ieşiseră din mîinile mele ?

Rafael sta ţeapăn în dreptul lor şi rînjea, biata mea conştiinţă la ce dureroasă încercare era supusă !

— Nici o mirare că nu le recunoşti, laşitatea noastră capătă forme dintre cele mai imprevizibile, pînă şi de oglinda în care ne uităm zilnic ajungem să ne înfricoşăm, există în noi un ochi veşnic treaz care le vede pe toate de dincolo de faţa noastră reală, fiindcă memoria nu ţine partea omului, ci partea lui Dumnezeu, cîţi n-ar vrea ca odată cu pieirea lor să piară şi memoria faptelor de artă fără valoare, bun, să nu facem prea mult caz de tristul lor destin, dar, cel puţin, recunoaşte că te-ai vîndut pentru ele !

— Am destule circumstanţe atenuante.

— Ştiu, mi le-ai mai spus de cîteva ori, nu le repeta.

— Repet un singur lucru : că nu eram făcut să dau buzna în istorie ca taurul înfierbîntat, lovind orbeşte şi încăpăţînat cu coarnele drept în porţile istoriei, să mi se deschidă, şi omenirea excitată să mă aplaude, cît de fioros sunt, eram, dimpotrivă, ca un copil neajutorat care are nevoie de o mamă, de o soră de caritate, de un văzător mai departe, şi care să mă conducă Fii atent pe-aici, atenţie la primejdie, pe-aici nu-i nici o primejdie, curaj, Heronim !

— Un anume curaj, totuşi, nu ţi-a lipsit.

— Pînă la arestarea Preotului în a cărui biserică mi-am ascuns ilustraţiile la Biblie, imediat după asta am devenit un adevărat cîmp magnetic al refuzului şi al fricii.

Eram obosit, nu mă simţeam nici mai calm, nici mai eliberat decît după fiecare confruntare dinainte. Atît doar — că durerea fizică se potolise, continuam să exist în afara trupului şi a identităţii trecute în cataloage. Rafael

nu mă scăpa din ochi, eram pentru el şi obiect de cercetare medicală şi centru cerebral în care se adunau, ca sub o lupă fluorescentă, şi contradicţii justificate şi eresuri capitale.

— Deşi, pe dedesubtul fricii şi al refuzului, căutai calea spre un fel de opţiune.

— Îţi mulţumesc pentru indulgenţă, Rafael.

— Nu vreau decît să restabilesc adevărul adevărat.

— În fond, Rafael, de cine vrei să mă aperi ?

— De judecata strîmbă a posterităţii, posteritatea să ştie că nu ţi-a fost uşor nici cînd te prefăceai că eşti mulţumit să ciopleşti pietre de doi lei, nici cînd ai acceptat să te vinzi pe doi lei.

— Mereu vînzare şi iar vînzare, cît o să mă mai chinui cu ticăloşia asta ?

— Pînă ţi-o vei smulge de pe conştiinţă cu fierul înroşit în foc.

— Ei bine, se pare că ştii mult mai mult decît sunt eu în stare să mărturisesc, nu renunţ la părerea că şi eu şi alţii traversam o criză a valorilor, mi-am pus şi eu destule întrebări în legătură cu rostul meu pe pămînt într-o epocă în care nu-mi găsisem decît rostul de a face pe măscăriciul lui Dumnezeu, să reduci totul, vocaţie, aspiraţie, la simpla cruce de piatră pe care, oricît ar ţipa geniul în tine, n-o poţi face mai originală decît sfînta cruce de la începuturi, aveam şi eu orgoliul meu, iluziile mele, epoca scosese la suprafaţă o sumă de ahtiaţi după glorie care mi-o luau înainte, recunosc că n-aveam destulă putere ca să zac în mine şi să aştept zile mai faste, mă dădeam cu capul de toţi pereţii căutînd răspuns la întrebările care mă sîngerau, uneori mă convingeam că din perimetrul ăsta de limite nu se poate ieşi decît cu mîinile pe piept şi cu picioarele înainte, ratasem fuga din ţară, n-aş fi vrut să ratez şi prezenţa în epocă, beam dementţial şi riscam să termin ca alcoolic inveterat, mă bîntuiau idei de sinucidere şi mă bîntuiau idei de revoltă, să mă las strivit de locomotive sau să strig în gura mare, pe străzi şi în cîrciumi — Ce aveţi de gînd cu noi, cu sufletul meu, cu libertatea noastră ? !, n-am fost în stare de nici un gest de acest fel, dacă asta-i arta care se cerea, simandicoasă, pompoasă, gra-

ţioasă, reverenţioasă, atunci asta să fie şi arta ce să li se ofere, îţi mai aduci aminte ce conţinut a avut prima mea opţiune ?

— De cinism.

— Exact, şi ia seama cît de odios de sincer sunt acum, tai în mine ca în carne vie, ca o ripostă sălbatică la propria teroare interioară, ca şi atunci, fiindcă era oglinda terorii exterioare, sau poate că nu voiam decît să mă răzbun pe încărcătura mea de vinovăţii trecute ?, nu ştiu, te priveşte cum îţi explici şi cum vei încerca să mă aperi, fapt este că după un şir de zile şi de nopţi de suferinţă în singurătate, numai eu cu mine şi cu îngerul personal, într-o bună dimineaţă am pus la vedere, în vitrina magherniţei unde-mi duceam veacul de făcător de cruci, prima mea lucrare dinafara fricii şi a refuzului, prin care voiam să demonstrez că-n sfîrşit am ieşit din izolare şi că nu-mi mai este frică, o Stelă funerară pentru cei ucişi, putea fi vorba despre toţi ucişii de la începutul timpurilor, dar putea fi vorba şi despre ucişii de ultimă oră, care-şi dăduseră viaţa ca să triumfe noua orînduire, şi am aşteptat.

— Ce aşteptai ?

— Să se împlinească destinul.

— Avea chip de om destinul, cînd s-a împlinit ?

— Chipul lui Isus Nazarineanul Regele Iudeilor !

— Fără-ndoială că glumeşti.

— Nu glumesc, tocmai mă pregăteam să închid magherniţa cînd a apărut individul cu pricina, m-a întrebat dacă lucrarea din vitrină e de vînzare, mi-am închipuit că vrea s-o cumpere pentru vreo criptă de-a familiei sau pentru mormîntul personal, lumea de-atunci era plină de tot felul de nevropaţi şi de apucaţi, la urma urmei puţin îmi păsa pentru ce vrea s-o cumpere, i-am confirmat că Stela funerară este de vînzare, şi atunci individul a început s-o tot întoarcă pe toate părţile şi s-o pipăie ca pe o marfă, m-a cam dezgustat stilul ăsta de a-mi aprecia opera, dar tot nu l-am dat pe uşă afară, individul s-a arătat dispus s-o cumpere pe oricît ceream, cu o singură condiţie — să dispară numele de Heronim de pe stelă şi să dăltuiesc în piatră numele lui, nici asta nu m-a scos din sărite şi nici condiţia că voi fi discret cu această nevinovată mistificare, numele meu şi aşa nu făcea două parale, nu speram ca

trecătorii prin cimitire să se sinchisească a cui e capodopera şi nici în istoria nouă a artelor nu visam să figurez, l-am întrebat cum îl cheamă şi individul mi-a răspuns că el semnează cu iniţialele INRI. şi atunci am surîs cu vechea mea viclenie creştinească şi am zis — De parcă aţi fi Isus Nazarineanul Regele Iudeilor !, dar individul nu mi-a gustat gluma, mi s-a părut chiar că se simte ofensat şi mi-a replicat să fiu mai atent cu vorbele care-mi ies din gură, că vorbe dintr-astea mă pot duce la puşcărie ca duşman al poporului, şi eu am tăcut, şi sub ochii lui mi-am aruncat numele în neant, în locul meu a apărut ca autor domnul INRI, şi domnul INRI şi-a luat marfa la subsuoară şi s-a dus.

— Dar nu la atît s-a redus relaţia voastră de vînzare-cumpărare.

— Nu, a venit din nou, şi a treia, a şaptea, a zecea oară, de fiecare dată făcîndu-mi comenzi ferme, cu subiecte precise, mi-aducea, ca să mă inspir, şi diverse broşuri de vieţi romanţate sau despre fapte eroice, eu mă conformam şi mă zbăteam să-i respect comenzile, să-i respect semnătura cu celebrele iniţiale, mai mult decît atît — mă lăsam dirijat, corectat — Aici mai multă forţă, dincoace trăsături mai pozitive !, încetasem să mai fiu eu, îmi pierdusem orice neprihănire, dacă neprihănire se mai putea chema compromisul la care mă supuneam de bunăvoie şi nesilit de nimeni, renunţasem la orişice brumă de originalitate şi de specific personal, dalta, ciocanul, mîinile erau ale mele, dar tezele, ideile erau ale acestui domn INRI, adevărat că mă plătea, dar eu nu-mi făceam complexe, mă consolam cu exemplul celor mari ai istoriei care primiseră porunci de la regi, de la papi, deşi puţină tristeţe tot se aşeza, ca praful, pe sufletul meu, pînă ce într-o altă bună zi...

— Eram convins că vine şi o astfel de zi.

— Da, lucrările mele figuraseră prin expoziţii, fuseseră elogiate, domnul INRI parvenise, din necunoscutul care va fi fost la ora cînd se prezentase pentru întîia oară la mine, în magherniţă, ajunsese personaj oficial, mentor şi cenzor, membru al comisiei de triere, de apreciere a capodoperelor care băteau la porţile gloriei, dacă merită sau nu merită să intre în istorie, şi atunci m-a apucat o lehamite de

moarte, refuzasem istoria sau istoria mă refuzase pe mine, şi iată că totuşi făceam parte din ecuaţia ei matematică, Isus Nazarineanul Regele Iudeilor ajunsese cenzor şi mentor datorită mie, de ce să nu fi devenit şi eu mentor şi cenzor pentru mine însumi ?

— Aşa a luat sfîrşit memorabila voastră relaţie.

— Dar grozav ce aş fi vrut să dau ochii cu el, eu ca solicitator de stampilă, el ca stăpîn peste stampilă, şi atunci am decis că este ora să-mi iau soarta în propriile mîini, cum se spunea pe vremea aceea, am gîndit şi am finisat Grupul statuar de oameni în faţa plutonului de execuţie !

Rafael şi-a petrecut privirea pe deasupra mormanului de pietre mortificate, mai degrabă dezamăgit decît intrigat.

— Nu-l văd printre acestea.

— Nici Stela funerară de la început nu este.

— Să fi avut ele altă valoare ?

— Aveau, în primul rînd, valoarea pasiunii cu care le-am conceput şi le-am finalizat, de orice pot fi acuzat, numai de credinţa mea nezdruncinată în iluminările artei — niciodată, sper să nu-ţi par exagerat, dar în fiecare din ele pusesem ceva din sufletul meu, dacă nu chiar pe mine întreg, tocmai fiindcă nu eram atît de păcătos pe cît vei crede.

— Suficient, poate, ca să fi fost salvate de la dezastru ?

— Suficient ca să-mi fie acum sufletul mai uşurat.

— Ciudat că le consideri pe amîndouă cu aceeaşi răspundere.

— Dovadă că apariţia şi dispariţia din viaţa mea a domnului INRI coincid cu extremele mele fatale.

— Şi ce soartă a avut Grupul statuar ?

— Era pentru prima dată cînd trebuia să mă înfăţişez la comisia de acceptare într-o expoziţie şi eram sufocat de emoţie, o eventuală respingere ar fi sunat pentru mine ca o sentinţă capitală, ar fi împlîntat în mine ideea lipsei de vocaţie şi a neputinţei de a răspunde la întrebările timpului, gîndul că decisiv pentru opţiunea mea s-ar fi putut să fie însuşi domnul INRI mă scotea din sărite, dar jocurile erau făcute, nu mai puteam da înapoi, mi-am dus lucrarea la expoziţie, chiar în ajunul convocării comisiei, ca să nu turbez de nerăbdare aşteptînd prea mult, deşi te rog să crezi că am şovăit pînă în ultima clipă dacă e bine sau

nu e bine ce fac, a fost o despărțire dureroasă, parcă se rupsese ceva din mine, rămîneam beteag de o parte din conștiința mea, frustrat de bunul meu cel mai de preț — libertatea, și infinit mai sărac decît înainte, și de acest simțămînt n-am scăpat niciodată, de cîte ori îmi duceam lucrările la expoziție, de cîte ori se întîmpla să-mi fie cumpărată vreuna, la asta, atunci, s-a adăugat și un fel de presimțire neagră, sufletul mi-era tulbure și o gheară nevăzută mi se înfipsese pe inimă, m-am întors în mansarda mea și toată noaptea m-am zbătut ca o fiară în cușcă, nu se lipea somnul de mine, am petrecut noaptea cea mai grea din viața mea, treaz și lucid ca un bloc de gheață, neînstare nici măcar să mă îmbăt și să-mi înec în alcool neliniștea, presimțirea, pe vremea aceea n-o aveam pe Arghira și nici un alt prieten cu care să mă sfătuiesc, nici la vise n-am putut apela, să le interpretez în favoarea sau în defavoarea opțiunii mele, cu toate că, oricum, nu s-ar mai fi putut schimba nimic din ceea ce sta să se împlinească peste voința mea, în ciuda grotescă a opțiunii mele naive, și neliniștea, presimțirea mi s-au confirmat foarte repede, în dimineața următoare eram arestat !

Rafael s-a uitat la mine lung, încruntat și uluit, de parcă atunci și acolo, pentru întîia oară, ar fi luat cunoștință de acest oarecare eveniment din viața mea.

— Pentru ce ? !

— Pentru că eul meu călăuzitor trebuia să treacă și prin asta.

— Acest eu călăuzitor se chema, cumva, Ionescu ?

— Acel Ionescu la care te referi a fost o victimă ca și mine.

— Și iată-ne prinși într-o nouă aventură !

— Sunt obosit, Rafael, te rog !

Ce plăcere la omul acesta, duh, simbol, ce o fi, să nu consume bine un salt în necunoscut că se și pregătește pentru altul, și totdeauna pe seama conștiinței mele, cît o să mai dureze tortura asta ? Cum să-l conving că temnița într-o celulă materială e mai suportabilă decît temnița într-un suflet de om, de ale cărui micimi și cruzimi nu pot fi făcut eu răspunzător în locul lui Dumnezeu ? Ce știu eu despre nimicul de om care se cheamă Ionescu, și

care s-a strecurat în viaţa mea ca o fatalitate, mai mult decît stă scris pe tabla de mistere a amîndurora ? Zadarnic l-am smuls din existenţa lui banală de şoarece hîrţogar şi l-am pus în legătură cu Arghira, el a fugit, netrebnicul şi laşul, de unde să ştiu eu ce caută în afara mea, ce alt dezastru speră să prevină ?

Dragul meu, bunul meu Rafael, mi-e teamă că încep toţi să mă părăsească, unul cîte unul, cel puţin tu nu mă lăsa, rogu-te, să trec Dincolo singur...

38

La început, aşadar, fusese o cîrciumă lipsită de orice glorie, sau, dacă vreţi, cu gloria dusă pe apa Sîmbetei. Pe vremuri, înainte de război, şi pe durata războiului, cîrciuma era cunoscută ca refugiu academic al boemilor oraşului (pictori şi scriitori, balerine şi artişti, ziarişti şi alţi iluzionişti), care se pricepeau să elimine istoria de sub ochii lor şi să-şi cultive deşertăciunea-deşertăciunilor cu alcooluri de viţă veche. Revoluţia, între timp, îşi pusese peste toate pecetea, chiar dacă uneori numai pentru a acoperi cu celofan patimi şi năravuri, ambiţii şi tot felul de apetituri care se vor dovedi eterne.

Astfel că, boemii amintiţi dispărînd ca specie neutrală, din cauza cîtorva rigori administrative şi spirituale, ceea ce adîncea şi mai mult criza valorilor despre care am mai pomenit undeva, cîrciuma avea să intre într-o zodie meta-populară. Mai precis — vizitatorii ei permanenţi sau ocazionali aparţineau acum speciei de la cealaltă extremă, boemi şi aceştia, dar numai după veşminte şi după cinismul cu care tratau şi ei istoria, fiindcă, altfel, nu erau interesaţi să aibă audienţă la nici una din zonele culturii, ei se lăudau a fi depozitari de mitologii străvechi şi propagatori de folclor modern, pe care-l clamau în gura mare sau îl scuipau pe ziduri cu grafia cea mai şleampătă şi total negramaticală. Academia lor deci se prezenta lumii cu altă

emblemă, concepută mai degrabă din simboluri ale celei mai nevinovate ignoranțe decît ale unui neo-peripatetism. Erau gunoieri și măturători de stradă, hingheri și camionagii, telali și vînzători de paradisuri ieftine, ciocli și hamali, foști pensionari ai caselor de sănătate și hoți de buzunare prin medii parvenite, pușcăriași de drept comun în interludiul dintre o condamnare și alta și, evident, pentru culoare și pentru alte divertismente dirijate din umbră, fie de amanții lor de inimă, fie de oficii interesate să afle ce mai zice gura lumii, preotese deci de noapte și preotese de zi, cu tarif la liber sau cu tarif uniformizat, toți și toate servind aceeași filosofie de libertinaj absolut. Cel puțin în adîncul ființei fiecăruia în parte, acolo unde trădările se produc mai greu și care la fel de greu se descifrează, fiindcă la suprafață, dintr-un instinct de securitate lesne de înțeles, vădeau știința extraordinară de a se împopoțona cu lozincile cele mai ferme ale noului timp.

Mai e de luat în seamă, pentru ca să aveți imaginea exactă a acestui univers în putrefacție, că mai toți robii culorii sau ai poeziei își eternizaseră trecerea pe acolo și mai ales își plătiseră datoriile, convenție tacită între patronul un pic dement, un pic divin, și clienții din clasa cea mai aleasă, prin desene și manuscrise agățate pe pereți, nu îndrăznea nimeni să le judece estetic și cu atît mai mult să despoaie pereții de ineditele comori, gloria acestor efemeride era și gloria lor.

Singura explicație că aproape seară de seară, se abătea pe-aici și pietrarul Heronim, avînd chiar o masă reținută spre fundul cîrciumii, pe care acești lumpeni o respectau cu sfințenie, după cum îi respectau și izolarea, tăcerile, încruntările și lucrul (tot creiona și mîzgălea într-un caiet de desen, Dumnezeu știe ce !), trebuie căutată în faptul că prin apropiere se afla și maghernița cioplitorului de monumente funerare, unde lucra cu ziua sau cu capodopera. Vinul fiind prin natura și prin consecințele lui un atribut al pregătirii pentru veșnicie, oricît de modeste, fiecare din acești săraci cu duhul vedea în Heronim un virtual trimis al cerului care să le asigure, prin crucea de la căpătîi, meșterită cu inspirație și cu cît mai originale podoabe, statornica amintire. Se puneau deci bine cu el și nu de puține ori îi plăteau avansuri sub formă de sticle pline,

ca să le memoreze cu fidelitate mutrele sau misterele lăuntrice, în perspectiva reflectării lor în piatra personală.

Fie că intuiția lor privind calitatea morală a lui Heronim se dovedise exactă, fie că însuși Heronim se lăsase dibuit fără opreliști, cert este că toți vedeau în el nu un cioplitor de rînd și în nici un caz unul care să le aparțină de drept, ci un năpăstuit al soartei, o victimă a răsturnărilor istoriei, și-l considerau ca atare. Lipsindu-le orice element biografic, care să li-l pună în adevărată lumină, ba chiar fericiți că (și de-ar fi fost să fie supuși la torturi) n-aveau ce taină dezvălui despre el, din ce lume vine, ce păcate răscumpără, îi inventaseră în consecință o legendă superlativă, capabilă să reziste și la cercetarea cea mai aplicată. Într-un cuvînt — să se caute femeia, presupuneau ei, fiindcă numai pierderea unei femei te poate împinge la un refuz atît de categoric al fastului oficial și la acceptarea de bunăvoie a unei sihăstrii de ocnaș, să n-ai altă bucurie în această viață de cîine decît să tot ciopleşti la cruci de morminte și să-ți tot amăgești zilele cu amăgirea perenității altora, fără să aibă de unde ști cît de tragic de adevărată poate fi o legendă. Numai numele i-l cunoșteau și profesia, de ajuns pentru ca umorul lor negru să-l apere de asalturile dezordinii dinafară, iar el să se simtă bine și liber în propria captivitate interioară.

Cine și-ar fi închipuit însă că tocmai dintre aceștia i se va alege și destinul, sub înfățișarea fără expresie, nerevelatoare a nimic, a unui ins oarecare ?

Omul cumpără mai întîi o butelcă de vin și luă de pe tejghea o cană de lut (în asta și consta prestigiul cîrciumii, fripturile se serveau pe tăblii de lemn și avînd alături, totdeauna, străchini pline cu murături picante), se îndreptă cam împleticit spre masa lui Heronim și ceru îngăduința să se așeze. Așa, ca între beţivi, sau (dimpotrivă) potrivit legii hazardului care aduce la aceeași masă două spirite alese, menite să se întîlnească și să-și împartă soarta pe din două. Cine era omul, cum ar fi putut Heronim să-l respingă ?

Heronim era muncit ca de obicei de ale sale, idei la întîmplare sau idei obsesive care se concretizau în schițe de portret sau în scene ale unui basorelief deocamdată fără logică. Dar ce logică răspunde rostului nostru pe pămînt, cutezanței noastre de a supralicita pulberea și neantul ?

Fețele bărbaților și ale femeilor care îndeobște populau cîrciuma, oricît de particulare una față de alta, își pierdeau caracterul de modèle imediate și se proiectau în fantezia lui ca expresii ale unui univers absurd. Parcă sculptor sau poet, savant sau muzician, ce sunt notațiile noastre fugare într-un carnet sau pe șuvițe întîmplătoare de hîrtie decît înregistrarea dulcelui har cu care Dumnezeu ne atinge uneori fruntea, spre a lumina haosul din noi și pentru a ne găsi temeiul în lucrări de durată ?

Ilustrațiile la Biblie țineau acum de trecutul îndepărtat, ca și amintirea altarului de biserică unde fuseseră ascunse și a Preotului care plătise pentru ele cu închisoarea. Nu trecuseră decît vreo patru ani, panica dintîi se potolise, nu-l bănuia și nu-l acuza nimeni de nimic, între timp se consumase și experiența colaborării cu domnul INRI, lecția fusese plină de învățăminte pentru novicele care încerca să priceapă adevărurile si dedesubturile epocii, alte motive de spaimă n-ar mai fi avut, și totuși uneori se trezea năpădit de sudori ca de gheață și atunci un glas din neștiut (care putea fi al Soldatului omorît în război sau al Fetei înecate, al Preotului condamnat pe nedrept sau al oricăreia din lucrările vîndute domnului INRI) îi adresa întrebări bolborosite, din care nu se descifra nici un sens, dar care ascundeau și toate sensurile cu putință. Cît avea să mai dureze acest soi de pedeapsă cine să se îndure de el și să-l ierte ?

Și poate că Heronim, în seara aceea la cîrciumă, dăruindu-se acestei noi cauze foarte realiste, de realizare conștientă a unui album de tipologii dintre cele mai anonime și terestre, nu gîndea altceva decît să se apere de presiunea obsesivă a crimelor inconștient săvîrșite. Ciudat este însă că prostituatele, de pildă, căpătau puritate de madone iar bețivii și pungașii aduceau, în viziunea lui, a martiri, dovadă deci că el nu ajunsese încă să-și domine memoria și să-i înăbușe exploziile arbitrare. De aci și absurdul care guverna relațiile dintre aceste două categorii pretins sacrosancte, fiindcă și madonele și martirii arătau viciați pînă-n măduva oaselor, personaje prin excelență ale unui infern în delir erotic, ale unei descompuneri umane mai abjecte decît ar fi suportat orice dogmă. Nimic mistic totuși în această pustiitoare degringoladă, cel mult —

paradoxurile unui spirit căruia îi plăcea să se tortureze gratuit. Sau, din nou vă întreb, să fi fost oare asta pedeapsa pe care el însuşi, determinat şi de alcool, şi-o aplica, pentru a face să cadă la fund, în uitare definitivă, nemernicia cu Soldatul, cu Fata înecată, cu Preotul necunoscut, cu cele vîndute domnului INRI ? Grupul statuar al oamenilor în faţa plutonului de execuţie constituia prima dovadă a acestei eliberări, că ieşirea din impas e posibilă, credea în şansa absolvirii conştiinţei prin artă, hotărîse în sfîrşit să se prezinte la comisia de triere şi de acceptare, sorţii căzuseră o dată pentru totdeauna !

Dar ce va fi voind individul acesta, scornit din senin, care îndrăznise să-l smulgă din lumea lui de fantasme şi să-l convoace la cine ştie ce dialog otrăvit ?

Heronim abia îşi strecură privirea către el, ca printr-o ceaţă, faţa omului nu-i spunea nimic, faţă de şoarece, suflet strimb, cu personaje ca acesta nu poţi să imaginezi decît o lume penibilă şi grotescă, al cui mesager era ?

Nu era mesagerul nimănui, ci doar al lui însuşi, adică al propriei singurătăţi şi nimicnicii. Turnă vin în amîndouă cănile de lut, fiindcă şi cana lui Heronim era goală, mîna îi tremura şi făcea eforturi să arate cît mai decis. Privirea lui se întîlni cu privirea lui Heronim şi, oricît de dură i se păru, oricît de interogativă (Ce cauţi, domnule, în viaţa mea ?), omul o suportă cu stoicism. Îşi bău cana pînă la fund, se vede treaba că era foarte însetat, sau numai aşa ar fi îndrăznit să-l abordeze pe Heronim, îşi umplu din nou cana şi zîmbi.

— Mă tot întrebam ce-mi spune mie numele de Heronim, toată lumea de pe-aici vorbeşte cu respect şi cu simpatie de dumneata, şi din ce fotografie te cunosc. Avea glasul şuierat, ca al unuia cu laringele ars de cîte otrăvuri înghiţise, reluă : Fiindcă, de văzut şi de întîlnit, acum te văd şi te întîlnesc pentru întîia oară. De-adevărat, însă, te cunosc din timpul războiului.

(Pe mine, domnule, în ce împrejurări, domnule ?)

— Atunci ţi-am văzut numele înscris pe o cruce de mormînt şi tot atunci chipul într-o fotografie, care te reprezenta cu alte foste nimicuri de-ale dumitale, într-un sicriu.

(Şi eu, naivul, care speram că niciodată strigoii războiului nu se vor mai năpusti asupra mea !)

— Chiar nu-ţi imaginezi cine sunt ?

Heronim tăcea încruntat, răscolirea acelui trecut îi producea un rău aproape fizic şi nu era deloc predispus la confesiuni, cu atît mai mult faţă de un neavenit din toată lumea, cam bănuia spre ce hăuri este gata să-l împingă străinul, dar nu-i înţelegea încă raţiunea şi mai ales nu presimţea la ce deznodămînt îl va împinge această raţiune.

(Cine ştie ce secrete mai deţine şi vagabondul ăsta şi poate că vrea să mă stoarcă de bani, poftim, domnule, şi du-te dracului cu amintirile tale cu tot !)

Deşi omul, doar vag descumpănit după şocul primei confruntări, continua să zîmbească, aproape uluit de neaşteptata oră pe care o trăia.

— Ca să vezi în ce situaţii extraordinare te pune uneori viaţa, nici cu gîndul nu gîndeam să dau vreodată ochii cu dumneata viu.

(De ce viu, domnule, doar n-am fost niciodată mort, domnule !)

— Eu sunt omul care a vorbit la înmormîntarea dumitale simbolică, să-ţi povestesc cum a fost ?

(Nenorocitul de mine, deci Tata şi Mama n-au glumit, de-adevărat mi-au făcut înmormîntare simbolică, şi eu care n-am avut curiozitatea să !)

Răspunsul sună scurt, nerostit, dar cu evidenţă negativ, era acum rîndul lui Heronim să-şi dea cana cu vin peste cap, ameninţător şi furios, după care, aproape inconştient, cerşi străinului să i-o umple din nou.

(Lepră ce eşti, mi-ai întors sufletul pe dos, toarnă, canalie !)

Şi omul îi respectă atît de spontan dorinţa, cu o bunăvoinţă atît de amicală, încît mîinile li se adunară pe aceeaşi cană cu vin ca într-un legămînt.

— Perfect, nu e cazul să te enervezi, doar n-am venit să-ţi cer socoteală pentru că te-au dat ai dumitale atunci mort şi nici cum se face că ai înviat din morţi.

(Atunci de ce, scîrnăvie, ce vrei de la mine ?)

Dar el zîmbea, cu aerul său blajin şi melancolic, şi nu-l pierdea o clipă din încleştarea privirii.

— La viaţa mea am văzut minuni şi mai grozave decît asta, cum te împaci cu noua orînduire ?

Heronim tresări şi-şi aruncă ochii pe de lături, cine le urmăreşte convorbirea, cine stă cu urechile ciulite asupra lor, mimînd dezinteresul, mimînd beţia, omul începea să devină primejdios (Ehei, jigodie, va să zică din ăştia îmi eşti !) şi simţi ca un cuţit cum îl înjunghie îndoiala, nu-şi pierdu totuşi cumpătul, rosti strangulat :

— Parcă era vorba să nu-mi pui întrebări !

Faţa celuilalt însă, mică şi scofîlcită, cu adevărat faţă mizeră şi impersonală, părea că se luminează şi se umanizează numai în acord cu interlocutorul său, auzindu-l vorbind, nu dînd replici nerostite, faţa lui deveni chiar bună şi frumoasă.

— Mă rog, ţi-e frică să nu fiu un cîine de provocator.

(Da, şi aş jura că eşti !)

— Mişună lumea de provocatori, pînă şi prin cîrciuma asta mişună cîţiva, şi provocatori şi delatori, îşi cîştigă şi ei pîinea care cum dă Dumnezeu, de plevuşca muierilor nici nu mai vorbesc, atenţie mai ales la tîrfe, cu o mînă îţi umblă prin buzunare, cu cealaltă îţi măsoară conştiinţa ca pe o sită cu găuri mărunte, să vadă cît adevăr se strecoară prin ele, cîtă zgură de principii rămîne !

Heronim încercă să-l întrerupă, nu izbuti însă, celălalt era pornit şi pus pe discurs lacrimogen.

— De ce, adică, n-aş fi şi eu unul dintre provocatori ?

(Logică înşelătoare, fii atent, băiete !)

— Nu, dragă domnule, pur şi simplu profit de ocazie ca să-mi compar eşecurile personale cu eşecurile altora. Dumneata, de pildă, despre care părinţii dumitale pretindeau că, dacă n-ai fi murit în război, ai fi cucerit lumea cu nu ştiu ce chestii formidabile, cum de-ai eşuat în meseria de cioplitor de cruci ?

(Dar tu, circar de duzină, cu ce drept îmi pui această întrebare şi de ce tocmai ţie ar trebui să răspund ?)

Heronim ridică însă nepăsător din umeri, brava inutil, rana era prea adîncă şi prea sîngeroasă.

— Poate că e numai o stare intermediară, o trecere spre altceva (Ah, Dumnezeule, nici eu nu cred în ce spun, dar dacă asta e numai minciuna cu care mă îmbăt ?), în afară de faptul că-n meseria asta mă simt foarte bine !

— Ha-ha-ha !

Şi omul izbucni deodată într-un rîs deşănţat, cu hohote mari care îngheţară, în aceeaşi clipă, zgomotele confuze ale cîrciumii. Iar în răstimpul de tăcere care urmă, trecu printre toţi beţivii din cîrciumă un fior de neliniştc grea, toţi se aşteptau să bubuie cine ştie ce profanare la adresa Dumnezeului din cer, la adresa Dumnezeilor de pe pămînt, erau obişnuiţi. Cîte blasfemii nu împroşcaseră pereţii acelei cîrciumi, indiferent de consecinţe. De fapt se pricepeau să evite şi consecinţele, fiindcă beţivul rău de gură sau prostituata cea respectuoasă erau imediat aruncaţi în stradă, n-auzise nimeni nimic, n-avea cine să depună mărturie că acolo se va fi săvîrşit o astfel de crimă.

De astă dată însă nu fu nevoie nici de atît, se auzi acelaşi rîs lăbărţat, ca o descărcare nervoasă, şi discursul străinului de la masa domnului Heronim, patetic şi infantil, ca al naufragiaţilor pe buza unui neant :

— Binecuvîntat fie Marele Programator, atoatecreatorul şi stăpînitorul, că ne-a luat şi ultima şansă de salvare ! Şi binecuvîntaţi fie blestemaţii lui de robi, dacă au ajuns la asemenea grad de fericire încît să nu mai spere în nimic ! Domnule, ca să audă toată pleava asta de guzgani, de ambe sexe, nici eu nu sunt din altă stirpe decît dumneata, am visat şi eu să realizez ceva în porcăria asta de viaţă, dar n-am ajuns decît un simplu hamal la rampa de mărfuri, car cu spinarea, din zori pînă noaptea, baloturi cu iluzii pentru tîmpiţi. Şi află că nu voi înceta să cred în credinţa mea, şi că nu regret nimic, şi că sunt la fel de fericit ca şi dumneata. Ce ar fi să-ţi propun în consecinţă, cu cel mai profund respect pentru calitatea dumitale de om, să ieşim chiar acum în stradă şi să ne spînzurăm de primele felinare aprinse, ca să aibă nătărăii ăştia ce aplauda ? !

La fel de brusc precum izbucnise în hohote de rîs, ca o acumulare în ascuns de motive cumplite, avu loc şi reacţia inversă. Capul omului se prăbuşi peste braţele încrucişate pe masă şi omul începu să plîngă zguduit de convulsii brutale, ca oscilînd între valuri de febră fierbinte şi teribile pale de vînt îngheţat. Interveni din nou o tăcere de scurtă durată, şi tot spaţiul cîrciumii se umplu de ecou-

rile acelui plîns amarnic. Nu se sinchisi însă nimeni, fiecare continua să se contemple în băltoaca propriei conştiinţe. Nimic senzaţional, cîrciuma cunoscuse întîmplări şi mai tragice — înjunghieri între bărbaţi, răfuieli între tîrfe. O dată, una dintre aceste preotese fusese întinsă goală pe masă şi scăldată în alcool, pe care bărbaţii şi-l culegeau apoi în pîntecoasele căni de lut ; altă dată, un vînzător de conştiinţe, despre care se ştia bine că e vînzător de conştiinţe, fusese răstignit pe uşa de la intrare şi scuipat în ochi pînă la saturaţie. Evenimentele erau înregistrate cu nepăsare şi fără să producă în memoria nimănui vreo surpare, aceleaşi femei şi aceiaşi bărbaţi se regăseau a două zi cu aerul celei mai nevinovate comunicări, fii şi fiice ale aceluiaşi paradis lugubru, dînd buzna spre Pomul Cunoaşterii în numele milenarei, inconştientei lăcomii de cît mai multe adevăruri.

Zadarnic deci Heronim ar fi aşteptat de la aceştia vreo explicaţie sau vreo soluţie, nu-l revendica nimeni ca prieten sau chiar ca simplu cunoscut pe străinul în plină criză a desperării, Heronim era sortit să rămînă singurul spectator şi tămăduitor al dezastrelor celuilalt, conchise pentru sine Isterie de beţiv ordinar, ce pacoste pe capul meu, Doamne !, dar comentariul său mental fu contrazis în clipa următoare de privirea ceţoasă a străinului, care cerşea milă :

— Mi-e îngrozitor de rău, te rog să mă scoţi la aer !

Sîngele i se scursese într-adevăr din obraz, faţa îi devenise ca de ceară, privirea năucă, trupul îi tremura tot.

(Doamne, de n-ar muri sub ochii mei, în ce poveste caraghioasă m-ai aruncat !)

Heronim îl săltă de pe scaun şi-l obligă să-i cuprindă grumazul cu un braţ, îl cuprinse la rîndu-i pe după mijloc, era neînchipuit de firav şi de vlăguit, porni cu el printre mese, mai mult tîrîndu-l ca pe un sac de tărîţe. Nu sări nimeni să-l ajute, ieşiră aşa în stradă — înlănţuiţi şi împleticiţi ca beţivi inveteraţi ce erau, în căutarea felinarelor de care să atîrne.

(Şi dacă va fi să-l asist eu cum moare, nu va fi asta într-un fel, revanşa mea pentru faptul de odinioară cînd mi-a asistat şi el înmormîntarea simbolică ? !)

Să te tot dai cu capul de pereți de asemenea surprize ale vieții, ducă-se dracului, era ultima bucurie pe care va fi așteptat-o Heronim de la viață.

Slavă Domnului însă că afară era rece și burniță, sosise toamna și aerul nopții se arăta tocmai bun pentru a trezi un bețiv la realitate. Deși străinul nu vădea nici un semn că e pe cale de a-și reveni, probabil că răul care-l prăbușise avea alt fel de rădăcini, cine știe ce veninuri ascundea omul întru ale sale din adînc, reuși să bolborosească :

— Du-mă la rampa de mărfuri, există acolo un vagon tras pe linie moartă, unde îmi am vizuina de șoarece, să zac acolo în legea mea și să crăp odată, precista mamei ei de viață !

Cuvintele abia de i se deslușeau printre buzele veștede, să se fi și instalat oare moartea în el și el să nu i se fi putut împotrivi ? Se chinuia să-l orienteze pe Heronim pe drumul care ducea spre rampa de mărfuri, prin păienjenișul mahalalei, răul din el se mai potolise.

— Poate dă Dumnezeu și vagonul ăla în care m-am aciuat o ia razna prin lume, să tot voiajez pînă la capătul pămîntului, asta mi-a fost plăcerea și visul de cînd mă știu ! și glasul lui căpătă deodată sonorități duioase, ca de adolescent romantic : Să fiu liber ca pasărea cerului și să văd lumea, că m-apucă jalea cînd mă gîndesc la cîte minuni sunt în lumea asta și pe care eu n-o să le văd niciodată, de ce unii au fost blestemați să nu iasă niciodată de pe linia moartă ?

Dar în ființa lui Hernonim se trezi duhul adormit al fraternității, cum să-l lase de paragină la voia întîmplării ? Își aminti că maghernița lui e mai aproape și că în mansarda pe care o locuia are ceva zeamă de varză, pentru a-l readuce pe nefericit în simțiri și să-și odihnească oasele prăpădite. Dacă așa căzuseră sorții, prin această ciudată regăsire a lor în cadrul aceleiași zodii împuțite, atunci revanșa (pe care încă demult o și bănuia programată de legile superioare) să-și releve conținutul uman.

— Te rog, fă-mi cinstea și acceptă invitația de a fi oaspetele meu, cel puțin pentru noaptea asta, de mîine-dimineață vom vedea ce va mai fi !

Nici o clipă nu gîndi şi nu presimţi că tocmai această decizie, pact (de bunăvoie şi nesilit de nimeni) al solidarităţii cu un neavenit din toată lumea, îl va şi pierde.

Nici cînd senzaţia că sunt urmăriţi se strecură în fiinţa lui Heronim, la început ca o inexplicabilă tulburare a celulelor pînă atunci calme şi indiferente, apoi tulburarea din ce în ce mai stăruitoare şi perfidă, iar în cele din urmă se confirmă, Heronim oprindu-se deodată ca să-l sprijine pe străin de grilajul unui gard şi să aprindă o ţigare pentru amîndoi, pe care aveau s-o şi împartă cu egală desfătare, şi răsucindu-şi într-o doară capul spre întunericul dinapoia lor şi zărind în aceeaşi clipă două siluete care-i pîndeau, apoi reluîndu-şi drumul şi urmărindu-le şi acelora, cu toate simţurile în alertă, jocul, nici atunci Heronim nu acordă amănuntului vreo semnificaţie, îl şi anunţă pe tovarăşul său mai mult ca să se amuze, chiar şi celălalt se amuză în stilul său plastic şi verbios :

— Dă-i în mă-sa de imbecili, dacă la atît îi duce mintea ! Vai de mama lor, n-au decît să-şi consume noaptea cu noi, sigur că ne confundă cu cine ştie cine. Şi apoi ce reprezentăm noi pentru ei ?, nişte simple rahaturi cu feţe de om. Cîţi dintr-ăştia n-am tîrît eu pe urmele mele, numai din plăcerea de a le întoarce maţele pe dos, cînd se izbeau de realitatea existenţei mele de două parale chioare. Vrei să le facem figura şi să-i aşteptăm, să-i întrebăm de la obraz Mă, pramatii ce sunteţi, peste ce conspiraţie duşmănoasă vă închipuiţi voi că aţi căzut ? !, vrei ? Ha-ha-ha !, cît mă priveşte — eu n-am altceva să-mi reproşez decît viaţa mea de cîine al nimănui, care-şi tot caută un rost pe pămînut şi nu şi-l găseşte. În toate sunt curat ca lacrima lui Cristos şi bun de pus la rană cînd sunt treaz, la beţie doar de-l înfrunt pe Dumnezeu şi-i invit pe oameni să se spînzure. Dă-i în mă-sa de mameluci şi hai mai repede acasă la dumneata. răul de la cîrciumă mi-a trecut şi am iar chef de băutură, să nu-mi spui că duci viaţă de călugăr şi că la dumneata în casă nu se bea ! Sau poate că dumneata ai ceva pe suflet şi că scîrnăviile astea, de fapt, pe dumneata te urmăresc ? Ei, cu atît mai bine, mie nu mi-e frică, o să-mi împart destinul cu dumneata !

Făcea haz individul şi nu părea de fel dus la biserică, la prea mulţi Dumnezei nu se închinase el în acea viaţă de cîine pe care pretindea că o dusese şi o mai ducea.

(Grozavă bucurie i-aş face dacă l-aş informa că eu, totuşi, am cel puţin cîteva greuri pe suflet — fuga de pe front şi Fata înecată, blestematele de ilustraţii la Biblie şi Preotul care a fost condamnat la ani grei de puşcărie din cauza mea, pînă şi pe domnul Isus Nazarineanul Regele Iudeilor îl am pe suflet, fiindcă eu, cu vînzarea mea, i-am uşurat gloria şi parvenirea !)

Dar Heronim nu îndrăzni să se confeseze, justificînd astfel urmărirea, poate că nu era decît o simplă coincidenţă. Cîte umbre nu se întîmplă să se nimerească pe urmele noastre şi să ne tortureze conştiinţa, oricît de nevinovat ai fi sau te-ai socoti că eşti. Chiar şi prezenţa unor urmăritori ai hazardului e suficientă ca să pună în mişcare toate rotiţele ruginite şi înţepenite ale necăjitului tău de suflet prins în capcană, şi fapte aparent uitate ies cu violenţă la suprafaţă şi-ţi scuipă în obraz toate acuzaţiile cu putinţă.

Heronim îşi tot răsucea capul în urmă, siluetele necunoscute nu dispăruseră, se făceau pentru o clipă una cu zidurile caselor, dar, de îndată ce porneau ei, îşi reluau şi ele, cu aceeaşi fermă voluptate, urmărirea. De ce totuşi niciodată pînă atunci, de ce totuşi exact în acea noapte şi numai după ce singur şi-l alesese pe străin ca partener al absurdului ? Îndoiala mușca din el şi stîlpii omeniei lui se clătinau, străinul îi devenise povară şi motiv de silă, îl ştia alături şi parcă nu mai era.

(Leapădă-te imediat de el şi fugi, cel puţin pentru a te convinge care-i adevărul, ai absolută nevoie de această altă certitudine, ca să dormi liniştit !)

Şi străinul îl privi dintr-o parte, concentrat, părînd a-i fi citit gîndul, ceva se răscoli în sufletul său şi vocea lui sună destul de trist, deşi nu lipsită de acea ironie foarte proprie :

— Fac pariu cu dumneata că mori de frică şi abia aştepţi să scapi de mine, frica este una din marile victorii ale acestui timp asupra omului. N-aş vrea să te mint — şi mie mi-e frică ! Dar poţi jura dumneata că există undeva

vreun remediu, vreo soluţie la o astfel de frică ? Dacă eşti convins că asta ţi-ajută la ceva, şovăi totuşi, glasul iar i se încărcă de lacrimi, reluă înverşunat — da, lasă-mă aici şi du-te cu Dumnezeu, eu niciodată n-o să regret că te-am cunoscut !

Era înduioşător şi patetic, toată povestea era patetică şi înduioşătoare ca o altă formă de excepţională paranoia. Şi Heronim nu acceptă să se trădeze pe sine, îşi asumă riscul de a-i oferi străinului adăpost pentru acea noapte.

(Vreau să-ţi spun, Rafael, că primul lucru de care s-a izbit, la mine-n mansardă, a fost Grupul statutar de oameni în faţa plutonului de execuţie. N-a fost nevoie să-i explic despre ce-i vorba, a intuit din prima clipă ideea pe care mă chinuisem s-o transpun în piatră, dar interpretarea lui m-a zguduit. Dumneata ştii, mi-a zis, că şi-n viaţă suntem la fel, permanent în faţa cîte unui pluton de execuţie invizibil ? Să sperăm că-mi vei da destul de băut, ca să nu le vînd ălora din comisia de acceptare interpretarea mea ! Şi după cîte ştii, Rafael, nu m-a vîndut, comisia mi-a acceptat lucrarea chiar în dimineaţa zilei în care eram arestat. Dar eu n-am aflat despre debutul meu oficial decît după patru ani, la ieşirea din închisoare, ce părere ai de nebunia asta ?)

Se îmbătară, într-adevăr, din nou, pînă la delir şi adormiră unul lîngă altul, îmbrăţişaţi ca fraţii într-o aceeaşi matrice dezolantă şi fără perspectivă de a se naşte într-o altă viaţă.

Iar a doua zi, destul de tîrziu, trezindu-se tot sub semnul fricii şi al îndoielilor din ajun, Heronim constată că străinul se făcuse nevăzut, nici măcar nu ştia cum îl cheamă. Şi buimac încă de somnul chinuit, ca după un coşmar, aruncîndu-şi privirea în stradă, pentru a se convinge că lumea a rămas neschimbată şi că în destinul personal nu se produsese nici o modificare, Heronim descoperi, îngheţat, dar şi cu o silă imensă pe suflet, că siluetele pînditorilor (aceiaşi, ori alţii, n-avea importanţă, tot pînditori se chema că sunt) se aflau peste drum şi aşteptau. Nu se sfiau să se arate la lumina zilei, ba se poate spune că-n toată atitudinea lor se vădea o ciudată, incredibilă neruşinare...

39

Ionescu se grăbea, timpul său personal se afla în mare întîrziere, în mare întîrziere faţă de cine, faţă de ce ?

Niciodată timpul meu şi timpul fratelui meu, al meu şi al femeii sau al epocii mele, al meu şi al companionului meu de drum, indiferent pe ce drum ne-am hotărît să mergem împreună şi indiferent pînă unde, niciodată nu vor urma acelaşi ritm de cronometru, nu se vor sincroniza perfect. De fiecare dată între timpul unuia şi timpul celuilalt va exista un decalaj mai mic sau mai mare, forţat de infinite motive, fie că unul rămîne în urmă sau o ia înainte, pe cînd celălalt rămîne prizonier al sinelui său, şi pe toţi ne înghite, ne anulează timpul universal. Dacă nu cumva şi ceea ce denumim timp universal nu este tot o convenţie pentru a suporta mai uşor alterarea fizică, alterarea conştiinţei. De ce timpul meu personal să sufere numai fiindcă a devenit conştient că timpul lui Heronim este gata să moară, şi ce înseamnă, la urma urmei, ca timpul cuiva să moară ?

(Ionescu se înşală, Ionescu comite o mare eroare, Ionescu îşi închipuie că poate să existe în afara mea sau că poate să se implice în destinul meu fără ca eu să fiu de acord cu asta. N-o să credeţi, dar un om aflat în situaţia în care mă aflu eu face şi imposibilul ca să-şi transfere suferinţa pe seama altcuiva. E un joc, o perfidie, nebunia de a urmări pe alt trup, pe altă conştiinţă propriile convulsii şi cum reacţionează o conştiinţă străină la multele ofensive ale morţii asupra ta. Drept care am apelat la acest om de nimic Ionescu, este el realitate, este el ficţiune ?, puţin îmi pasă. Important e ca Ionescu să preia asupra lui o parte din sarcinile agoniei mele şi să lucreze în contul meu, cel puţin pentru a mă informa despre cum se pregătesc contemporanii să-mi servească nemurirea. Şi zadarnic se plînge Ionescu că suferă pentru mine, el n-o să schimbe nimic, cu asta, din soarta, pe care totdeauna o decid alţii mai mari decît Ionescu, a pulberii mele !)

Se lumina de ziuă, oraşul ieşea din somn cu o încetineală de broască ţestoasă, cu o mohorîre pe suflet de cîrtiţă oarbă. Priveliştea oraşului aducea a maşinărie de circ abia pusă în mişcare, imobilizată pentru cele cîteva ceasuri ale nopţii, dar suficient ca mecanismele interioare să fi întepenit, să fi ruginit, toate încheieturile îi scîrţîiau din greu. Feţele oamenilor aveau ceva de lehamite şi de panică inconştientă dinaintea zilei care-i solicita cu buluc de neprevăzuturi, faţă de care nu erau nicicum pregătiţi. Fiecare străin celuilalt, şi fiecare întemniţat în durerea lui ca într-o celulă ermetică, şi fiecare fără acces la suferinţa celuilalt. Ce importanţă ar fi prezentat pentru oamenii aceştia porniţi la vînătoare, să-şi cîştige adică pîinea zilnică, să-şi satisfacă adică orgoliul cotidian, dacă le-ai fi anunţat că unui semen de-al lor, sculptorul Heronim, i s-a prezis moartea şi va muri, ei şi ! Cîţi asemenea Heronimi n-au fost condamnaţi la moarte de-a lungul istoriei şi omenirea nu s-a sinchisit, ei şi !, treacă de la noi şi acest pahar şi fie-i acestui Heronim al dumitale ţărîna uşoară !

Numai că, într-un fel, viaţa mea şi viaţa lui Heronim au tras la programare acelaşi loz cîştigător şi pentru împlinirea unui destin la fel de păgubos, această vinovăţie cine să şi-o asume şi-n ce chip acela care ar fi ar trebui să ispăşească ? Eu am fost ales din toată lumea, adevărat că mi s-a plătit pentru asta, să-i asist o pretinsă înmormîntare simbolică. Şi atunci de ce nu s-a încheiat totul aici, acum am fi fost chit, de ce viaţa mi l-a adus înaintea ochilor şi viu ? L-am cunoscut deci şi viu, într-o cîrciumă, şi am stat la aceeaşi masă şi împărtăşindu-ne din aceeaşi licoare de tămîioasă regală. Ce otravă, oare, a destinului conţinea licoarea aceea, sau ce fel de destin a acţionat atunci împotriva noastră, de ne-a angajat pe amîndoi într-o situaţie fără ieşire, eu înţelegînd să mă lepăd de el ca de un mort, cum şi sunt convins că era el în noaptea aceea, cu conştiinţa lui moartă, plecînd adică în zori fără măcar să-i mulţumesc pentru ospitalitate şi fără să-mi iau rămas bun de la el, dar el făcînd din cauza mea (o cauză absolut gratuită) patru ani de închisoare ? Ne-am reîntîlnit, cîţiva ani mai tîrziu, într-o cuşcă de ascensor, ascensorul instituţiei în care eu lucram ca arhivar, în

care el atunci intra cu lauri pe frunte, şi el a zis, repetînd vorbele mele de altădată Ca să vezi în ce situaţie extraordinară ne pune uneori viaţa !, şi nu m-a strîns de gît, nu m-a scuipat în obraz. Ar fi putut să tot apese pe butoanele ascensorului — ba în jos, ba în sus, pînă la demenţă, şi să mă calce de o mie de ori în picioare, deşi la fel de nevinovat ca şi el. Nu, ci doar zîmbea umilit şi se minuna De aş pricepe vreodată cum de a fost cu putinţă aşa ceva, să fac patru ani de închisoare din cauza dumitale ! Aşteptam să-mi întindă mîna şi cu asta să cred că m-a iertat, nu mi-a întins-o, niciodată nu voi şti dacă m-a iertat sau nu m-a iertat, şi cît voi mai face umbră pămîntului mă voi recunoaşte vinovat faţă de el. Dar vă întreb — eu pe cine să arunc vina pentru a-mi fi luat numele, doar atît — numele, drept acuzator împotriva lui ? Şi iată cum viaţa mă pedepseşte încă o dată, scoţîndu-mă la fel de absurd din anonimat şi hotărînd ca tocmai eu să-i scriu necrologul, cu toate că el în viaţă fiind, şi să însemneze oare asta, legea funcţionînd invers, că lui îi va muri moartea, pe cînd eu ?

(Iar se înşală Ionescu, eu de mult mi-am iertat vinovaţii de una sau de alta, pe toţi i-am iertat, cel puţin de această povară să fiu despovărat cînd va fi să trec Dincolo, şi să nu-şi mai facă griji din cauza mea, sigur că voi muri definitiv, şi nu doar eu, ci şi iluziile, ficţiunile mele toate !)

Ionescu se grăbea, timpul său se afla în mare întîrziere. Acum nu-l mai interesa faţă de cine şi faţă de ce, dovadă că se chinuia să supraliciteze chiar şi scurgerea timpului universal. Fiindcă altcineva, în fond, îi comanda această grabă şi cu un scop mult mai evident decît conştiinţa lui de gînganie ar fi putut să îndure. Cert este că, după ce concepuse necrologul şi venise la spital să se convingă de adevăr, cineva tot striga la el, poate că eu însumi, de pe patul agoniei mele, în clipele de vagă luciditate, sau poate că însuşi Dumnezeu din cer :

— Du-te şi salvează ce se mai poate salva, sunt acolo hîrtii de tot felul şi noian de schiţe, desene, gravuri, eboşe, mulaje, idei, singurul univers care mă reprezintă, dă-i-le Arghirei să le apere de distrugere şi să le valorifice cînd le va veni timpul, sigur că pătrundem în alt timp, mai generos, mai eliberat de prejudecăţi, mai deschis pentru

spirite contradictorii ca al meu și mai uman pentru vocații îngenuncheate ca a mea, chiar și pietrele — finisate, nefinisate, ia-le, salvează-le, plantează-le pe teritorii neutre care admit astfel de semne ale trecerii cuiva pe pămînt, să le judece timpul viitor și timpul viitor să decidă asupra lor, dacă mi s-a refuzat dreptul la alt fel de ispășire, du-te, omule Ionescu, tu, care-mi ești singurul supra-eu care mă continuă, gena mea hereditară de bine și de rău, umbra mea terorizantă, călăul meu burlesc și nefericit, grăbește-te, se apropie ora și acesta vreau să fie testamentul meu, și ia aminte, cînd va fi să fie, nici o floare, nici un cuvînt, ceremonie simplă ca pentru soldații care cad în război, și viața mea tot un fel de război a fost, război cu limitele, război cu neputința, pînă la urmă — definitiv pierdut, și nu uita, doar atît — un soldat, cum pretindeai că a mai fost cîndva, să sune la trompetă stingerea !

Dar cînd ajunse la fața locului, Ionescu constată că i se luase înainte. Al nu știu cîtelea camion, încărcat cu ultimele bulendre și hîrțoage, cu ultimele pietre asasinate și mulaje măturate de pe socluri, dispărea la orizont. Pentru sărăntoaca de avere a sculptorului Heronim, prea multe buldozere se întreceau acum să-i răscolească pămîntul grădinii și să-i dărîme atelierul.

— Nenorociților, ticăloșilor, ce ați făcut, ce faceți ?

Dintru început nu-l luă nimeni în seamă, erau obișnuiți și cu treaba lor murdară și cu reacția celor demolați (pînă și morții se suceau și se răsuceau în veșnicia lor !), dar mai apoi, dacă văzură că nebunul are de gînd să urle pînă la sfîrșitul lumii, i se explică, dealtfel calm și fără nici o doză de cinism, că atît memoria cît și capodoperele numitului cum se cheamă au luat drumul groapei de gunoi a istoriei. Pe locul unde fusese altarul și iadul lui Heronim se va zidi o fabrică de săpun, ca să aibă omenirea respectivă cu ce să-și spele păcatele sau cu ce să-și facă mai lunecoase frînghiile de spînzurat. O consecință fără drept de apel, era singurul muzeu imaginar ce i se oferea lui Heronim în această lume, și Ionescu izbucni în plîns.

(Ionescu avea aceeași criză de plîns din seara de odinioară, cînd băusem împreună la cîrciuma plină cu vagabonzi și cu prostituate, cînd sorții hotărîseră să fiu arestat...)

•

40

Am fost arestat, Rafael, chiar în dimineața în care urma să mă prezint la comisia de acceptare a lucrărilor pentru expoziția de toamnă. Era o nebunie de toamnă, de un auriu exorbitant, care avea darul să treacă din materialitatea naturii pînă în structura noastră cea mai intimă. Scăpasem de neliniștea și de presimțirea care-mi torturaseră noaptea albă, mă regăsisem în zorii zilei împăcat cu mine. Eram, firește, emoționat, dar emoționat într-un fel foarte special, aproape naiv și infantil, ca în fața unui examen de școlar. Gîndeam să fac drumul pînă la expoziție pe jos, tocmai pentru ca și această emoție să mi-o sublimez în cumpăt și rigoare.

Mă vei întreba, Rafael, dacă mi-a trecut prin minte să fac vreo legătură între evenimentul arestării și necunoscutul meu apologet de la cîrciumă, căruia îi oferisem adăpost de o noapte, și mai ales cu umbrele care ne ținuseră urma pînă la mine acasă, îți voi răspunde — Nu, străinul n-a revenit să mă mai caute, urmăritorii n-au mai apărut să-mi pîndească ferestrele, îmi pieriseră cu totul din minte, de parcă nici n-ar fi fost.

Așa se face, Rafael, că evenimentul a căpătat pentru mine exclusiv rațiunea arbitrariului istoric, de care, slavă Domnului, viața noastră nu ducea lipsă. Evenimentul a avut loc chiar în clipa în care, stînd cu fața către ușă, pe coridorul inundat de lumina lăptoasă a dimineții, mă chinuiam să vîr cheia în broască și să încui ușa. Se iviseră lîngă mine, deodată și pe nesimțite, fiecare din alt ungher la pîndă și cu o aplicație profesională care dovedea practică îndelungată. N-avea nici un rost să le fi opus

rezistență, cu atît mai mult să-mi arăt uluirea și să-i întreb de ce, potrivit cărei legi și dacă-și justifică dulcea impolitețe cu vreun mandat de arestare. Auzisem și eu că întrebări de acest fel se izbesc totdeauna de o mutenie de piatră, dacă nu se întîmplă să declanșeze hohote de rîs în batjocură sau chiar mici expresii pitorești cu indicație foarte precis dumnezeină și maternă. Am renunțat deci la întrebări, dar nu puteam scăpa de senzația că răsuflările celor doi agenți, care mă încadraseră ca într-un cleste, se strecoară pe după gulerul hainei în jos, ca lipitori umede și oarbe.

Cel puțin de mi-ar fi îngăduit să las pe ușă un bilet — Plecat fără adresă, imposibil de precizat ziua întoarcerii, căutați-vă nemurirea în altă parte !, ca să afle clienții de ce am dispărut din mahala și eventual să priceapă dedesubtul istoriei. Nu mi-au îngăduit nici măcar să încui ușa cu cheia și să iau cheia cu mine, aveam acolo, după cum știi, Rafael, o sumă de schițe și de mulaje la care țineam, aveam mai ales macheta Oamenilor în fața plutonului de execuție, dovada loialității mele, truda mea la cioplitul crucilor era una, prin ceastălaltă speram să mai salvez ceva din amărîtul meu de talent.

Zadarnic mă amăgeam, Rafael — Desigur că la mijloc trebuie să fie o neînțelegere stupidă, tot ce se poate că mă confundă cu cineva, sau sunt victima unei învinuiri absurde, doar n-am săvîrșit nici o faptă condamnabilă și nu le-am stricat în nici un fel ordinea, pînă și gîndurile și visele îmi sunt de o banalitate aproape săracă cu duhul, pe cine și de ce să supere condiția mea de paria intelectual ?, într-un ceas, două, se lămuresc toate și-mi vor da drumul acasă ! Faptul însă că mi se interzicea să iau cheia cu mine mă cam neliniștea — Dar dacă au descoperit povestea cu Fata înecată, povestea cu ilustrațiile la Biblie sau povestea cu domnul INRI, pe care-l făcusem om cu marfa mea ?, era ca și cum s-ar fi și hotărît, fără judecată și peste argumentele mele, să mi se taie toate legăturile cu lumea și că drum de întoarcere acasă nu mai există.

Continuam totuși, Rafael, să-mi fac speranțe și să-mi calculez șansele, implicîndu-mă amuzat în însăși rațiunea funcției lor — Sau poate că anume aveți nevoie de

cheie, ca să intraţi înăuntru şi să cercetaţi ?, n-aveţi decît, domnilor, cercetaţi cît v-o pofti inima, ce vă aşteptaţi să descoperiţi ?, puţină sărăcie şi cîteva lucruri dezolante, ceva dezordine romantică şi foarte multe iluzii spînzurate, fiindcă voi fi fost eu, de ochii lumii, un simplu cioplitor de cruci pentru muritorii de rînd, coborît la condiţia cea mai de jos a valorilor şi ignorat, dar în sinea mea n-am încetat, o clipă, să-mi slujesc opţiunile pentru o religie proprie şi inconfundabilă, n-am simţul disciplinei alinierii şi nu suport să mi se stampileze conştiinţa cu fierul roşu, asta şi explică sila de a-l fi servit pe domnul INRI, nevoia de a-mi rămîne credincios mie însumi, adevărat că mansarda mi-e plină cu mulaje anacronice, dar şi cu idei care se zbat să se dezlege din plămada lor primordială, şi veţi mai descoperi desenate pe pereţi nişte cercuri înlăuntrul cărora scrie Nu ne atingeţi fără a vă teme de pedeapsa posterităţii !, şi altele deasupra cărora scrie Fericirea şi nefericirea sunt problema mea personală !, şi altele de jur-împrejurul cărora scrie Nu săvîrşiţi acte de injustiţie înainte de a afla ce este justiţia !, şi veţi mai descoperi alcooluri de felurite vîrste şi grade, fiindcă n-am cum altfel să ucid în mine fantasmele care mă bîntuie sau cum altfel să-mi cultiv nebunia de a crede că este cu putinţă şi altceva, şi o ramură de măslin veţi descoperi pusă la icoană, fiindcă în esenţă sunt un om paşnic şi iremediabil sentimental şi iremediabil tolerant, şi mai am naivitatea să cred că atîta vreme cît se mai poate dialoga încă nu-i totul pierdut şi dacă asta e tot (vă jur, vă asigur — nici un gînd potrivnic şi nici măcar intenţia vreunui gest contrariu), adică tot ce veţi descoperi în mizerul meu univers, cum să-i luaţi unui om, pentru atît, libertatea ?

De mirare, nu-i aşa, Rafael, că aveam puterea să îngrămădesc atîtea justificări într-o singură clipă, şi gîndindu-le cu atîta frenezie încît eram convins că şi sună de-a-ievea şi se aud clar, în timp ce paznicii mei aşteptau răbdători să-mi revin din surparea primei surprize. Şi încă ar mai fi încăput destule gînduri, dar (ştii, Rafael !) clipa în care eşti luat prin surprindere de braţ sau ţi se pune uşor mîna pe umăr, iar apăsarea mîinii celuilalt seamănă cu o ţeavă de pistol care ţi se lipeşte de ceafă sau ţi se îm-

punge în coastă, şi auzi fără să ţi se vorbească Nici o mişcare, băiete, gata, ia-ţi adio de la libertate şi haide cu noi !, clipa aceea devine deodată imensă, ca o decapitare în scurgerea timpului, timpul se supune atunci altor legi şi cunoaşte alte dimensiuni, în cuprinsul acelei clipe de sincopă se pot cuprinde şi gînduri şi imagini cu nemiluita, este egală clipei dinaintea sfîrşitului fatal, care le rememorează pe toate cu o frenezie paradoxală şi cînd toate ale trecutului ţi se derulează pe sub frunte cu viteză de fulger.

Deveneam deci conştient, Rafael, că de-acum înainte, indiferent unde voi fi dus şi-n ce spaţiu limitat voi fi închis, nemaiavînd cu cine să comunic şi ce lume extraordinară să înregistrez nemijlocit, atît îmi va rămîne — această facultate de a ordona timpului să se oprească în loc şi timpul se va opri, pentru a mă lăsa asaltat numai de gînduri şi de imagini din trecut şi din viitor, prezent nu va mai fi, prezentul va îngheţa şi se va refuza perceperii, şi această extraordinară stare în care urma să intru nu-mi producea nici o suferinţă, dimpotrivă, ciudat !, îmi făcea foarte bine, ca fiindu-mi foarte proprie şi odihnitoare.

În schimb, Rafael, constatam că nu sunt deloc ispitit să înregistrez feţele celor doi agenţi care mă înhăţaseră, memoria mea îi refuza cu ostentaţie şi cu nesfîrşită greaţă, şi numai pentru ca peste ani şi ani, de va fi vreodată să-i întîlnesc pe stradă ca pe nişte oameni oarecari (usturoi n-au mîncat, conştiinţa nu le miroase !), ca să vezi din ce scandaloase contradicţii sunt şi eu plămădit şi cît de pudic ipochimen sunt, să nu întreb cum de-i mai rabdă pămîntul şi să fiu nevoit să trec de cealaltă parte a străzii !

Dar cînd m-am întors către scară (o ! Rafael, îngăduie cinci minute de pauză, iar mă încearcă durerea, nu durerea acelei amintiri, ci durerea trupului care mă arde, şi nu mă simt în stare să strig după ajutor, aşa-i de fiecare dată, de cîte ori mă afund în sinele meu, ca să uit că-n realitate mă aflu pe patul de spital şi că-n realitate sunt supus legilor pămînteşti, trupul mi se revoltă şi se vrea mai repede eliberat, pe el nu-l interesează lupta conştiinţei cu demonii personali, iată o contradicţie ale cărei secrete medicina n-a izbutit încă să le dezlege, murim de infinite ori mai dureros

decît se constată clinic, spune-mi cu ce calmant să-mi înșel trupul ca să reziste pînă la capăt, da, acum e bine, îți mulțumesc pentru a te fi așezat ca un tampon între conștiință și trup, acum pot să continui nestingherit !)

Deci, Rafael, cînd m-am întors către scară, pentru a coborî, m-am trezit față-n față, cum stătea sprijinit de balustrada scării, îmbrăcat într-o manta cauciucată de ploaie și cu o fastuoasă pălărie de fetru negru, lăsată ușor pe ceafă, cu un al treilea paznic. Am înțeles că-i mai-marele lor și am rămas izbit de fața lui, nu era o față oarecare, la fel de palidă ca și o mască, nici o fibră nu i se mișca pe obraz, și obrazul stîng îi era brăzdat de sub tîmplă pînă pe bărbie de o cicatrice vînătă, care-i marca și mai mult cruzimea, iar în tăișul privirii, în subțirimea buzelor — un surîs asemeni de înghețat !

Unde mai văzusem eu fața aceea, Rafael, o mai văzusem oare undeva sau numai mi se părea că se proiectează, vie, din zăcămintele și moartele bălți ale memoriei ?

Da, Rafael, încă din prima clipă trebuia să înțeleg că așa se întîmplă totdeauna, în astfel de circumstanțe arbitrarii — memoria ți-aduce la suprafață, deodată cu faptele de care te-ai făcut vinovat cîndva, și acuzatorul pe care nici nu l-ai bănuit că există. Să fi fost el oare martor nevăzut, în acea zi de război, cînd eu i-am tras Camaradului de alături, la sorți, moartea ? Sau să fi fost el martor din beznă, în acea noapte de după război, cînd eu am refuzat s-o adăpostesc pe Fata care urma să se înece ? Sau să fi fost el martor din umbră, la un timp după aceea, cînd eu m-am strecurat în altarul bisericii unde mi-am ascuns mapa cu ilustrații la Biblie ? Sau martor la ce altă mîrșăvie să-mi fi fost, de care n-aș fi pe deplin conștient, pe care (dimpotrivă) foarte conștient m-aș chinui s-o tăinuiesc — vînzarea către domnul INRI, de pildă, a conștiinței și a faptelor mele de artă ? Martor și acuzator, în ce găoace să fi stat pînă acum ascuns, din ce fire neștiute și cu cîtă metodică abilitate se va fi țesut plasa ce mi se pregătea, cine, tot acumulînd și acumulînd, cu răbdare și meticulos ca un arhivar, pînă la urmă a decis — Declanșați acțiunea Heronim, răspundeți cu capul dacă individul vă scapă !

Şi iată, Rafael, că nu le-am scăpat, şi abia acum capăt conştiinţa că-n realitate suntem simple lighioane minuscule sub focarul unei imense lupe de urmărire, urmărire tacită şi permanentă, şi că operaţiunea se desfăşoară metodic şi riguros, dar şi cu viclenie şi cinism, eşti lăsat pentru un timp liber din laţ — de pildă să lucrezi pentru cel care te cumpără, sau să cioplești monumente funerare neutre, sau să-ţi dai sufletul, cinstit, pentru Grupul statuar de oameni în faţa plutonului de execuţie, sau să-ţi pierzi vremea prin cîrciumi, cu tîrfele de gît şi la taifas cu toţi vagabonzii — tu cu conştiinţa că eşti liber, ei (aceia care te urmăresc din umbră) cu conştiinţa că de fapt le aparţii, vinovat-nevinovat, minunatule Rafael, tu nu vezi că din această condiţie nu se poate ieşi ?, ceea ce eu am înţeles foarte bine şi m-am reţinut de la orice întrebări.

Numai că, Rafael, şi clipa acestei confruntări mute, fiecare foarte convins de poziţia pe care o ocupă faţă de celălalt, se smulgea timpului şi se încărca nemilos de noi gînduri — Nu ştiu ce rol va juca omul acesta în viaţa mea, dar dacă va fi acela pe care-l intuiesc, de scormonitor al străfundurilor conştiinţei mele şi întrerupîndu-mi, chiar şi infinitezimal, cursul legitim al vieţii, iată o faţă pe care n-am s-o uit, pe care anume voi refuza s-o uit ! Şi merita, Rafael, să n-o uiţi, sub rigiditatea feţei lui dospea orgoliul celui stăpîn pe situaţie şi privirea lui metalică, inumană avea ceva de justiţiar al destinului, un semn sau un cuvînt de-al său — şi eşti pierdut, şi cum totdeauna cuvintele, semnele au conţinuturi extreme — ce uşor omul poate înceta să mai fie om, numele lui ce uşor poate fi şters de pe listă şi spulberat în neant !

Nu, Rafael, dincolo de carapacele lugubre ale unui astfel de meseriaş al legalităţii nu era chip să pătrunzi, confruntarea cu el te umilea şi te puteai considera condamnat înainte încă de a şti despre ce-i vorba. Te rog să-ţi păstrezi calmul, vocea lui suna joasă, fără nuanţe, şi te rog să nu faci nici un gest necugetat, ai risca prea mult, te previn, ştii foarte bine pentru ce ne aflăm aici, restul lămurim în altă parte, poftim !

(Cheamă, Rafael, sora, medicul de gardă, să-mi facă o injecţie, parcă m-ar jupui cineva de viu şi parcă m-ar trece

prin flăcări cu suflet cu tot, dacă ţi-e milă şi dacă mai reprezint ceva pentru tine, rogu-te, orice fel de injecţie, cu efect pasager, cu efect total, ca să nu mă mai doară şi să adorm, să adorm pentru vecie şi să nu mai am memoria a nimic. spune-le că n-au dreptul să mă mai ţină în viaţă dacă eu vreau să se termine o dată, grozavele lor aparate de ce n-au puterea să măsoare şi limita absolută la care totul devine urlet şi josnicie de animal ?, de ce se mai zice că sunt om şi ce să fi preferat în locul condiţiei de om ?, da. ciudat ce lipsite de logică sunt durerile astea, cît de brusc apar, cît de brusc dispar, of, Doamne !)

Coboram scările ţeapăn, Rafael, cei doi agenţi mă ţineau strîns de braţe, mai-marele lor venea în spatele nostru. Mă cam deranja triunghiul în care eram prins şi amabilitatea macabră cu care eram escortat, mantăile lor negre după tipic încadrînd un amărît de fluture cu aripile smulse. Dar n-aveam scăpare şi nici unde mă evapora din strînsoarea lor, şi chiar dacă aş fi reuşit să fug, prin absurd. bănuiesc că aveau ei la îndemînă mijloacele de a mă pune rapid cu botul pe labe. Şi totuşi mi-era ciudă pe tăcerea de moarte prin care treceam, unde, Dumnezeu, să fi dispărut omenirea din acea casă şi de ce nu-mi sărea nimeni în ajutor ? Visam ca un idiot că de pretutindeni vor năvăli oameni furioşi, împătimaţi de ură şi puşi pe fapte mari, care să mă smulgă din ghearele lor şi să-mi acorde azil. Pesemne însă că simpla lor apariţie acolo (a celor trei) fusese suficientă ca spaima să fi pătruns prin ziduri, şi pe cei dinăuntru îi şi scăldau mari ape de spaimă, ca nu cumva lor să le bată în uşă şi pe ei să-i înhaţe, cel mult dacă ne pîndeau de după uşi trecerea, lipiţi cu sufletul de uşi, ca într-o paralizie generală şi bucuroşi că de adevărat e vorba de altcineva.

Numai o bătrînă, Rafael, fireşte că fără minte sau nesimţitoare la evenimente de acest fel, deschizînd să-şi ia de lîngă uşă sticla cu lapte şi zărindu-ne şi înţelegînd, a scăpat din mînă sticla care s-a făcut ţăndări şi laptele s-a prelins printre picioarele noastre, a exclamat galbenă Dumnezeule ! şi se uita la mine ca la altă arătare. Cel puţin de aş fi avut curajul să-i strig peste umăr Vă rog să vă duceţi pînă la sala bienalei de sculptură, e acolo o comisie care triază lucrările, am prezentat şi eu o lucrare,

anunțați-i pe cei din comisie — ce să-i anunțe ?, și-n ce măsură vestea despre arestarea mea nu mi s-ar fi întors împotrivă, cum să mă apere tocmai ei de binefacerile istoriei ?, n-am rugat-o nimic pe bătrînă, Oameni în fața plutonului de execuție n-avea decît să intre în istorie cu aceiași lauri pe frunte.

Atunci mi-a dat prin cap să mă întorc, Rafael, cu blîndețe, Rafael, către mai-marele din spatele meu și să-i spun Domnule, dumneavoastră comiteți o mare eroare ! Bănuiesc că dumneavoastră ați avut ordin să-l arestați pe unul care se cheamă Heronim, dar mă văd nevoit să vă aduc respectuos la cunoștință că acest Heronim nu există ! Arestîndu-mă pe mine, cel care sunt acum, ați arestat în realitate o ficțiune. Da, domnule, fiindcă în realitate eu sunt mort, de mai multe ori mort ! Prima oară am murit undeva pe frontul de Răsărit, în chiar prima zi de război, puteți verifica, am și mormînt și cruce la căpătîi în cimitirul din satul natal, iar pe cruce chiar așa și scrie — Soldat Heronim Heronim, căzut eroic pentru patrie ! Rețineți, domnule — Căzut eroic și Căzut pentru patrie, cam de rîs, firește, dar așa stau lucrurile, domnule ! A doua oară am murit înecat, vreau să spun că mă plimbam cu o Fată cu barca pe lacul de la marginea orașului și ne-a venit la amîndoi poftă să înotăm. Ne-am dezbrăcat și ne-am aruncat în apă, fericiți, eram singuri pe tot lacul și nici acum nu-mi iese din minte cum sclipea trupul Fetei, aproape gol, toate, în legătură cu ea, au rămas la timpul trecut. Fiindcă, de fapt, Fata s-a înecat și eu n-am fost în stare s-o salvez, m-a apucat groaza de răspundere și am fugit. Mi-era totuna că din clipa aceea voi fi dat mort și nu voi mai avea nume, am preferat să se creadă că și eu murisem odată cu Fata aceea decît să se știe că mă lepădasem de ea ca un laș. După cum vedeți, sunt sincer ca la Judecata de Apoi. Despre celelalte morți nu vă mai vorbesc, printre altele să știți că mi s-a măsurat umbra și a fost îngropată la temelia unui altar de biserică, un Preot a făcut-o, care era și meșter zidar și meșter zugrav. Așa e obiceiul pe la noi din străbuni, construcțiile numai așa rezistă — dacă li se îngroapă la temelie cîte o umbră de om și omul căruia i se ia umbra urmează să moară. Sau vă imaginați, cumva, că viața mea de pînă

acum este altceva decît o moarte continuă ? Fapt este că ani întregi n-am avut nici o identitate, eram şi nu eram al timpului contemporan. Şi dacă, într-o bună zi am îndrăznit şi eu să ies în lume, cu faţa mea adevărată, recunosc — cam stranie, cam anapoda, faţa mea însă, cea nevăzută şi singura adevărată, a venit un domn, poate aţi auzit de el, domnul Isus Nazarineanul Regele Iudeilor, cel puţin aşa mi s-a recomandat, şi mi-a furat numele, mi l-a cumpărat, vreau să spun, şi din ziua aceea eu n-am mai avut nume, eram ca şi mort, ce ziceţi de asta ? Şi dacă m-am dus la primăria din satul în care m-am născut şi le-am cerut celor de acolo un document în regulă, semnat, parafat, în care să se confirme că numele meu e Heronim şi că sunt viu, au refuzat ! Au răscolit prin toate hîrţoagele lor împuţite, pe care altfel le păstrează cu pietate, pe registre de vii, pe registre de morţi, în toate hîrţoagele lor figuram trecut pe lumea cealaltă şi au refuzat să-mi dea adeverinţă că sunt viu ! Şi atunci, dacă acesta-i adevărul, vă întreb, dragă domnule, cum de puteţi aresta o ficţiune şi la ce vă ajută să vă grozăviţi cu o ficţiune arestată ?

N-a mai fost timp, Rafael, să-l informez pe agentul superior despre adevărata mea identitate de fum, alegorie şi protoplasmă in-existenţială, în stradă am zărit duba aşteptînd şi m-am clătinat pe picioare, era pentru prima dată cînd ideea de claustrare oficială căpăta contur atît de material sub ochii mei. Putea să fie una din dubele cu care obişnuit se transportă hălcile de carne de la abator spre măcelăriile subalterne, sau una din dubele care la fel de obişnuit, după deratizarea unui imobil infestat, cară la dracul în praznic şobolanii decedaţi — n-avea importanţă. Importanţă avea doar faptul că, introdus cu brutalitate în interiorul ei, între patru pereţi ermetici, fără nici un acces la universul exterior, deveneai deodată conştient de fragilitatea existenţei tale, de uşurinţa cu care eşti eliminat din viaţă. Libertatea, astfel, înceta să mai fie o stare obiectivă şi o certitudine, se golea de orice conţinut şi se subţia pînă la a nu mai fi decît o dureroasă iluzie. Din clipa aceea, ştiam bine, îmi voi gîndi libertatea ca pe o nouă dimensiune a condiţiei omului, dar dinafara lumii şi niciodată, prin proprie decizie, de

neatins : oricînd vreau să fiu liber, mă declar liber şi sunt ! Nu, ci dimpotrivă, şi adică de atins, şi totdeauna într-un timp aleatoriu şi care va sta permanent sub autoritatea de fier a altora. Pe bază de sfîntă sentinţă judecătorească, sau pe bază de dulci eufemisme ale bunului plac. Riscul nu putea fi decît al meu, al speranţelor pe care mi le făcusem cu privire la respectul faţă de om. Ceea ce totuşi puteam şi eu decide în favoarea mea, mai ales în atari circumstanţe, era să nu mă las nici o clipă frustrat de libertatea de mişcare în mine însumi. Dar cum să rămîi între gratii reale stăpîn pe o astfel de libertate, la urma urmei — la fel de arbitrară, şi cum să spargi limitele personale care vor ajunge să se confunde cu limitele spaţiului închis de celulă ?

Nu erau singurele întrebări, bunule Rafael, întrebările constituiau deocamdată şi infernul în care fusesem aruncat, şi cea mai zdrobitoare dintre întrebări era aceasta — De ce, în ce constă vinovăţia mea ?

Mai-marele, dragă Rafael, luase loc în cabina şoferului, paznicii rămăseseră cu mine, alături amîndoi, pe banca din faţă. M-am uitat la ei şi mi-a venit deodată să rîd, erau şi ei la fel de morţi ca şi mine, la fel de lipsiţi de libertate ca şi mine, şi mi-a fost milă de ei, şi am vrut să le adresez un cuvînt de compasiune. Dar sunt convins că n-ar fi înţeles nimic din această logică a timpului pe care-l trăiau şi am renunţat. Iar eu, pentru ei, nu voi fi fost decît un obiect, şi au, crezi, viaţă sufletească obiectele, gîndesc cumva obiectele, şi pun întrebări sau se năpustesc asupra cuiva cu întrebări obiectele ? Nu, firește, şi urma să mă conving că aşa va fi încă foarte multă vreme.

N-aveam cunoştinţă, Rafael, despre existenţa vreunei închisori pe teritoriul oraşului nostru. Vreau să spun că exista una, dar tocmai la mama dracului, afară din oraş. Firesc ar fi fost deci ca maşina să meargă şi să tot meargă, în necunoscut, spre nu ştiu unde. Ciudat însă, şi măsuram scurgerea timpului pe ceasul de la mînă, timpul se scurgea împiedicat, maşina urma un traseu mereu împiedicat de alte interdicţii, sucit şi răsucit ca printr-un labirint fără ieşire. Nu mi-a fost greu să înţeleg că şoferul primise ordin să se joace de-a baba oarba pe străzi, pasămite, Doamne, ca să mă ameţească şi să nu descopăr niciodată unde voi

fi fost dus. Departe de a mă deruta, fiindcă nici nu acordam atenţie nebuloasei de drumuri pe care le străbătea maşina, speram, dimpotrivă, că mă voi mai menţine un timp în contact cu oraşul, tribulaţiile oraşului, oricît de vătuite, pătrundeau totuşi pînă la mine, era o dovadă că mă aflu încă printre oameni şi speram că oamenii s-ar fi putut trezi deodată înzestraţi cu harul de a mă recepta. De ce nu, îmi spuneam, unul sau altul, oricare, ţintuit pe neaşteptate locului şi privind ţintă maşina, chiar de nu va bănui ce utilitate specială i s-a destinat maşinii, să fie străpuns ca de un cuţit nevăzut şi să exclame către sine, către lume — Dar acolo se află un om căruia i s-a luat libertatea, de ce i s-a luat libertatea acestui om ? !

Priveam înnebunit ceasul de la mînă, Rafael, cerînd timpului să se oprească în loc şi eu aşteptînd, nu vei crede, Rafael, dar eu aşteptind ca domnul INRI, de ce anume el ?, fiindcă era singurul care ştia ce-i de capul meu, să dea buzna în stradă strigînd Pentru Dumnezeu, nu, acest om nu-i vinovat, pe acest om îl cunosc şi sunt gata să bag mîna în foc pentru el !, nu zîmbi, Rafael, asta am visat, asta am meritat, fie numele Domnului binecuvîntat !

Şi cît de violentate, Rafael, îmi vor fi fost simţurile totuşi, cît de profund totuşi mi s-a marcat în subconştient acest drum dacă, la patru ani de la întîmplare, ţi-aminteşti, Rafael ?, adus aici de o acută nevoie de certitudini şi chinuindu-mă să reconstitui cît mai exact drumul de atunci, l-am reconstituit fără greş, împreună cu tine l-am reconstituit, uluindu-ne nu atît de servitutea misterioasă a simţurilor şi a subconştientului, cît de înfăţişarea casei hărăzită anchetei şi ce reprezenta ea de adevărat !

(Nu, Rafael, de astă dată nu-i durere, ci numai un greu de plumb care-mi apasă oasele, o delăsare a sîngelui, un refuz al nervilor de a mai recepta vreo senzaţie, o stare de rece, atît, nu încă de gheaţă, numai de rece, care se strecoară în mine prin toţi porii, toate astea le înregistrez cerebral, ştiu, sunt conştient de faptul că încă fiinţează în mine un infim centru vital care rezistă asaltului morţii şi care-mi dă mereu semnale despre ce se petrece cu mine, în ce stadiu am ajuns, ce zone am mai străbătut, cît mai am pînă va începe să se arate lumina, cealaltă lumină, de la capătul drumului, şi deocamdată e un fel

de veștejire lentă, ca de plantă, așa s-a stins și Mama, ca o plantă, lin, infinitezimal de lin, și avea pe buze un surîs incomparabil, surîdea către ceva de dincolo de noi, care, sigur, numai ei îi devenea clar, numai pentru ea se detașa dintre mistere, și zadarnic o imploram. Ce vezi, Mamă ?, n-avea puterea sau îi era interzis să-mi împărtășească, în schimb Tata a avut un sfîrșit greu, n-am fost de față, dar mi s-a spus că i-a fost tare greu, se crede că astfel de sfîrșituri se datorează așteptării a ceva, a cuiva, poate că-i tot acel Ceva, oare, acel Cineva de dincolo de noi și care întîrzie să vină, să apară la clipa de întîlnire ?, și poate că atît de îndelungata mea zbatere se datorează tot întîrzierii acelui Ceva, acelui Cineva, care n-are denumire cunoscută, n-are față cunoscută, spune, Rafael, tu știi care-i adevărul ?)

Mai întîi, Rafael, s-au auzit niște porți zăngănind, cum se deschideau larg ca să intrăm, apoi s-a auzit fîșîitul mașinii cum aluneca ușor pe o semicirculară a interiorului curții în care pătrunsesem, apoi manevrele șoferului de a aduce probabil mașina cu spatele sub ascunzișul unei bolte. Cînd ușile dubei s-au deschis în părți, acoperind ele însele orice vedere spre afară, atît mi-am dat seama — că sunt introdus în subsolul unei case oarecari. Deci aici va fi, îmi spuneam, un nou capitol al vieții mele începe, capitol de moarte înceată în așteptarea unei învieri, dacă voi mai avea parte vreodată de înviere !

Dar chiar și așa, Rafael, în această bolgie nu se putea intra oricum. La o masă ca de catedră, așezată pe un fel de podium, se afla cerberul care supraveghea orice intrare și orice ieșire din bolgie. Cu ieșirile nu știu cum se descurca, vreau să spun — ale pensionarilor lui vremelnici sau de durată, dar cu intrările era simplu. Un catastif dinainte, în care se consemnau datele esențiale privind pe cel adus la cercetări — Cum te cheamă, cînd și unde te-ai născut, studii și profesiune, domiciliu stabil și stare civilă, și părinți, frați, surori, neamuri pînă la ultima spiță. Și apoi amprentele digitale de la ambele mîini, și poftim la fotografiat, fotografie din față, fotografie din profil stînga, din profil dreapta — Dar număr, vă rog, al atîtelea cît sunt, de pus în piept și de fotografiat ca atare, nu-mi dați ? Nu, numere nu se dădeau ! În

schimb — Scoate dumneata din buzunare tot ce posezi asupra dumitale, pînă la ultimul lucruşor ! Mi-am întors buzunarele pe dos, am scos tot ce posedam asupra mea şi le-am pus în ordine pe marginea mesei, cerberul-supraveghetor le-a înregistrat pe toate în catastiful lui, şi toate în prezenţa, sub privirea încordată a mai-marelui, care avea să-mi fie şi primul anchetator.

Nu acolo, Rafael, ci într-o încăpere vastă şi pustie, numai eu şi el, faţă-n faţă, era între noi o distanţă enormă, deşi nu ne despărţea decît o masă obişnuită, ancheta începea în sfîrşit, după o tăcere îndelungă, prevestitoare de torturi lente.

— Şi acum între noi, prietene : cînd şi-n ce împrejurări l-ai cunoscut pe Ionescu ? De cîte ori l-ai mai întîlnit pînă acum pe Ionescu ? Ce aţi pus împreună la cale în noaptea în care Ionescu a dormit la dumneata ? Unde se ascunde acum Ionescu ? Răspunde la aceste întrebări, colaborează cu noi, spre binele dumitale, şi eşti liber !

Nu se putea, Rafael, mai absurdă, mai idioată răzbunare — din partea Soldatului omorît lîngă mine în prima zi de război şi din partea Fetei înecate în timpul războiului, din partea Preotului condamnat pe nedrept pentru ilustraţiile la Biblie pe care le renegasem şi din partea propriilor lucrări de care mă lepădasem, vînzîndu-le domnului INRI, să fiu arestat şi întemniţat fără sentinţă timp de patru ani, nu ca să plătesc pe dreptate pentru vreuna din aceste crime reale, ci din cauza unui prăpădit de vagabond cu care n-aveam nimic de a face, al cărui nume abia atunci, şi acolo, îl aflam pentru prima oară, care nu determinase nici o modificare scandaloasă, primejdioasă în conştiinţa mea, apologet în fals al unui pretins erou de război şi beţivan în derută, incapabil să-şi suporte singurătatea, ciine de pripas în căutarea unui suflet de om care să-i vindece rănile şi iconoclast al propriei sfinţenii penibile ! Ce mentor distructiv de conştiinţă mi-ar fi putut fi şi la ce acţiuni antiumane m-ar fi putut împinge, pentru ca autoritatea ţării să se înspăimînte în asemenea măsură, socotindu-ne pe amîndoi factorii unui complot de proporţii, încît, el scăpîndu-le, să mă încarce pe mine cu vinovăţii şi cu consecinţe dezastruoase ?

De necrezut, Rafael, dar casa aceea boierească era înzestrată cu celule. Fie că aparţinuseră arhitecturii sale străvechi, fie că necesităţi de ultimă oră le inventaseră anume. Celula mea era zidită după toate regulile artei, pe deasupra — nici pat şi nici scaun, nici un obiect de nimic care să-mi desfăteze ochii, numai duşumeaua goală pe care mi se leşinau oasele zdrobite de nesomn şi lumina unui bec enorm, care nu se stingea niciodată. Coordonate suficiente pentru a se înţelege raţiunea zbaterii mele ca de fiară în cuşcă, i-raţiunea pedepsei la care eram supus. Aşteptam să fiu chemat la o confruntare cu zisul Ionescu, pentru a mă confirma în declaraţii, pentru a se convinge ei înşişi de eroarea săvîrşită, nu eram chemat. Dovadă că Ionescu rămînea de negăsit, sau poate că Ionescu nici nu exista, Ionescu să nu fi fost decît o supoziţie aberantă într-un calcul rece şi matematic — n-avem nevoie de sculptorul Heronim pe pămînt, să se termine odată cu sculptorul Heronim ! Astfel că zilele mi se confundau, se învălmăşeau cu nopţile într-un fel de vertij halucinant, timpul devenise o noţiune adversă ce mi se aplica pe carne cu virtuţi de ventuză flămîndă. Teribilă, mai ales, senzaţia că, după ce eşti sfîşiat cu voluptate în bucăţi, vine cineva nevăzut să te refacă la loc, metodic şi precis, într-o unitate numai aparent indestructibilă, pentru ca destrămarea să fie luată de la capăt, mereu şi mereu, cu o competenţă dintre cele mai savante. Şi fără încetare, pentru pustiul din jur, pentru lumea dispărută în afara oricărei certitudini, tortura aceleiaşi întrebări — De ce, în ce constă vinovăţia mea ?

Uneori se întîmpla, Rafael, să înregistrez, îngrozit, refuzurile conştiinţei de a-mi rămîne loială, şi trădările ipotetice ale conştiinţei mă dureau mai amarnic decît orice durere fizică. Eram gata să convin la toate acuzaţiile posibile (nu în legătură cu epava de Ionescu, asta era invenţie, era tîmpenie) şi gata să-mi vărs pe masă toate crimele reale din trecut — ce ochi ar fi făcut, cu ce interes fantastic m-ar fi considerat !, numai să fiu scos din dilema acestui provizorat de condamnare. Nu mă mai interesa să fiu liber, mă interesa să ştiu doar dacă mai exist şi dacă mai aparţin vreunei umanităţi. Fiindcă încetezi să mai fii om dacă libertatea ta devine un non-sens,

dacă umanitatea căreia virtual aparţii renunţă cu atîta uşurinţă la valorile ei fundamentale şi dacă nu sare în apărarea ta. Dar, imediat în clipa următoare acestei manifestări de laşitate, constatam ce silă mi-e de mine, mă repezeam la pereţi (ca fiind singurele certitudini de care mă izbeam) şi urlam la pereţi Nu aveţi dreptul ! Nu aveţi dreptul !

Vreau să-ţi mai spun, bunule om Rafael, că după un timp am fost uitat, nu mi s-a mai pus nici o întrebare despre Ionescu, uitat să fiu judecat şi condamnat, uitat să fiu eliberat, dar pe toată durata de patru ani a penitenţei m-am socotit condamnat pentru toate crimele mele reale din trecut.

Acum eşti mulţumit, domnule, şi poate asta să cîntărească ceva în balanţa judecăţii tale neiertătoare, în balanţa judecăţii asemeni a lui Dumnezeu... ?

41

URCA SPRE SUPRAFAŢA LUCRURILOR CA DINTR-UN adînc de apă mare, cu aceeaşi senzaţie de uşurătate pe care ţi-o dă certitudinea că nu te mai apasă povara nici unui imperativ advers. Dacă totuşi adresase acele întrebări lui Rafael, înseamnă că Rafael continua să-l supravegheze şi că Rafael era singurul în stare să-i mai recepteze întrebările. Conştiinţa acestei certitudini se izbea însă de cealaltă conştiinţă, dinafară, mereu atentă la evoluţia bolii, prin variaţiile de temperatură şi prin spasmele du-

rerii, că sfîrşitul e pe aproape. Era ca şi cum ar fi ajuns la o limită absolută, dincolo de care urma să suporte forţa de atracţie a unei raţiuni care-i scăpa. Se temea el oare să caute nume acestei noi raţiuni, sau uitase că fuga lui de pe patul de spital se făcuse sub ameninţarea morţii ?

Important era că Rafael nu dispăruse (cumplită, paradoxală, această nevoie a lui Heronim de a-l şti pe Rafael în preajma sa, mai ales după cruzimea cu care acesta îl tratase pînă atunci), şi Heronim căută spre suprafaţa lucrurilor şi constată că locul de trecere spre teritoriul spitalului e liber. Spărtura, de fapt, în zidul spitalului prin care, la un timp nedefinit, ei şi ieşiseră ca să fugă. Se opriseră amîndoi şi se aşezaseră pe acelaşi trunchi de copac unde se întîmpinaseră cu Mama, cercul se închisese.

Iată că Mama şi Tata reintraseră în ordinea lor, fiecare în bolgia proprie, la ce timp, oare, şi pe care treaptă a eternităţii va fi posibil, dacă va fi posibil, ca Mama, Tata şi Fiul să se reîntîlnească şi ce-i va fi atunci fiecare celuilalt — idee pierdută în magma universală, idee de pulbere comună, sau idee de nimic ?

Heronim îşi petrecu privirea de la companionul său la clădirea spitalului care se contura acum foarte clar în lumina zorilor, înţelese şi el că numai aşa se putea termina aventura la care fusese antrenat, pe un deprimant pat de spital, că nu-i îngăduit unui suflet să iasă din corpul care-l încarcerează înainte de a se respecta legea, corpul (adică) să fie dezlegat de cele pămînteşti. Fusese fără îndoială o excepţie, i se făcuse fără îndoială o favoare (deşi vă întreb : excepţia, favoarea funcţionează numai pentru spiritele alese, ori la fel se petrece cu fiecare dintre noi, doar că nici o ştiinţă a lumii n-a reuşit să descifreze datele procesului şi să le includă într-o metodă ?), excepţia, favoarea de a i se îngădui acest interludiu, această graţie a evadării din materia corporală pentru a-şi vedea sinele, pentru a se regăsi (oricît de infim, împovărat de oricîte) cu sinele său. Ce rol jucase Rafael în toată povestea asta, fusese el doar Însoţitorul obiectiv şi rece, sau Sinele era chiar el ?

Ca niciodată pînă atunci, şi aproape incredibil, Rafael îşi lepădase masca de judecător fanatic, obrazul i se uma-

nizase, oftă din greu și privi și el pe gînduri fereastra de sus a rezervei în care Heronim se afla internat, o umbră de tristețe plutea în ochii săi, ecouri ale durerii lui Heronim (dureri ale bolnavului, dureri ale acuzatului) pîlpîiau și în ființa lui.

— E mai mult decît se poate îndura, mă declar învins.

Puțin îi păsa lui Heronim de motivele înfrîngerii celuilalt, atîta vreme cît el (și nu altul) era obligat să se reintroducă în condiția de condamnat la moarte, singur față în față cu executorii sentinței fără apel.

— Dacă asta-i tot ce poți să-mi spui !

— Fiecare gînd la rîndul său.

— Te-am întrebat totuși ceva.

— Nu, n-am de ce să fiu mulțumit. Aș spune, dimpotrivă, că mă consider acum mai pedepsit decît tine. Fiindcă toate păcatele de care eu te-am ajutat să te eliberezi, și recunoaște că te-am eliberat, au trecut acum asupra mea. Mai bine te-ai întreba, și eu mă întreb, ce va fi de-acum înainte cu mine ?

— Dar mi-ai făgăduit, cînd m-ai scos din spital...

— Exact, ți-am făgăduit să te salvez de la moarte și mi-am ținut făgăduiala. Fiindcă nu de moartea fizică era vorba, ci de moartea morală, care-i mai jalnică decît cealaltă. Vrei să spui că n-am reușit acest lucru ?

— Nu știu ce ai reușit, încă pendulez între una și alta, dar memoria acelor păcate n-o mai am.

— Perfect, dovadă că misiunea mea a avut un rost și că mi-am dus cu bine misiunea la capăt. Fiindcă memoria e cel mai mare blestem al omului, iadul său personal. Îți imaginezi ce teribil ar fi dacă omul, odată cu virtuțile și cu viciile alor săi, de la părinți sau de la străbuni, le-ar moșteni acestora și memoria încărcată cu destule !

— O întrebare, totuși !

— Mă rog, avem încă puterea să stăpînim timpul.

— Asta, lipsa oricărei memorii a păcatelor săvîrșite, poate fi totuna cu mîntuirea mea ?

— Nu !, și nu fiindcă ești creștin, și nu fiindcă alții, de altă religie, nu cunosc ce-i aceea mîntuire în înțelesul pe care i-l dăm noi mîntuirii, și nu fiindcă în locul tău ar fi putut fi oricare altul, cu alt nume și de altă religie,

nu ! Ci fiindcă mîntuirea presupune trecerea dintr-o istorie umană într-o meta-istorie, celestă, guvernată numai de spirite superioare. Nu spera nici în speculaţiile despre aşa-zisa revenire, după sute de ani, în altă identitate corporală, pentru a-ţi răscumpăra păcatele din viaţa sau din vieţile anterioare. Despre ce fel de răscumpărare poate fi vorba, cînd fiecare nouă viaţă adaugă noi şi noi fărădelegi la cele din alt veac ? Dacă ne-am întîlni la fiecare colţ de stradă cu cîte un sfînt, uşor să-l deosebeşti dintr-atîta puzderie de imbecili şi de nemernici, încă am crede că sfinţenia ar putea fi un răspuns. Dar sunt nevoit să-ţi spulber şi această superbă iluzie, totul se reduce la o simplă ecuaţie chimică, de elemente care se compun şi se recompun în veci, datorită unor legi precise, cărora însă nu omul le este alchimistul divin, ci consecinţa cea mai tragică. Tocmai fiindcă omul are conştiinţa materiei din care se compune, dar nu şi pe a devenirii de după descompunere. Chiar şi eu, care lucrez în numele unui mister metafizic, nu ştiu în ce constă acest mister.

— Vrei să spui că destinul ţi-e la fel de tragic ?

— Vreau să spun că destinul meu nu stă în puterea de înţelegere a omului, cu atît mai mult, de mi l-aş prevedea, n-am dreptul să-l relev nimănui.

— Multă vreme am crezut că eşti supravieţuirea mea.

— Dacă eu aş decide în această privinţă.

— Indiferent cine decide, află că am şi început să simt suflul veşniciei, şi mi-e frică, Rafael ?

— Un sfat, Heronim : se poate muri demn sau penibil, se poate muri în urlete de revoltă sau în urlete de durere. Îţi propun să ai puterea de a-l privi pe Dumnezeu drept în faţă, va merita, e minunea la care fiecare muritor visează !

Heronim ar fi vrut să-l întrebe Dar după ce-l recunosc pe Dumnezeu, este el faţa în care se va oglindi faţa mea, sau este el acela care-mi va decide supravieţuirea ? Atît de aproape şi atît de departe, în acelaşi timp. pragul despărţitor dintre un tărîm şi altul era mai degrabă sugerat printr-o rază de lumină roşie, să treacă, să nu treacă ?, îndoiala îl făcea să se clatine, o singură, cumplită între-

bare îl ţintuia locului, încă înainte de a î se lămuri ce-l aşteaptă Dincolo, va fi Rafael în stare să răspundă acestei ultime întrebări ?

— De altceva mi-e frică, Rafael, închipuie-ţi că mi-e trupul ca de gheaţă, nu mă mai doare nimic, nici măcar ideea de a deveni pulbere, la alt fel de supravieţuire mă gîndeam.

— Da, bănuiesc.

— De acord că viaţa mi-a fost sucită şi răsucită, plină de compromisuri şi de contradicţii, pentru toate am fost judecat şi am plătit, dar cu mine, celălalt, cum rămîne ? I-ai văzut pe funcţionarii oraşului ce-au făcut cu pietrele mele, terminate, neterminate, cu Arghira, cu Pasărea Phoenix, cu celelalte. Nici n-am murit de tot şi m-au şi îngropat în uitare, au trecut cu buldozerele peste faptele mele de artă, peste numele meu. Chiar nimic nu mă reprezintă, chiar prin nimic să nu supravieţuiesc ? La ce bun să mă fi salvat de moartea morală, tu şi acela în numele căruia lucrezi, dacă asta-i moartea pe care mi-o daţi în schimb ?

Rafael resimţi de-aievea şocul acestei desperări, ca parte ce era a aceluiaşi întreg cu Heronim. Se uită la el cu milă şi cu tristeţe, şi Rafael se zbătea să scape dintre bezne, torturat de aceleaşi întrebări. De-atîtea ori se îndoise de buna credinţă a lui Heronim şi fusese gata să-l părăsească, mai ales acum nu-l va părăsi. Dacă i s-a făcut cumva nedreptate, mai devreme sau mai tîrziu tot trebuie să apară cineva s-o repare. Şi vai de aceia care poartă vina, vor plăti în eternitate pentru vinovăţia lor !

— Să mergem, Heronim !

Acesta primi invitaţia încruntat şi surprins, avea toate motivele să ezite, se săturase să-i tot fie trecut sufletul prin foc şi sabie, nu credea în nici o minune.

— Rafael, unde vrei să mă duci ?

— Acolo unde se decide supravieţuirea !

Dar cînd Heronim se ridică din somn ca dintr-un afund de apă mare şi deschise ochii, descoperi că se află în acelaşi perimetru al rezervei de spital şi că timpul stă pe loc, aşteptînd...

42

Firește că mai ales acum nu-l puteam lăsa singur, m-am apropiat de ultimul adevăr odată cu el. Știam că n-ar fi fost în stare să treacă pragul despărțitor dintre un tărîm și altul înainte de a-și lua rămas bun de la zeitatea vieții lui, Arghira. Pe toată durata convorbirii lor am stat în plan secund, pentru a le lăsa deplină libertate de comunicare. Deși, cel puțin o dată, aș fi fost îndreptățit să intervin împotriva gîndurilor lui. Dealtfel, Heronim însuși a simțit nevoia să apeleze la mine — Rafael, învață-mă ce să fac ! N-am intervenit nici atunci, mi s-a părut mai interesant să văd cum se comportă un om ca Heronim în această situație-limită. Nu uitasem ce-i făgăduisem, să-l conduc acolo unde se decide supraviețuirea celor aleși, dar asta, la urma urmei, nu putea să depindă de felul cum își alege un om să moară.

Mai mult a presimțit deci, decît a auzit, cum se deschide ușa rezervei, cum se strecoară cineva înăuntru.

— Tu ești, Arghira ?

Da, sigur, numai ea putea fi, și astfel s-a dovedit că intuiția mea, în legătură cu Arghira, funcționează cu fidelitate. Făcusem tot posibilul ca întoarcerea lui Heronim dintre bezne să coincidă exact cu această apariție de vis, ca desprinsă dintr-un alt pom hieratic al cunoașterii.

— Bună dimineața, Heronim !

Vocea fetei a sunat puțin obosită, puțin alterată, poate că și din cauza distanței care-i separa. Heronim se afla cu spatele, în cadrul ușii care dădea spre balcon, în contemplarea infinitului care începea imediat dincolo de el. Heronim nu s-a întors și nici capul nu și l-a răsucit, peste umăr, către Arghira. Era fără îndoială copleșit de emoția reîntîlnirii, dar și pătruns de adversitatea soartei pe care n-o mai putea stăpîni.

— Dimineața mea...

Mai mult constatare amară a unui sfîrșit care se anunța implacabil, pînă și eu, care-l urmăream cu sînge rece, obiectiv, n-am putut rezista umbrelor ce-l țineau încă înlănțuit.

— Să nu te superi, a îndrăznit fata să spună.

Dar Heronim a schiţat un gest incert, a oboseală şi nepăsare.

— Cum ai dormit azi-noapte ?

Prefera să pună el întrebări, decît să fie obligat la confesiuni, deşi Arghira ar fi fost ultima fiinţă de care să se teamă, se apăra însă şi el cum îi venea la îndemînă. Fata s-a sprijinit de perete şi s-a uitat la el ţintă, amestec de durere şi de fascinaţie, ca spre un lucru care se tot îndepărtează, lucru în formă de om şi lucru cu numele de Heronim, pe cale de dispariţie.

— Ca de obicei, nimic deosebit.

Inutil să-i spună că veghease toată noaptea în stradă, pe lîngă ziduri, ca o somnambulă, în aşteptarea unui prilej care să-i uşureze intrarea în spital, cu aprobare sau fără aprobare, numai ca el să nu fie singur la ceasul trecerii Dincolo. Iar eu i-am sugerat lui Heronim să accepte explicaţia fetei, el însuşi, la rîndu-i, să nu fie forţat la alte explicaţii.

— Imaginează-ţi că-n schimb eu, s-a şi grăbit Heronim să precizeze, am avut numai vise muzicale !

Firește că minţea, după cum, la fel de firesc, se poate ca el să fi şi uitat prin cîte trecuse în timpul somnului, Am preferat această ipostază, credibilă întru totul, dacă ţinem seama de faptul că pe Heronim nu-l mai preocupa acum decît ideea supravieţuirii. Drept care i-am şi impus o stare de luciditate aproape feroce, aceeaşi luciditate care şi pe vremuri, chinuit de dezlegarea tainelor operei sale, îl condamnase să-şi refuze orice formă de sentimentalitate faţă de Arghira. Dacă ar fi fost cu putinţă nici s-o audă măcar, un perete de sticlă opacă să se ridice ca prin miracol între ei. Doar să-i bănuiască prezenţa dincolo de acest virtual perete de sticlă opacă, iar vocea ei să-i parvină doar ca suspin al unei diluţii materiale, vag ecou al unei dulci şi fantastice iluminări, pînă la confundarea cu nobila pulbere celestă care (ea însăşi) ar fi devenit !

— Heronim !

Odată cu şoapta chemării, acum lîngă obraz, feminină şi caldă, fata l-a cuprins pe după mijloc cu un braţ şi şi-a lăsat tîmpla pe umărul lui. Cel dintîi lucru pe care l-a simţit Heronim a fost parfumul făpturii sale vii, carnea

ei arzînd, patima ei strigînd, realitate care totdeauna îi înnebunise sîngele şi prin intermediul căreia totdeauna reuşea să capteze şi o parte din nemurirea vremelnică. L-am auzit, adresîndu-mi-se — Rafael, nu sunt atit de bătrîn, dacă încă o simt şi dacă-mi place s-o simt, ca să trebuiască să mor ! Dar i-am suflat la ureche să nu se piardă cu firea, să fie conştient că această zeească realitate nu va reuşi niciodată să înlocuiască moartea deja existentă în el, nu va putea, mai ales, niciodată să supraliciteze supravieţuirea pentru care-l pregăteam. I-am îngăduit totuşi să se bucure cîteva clipe de clipa infinită a apropierii, şi de altceva n-a mai avut nevoie, altceva n-a mai îndrăznit, oricît ar fi vrut să-l mai mînie o dată pe Dumnezeu şi să-i mai ceară indulgenţa unei îmbrăţişări sălbatice. I-am spus De ce, Heronim, s-o înspăimînţi şi să-i laşi pe buze acest gust de moarte ?, şi atunci el s-a îndepărtat uşor de Arghira şi a surîs în sinea sa, eliberat de orice obsesie.

— Haide să ne luăm rămas bun de la lume !

Dar de la înălţimea balconului nu se vedeau decît acoperişuri de case colorate în cenuşiu, peisaj de tablă ruginită şi peisaj de beton murdar. Lumea cea obiectivă, însufleţită de oameni, prieteni şi neprieteni, apologeţi şi detractori, le era interzisă, nici de atit privirea lui ultimă nu mai avea parte. Sau poate că, dimpotrivă, era mai bine aşa, mai odihnitor, toată omenirea să fie redusă la tablă şi la beton ? ! O pasăre totuşi a trecut pe dinaintea ochilor lui, ca un fulger alb de lumină, cine ştie în numele cui sau mesager al cărei taine !, privirea lui a urmărit-o îndelung, pînă ce pasărea pieri dincolo de orizontul obtuz. Singurul infinit care-i rămînea se chema tot Arghira, zadarnic să mai caute în afara ei pecetea vreunui trecut, semnul de apoteoză al vreunui viitor, timpul murea odată cu el.

Ceva, atunci, s-a întîmplat, o mare ruptură, o dezertare, Heronim s-a smuls din lanţurile autorităţii mele şi s-a dat iar prizonier deşertăciunii, asta m-a contrariat, această nouă inconsecvenţă a spiritului său torturat de nelinişti, în ciuda faptului că eu îi făgăduisem ce-i făgăduisem şi nu mă lepădasem de el, Heronim mi-a făcut încă o dată dovada că-i un om plin de contradicţii şi pînă în

ultima clipă se va lăsa pradă îndoielii, l-am auzit şi nu mi-a venit a crede că-i capabil de-atîta lipsă de ordine şi de încredere în el, în opera lui — Nu, doar timpul meu personal moare de fapt, care în fond este o mare minciună, fiindcă ceva tot ar trebui să dureze după mine, dar nu va dura nimic ! Abia am izbutit să-l conving să-şi înăbuşe horcăitul de plîns interior, horcăitul zădărniciei — Cel puţin faţă de fata asta, i-am spus, nu-ţi arăta laşitatea, ea a crezut în tine, şi n-ai dreptul să-i spulberi orice speranţă.

— Vreau să te rog ceva, i-a adresat el ultima rugăminte !

Arghira s-a cutremurat ca de un frig ancestral, pe ea, de adevărat, o podidise plînsul.

— De ce vorbeşti aşa ?

— Fiindcă ştii bine ce vreau să te rog şi acelaşi lucru îl gîndeşti şi tu, doar că ţie ţi-e milă de mine şi n-ai curajul să gîndeşti cu glas tare, eu trebuie să am acest curaj. Te rog să distrugi tot ce-i semnat cu numele meu, indiferent de valoare şi-n posesia cui s-ar afla ! Pînă acum un ceas, nu ştiu dacă pe trezie sau în vis, îmi mai făceam iluzii că merită să supravieţuiesc prin ceva, mai speram că am realizat şi eu ceva prin care să salvez lumea, acum sunt conştient că lumea nu poate fi salvată prin nimic. Distruge deci tot, nimic nu merită să mai rămînă după mine, o să-mi respecţi această rugăminte de pe urmă ?

Arghira ştia, ceea ce dealtfel şi eu ştiam, chiar în dreptul rezervei, pe banca de pe coridor, zăcea numitul Ionescu. Venise la spital cu sufletul la gură şi apucase să-i spună Arghirei la ce dezastru asistase, ciudat e că şi Heronim, într-un fel, fusese martor la dezastru, cum de nu-şi mai aducea aminte, ce se petrecea cu el ? Ce simplu ar fi fost pentru Arghira să-i răspundă, să-i releve acel adevăr cumplit — Rugăminţea ţi-a şi fost respectată, opera ta a şi fost demolată, poţi să mori liniştit !, i-am interzis, omul trebuia urmărit pînă la capăt în toate tribulaţiile şi paradoxurile lui. În schimb, am nevoit-o pe Arghira să scoată din sacul ce-i atîrna pe umăr o revistă, a deschis-o la anume pagină şi i-a arătat-o lui Heronim.

— Scrie despre tine !

Au loc şi asemenea întîmplări caraghioase, datorită fie hazardului, datorită fie unor compasiuni de ultimă oră, pentru ca nefericitul despre care este vorba să nu treacă dincolo chiar cu sentimentul că a făcut degeaba umbră pămîntului, ca să nu urle lumea de oroare că doar cu atît ne alegem după o viaţă de patimi şi de credinţe sterpe — morţi chiar în viaţă fiind, şi atunci se caută un scrib de circumstanţă pentru un Aleluia aleatoriu, pomană de doi lei înainte de sfînta răposare, te apucă jalea de seninătatea cu care se minte, nici proştii cei mai proşti nu se lasă convinşi de astfel de panglicării.

Heronim şi-a petrecut privirea peste foaia incriminată, care nu era defel inventată, ca peste un fel de lespede străină, a gloriei unui vis necunoscut.

— Cuvinte !

Chiar şi eu, oricît de neutru mă angajasem să fiu, dar intrigat de involuţia şi de capriciile nemuririi lui Heronim, am convenit pentru mine că aşa şi este, cum ar putea oare cuvintele să înlocuiască un destin şi finalitatea unui destin ? Fusesem martor la atîtea dispariţii, cu o simplă ştersătură de condei, din istorie, din dicţionare şi din enciclopedii, şi revolta împotriva unor astfel de justiţii anapoda n-a scos pe nimeni în stradă, nu văzusem încă pe nimeni gata să meargă cu pieptul deschis contra unor astfel de plutoane de execuţie, comandate pe faţă sau ocult. Neantul îşi găsea aliaţi în te miri cine, plătiţi cu blidul sau cu paraua chioară, pentru acţiunea demolatoare de rigoare. În ce fel de timp am pătruns, mă întrebam urmărind pe gînduri agonia lui Heronim, de nu mai avem puterea şi măsura să deosebim eternitatea — eternitate de preţul pîinii cotidiene şi de al scaunului confortabil de comandă, sau valoarea valorii de n-o mai deosebim de valoarea bunului plac ? Nu cumva mereu se vor confecţiona, în fabrici anume, în birouri anume, noi valori care să le ucidă pe cele anterioare, mitologia maşinii — ucigaşă a mitologiei visului, formule matematice în loc de suflet ? Dărîmaţi idolii permanenţi şi instalaţi în locul lor, pe socluri, idoli de ocazie, şi legiferaţi să ne închinăm acestora de pe urmă cu aceeaşi evlavie religioasă, asta am visat, asta merităm ! Dar vă întreb (şi din această clipă sinele meu face corp comun cu sinele lui Heronim şi al Arghi-

rei), vă întreb deci şi nu vă grăbiţi să răspundeţi — la ce să se mai aştepte fiinţa umană cînd va epuiza toate ecuaţiile posibile, cînd va ajunge să se izbească de marginea marginilor, dincolo de asta ce urmează dacă nu Poezia, dacă nu Arta ? Şi atunci vă întreb : omenirea, indiferent ce fel de omenire va fi aceea, nu va fi oare nevoită să reia totul de la capăt, pentru a se reconcepe alt ciclu, şi aşa mereu, ciclu în ciclu, nu ciclu după ciclu, o infinitate de cicluri concentrice, fără nici un centru unic al tuturor, sau, dacă vă convine, singurul centru fiind tot ceea ce ne-am învăţat să denumim — Dumnezeu cel stăpîn peste labirinturi ?

Nici acum nu ne aflam altundeva decît tot în labirint, şi timpul da semne de trezire din starea lui de aşteptare încremenită, şi i-am şoptit Arghirei că-i timpul să-l scoată pe Heronim din labirint, şi Arghira l-a anunţat pe acesta cu o voce umilă :

— Chirurgul ar vrea să-ţi vorbească.

— N-am ce vorbi cu el, a replicat însă Heronim, foarte ferm, nu mai am ce vorbi cu nimeni. Aş avea prea multe întrebări de pus şi nimeni n-ar avea ce să-mi răspundă, oricum — răspunsurile ar fi la fel de false. Mi-ai adus ce ţi-am cerut ?

Arghira a simţit că o despică în două, din creştet pînă în tălpile picioarelor, ca o secure de foc. Era exact clipa de care se temuse cel mai mult, zadarnic făcuse toate eforturile ca să amîne cît mai mult cu putinţă clipa, să îndepărteze de la el, definitiv, gîndul nerostit însă. Eu însumi fusesem luat prin surprindere, uitasem cu totul de drăceasca fiolă cu otravă.

— Trebuie numaidecît ?

— Da, cel puţin acest drept să-l am. Împotriva tuturor şi-n această viaţă nenorocită, să-mi aleg singur modul de a muri.

— Îmi vei da voie să fiu de faţă, cînd ?

— Nu, şi singurătatea e un drept al meu.

— Te iubesc, Heronim !

— Şi eu te iubesc, Arghira !

Abia şi-au atins buzele, nici o lacrimă şi nici o ezitare, arătau la fel de duri amîndoi şi la fel de convinşi că peste asta nu se mai poate nimic. Arghira l-a adus pe Heronim

în rezervă și a pus fiola pe noptieră, a avut curajul să iasă din rezervă fără să se mai uite înapoi.

Am ieșit, atunci, și eu din izolarea mea și m-am uitat la Heronim, ca de la om la om, și mi s-a părut atît de mare în tragica lui micime, de fir de pulbere anonimă, încît m-am hotărît să-l apăr împotriva oricărei pierzanii...

43

— Mă înșel eu, Rafael, sau, în afară de tine, au mai fost și alții care l-au asistat pe Heronim la ultimul lui proces cu umbrele ? Și Mama și Tata, cine a mai fost ? Te întreb nu din simplă curiozitate de muritoare, ci pentru a înțelege cum s-a comportat Heronim în această ultimă situație. Pe mine, doar știi, mă refuzase să-l asist pînă la capăt, pretinzînd că-i dreptul lui să moară singur, pe ceilalți de ce nu i-a refuzat ?

— Aveau de îndeplinit o misiune, Arghira, și Heronim știa acest lucru.

— E adevărat că s-au adunat acolo din toate timpurile nemuririi și de pe toate meridianele pămîntului ?

— De la cei dintîi cioplitori de zeități și de idoli pînă la marii meșteri ai lumii !

— La convocarea lui ?

— Mai degrabă nu, Arghira, fiindcă așa se întîmplă totdeauna cînd moartea nu-i acceptată ca miracol. Confreria căreia omul aparține intră, atunci, în alertă și caută să-și impună legea.

— Miracol, Rafael ?

— Așteaptă să afli de ce și vei înțelege.

— Dar despre ce moarte-miracol putea fi vorba, cînd și ei veneau acolo tot cu rol de judecători ?

— Dimpotrivă, să fraternizeze cu Heronim.

— Nu era prea strîmt spațiul rezervei lui de spital pentru atîta puzderie de spirite alese ?

— Rezerva, în acest caz, a căpătat dimensiuni cosmice, după cum şi timpul care-i mai rămăsese de trăit.

— Ai remarcat vreo opreliştе faţă de Mama şi de Tatăl lui ?

— Nici o opreliştе, aveau şi ei aceeaşi misiune.

— Dar cei mari şi incomparabili, spiritele alese de care pomeneai, aveau nume, aveau identităţi, cel puţin tu îi puteai deosebi ?

— Nu era nevoie, erau unul în toţi şi toţi în unul !

— Şi pe ce limbă comunicau cu el, pentru ca el să-i recepteze şi să se lase convins de misiunea lor ?

— E harul lor secret, şi al meu, de a vorbi fiecăruia pe limba sa. Nici Isus, Mahomed, Buda, Confucius, Moise nu vorbesc altfel credincioşilor respectivi.

— Sau poate că Heronim îi purta de la naştere în paraconştiinţa lui, ca pe adevăruri absolute, şi pentru a te confrunta cu astfel de adevăruri nici nu-i nevoie de vreun limbaj ?

— Dacă vrei.

— Sau poate că el şi ajunsese la limita care desparte o stare de cealaltă stare, cînd limbajul nostru particular se preschimbă într-un fel de muzică universală ?

— Multe sunt cu putinţă, Arghira, şi toate justificate.

— De ce, Rafael, aceste răspunsuri mereu enigmatice ?

— Ca să ajungem mai repede la esenţa problemei.

— Ei bine, Rafael, cum i-a primit Heronim, a fost el fericit că-i ştie acolo ?

— Dintru început, destul de surprins, Arghira. Nu suporţi chiar atît de uşor să te trezeşti deodată, mai ales pe pragul morţii, că spaţiul de gîndire ţi-este invadat de spiritele superioare ale propriei confrerii. E ca şi cum ţi-ai apărea ţie însuţi multiplicat în mii şi mii de alte chipuri ale tale, dar fiecare cu alt nume şi reprezentînd altă valoare. Unii, prezenţi în memoria omenirii şi nepieritori. Cei mai mulţi, cu desăvîrşire necunoscuţi. N-ai nici o măsură ca să te măsori cu ei, dar ai toate motivele să speri că s-ar fi putut să fii noul trup de întemniţare a pulberii unuia dintre cei mari şi deci, foarte simplu, ceva din veşnicia aceluia să-ţi revină şi ţie.

— Dar asta-i cea mai grea încercare la care poate fi supus un om, un suflet de om. Să n-aibă de ales decît între şansa de a i se acorda această minciună şi şansa de a fi respins de la această minciună. Cum a reacţionat Heronim ?

— Cu singura deosebire că nu Heronim avea de ales, ceilalţi urmau să decidă ce să aleagă.

— Şi ce au decis, Rafael ?

— Mai întîi, trebuia convins să renunţe la sinucidere.

— Fiola de otravă eu i-am lăsat-o pe noptieră, după care am ieşit din rezervă fără să mă uit înapoi.

— Ştiu. Imediat am ieşit şi eu la iveală şi m-am uitat la Heronim, ca de la om la om, şi mi s-a părut atît de mare în tragica lui micime, de fir de pulbere anonimă, încît m-am hotărît să-l apăr împotriva oricărei pierzanii.

— Ce s-a întîmplat, după asta, cu Heronim ?

— S-a prăbuşit în fotoliul de lîngă pat. Probabil că-l luase cu frig, fiindcă şi-a aruncat halatul peste umeri. Zăcea prăbuşit în acel fotoliu, cu mîinile între genunchi, parcă mai bătrîn cu un veac şi alb ca varul, pietrificat în toată făptura lui şi se uita ţintă la fiola de pe noptieră. Aşa l-au găsit.

— L-au recunoscut ? Vreau să spun, au recunoscut în el pe omul care merita mai mult decît o asistenţă indiferentă ?

— Altfel nu s-ar fi aflat acolo.

— Şi i-au ţinut un discurs despre laşitate ?

— Nu asta le era misiunea.

— Sau l-au minţit că va supravieţui operaţiei, dacă renunţă la sinucidere ?

— Nici măcar nu era vorba de operaţia chirurgicală, ei pentru altă operaţie trebuiau să-l pregătească.

— Pentru Judecata de Apoi ?

— Şi pentru singura supravieţuire la care omul de artă năzuieşte.

— Prin confruntarea dintre o conştiinţă şi alta ?

— Ei aveau la îndemînă alte argumente.

— Crezi că gîndul sinuciderii era o consecinţă a proceselor din timpul nopţii, pe care tu însuţi le-ai declan-

şat, teama ca ele să nu se repete şi faţă de ceilalţi sau, cumva, alte crime să-i fie răscolite, pe care el nu le-ar mai fi putut îndura ?

— Singura concluzie pe care Heronim nu putea s-o mai îndure era aceea a eşecului, a ratării vocaţiei de sculptor.

— Cum l-au putut convinge de contrariu ?

— Erau cei mai în drept să ştie dacă va rămîne sau nu va rămîne ceva de pe urma trecerii lui prin viaţă. Îl cunoşteau încă de la începuturi şi nu s-au înşelat cultivîndu-i speranţa că merită să se chinuie pe această cale.

— Vrei să spui că astfel de oameni, ca Heronim, stau toată vremea, sub semnul lor de influenţă, sub autoritatea lor ?

— Există o lege de taină care-i ţine permanent în acord pe membrii aceleiaşi confrerii, indiferent de universul căruia îi sunt prizonieri geografic şi indiferent de demonul personal pe care-l slujesc. Tot cosmosul este plin de idei în stare pură care aşteaptă să fie captate şi pe care aceştia le guvernează, aceştia le dirijează către unul sau către altul, ca să devină realităţi umane capabile să-l înfrunte pe Dumnezeu. De-aci, şi acest spirit de solidaritate care-i uneşte în faţa istoriei şi care le dă conştiinţa puterii peste efemeridele istoriei. Nu pot fi nemuritori decît aşa.

— Dar ce preţ puteau pune ei pe opera lui, cînd ştiau bine că nici nu s-a aşteptat ca el să moară şi opera i-a şi fost îngropată de vie ?

— Au privit şi ei întîmplarea şi au zîmbit.

— Propunînd altceva în schimb ?

— Imprevizibilul posterităţii, care va avea şi ea ceva de spus.

— I-au cultivat această iluzie de adevărat şi cinstit, sau numai ca să nu moară el mîhnit ?

— De adevărat şi cinstit, şi i le-au readus pe toate în memorie.

— Sau Heronim singur şi le-a readus în memorie, ca să se mintă pe sine, să vă mintă pe voi ?

— Importanţă avea faptul ca el să nu se înfăţişeze la Judecata de Apoi cu mîinile goale, şi pot să te asigur

că în rezerva lui de spital, la ceasul acela, în afara noastră care-l asistam, se aflau prezente și toate pietrele cioplite de el, fie ele valoroase, fie lipsite de orice valoare.

— Voi, prin puterea voastră magică, ați făcut să fie convocate acolo ?

— Și acestea au venit de la sine, așa cum fiecăruia, oricine ar fi, îi vin la ora ce se cuvine și în preajma patului morții lucrările săvîrșite în viață. Numai aparent, lîngă noi, se află dacă se află femeia și rudele noastre, copiii și prietenii noștri. Pe aceștia nu-i vede și nu-i înregistrează decît ochiul nostru exterior, fiindcă dincolo de ei, într-un halou incomparabil, vin să se afle și se află, nedezmințit, toate cîte au căpătat viață prin noi, cît am fost în viață — pomii ce i-am sădit și zidirea ce am zidit, fîntîna ce am săpat și tîmpla de biserică pe care ne-am semnat, cărțile pe care le-am scris și opera de tot felul pe care am ridicat-o, îngropînd în ele sudoare și suflet, și pe acestea alt ochi le vede, vederea noastră dinlăuntru, care-i cu adevărat extraordinară și nemaipomenit de luminoasă. Acestea sunt singurele care ne bucură, și datorită lor agonia ne este mai calmă și în dulce senin.

— La fel a fost și cu Heronim ?

— Da, Arghira !

— Și au apărut toate ?

— În frunte cu propria-ți statuie, Arghira.

— Nu mi-l amintesc pe Heronim să fi stat, vreodată, față în față cu opera lui în totalitate, și pietrele pe care le iubea, și cele pe care le renega, nu s-a temut de asta ?

— Era prea tîrziu chiar și pentru o selecție de circumstanță.

— Și asta l-a întristat ?

— Dimpotrivă, pentru prima oară de cînd sosisem acolo el a surîs, fața lui și-a recăpătat identitatea umană. Cîștigasem în favoarea lui prima treaptă, mai erau trei de urcat și ne-am străduit să le urcăm împreună.

— Care anume trepte, Rafael ?

— I s-a spus, mai întîi, că sinuciderea, forma de sinucidere pentru care se pregătise el, este ca o decapitare

fulgerătoare, ca o smulgere brutală din priză, contactul se rupe și pătrunzi direct în gol, în beznă neagră ca smoala. E un fel de a vorbi — pătrunzi, fiindcă nu mai există nici o conștiință a ceva care să recepteze starea de vid, întunericul în care se pătrunde.

— Și atunci, în ce măsură acest fel de moarte e mai puțin moarte decît cealaltă — banală, arhicunoscută, pe etape, cu agonie și cu ieșirea din agonie, cu starea de pre-comă și cu starea de comă, cu sfîrșitul-sfîrșit ?

— Este, și tocmai despre această frustrare i s-a vorbit.

— Cine i-a vorbit ?

— Chiar unul dintre noi care alesese calea sinuciderii celei mai terifiante, fără să-și îngăduie răgazul de a privi Dincolo și de a se privi pe sine cum ar fi fost să treacă Dincolo. Acela, din alte vremuri, se afla printre noi, dar continua să sufere. Intrase și el în veșnicie, dar veșnicia îi rămînea străină. Cred că-i nevoie să fii dotat cu o imaginație fabuloasă, ca să poți realiza o astfel de tragedie. Dar cert e că dacă, uneori, stai cu auzul atent către ceruri, nu se poate să nu auzi cum sferele cerești se tînguie din cauza unor astfel de conștiințe care s-au condamnat singure la moarte.

— Să însemne asta că este și altceva ?

— Da, și este exact clipa despre care-ți vorbeam, cînd ți se îngăduie să privești Dincolo și, pentru prima dată, să vezi ce este Dincolo. Are loc o detașare, o desprindere de trup, ai acum posibilitatea să-ți contempli trupul ca pe un obiect oarecare în care ai locuit, pe care l-ai batjocorit în fel și chip, care nu-ți mai este necesar cu nimic și în care, pentru nimic în lume, n-ai vrea să te mai întorci. Te vezi Dincolo, dar nu cu ochiul tău real, ci cu acea privire despre care de asemeni ți-am vorbit și care-i singura noastră privire adevărată, aceea din sinele nostru și prin care ne e dat să vedem nevăzutul.

— I s-a vorbit și lui despre asta ?

— Despre această clipă și, mai ales, că nu are dreptul s-o rateze. Pieritor de două ori în același timp, și cu trupul său concret de pînă atunci, și cu privirea cealaltă de care numai atunci te poți bucura.

— A fost aceasta a doua treaptă ?

— Foarte anevoie de urcat, grozav de anevoie.

— Şi ce urmează cu treapta a treia ?

— Urmează o lumină însoţitoare, care poate fi un trimis anume sau oricare altul din confreria spiritelor alese. Mai mult de-atît n-am voie să-ţi spun, cum iei cunoştinţă de rostul acestei lumini însoţitoare şi către ce sau către cine te conduce.

— Dar lui Heronim i s-a spus ?

— Mama lui şi Tatăl lui, în timpul nopţii, i-au pomenit ceva. Eu însă nu-mi amintesc dacă a fost vorba de un nume sau de un semn, şi dacă numele, semnul evocat de ei are formă sau ce conţinut are.

— Nici prietenii tăi n-au fost în stare să-i releve mai mult ?

— Atît le-a fost misiunea — să-l aducă pe Heronim pînă la această treaptă a patra, de unde singur ar fi trebuit să aibă revelaţia misterului în care pătrundea şi a misterului care devenea el însuşi. Pentru aşa ceva nu se mai foloseau cuvinte, comunicau cu Heronim doar prin efluvii muzicale.

— Dar tu, Rafael, care te-ai declarat un fel de dublu al său, n-ai aflat ce revelaţie a avut Heronim ?

— Tot ce-ţi pot spune e că într-una din discuţiile noastre nocturne, la ieşirea din labirint, l-am sfătuit să nu-şi denunţe destinul şi să-şi privească moartea drept în faţă, senin, fiindcă s-ar putea întîmpla să aibă loc o minune. Aceasta şi era minunea, la care ştiam că voi fi de faţă, cît de senin şi demn se depărta el de propriul trup.

— Fiola, prin urmare ?

— A aruncat-o lumii în obraz cu dispreţul de rigoare, a aruncat-o pe fereastră şi atît.

— Iar voi vă întoarceţi în eternitatea voastră, împăcaţi ?

— Pe cît de împăcat poate să fie Dumnezeu, care nu se pricepe să-şi facă din eternitate decît un fel de temniţă, în care totul se repetă şi se repetă la infinit, şi fără ca altcineva să-i ofere şansa vreunei libertăţi.

— Rafael ?

— Da, Arghira !

— Și supraviețuirea pe care i-ai făgăduit-o ?

— Întoarce-te cu fața către Heronim, e chiar ora la care el se desparte de lume. Observă cine-l însoțește și observă ce lumină, dintr-o altă meta-realitate, i s-a așezat pe față. Toată viața s-a chinuit să caute ceva, nici acum nu știe cu certitudine dacă acestea sunt răspunsul, dar el e fericit că nu e singur. Și oricît de grea va fi judecata către care se îndreaptă, se va găsi și pentru el o frunză de laur, cel puțin pentru a i se răsplăti sîrguința căutării... Ești mulțumită... ?

44

Heronim își părăsi tragica existență corporală însoțit de toate pietrele sale, pînă la ultima, finisate sau nefinisate, apreciate sau renegate, în frunte cu cea mai spectaculoasă dintre ele — statuia Arghirei. Se îndrepta spre judecata de pe urmă, a celor aleși ai istoriei, cu o nobilă și rece sobrietate. Pe una din băncile de pe marginea drumului ședeau alături un bărbat și o femeie, dar el nu-i recunoscu pe numitul Ionescu și pe Arghira cealaltă. Se confirma astfel că Heronim nu mai vedea acum nimic în afara lui, întreg universul și toate enigmele sale se proiectau acum în el. Cît de mărunte și cît de triste arătau peisajele pămîntului, făpturile pămîntului, în comparație cu peisajul celest în care și pătrunsese, în comparație cu cei care-l și întîmpinaseră pe prag. Ciudat este că privirea lui lăuntrică vădea o incredibilă sfidare, era ea, oare, aruncată exact universului proiectat în sine ? Adică lui Dumnezeu, și în acest chip devenindu-i egal ? Sau noi ne înșelăm denumind sfidare ceea ce în realitate va fi fost un dat al iluminării, de care numai el să fi fost

conștient ? Și atunci, cum am putea dovedi cine este învingătorul, cine — învinsul ?

Nici o mirare că nu este cine să ne răspundă la întrebări, atîta vreme cît nu mai avem cui adresa întrebările noastre...

SFÎRȘIT

București, 10 aprilie 1980
Ziua în care s-a stins El. F.

Critica literară despre „Salvați sufletele noastre“

„Tot romanul este o derulare a benzii mnemotice a eroului spre identificarea, explicitarea și clarificarea unor momente de presupusă culpabilitate morală (...). Un veritabil bombardament al conștiinței transformă evocarea acestor episoade biografice în tot atîtea fragmente eseistice, de considerații și mărturisiri morale, epicul — cît este — neavînd decît o funcțiune preparativă pentru excursul speculativ. Realul și imaginarul se amestecă programatic, cum programatică este și tensiunea spre vis a personajului, nu o simplă aptitudine a visului ci de-a dreptul o metodică (...) Deși plină de imprevizibil și excesiv iscoditoare (...),

interogația conștiinței morale, ca identificare a sinelui ori ca inițiere tematică, produce în sufletul omului o lumină, uneori abia pîlpîindă, alteori orbitoare, întotdeauna tăioasă ca un bisturiu, mereu chinuitoare, dar fără de care omul n-ar fi decît o formă care face umbră pămîntului.",

LAURENȚIU ULICI
„Contemporanul", 4 iulie 1980

■

„*Salvați sufletele noastre* este un tulburător și patetic oratoriu asupra condiției umane : un patetism care la oricare alt scriitor ar părea vetust, dar care la Laurențiu Fulga formează însăși esența operei sale, susținută de o miraculoasă tensiune pasional-spirituală."

PAUL DUGNEANU
„Luceafărul", 12 iulie 1980

■

„Dar conștiința cît timp durează ? *Salvați sufletele noastre* cunoaște tensiunea unei asemenea interogații. Cu o structură ingenioasă (a se vedea introducerea «vocilor», alegerea momentului mărturisirii decurgînd din necesitatea unui «tampon între conștiință și timp» etc.), romanul acesta consolidează o reputație și ne întărește convingerea că proza lui Laurențiu Fulga își cîștigă unicitatea prin patosul și valabilitatea meditației asupra umanului, văzut întotdeauna în opoziție fecundă față de toate degradările atavice ale «infernului»."

VASILE SĂLĂJAN
„Tribuna", 24 iulie 1980

■

„Regăsim aici, în paginile acestor «procese», multe din motivele literaturii lui Laurențiu Fulga. Din acest punct de vedere cartea pare chiar un «dicționar» al ideilor literare, al temelor și motivelor, al procedeelor folosite de scriitor în activitatea sa literară. Monologurile alternează cu dialogurile, vocea lui He-

ronim alternează cu vocile celorlalte personaje (...) cît şi cu a naratorului, amestecîndu-se uneori, completîndu-se alteori, aşa cum planul realităţii se amestecă neîncetat cu cel al visului şi cu evocările trecutului, şi această continuă pendulare între depoziţiile personajelor şi între realitate şi vis sugerează noaptea de coşmar pe care o traversează eroul înainte de a muri. Ultimul cuvînt al eroului cărţii constituie un apel pentru păstrarea demnităţii omului şi artistului."

TIA ŞERBĂNESCU
„România Liberă", 29 iulie 1980

■

„Golgotă a unui Crist pămîntean, romanul lui Fulga coboară mitul creştin la făptura omului-artist, văzînd în suferinţele sale calvarul unei conştiinţe ahtiate după perfecţiune, ultragiată însă de timp şi istorie, de tribulaţiile existenţei. Eul artist, autodevorator, autopedepsitor, prin suferinţă reală (sau a memoriei) se eliberează. Este o suferinţă prometeică, plină de sfidare, deoarece este o suferinţă a demnităţii creatoare ultragiate. Iar scepticismul său final este scepticismul unui iluminat, mîntuit prin această suferinţă. A unui învingător sau învins, ce atinge însă treapta supravieţuirii artei şi eului său, o dată cu această trecere însingurată, pămînteană, spre zonele pure ale «Peisajului celest în care şi pătrunsese»."

ION ARIEŞANU
„Orizont", 7 august 1980

■

„Mai sobru decît în alte romane ale sale, Laurenţiu Fulga adaugă aici tragicului cotidian tentativa de a-l privi nu prin acţiunile care-l determină şi-l fac exploziv ori senzaţional ca adevăr conflictual, ci prin întrebările finale pe care omul şi le pune în vecinătatea clipei fatale. Întrebări fundamentale. Reductibile, în cazul lui Heronim, la raportul dintre existenţa reală şi principiul moral. Raport devenit abia acum acut. Pus în lumină de vocea raţiunii, în plurivalenta ei funcţie cenzurativă. Reprezentată aici de Rafael. Şi nu numai de el. Ci şi de faptele evocate. Şi, nu în

ultimul rînd, de martori. Pe banca autoacuzării, Heronim e achitat. Îngerul însoțitor nu-i făgăduise prelungirea vieții, ci salvarea morală a spiritului. A ceea ce, nemuritor fiind, va trebui să dea seamă în fața Programatorului suprem, pentru abaterile sale. Salvarea euthanasică, într-o materialitate pe care romancierul o consemnează în ultimul capitol al cărții (...). Morală sublimîndu-se astfel într-o dimensiune superioară, de durată, artistul înfruntîndu-l pe judecător cu însești însușirile sale demiurgice. Orfeu, vrea să spună Laurențiu Fulga, nu poate totuși muri. E destinat să nu moară."

AUREL MARTIN
„România Literară", 21 august 1980

■

„Mai e de semnalat într-un roman atît de puțin epic, încît nici nu se poate povesti, coerența narativă a subiectului oniric. Și nu se poate povesti nu din lipsă de acțiune — ci, paradoxal, pentru că este prea multă acțiune. Acțiune făcută nu din personaje, ci emanată direct din idei, simboluri și magia visului. Fantezia aici n-are granițe, seduce tot ce întîlnește în cale. Dincolo de patetismul verbal exorcizant, romancierul compune cu rigoare și acuratețe, își ordonează lucid labirintul de simboluri și spaime. Un labirint în care nimeni nu se mai poate rătăci. Din întîmplări deja știute — tot din ce a creat înainte — el scrie acum o nouă carte. Este poate cartea vieții sale."

CORNEL MORARU
„Vatra" nr. 113, august 1980

■

„De la *Straniul paradis* (1942) la *Salvați sufletele noastre* (1980), proza lui Laurențiu Fulga a suferit un lent, dar continuu proces de «abstractizare». Epicul fantastic din primul volum s-a subțiat în următoarele, cedînd locul dezbaterii reale, pînă să devină simplu cadru al acesteia. Romanele au ajuns relatări ale unor procese de conștiință, încercări de aproximare a sensului moral, monologuri dramatizate al căror scop e salvarea indivi-

dului prin înțelegere. Înțelegere nu atît a faptelor lumii, cît a propriilor fapte, singurele pentru care este efectiv răspunzător."

AL. DOBRESCU
„Convorbiri Literare", nr. 8, august 1980

▫

„Există astfel în romanul lui Laurențiu Fulga două mari teme — una este aceea prin care se reia, într-un chip nou dar fără modificări de sens, mitul meșterului Manole, alta este tema bilanțului final, a retrospectivei întreprinse sub incidența morții iminente. Dar nu este vorba de un curaj al disperării, ci de o luptă cu moartea. Heronim nu scoate la iveală acum, în ceasul de pe urmă, păcate ascunse în timpul vieții, ci își înfruntă deschis, fără menajamente, existența. În fond, dincolo de întruparea lor fizică în universul imaginar al sculptorului, personajele care îi apar în această vastă panoramă halucinatorie reprezintă date ale conștiinței lui. Nașterea, episodul petrecut pe front, falsa înmormîntare făcută de părinți, acceptarea unor norme de creație care îi mutilau talentul, însingurarea sînt formele de protecție ale eului, iar convocarea în ipostaze de personaje vizibile doar pentru el, chiar și a morților, are semnificația trecerii lui printr-un purgatoriu, înainte de intrarea în împărăția umbrelor. *Salvați sufletele noastre* este, ca și celelalte cărți ale scriitorului, un roman deopotrivă liric și eseistic ; reflecțiile despre viață, moarte, dragoste, creație, despre istorie și despre existență au un aspect de poem, divagațiile și exploziile de lirism capătă un aspect de meditație patetică însuflețită. Mai mult decît o carte despre moarte, este o carte despre viață, și în numele vieții triumfătoare este purtat dialogul atît de tensionat dintre conștiință și existență."

MIRCEA IORGULESCU
„Viața Militară", nr. 8, august 1980

▫

„Luînd în discuție marile probleme ale omului contemporan, precum aceea de necesitate și libertate, de luptă individuală și acțiune colectivă, de angajare și sacrificiu, Laurențiu Fulga își transformă cartea într-o pledoarie sinceră pentru om și valoarea

sa de eternitate, pentru o nouă morală a individului, pentru înțelegerea dialectică și nuanțată a problemelor. Cît timp omul va sta sub autoritatea de fier a altora, el nu se poate declara liber față de sine și față de condiția muncii sale de artist. Aceasta însă dobîndită cu prețul oricăror eforturi, «pentru a avea puterea de a-l privi pe Dumnezeu drept în față», condiție pe care și-o asumă și Heronim și care se desprinde ca o concluzie logică și firească a cărții. Confruntîndu-și eroii cu acest thanatos sufletesc, scriitorul știe să-i înnobileze și umanizeze prin suferință, să facă din ei exemplare viabile ale ființei umane dintotdeauna."

MIRCEA POPA
„Steaua" nr. 8, august 1980

■

„Surprinde la acest scriitor capacitatea de a menține, cu toată această prețioasă terminologie și cu revenirea continuă la cîteva obsedante teme — aceleași de la *Straniul paradis* pînă astăzi — o continuă tensiune, decurgînd dintr-o intensă, neistovită combustie. Stilul hohotitor romantic se dovedește apt de a transmite îndoielile și spaimele omului modern. Scriitorul surprinde momente greu de definit, cum este cel al «marii treceri», cu fireștile reacții sub imperiul angoasei."

LIVIU LEONTE
„Cronica", 5 septembrie 1980

■

„Acest bisturiu al conștiinței interogative taie adînc și mîntuie în același timp. Există un sens activ al confesiunii. Radiografia morală nemiloasă la care se supune în pragul trecerii detectează fără greș tumorile maligne ale conștiinței, dar indică și remediul : *credința în puterea artei*, unicul purgatoriu al artistului trecut prin infernul dramei morale. Straniu și zguduitor asediu al unei conștiințe aflate în cea mai dramatică situație-limită, *Salvați sufletele noastre* este romanul esențial al lui Laurențiu Fulga, cartea lui cea mai bună, iluminată, mai la fiecare pagină, de incendiul înalt al conștiinței."

IOAN ADAM
„Scînteia Tineretului", 18 septembrie 1980

■

„Romanul se desfășoară captivant. Autorul împletește admirabil, ca și în alte cărți ale sale, elementele reale cu cele fantastice. Din coeziunea lor ia naștere un univers fabulos prin complexitatea și bogăția lui. Cititorului i se propune o investigație de mari proporții în conștiința umană, întreprinsă cu febrilitatea unui reporter dornic să consemneze cît mai exact ceea ce zărește în preajmă. Din această relatare febrilă se naște și tensiunea narațiunii, care te menține tot timpul încordat. *Salvați sufletele noastre* este, poate, cea mai dramatică scriere a lui Laurențiu Fulga. Cuvintele capătă aici o putere halucinantă, astfel încît să aducă vești din cele mai ascunse taine ale sufletului. Somptuozitatea din alte pagini ale autorului a dispărut. Totul pare rostit dintr-o singură suflare pentru ca să nu se piardă nimic prin elaborarea meticuloasă din prospețimea comunicării directe. Laurențiu Fulga, unul dintre prozatorii noștri de seamă de azi, ne-a prilejuit întîlnirea cu o carte profundă, scrisă în spiritul umanismului, în care se proclamă încrederea că valorile omului vor izbîndi în ciuda unor înfrîngeri vremelnice."

GEORGE ARION
„Flacăra", 18 septembrie 1980

■

„O profesiune de credință de maximă decizie și sinceritate, de frumoasă demnitate umană, care mărturisește actul creator ca pe examenul ultim, devorator pînă la autoconsumare, al ființei umane, recentul roman al lui Laurențiu Fulga ne propune o proză densă, cu calități mai mult ascunse și cu puține puncte de atracție pentru lectura facilă, mai degrabă respinsă decît atrasă de densitatea materiei și lipsa de concesii a expresiei."

MIRCEA TOMUȘ
„Transilvania", nr. 9, septembrie 1980

■

„Miturile constituie în proza lui Laurențiu Fulga o primă treaptă de «raționalizare», un fel de strat intermediar situat între

cel al obsesiilor iraționale și stratul abstract de ultimă instanță al narativei sale: cel al propozițiilor filosofic-morale. Această stratificare complexă — de aceea, pretinzînd pentru fiecare nivel cîte o critică specială: psihanalitică, arhetipală și morală, și firește, pentru toate la un loc, una estetică — recidivează și în *Salvați sufletele noastre*. Romanul dezvoltă, de altminteri, o premisă morală și se structurează pe schema simbolică a unui mit biblic: o criză (gr. crisis = judecată) morală declanșată de un eveniment capital (moartea sculptorului Heronim) se desfășoară aici după tipicul scenariului Judecății de Apoi. Dar cu deosebirea că — de unde-l plasează mitologiile clasice — Laurențiu Fulga îl strămută în spațiul psihic al personajului. E vorba, în fapt, de impactul dramatic dintre conștiința morală și biografia abisală, la nivelul căreia scriitorul situează vinovățiile omului și artistului Heronim."

VIRGIL PODOABĂ
„Familia", nr. 9, septembrie 1980

„*Salvați sufletele noastre* se vrea astfel un roman — sinteză, în care marile adevăruri existențiale legate de condiția artistului într-un anume timp, într-o anumită epocă a istoriei, sînt subordonate creațiunii, meritul principal al lui Fulga fiind de a-și fi făcut obiect de contemplare din propriul subiect. De caracter tezist-eseistic, ultimul roman al lui Laurențiu Fulga este — ca să ne folosim de cuvintele lui G. Călinescu — «o operă de condensare a vieții», o punte de comunicare posibilă între autor și lectorii săi contemporani, fie și numai — cum spune autorul însuși — «pentru fulgerarea unei clipe» («de la mine / pînă la tine» — cum spunea Blaga). Din perspectiva acestui roman-sinteză, în care — ca într-un *final* simfonic sînt relatate motivele fundamentale ale operei sale — se poate estima aportul lui Fulga la configurarea profilului prozei contemporane, prin contribuția la dezvoltarea romanului de analiză, al cărui rod vital îl constituie semnificațiile general-umane desprinse din observarea individuală a faptului trăit."

SIMION BĂRBULESCU
„Brașovul literar și artistic", nr. 3/1980

„După ce termini de citit romanul lui Laurențiu Fulga, *Salvați sufletele noastre*, ți se pare o impietate să începi să-l analizezi. Simți că mult mai potrivit ar fi să-ți ștergi pe furiș o lacrimă, să așezi cartea în bibliotecă și să nu mai vorbești despre ea. Și aceasta pentru că ultima scriere a lui Laurențiu Fulga nu este doar literatură. Asemenea mărturisirilor «fierbinți» ale unora dintre personajele dostoievskiene, ea îl copleșește pe cititor, dar îl și face să se sfiască, simțind că a devenit fără voia lui indiscret. Sentimentele scriitorului n-au fost prelucrate complet înainte de a intra în circuitul comunicării, nu au căpătat acea expresivitate eficientă pe care o au, de obicei, în artă. Ca un torent imposibil de zăgăzuit, clocotind încă de viață, ele zădărnicesc orice încercare de împotrivire din partea interlocutorului, care nu mai găsește zăgazul de a redeveni el însuși, de a se detașa."

ALEX. ȘTEFĂNESCU
„România Literară", 9 octombrie 1980

„Cititorul va recunoaște ușor cîteva motive constante, obsesive s-ar putea spune, ale prozei lui Laurențiu Fulga. Fantezia dezlănțuită a scriitorului pune în scenă un decor insolit. Predomină situațiile ieșite din comun, de la experiența existențială, nu o dată terifiantă a războiului, pînă la șiragul unor întîmplări bizare, uneori chiar absurde. Deambulările personajelor sînt întotdeauna îndepărtate de domeniul faptului banal, de existența diurnă : ca atrase de un magnet, ele trăiesc evenimente stranii, aventuri ținînd, cum ar spune Blecher, de teritoriul «irealității imediate». Ca împrejurul unui nucleu, aceste trăsături definitorii ale scrisului lui Fulga se adună în ceea ce un personaj din ultima carte *Salvați sufletele noastre* denumește o «realitate secundă». Ce este realitatea secundă ?"

TRAIAN LIVIU BIRĂESCU
„Orizont", 16 octombrie 1980

■

„Tot în ajunul morții își retrăiește trecutul sculptorul Heronim din memorabilul roman al lui Laurențiu Fulga, *Salvați sufletele noastre*. Ca și Victor Petrini, infestat cu o puternică propensiune filosofică (...), eroul lui Fulga, un fel de alter Hyperion, tratează tema romantică a geniului. O temă tratată în consecință, de către un prozator de structură efectiv romantică, baroc și reflexiv, izbutind pagini cu adevărat poematice, oarecum macedonskiene, ce pot părea anacronice în contextul unei epoci literare dirijate de luciditate, dar emoționante prin nivelul mereu înalt al tensiunii. Cruzimea introspecției eroului lui Fulga, determinată de duhul mefistofelic al lui Rafael, personaj enigmatic, sugerează ideea că numai eliberîndu-ne de tarele și impuritățile existenței cotidiene, acaparante și culpabile, putem dobîndi sinceritatea totală, atît de necesară sufletului uman."

POMPILIU MARCEA
„România Liberă", 22 octombrie 1980

■

„Romanul lui Laurențiu Fulga este un roman — așa cum ne indică și titlul — pe tema mîntuirii (a salvării), o temă care a constituit unul din subiectele principale de meditație ale multora din doctrinele filosofice. Dar problema «mîntuirii» nu este privită, în romanul lui Laurențiu Fulga, la modul creștin, în sens soteriologic sau patristic (salvarea prin credință), deși sugestiile biblice nu lipsesc din acest roman. Dimpotrivă, concepția scriitorului este cît se poate de laică. «Mîntuirea» se realizează, în concepția lui Laurențiu Fulga, pe două căi : mîntuirea prin cunoaștere (și autocunoaștere), prin *re-găsire* (cunoașterea «sinelui»), ceea ce justifică celălalt motiv important al romanului (călătoria în interior) și *mîntuirea prin creație*, căci romanul lui Laurențiu Fulga este, în ultimă instanță, un roman despre condiția omului superior, a artistului, despre drama creației și despre șansele *salvării prin creație*."

OVIDIU GHIDIRMIC
„Ramuri", nr. 10, octombrie 1980

„Din monologuri și dialoguri a căror intensitate în imaginar este sinonimă realului, chipul artistului, conștiința lui capătă relief tragic : în cuvinte dure și de stranie, uneori, încărcată sonoritate, cartea lui Laurențiu Fulga transmite o putere de simbolizare greu de uitat."

IOANA CREȚULESCU
„Viața Românească", nr. 10, octombrie 1980

„Nu știm dacă Laurențiu Fulga scrie ușor ca Mihail Sadoveanu, sau cu dificultate ca I. L. Caragiale. Un fapt este însă sigur : expresia sa are firescul, rezonanța și lapidaritatea clasicității. Chiar adoptarea unei arhitectonici moderne cum este succesiunea de recitative — vag asemănătoare, fără însă a trăda influența, cu succesiunea de depoziții din *Patul lui Procust* — devine, de aceea, naturală, «familiară», străină de fardul intenției de a epata, agasant la alți autori. Amestec romantic de nostalgie a absolutului și «război cu limitele», de vizionarism avîntat, și negație iconoclastă, de imaginație luxuriantă și înțelepciune percutantă, de melancolie și sarcasm, de frazare poematică și limbaj familiar, ultima realizare a marelui prozator contemporan celebrează artistic cu demnitate anxietățile și nostalgiile umanității de astăzi și a celei dintotdeauna."

SERGIU PAVEL DAN
„Steaua", nr. 11, noiembrie 1980

„Dezbaterea lui Fulga din *Salvați sufletele noastre* nu este însă o confruntare între *bun* și *rău;* dramatismul ei rezidă tocmai în abordarea unei umanități complexe, cu trăsăturile atît de profund amestecate încît examenul rece, etic sau moral, nu și-ar putea afla argumente peremptorii. E poate aceasta una din marile mize ale cărții : *judecata amînată.* Dar dacă, pe bună dreptate, romanul nu avansează soluții tranșante în acest domeniu — remarcabil refuzul eroului de a se autosuprima — Lau-

renţiu Fulga e în schimb tranşant, ca întotdeauna, deşi. uneori, puţin cam grandilocvent, în afirmarea unui *tip de umanitate.*"

DUMITRU RADU POPA
„Tribuna României", nr. 192. nolembrie 1980

■

„Dialectica raporturilor dintre realitate şi ficţiune în procesul elaborării operei de artă, este gîndită în cartea lui Laurenţiu Fulga în termenii concreţi ai unui univers literar impresionant prin verosimilitate şi, în acelaşi timp, cu o putere de abstractizare şi generalizare care este doar a esteticienilor celor mai subtili : artistul găseşte în realitate — realitatea sa interioară, adevărul vieţii îi stimulează proiecţiile conştiinţei, realitatea obiectului de artă este mai trainică decît o existenţă biologică pe care o precede dar din care se hrăneşte, pe care o prevede, o absoarbe şi o transfigurează. Cu acest mod de a gîndi despre artă, crescut din chiar evenimentele unui univers artistic de mare forţă a trăirii şi, în acelaşi timp, provocînd zămislirea acestui univers, scriitorul ne dă o carte întru totul originală prin fascinanta ambiguitate estetică a fiecăreia dintre secvenţele discursului său."

ADRIANA ILIESCU
„România Literară", 4 decembrie 1980

■

„Coordonatele epicii lui Laurenţiu Fulga, datele esenţiale pe care şi-a clădit romanele de pînă acum, se regăsesc plantate şi în ultima sa scriere *Salvaţi sufletele noastre.* Modulată cu febra din chiar interiorul ei, naraţiunea este mereu incitată şi incitantă, plonjînd cu temeritate în zonele de profunzime ale existenţei, în spaţiul intim unde aparenţele îşi pierd conturul pentru a dezvălui universul secund în care se dialoghează despre viaţă şi moarte, eros şi thanatos, libertate şi necesitate, fiinţă şi timp, conştiinţă şi materie, călău şi victimă, scuză şi acuză, stingere şi eternitate. Astfel de întreprindere este ajutată de ştiuta disponibilitate a autorului spre imaginar, vis, construcţie labirintică, regizare subtilă a discursului şi perspectivă prismatică asupra problemelor."

ALEXANDRU TION
„Astra", nr. 4, decembrie 1980

„Dincolo de toate aceste tribulații rămîne confesiunea de credință a unei conștiințe care se desînstrăinează atunci cînd se simte chemată către oameni, cînd întrezărește calea de a le comunica mesajul lui intim, organic, în ciuda faptului că el, ca individ, este redus la o condiție valorică anonimă. (...) Scris cu susținută tensiune stilistică, cu explozia imaginativă și ideatică specifice lui Laurențiu Fulga, noul său roman confirmă iarăși datele memorabile ale unei personalități în care, asemenea eroilor săi, se îmbină într-o patetică mărturisire de sine credințele și întrebările, speranțele și temerile, înălțările și zguduirile unei conștiințe care se vrea — și în momentele sale sublime izbutește să fie — a istoriei însăși."

VLAD SORIANU
„Ateneu", nr. 4, decembrie 1980

■

„Călătoria prin propria conștiință seamănă cu priveliștea infernului iluminat de un fulger leneș, prelung, nesfîrșit, amînînd cu fiecare amănunt moartea eroului, care primește astfel fastul cuvenit recapitulării vieții unui artist de geniu. Amestecul teribil și savant de realitate și fantastic, din care v-ați creat ficțiunea, așază romanul dumneavoastră în rîndul scrierilor ce constituie o celebrare a realității, dar și în rîndul celor ce restabilesc și întăresc vraja și prestigiul irealului. Timpul însuși pare comprimat de tensiunea și forța comunicării : «începea noaptea care se lăsase cu zeci de ani în urmă». Straniu pare faptul că deși întreaga materie a romanului ni se comunică prin intermediul conștiinței lui Heronim, umbrele celor care au murit demult par mult mai vii decît eroul însuși. Cum la fel de straniu mi s-a părut sfîrșitul romanului, în care Arghira și Rafael discută despre Heronim ca și cum ar trăi amîndoi în urmă cu secole și dialogul lor ar anticipa existența și, mai ales, moartea din timpul nostru a marelui artist."

GHEORGHE PITUȚ
„Luceafărul", 27 septembrie 1980

■

„Clipele ultime ale personajului sînt (...) cele ale unei judecăți aspre. Violența acestei instanțe este violența pe care Viața și Moartea o așternă, deopotrivă, în clipa «marii treceri». *Salvați*

sufletele noastre este, aşadar, un roman a cărui gravitate era necesară literaturii noastre de azi, prea rar lăsîndu-se antrenată în vasta deliberare filosofică. Personal, îl consider primul roman în care un scriitor român valorifică — în planul artei, desigur — experienţa existenţială a unei epoci dramatice — evitînd factologia pentru a se înălţa la concluzia generalizatoare, adică, la filosofie."

TITUS VĂJEU
„Radio Bucureşti", 2 noiembrie 1980

■

„Două destul de recente cărţi, *Cel mai iubit dintre pămînteni* de Marin Preda şi *Salvaţi sufletele noastre* de Laurenţiu Fulga, mai mult decît romane propriu-zise sînt confesiuni : sincere, cuprinzătoare, emoţionante. Autorul, în amîndouă cazurile, nu a şovăit să se dezvăluie — indirect, de bună seamă — pe sine, să spună lucrurilor pe nume şi, mai presus de orice, să-şi caute liniştea (sufletească) prin rostirea cea mai neocolită a realităţii. *Dixi et salvavi animam meam* pare a le fi fost deviză călăuzitoare ambilor scriitori. Grăiască gura lumii ce o vrea, ei numai plinătatea şi integritatea spovedaniei au avut-o în vedere."

N. STEINHARDT
„Orizont", 20 noiembrie 1980

..Este adevărat, cu peste două decenii în urmă, o asemenea naraţiune artistică a dinamicii subiective desfăşurate într-un moment liminar ar fi fost respinsă din principiu de către critica sociologică dogmatică, făcîndu-se adesea confuzie între subiectivitate şi subiectivism, ca şi între evocarea morţii sau a suferinţei şi pesimismului. Precum se ştie, îngustimea dogmatică a fost învinsă de mult, inclusiv în domeniul criticii literare. Printre mărturiile cele mai elocvente din acest ultim domeniu se numără, între altele, preţuirea meritată de romanele lui Laurenţiu Fulga, între care un loc de frunte îl ocupă *Salvaţi sufletele noastre*, operă artistică originală izbutită. Opţiunea pentru soluţia narativă amintită, cu retrospectivele complexe şi organice pe care le prilejuieşte, s-a dovedit o modalitate funcţională de caracterizare a personajelor,

dar și un mijloc de înțelegere a dezbaterii ca suprem examen de conștiință. Nu în fața vreunui demiurg, ci a ființei proprii. Singure, faptele umane — fie ele de viață în general, fie de creație, sînt cele care contează. Valoarea lor moral-estetică este suprema chezășie a «salvării». Prozatorul a reușit să integreze crizei de conștiință a personajului din pragul sfîrșitului tot ce viza temeiul valoric real al liniștirii interioare."

ION LUNGU
„Scînteia", 10 ianuarie 1981

■

„Sîntem confruntați cu o proză a actelor de răscruce, nu a complicațiilor divine. Suprema strădanie a eroilor lui Laurențiu Fulga este de a-și însemna trecerea prin univers. În planul romanului, această tendință este materializată într-o țesătură narativă alcătuită din evenimente-simbol, între care fluctuează personaje-simbol. Acestea din urmă sînt concepute sub cîte un semn călăuzitor. Scriitorul pare a arunca un năvod în personajul-fîntînă, încercînd din răsputeri să scoată la suprafață esența, trăsătura definitorie. Protagoniștii lui sînt niște posedați, devorați cu toții de unica flacără ce li s-a inculcat."

GABRIEL RUSU
„Tomis," nr. 1, martie 1981

■

„Romanul are un lirism incantatoriu, discursul, dialogurile sînt cînd arborescente, cînd precipitate, tulburi, fraza devine adesea pe cît de limpede, pe atît de mirobolantă, amețitoare, fantastică. Un fantastic al proiecțiilor interioare, al explorării abisurilor eului, un fantastic al conștiinței latente, al visului diurn — un fantastic al obișnuitului, în fond — își pune pecetea pe structura cărții. Fenomen întîlnit, de altfel, și în operele anterioare ale lui Laurențiu Fulga. Doar că, acolo, visul naviga pe mări, totuși, exotice, necunoscute. Acum, singura alunecare în insolit o reprezintă prezența lui Rafael, promisiunea evaziunii (...) Esențială rămîne meditația, adîncirea conștiinței sinelui prin întrebări fără răspuns. Cartea lui Laurențiu Fulga este, din acest punct de vedere, o adevărată aporie. Adică o dezbatere crudă asupra limitelor destinului

uman (...) Este cîntecul de lebădă, împăcarea, semnele de întrebare pe care şi le ridicase şi la care nu găsise răspuns."

FĂNUŞ BĂILEŞTEANU
„Steaua", nr. 7, iulie 1981

■

„Cartea vorbeşte despre imposibilitatea recuperării religioase a omului. *Salvaţi sufletele noastre,* posibil răspuns la adresa «teologiei speranţei», strigăt împotriva absurdului, a morţii, a neantului, certifică victoria conştiinţei în faţa irealului. A învinge moartea dominînd viaţa, iată mesajul acestui patetic S.O.S..".

CONSTANTIN M. POPA
„Ramuri", nr. 3, martie 1982

■

«Dacă raportul dintre esenţă şi aparenţă stabileşte limitele spaţiale ale evoluţiei personajelor, relaţia complexă dintre Eu şi Celălalt guvernează viaţa interioară a eroilor lui Laurenţiu Fulga. Prima ipostază a acestui raport este aceea a corelaţiei victimă-călău, ale cărei semnificaţii se constituie sub semnul celebrei propoziţii sartriene *l'enfer c'est les autres ;* esenţa acestui conflict este aceea a imposibilităţii de a comunica, specifică relaţiilor din planul realităţii, ţesut din opoziţii tranşante, poli în continuă tensiune, a respingerii („Fiecare-călăul celuilalt. Fiecare-victima celuilalt"). Această direcţie de dezvoltare a raportului Eu/Celălalt organizează materia narativă a romanului *Salvaţi sufletele noastre ;* Rafael, dublul lui Heronim este *termenul de identificare* al eului („uitîndu-se mai bine la el, la hainele lui ponosite, şi luîndu-i mai bine seama, considerîndu-i mai atent aerul cinic, sfidător, parcă se vedea pe sine, reflectat ca-n apele unei oglinzi pîcloase"), *„despotul"* fascinant, *însoţitorul* de sub scoarţa realităţii, dar, în primul rînd, *judecătorul* al cărui rol este „să te confrunte cu faptele tale din trecut, să constate cu ochii lui care ţi-e partea de vină la fiecare faptă şi să te-aducă în situaţia să sîngerezi pentru fiecare" ; Rafael este pentru Heronim *omul-ursită* „trimis

să mă judece", *umbră opresivă* care îl însoţeşte în călătoria sa pînă la capătul nopţii (în felul aceleia a lui Céline) şi de ale cărei concluzii „îţi depinde toată eternitatea" ; Eu şi Celălalt, Heronim şi Rafael, „două adevăruri ale aceleiaşi identităţi, ca faţă de revers al unei singure medalii, un adevăr care plînge, alt adevăr care rîde, şi-ntre ele suflarea rece a morţii.»

IOAN HOLBAN
„România Literară", 13 mai 1982

Lector IOANA CRACĂ
Tehnoredactor GHEORGHE POPOVICI

Apărut 1984, bun de tipar 17.05.1984
Coli de tipar 19

Comanda nr. 40 170
Combinatul poligrafic Casa Scînteii, Piața Scînteii 1,
București, Republica Socialistă România